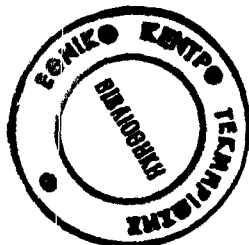

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ: ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ: ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

«Η γυναίκα ως θύμα ενδοοικογενειακής βίας:
Τα χαρακτηριστικά δράστη και θύματος
και η μεταξύ τους σχέση».

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ της
ΣΤΥΛΙΑΝΗΣ Π. ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ

ΜΕΛΗ ΤΡΙΜΕΛΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ:

Α. ΜΑΓΓΑΝΑΣ (επιβλέπων)

Ι. ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ

Ε. ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΘΗΝΑ
ΙΟΥΝΙΟΣ 2004

Στη μνήμη του πατέρα μου.

Με την ολοκλήρωση της παρούσας μελέτης, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους εκείνους που με τίμησαν με την εμπιστοσύνη τους, με υποστήριξαν και μου παρείχαν βοήθεια, ο καθένας/ η κάθε μια με τον τρόπο τους, για να συνεχίσω και να φέρω σε πέρας μια ερευνητική προσπάθεια με αρκετές δυσκολίες.

Αρχικά, ευχαριστώ τα μέλη της τριμελούς επιτροπής μου και ιδιαίτερα το Δάσκαλό μου, Καθηγητή Αντώνη Μαγγανά, στον οποίο οφείλω την επιστημονική μου εξέλιξη. Αποτελέσαι και αποτελεί για εμένα πηγή δύναμης, έμπνευσης και δημιουργίας. Τον ευχαριστώ γιατί με ξεχώρισε από την πρώιμη φοιτητική μου περίοδο, με βοήθησε να πιστέψω στις δυνατότητες μου, καθώς και να γνωρίσω και να εκτιμήσω την επιστήμη της Εγκληματολογίας. Τον ευχαριστώ επίσης για τα μαθήματα ήθους που παραδίδει τόσα χρόνια.

Οι γονείς μου, αποτέλεσαν πάντοτε το συναισθηματικό μου στήριγμα και μου έδωσαν όλη την αγάπη και την υπομονή τους. Τους ευχαριστώ όμως περισσότερο από όλα γιατί με μεγάλωσαν σε ένα περιβάλλον απαλλαγμένο από τη βία.

Ευχαριστώ επίσης το μέλλοντα σύζυγο μου, Κώστα Σαββίδη, ο οποίος πίστεψε και ενίσχυσε την προσπάθειά μου, στις πιο δύσκολες στιγμές της. Η επικοδομητική κριτική και η συναισθηματική του στήριξη με βοήθησαν να βρω απαντήσεις στα αδιέξοδα που αντιμετώπιζα.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες στον Καθηγητή, Ιάκωβο Φαρσεδάκη, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε όλα τα χρόνια της συνεργασίας μας και την ευκαιρία που μου έδωσε να μοιραστώ μαζί του τις επιστημονικές μου σκέψεις. Ευχαριστώ θερμά την Καθηγήτρια Βάσω Αρτινοπούλου που με εμπιστεύτηκε δίνωντάς μου τη δυνατότητα, σε μία από τις πιο κρίσιμες στιγμές της μελέτης μου, να ασχοληθώ ερευνητικά με την πρώτη επιδιομοιολογική έρευνα για την ενδοοικογενειακή βία στη χώρα μας. Η συμμετοχή μου στην έρευνα με βοήθησε να φωτίσω πολλά «σκοτεινά» σημεία της παρούσας διατριβής και να προχωρήσω περισσότερο την επιστημονική μου σκέψη. Επίσης, οι κριτικές παρεμβάσεις σε καίρια σημεία της έρευνας του Καθηγητή Γρηγόρη Λάζου, λειτούργησαν πολλές φορές ευεργετικά στη σκέψη και στη γραφή μου και για αυτό τον ευχαριστώ.

Στην προσπάθειά μου να συγκεντρώσω επικαιροποιημένη και έγκυρη βιβλιογραφία για την ενδοοικογενειακή βία, πέρασα πολλές ώρες στις βιβλιοθήκες των Πανεπιστημιακών ιδρυμάτων της πολιτείας της Φλόριδας των Η.Π.Α. Ευχαριστώ τους θείους μου, Γιάννη και Κική Ζηκάκη που με φιλοξένησαν και με φρόνησαν με όλη τους την αγάπη.

Ευχαριστώ ιδιαίτερα τις φίλες και συναδέλφους ερευνήτριες Γιώτα Κατσίκη και Εύα Ξυδοπούλου για τις άπειρες ώρες συζητήσεων, ανταλλαγής απόψεων και για το ότι με ιδιαίτερη φροντίδα μελέτησαν τα κείμενά μου και προχώρησαν σε πολύτιμες παρατηρήσεις. Ευχαριστώ τη φίλη και συνάδελφο ερευνήτρια Ματίνα Παπαγιαννοπούλου γιατί, παρόλες τις υποχρεώσεις της, ήταν πάντοτε κοντά μου όταν τη χρειαζόμουν. Ευχαριστώ τη συνάδελφό μου Ιωάννα Τσαγκαράκη που με προθυμία δακτυλογράφησε μέρος των χειρόγραφών μου.

Τέλος, ευχαριστώ τους φοιτητές/ -τριες του Τμήματος Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου που αποτέλεσαν την ομάδα των συνεντευκτών της έρευνας, οι οποίοι/ -ες με υπευθυνότητα και συνέπεια συνεργάστηκαν μαζί μου, όπως επίσης και όλους τους ερωτώμενους που δέχθηκαν να μας μιλήσουν με ειλικρίνεια για προσωπικά τους θέματα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδα

Προεισαγωγικά

7- 11

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύντομη παρουσίαση του υπό μελέτη φαινομένου - Βασικοί προβληματισμοί.

12 - 17

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ:

**Το φαινόμενο της κακοποίησης των γυναικών
από το σύζυγο/ σύντροφό τους και οι ερμηνείες του.**

Κεφάλαιο 1: Οι μορφές και η μυθολογία της κακοποίησης

1. Ο ορισμός και οι μορφές κακοποίησης των γυναικών από τους συζύγους/ συντρόφους τους. 18 - 29
2. Οι μύθοι και η πραγματικότητα γύρω από την κακοποίηση των γυναικών από τους συζύγους/ συντρόφους τους. 30 - 43

Κεφάλαιο 2: Οι Θεωρίες

1. Το ψυχιατρικό μοντέλο. 44 - 48
2. Το κοινωνιολογικό μοντέλο: Η θεωρία των κοινωνικών παραγόντων και του δομικού στρες. 48 - 53
3. Η θεωρία των κοινωνικών πόρων. 54 - 55
4. Η φεμινιστική θεώρηση. 55 - 58
5. Η θεωρία της υποκοουλτούρας της βίας. 58 - 60
6. Η θεωρία της κοινωνικής μάθησης. 61 - 64
7. Η θεωρία των κοινωνικών συναλλαγών στις διαπροσωπικές σχέσεις. 64 - 66
8. Η θεωρία του κοινωνικού ελέγχου και η εφαρμογή της στις περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας. 66 - 71

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ :

Ο Δράστης και το Θύμα κακοποίησης: Τα ατομικά - κοινωνικά χαρακτηριστικά τους και τρόποι αντιμετώπισής τους.

Γενικά: Αξίες και στερεότυπα που συνδέονται με τους ρόλους των δύο φύλων και τη λειτουργία της οικογένειας.

1. Οι αντιλήψεις και τα στερεότυπα που συνδέονται με τους ρόλους των δύο φύλων. 72 - 75
2. Η κατασκευή του «ανδρισμού» και της «θηλυκότητας». 76 - 79
3. Σύγχρονες τάσεις- το νέο περιεχόμενο των ρόλων των δύο φύλων. 80 - 82
4. Ενδοοικογενειακές σχέσεις: Η οικογένεια ως σύστημα εξουσίας. 82 - 84

Κεφάλαιο 1: Τα ατομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του δράστη κακοποίησης.

1. Γενικά στοιχεία- Τα σημαντικότερα ευρήματα των ερευνών. 85 - 90
2. Το ιστορικό βίας του δράστη κατά την παιδική- εφηβική του ηλικία. 90 - 91
3. Η σχέση του δράστη κακοποίησης με το αλκοόλ. 91 - 92
4. Τα κυριότερα χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς του δράστη κακοποίησης. 92 - 95
5. Οι απόψεις των ανδρών- δραστών για τη βίαιη συμπεριφορά τους. 96 - 97
6. Κατηγορίες δραστών. 98 -103
7. Η μεταχείριση του δράστη κακοποίησης: Τα θεραπευτικά και εκπαιδευτικά προγράμματα. 104-107

Κεφάλαιο 2: Τα ατομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του θύματος κακοποίησης.

1. Γενικά στοιχεία- Τα σημαντικότερα ευρήματα των ερευνών. 108-111
2. Η θεωρία του κύκλου της βίας. 111-113
3. Το ψυχολογικό τραύμα των κακοποιημένων γυναικών και οι τεχνικές επιβίωσης. 114-117
4. Παράγοντες που επηρεάζουν τη στάση της κακοποιημένης γυναίκας απέναντι στο δράστη και στη σχέση κακοποίησης. 118-126

Κεφάλαιο 3: Η προβληματική της αντιμετώπισης του θύματος κακοποίησης.

1. Η Ιατρική – κλινική προσέγγιση του θύματος.	127- 131
2. Κριτική στα στάδια της ιατρικής παρέμβασης.	131-134
3. Τα προγράμματα συμβουλευτικής και κοινωνικής αρωγής που απευθύνονται στα θύματα κακοποίησης.	135-136
4. Η παρέμβαση των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου.	137-140

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ :

Η Εμπειρική μελέτη

1. Το αντικείμενο και ο σκοπός της έρευνας.	141-142
2. Οι ερευνητικές υποθέσεις.	142-143
3. Η μέθοδος επιλογής του δείγματος.	144-145
4. Το ερευνητικό εργαλείο.	146-147
5. Η εφαρμογή του ερευνητικού εργαλείου.	148-150
5.1. Μέθοδος συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου.	
5.2. Εκπαίδευση των συνεντευκτών.	
5.3. Πιλοτική και ολική εφαρμογή- επεξεργασία δεδομένων.	
6. Τα ευρήματα της έρευνας.	151-236
7. Τα κυριώτερα συμπεράσματα της έρευνας.	237-244

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ 245-246

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Το Ερωτηματολόγιο της Έρευνας 247-258

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 259-268

Προεισαγωγικά

Η ενδοοικογενειακή βία δεν είναι μια νέα μορφή βίας που ξαφνικά έλαβε διαστάσεις επιδημίας και ενεργοποίησε την κοινωνική αντίδραση. Είναι ένα φαινόμενο που έχει τις ρίζες του βαθιά στους αιώνες, από την εποχή εκείνη όπου ήταν απολύτως «φυσικό» και αναγκαίο ο άνδρας του σπιτιού, σύζυγος ή πατέρας, να χρησιμοποιεί τα πιο αποτελεσματικά μέσα - ακόμη και τον άγριο ξυλοδαρμό - προκειμένου να «συμμορφώσει» τη γυναίκα και τα παιδιά του και να αποκαταστήσει την «τάξη» στην οικογένεια¹. Αυτή η νομιμοποιημένη χρήση βίας από την πλευρά του άνδρα έφτασε - περισσότερο από προηγούμενα έτη - τις τελευταίες τρεις δεκαετίες να αμφισβητηθεί.

Στα τέλη της δεκαετίας του '60 ενεργοποιούνται μαζικές αντιδράσεις και γίνονται συντονισμένες προσπάθειες προκειμένου να αντιμετωπιστούν σοβαρά κοινωνικά προβλήματα. Τα κοινωνικά κινήματα που αναπτύσσονται ευαισθητοποιούν την κοινότητα, δημιουργούν το κατάλληλο κλίμα μέσα στο οποίο τα άτομα είναι έτοιμα και πρόθυμα να ακούσουν όσους ενδιαφέρονται ή σχετίζονται με τη θυματοποίηση της γυναίκας και των παιδιών. Το ενδιαφέρον για την ενδοοικογενειακή βία δεν θα είχε λάβει τόσο σημαντικές διαστάσεις τη δεδομένη χρονική στιγμή, αν δεν είχε συνδυαστεί με τα γυναικεία κοινωνικά κινήματα, τα οποία παρείχαν το κατάλληλο επιστημονικό προσωπικό και την ευαισθητοποίηση στην οργάνωση και παρουσίαση όλων εκείνων των πληροφοριών που αφορούσαν τη θυματοποίηση στην ιδιωτική σφαίρα της οικογένειας². Καθοριστικός ήταν και ο ρόλος των κοινωνικών επιστημόνων που συστηματοποιούν και εντατικοποιούν τις έρευνές τους πάνω στο θέμα και δίνουν στη δημοσιότητα τα αποτελέσματα των ερευνητικών προσπαθειών, διαφωτίζοντας το κοινό πάνω σε θέματα που αφορούν τις οικογενειακές σχέσεις.

Το ερευνητικό ενδιαφέρον και η προσοχή που δόθηκε στη μελέτη της ενδοοικογενειακής βίας μέσα στην πορεία των τελευταίων δεκαετιών οδήγησε στην

---

¹ Benard, C., Schlaffer, E., *Η καθημερινή βία στο γάμο*, Θεσσαλονίκη, εκδ. Παρατηρητής,, σελ. 20-28.

² Gilligan, C., *In a different voice: Psychological theory and women's development*, Harvard University Press, 2001.

καταγραφή και ανάλυση του φαινομένου και στην ανάπτυξη των θεωρητικών μοντέλων που επιχειρούν να το ερμηνεύσουν. Το κοινωνικό αυτό φαινόμενο έχει ιατρικές, νομικές και κοινωνιολογικές προεκτάσεις και απαιτεί τη συνεργασία όλων των κοινωνικών και επαγγελματικών φορέων που έρχονται σε επαφή με τους δράστες και τα θύματα κακοποίησης, αλλά και την ευαισθητοποίηση του κοινού πάνω στα θέματα ενδοοικογενειακής βίας γενικότερα. Σε ένα ακόμη βαθύτερο επίπεδο, απαιτούνται ριζικές στον τρόπο οργάνωσης της κοινωνίας, στο νομικό και εκπαιδευτικό σύστημα, στις αξίες και τα πρότυπα που καλλιεργούνται και προβάλλονται μέσα από την εκπαίδευση, τα μέσα ενημέρωσης, καθώς και σε θέματα που αφορούν στα στερεότυπα των δύο φύλων και στον τρόπο με τον οποίο επιδρούν πάνω στην οργάνωση και τη λειτουργία της οικογένειας και κατ' επέκταση των ευρύτερων κοινωνικών ομάδων.

Η μελέτη του φαινομένου και η επίσημη καταγραφή του μας έφερε, δυστυχώς, αντιμέτωπους με μια θλιβερή πραγματικότητα. Οι επιστήμονες υποστηρίζουν ότι υπάρχουν περισσότερες πιθανότητες ένα άτομο να σκοτωθεί, να κακοποιηθεί, να τραυματιστεί μέσα στο ίδιο του το σπίτι, από κάποιο άλλο μέλος της οικογένειας, παρά οπουδήποτε αλλού και από κάποιον άγνωστο³. Η κακοποίηση της γυναίκας από το σύζυγο/ σύντροφό της, καταλαμβάνει υψηλή θέση στον πίνακα των στατιστικών στοιχείων που αφορούν στην καταγραφή των υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας. Αποτελεί δε, τη μορφή ενδοοικογενειακής βίας που μας απασχόλησε στην παρούσα μελέτη.

Με τον όρο κακοποίηση γυναικών από το σύζυγο/ σύντροφό τους, που υιοθετείται στην παρούσα μελέτη, αναφερόμαστε σε εκείνο το μοντέλο συμπεριφοράς ελέγχου, το οποίο περιλαμβάνει λεκτική, ψυχολογική, σωματική, σεξουαλική, οικονομική και κοινωνική κακομεταχείριση ενός ενήλικου από τον άλλον ενήλικο, στα πλαίσια μιας άτυπης ετεροφυλικής ερωτικής σχέσης ή ενός γάμου⁴.

---

³ Carden, A. D., «Wife abuse and the wife abuser: Review and recommendations», *The counseling psychologist*, Vol.22, No. 4, pp: 539- 582, Feld, S. L., Strauss, M.A., «Escalation and Desistance of Wife Assault in Marriage», *Criminology*, Vol.27, No.1, 1989, pp. 141-161.

⁴ Στα πλαίσια μιας προγαμιαίας ερωτικής σχέσης οι *Sugarman και Hotaling* ορίζουν την κακοποίηση ως την πράξη ή την απειλή μιας πράξης βίας απ' το ένα μέλος μιας άγαμης διάδας ατόμων στα πλαίσια της ερωτικής / συναισθηματικής τους σχέσης. Βλ. σχετικά, Gelles, R. J., *Intimate Violence in Families*, Third Edition, Sage Publications, 1997, σελ. 72-73.

Στο πρώτο μέρος της παρούσας μελέτης, παρουσιάζονται οι σχετικοί ορισμοί, των διαφόρων μορφών κακοποίησης της γυναίκας, που έχουν επικρατήσει στη διεθνή βιβλιογραφία, καθώς και τα θεωρητικά - ερμηνευτικά μοντέλα που έχουν αναπτυχθεί.

Το δεύτερο μέρος είναι αφιερωμένο στα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας που αποδίδονται στο θύτη και στο θύμα κακοποίησης, καθώς και στη διερεύνηση των διαφόρων δυναμικών και βιο- ψυχο- κοινωνικο- πολιτισμικών παραγόντων, οι οποίοι επιδρούν στη διαμόρφωση και εγκαθίδρυση σχέσεων βίας.

Ο άξονας μελέτης των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας είναι κοινός, τόσο για το δράστη όσο και για το θύμα. Συγκεκριμένα και στις δύο περιπτώσεις, αναζητήσαμε μέσα από τα δεδομένα της διεθνούς βιβλιογραφίας, στοιχεία που σχετίζονται με την προσωπικότητα δράστη- θύματος, το οικογενειακό περιβάλλον προέλευσής τους, τη σχέση τους με τις τοξικές ουσίες και το αλκοόλ. Τα κοινωνικά στερεότυπα που αφορούν στους ρόλους των δύο φύλων και οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες της ελληνικής κουλτούρας, εξετάστηκαν υπό το πρίσμα των καθοριστικών συνεπειών που έχουν πάνω στη διαμόρφωση των κοινωνικών αναπαραστάσεων, των στάσεων και της κοινωνικής συμπεριφοράς των υποκειμένων.

Στην προσπάθειά μας να σκιαγραφήσουμε το προφίλ του θύτη και του θύματος μιας σχέσης κακοποίησης, κρίθηκε απαραίτητη η υιοθέτηση ενός αυστηρού ορισμού. Πρακτικά, επιχειρήσαμε να δώσουμε ένα γενικότερο ορισμό, ξεκινώντας από τον ορισμό της κακοποιημένης γυναίκας, όπως προτάθηκε για πρώτη φορά από την L.Walker⁵: κακοποιημένη θεωρείται η γυναίκα, η οποία υποβάλλεται συστηματικά σε βίαση συμπεριφορά, σωματική, σεξουαλική ή/και ψυχολογική, από έναν άνδρα ο οποίος την εξαναγκάζει να κάνει ό,τι εκείνος θέλει, ανεξάρτητα από τις δικές της επιθυμίες, τα δικαιώματα και τα συμφέροντα. Η γυναίκα αυτή έχει στενή σχέση με τον

---

⁵ Walker E. L., *Η Κακοποιημένη Γυναίκα*, μτφ. Τ. Ανθουλιάς, Αθήνα, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1989, σελ. 142.

άνδρα, χωρίς να είναι απαραίτητως παντρεμένοι και ως ζευγάρι θα πρέπει να έχουν εκδηλώσει τουλάχιστον δύο περιστατικά βίαιης συμπεριφοράς⁶.

Στο τρίτο μέρος παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της εμπειρικής μελέτης. Η ερευνητική πρωτοβουλία αφορούσε μία πρωτότυπη - για τα ελληνικά δεδομένα - ερευνητική προσπάθεια καταγραφής και αποτύπωσης των στάσεων και των κοινωνικών αναπαραστάσεων του πληθυσμού για την κακοποίηση μεταξύ συζύγων/ συντρόφων, τις αιτίες και τους τρόπους αντιμετώπισής του φαινομένου, καθώς και τα χαρακτηριστικά του δράστη και του θύματος. Παράλληλα, καταγράφηκαν τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας από το φιλικό και συγγενικό περιβάλλον των ερωτώμενων, καθώς και η προσωπική εμπειρία κακοποίησης.

Αναφερόμενοι συνοπτικά στο περιεχόμενο που αποδόθηκε στους όρους «στάση» και «κοινωνική αναπαράσταση» σημειώνεται ότι:

Με τον όρο «στάση», αναφερόμαστε στον τρόπο με τον οποίο ένα άτομο τοποθετείται σε σχέση με κοινωνικά αντικείμενα αξίας, δηλαδή αντικείμενα που επενδύονται με διάφορες κοινωνικές σημασίες⁷. Η τοποθέτηση των υποκειμένων σε σχέση με αυτά τα αντικείμενα έχει τρεις διαστάσεις: τη νοητική-γνωστική, τη συναισθηματική - συγκινησιακή και την κινητική. Η στάση αφορά σε μία κατάσταση ετοιμότητας και μια προδιάθεση για να δρα ή να αντιδρά κανείς με έναν ορισμένο τρόπο, όταν αντιμετωπίζει ένα συγκεκριμένο ερέθισμα. Η στάση δεν είναι συμπεριφορά, αλλά η κατάσταση πριν τη συμπεριφορά.

---

⁶ Υιοθετούμε, όχι τυχαία, τα δύο βίαια περιστατικά ως «ελάχιστη» ένδειξη βίαιης συμπεριφοράς. Με αυτόν τον τρόπο αποκλείονται περιστατικά που συνέβησαν μόνο μία φορά στη ζωή του ζευγαριού και μπορεί να έγιναν κάτω από «ιδιαιτέρες συνθήκες», ή να αφορούσαν καταστάσεις πέρα από το αντικείμενο μελέτης. Στην περίπτωση όμως που το ζευγάρι έχει βιώσει τουλάχιστον δύο περιστατικά βίας, και η σχέση του παραμένει, τότε μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι το μοντέλο Βίαιη Συμπεριφορά (απειλές βίας, ψυχολογικός καταναγκασμός, ενεργητική άσκηση σωματικής-σεξουαλικής βίας) - Έλεγχος του δράστη πάνω στο θύμα, έχει πλέον καθιερωθεί μέσα στη σχέση και η γυναίκα-θύμα ορίζεται ως κακοποιημένη γυναίκα. Βλ. επίσης σχετικά, Walker E. L., *Η Κακοποιημένη Γυναίκα*, ό.π.

⁷ Βλ. σχετικά, Ναυρίδης, Κ., *Κλινική Κοινωνική Ψυχολογία*, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 1994, σελ. 137-138.

Αντίστοιχα, με τον όρο «κοινωνικές αναπαραστάσεις», αναφερόμαστε στους τρόπους με τους οποίους τα υποκείμενα σκέπτονται και ερμηνεύουν την καθημερινή τους πραγματικότητα⁸. Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις αντιστοιχούν σε μία μορφή κοινωνικής γνώσης, που συνήθως την ονομάζουμε «κοινό νο», αντιδιαστέλλοντάς την από τον επιστημονικό τρόπο σκέψης. Οι αναπαραστάσεις δεν είναι ποτέ ουδέτερες, διαμορφώνονται και εξαρτώνται από τις θέσεις που κατέχουν τα υποκείμενα μέσα στην κοινωνία. Δεν είναι γνώμες, ούτε απλές αναπαραγωγές, αλλά αυτοτελείς κατασκευές που προσδίδουν στην επικοινωνία ένα στοιχείο αυτονομίας και δημιουργίας, ατομικής και συλλογικής.

Οι στάσεις και οι κοινωνικές αναπαραστάσεις καθορίζουν και προσδιορίζουν τη συμπεριφορά των κοινωνικών υποκειμένων⁹ και υπό αυτή την έννοια η διερεύνησή τους, στα πλαίσια του φαινομένου της κακοποίησης των γυναικών από τους συζύγους/ συντρόφους τους, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον σε σχέση με τη χάραξη πολιτικών και εφαρμογής μέτρων πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου.

---

⁸ Βλ. σχετικά Ναυρίδης, Κ., *Κλινική Κοινωνική Ψυχολογία...*, ό.π. σελ. 166-168.

⁹ Παπαστάμου, Σ., *Εγχειρίδιο Κοινωνικής Ψυχολογίας*, 4^η έκδοση, Αθήνα, εκδ. Οδυσσέας, σελ. 415-420.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύντομη παρουσίαση του υπο μελέτη φαινομένου- Βασικοί προβληματισμοί.

Η κοινωνική ευαισθησία απέναντι στα θύματα κακοποίησης και η μείωση της κοινωνικής ανοχής στη βία βοήθησε τις γυναίκες να γκρεμίσουν τον τοίχο της σιωπής τους, να νικήσουν τις αναστολές και την ντροπή τους, μιλώντας ανοιχτά για το πρόβλημα κακοποίησης που αντιμετωπίζουν, μέσα από συμβουλευτικούς σταθμούς, ομάδες θεραπείας, καταφύγια, χώρους υποδοχής και επίσημες καταγγελίες και παραπομπές των δραστών στη δικαιοσύνη. Μόνο που από τη στιγμή που γκρέμισαν τον τοίχο της ιδιωτικής τους ζωής και έσπασαν τη σιωπή τους, μας αποκάλυψαν το φριχτό βίαιο πρόσωπο που κρύβει μια από τις σημαντικότερες και πιο αγαπημένες ομάδες του ανθρώπου: η οικογένεια¹⁰.

Όταν αναφερόμαστε στο θεσμό της οικογένειας και τη σημασία του ρόλου της μικρής αυτής κοινωνικής ομάδας στην κοινωνία μας, έχουμε σχεδόν πάντα την αντίληψη ότι μιλάμε για ένα περιβάλλον όπου επικρατεί η αγάπη και η τρυφερότητα και όχι για μια από τις βιαιότερες ομάδες¹¹. Τυπικά, η οικογενειακή ζωή μοιάζει να είναι συνώνυμο μιας ατμόσφαιρας φιλικής προς τα μέλη της οικογένειας, ένας χώρος όπου το άτομο καταφεύγει για να μειώσει το άγχος που του προκαλούν οι εξωτερικοί κοινωνικοί παράγοντες, για να βρει ασφάλεια, αποδοχή και αγάπη.

Η οικογένεια πρέπει να εκφράζει ένα αξιόπιστο σημείο προσανατολισμού σε έναν κόσμο εχθρικό, ένα χώρο αλληλεγγύης σε μια κοινωνία ανταγωνισμού. Οι προσδοκίες αυτές μένουν μόνο ως διαλογισμός και παράσταση φαντασίας. Η πραγματοποίηση αυτού του ιδεώδους δεν είναι δυνατή σε μια κοινωνία με ανταγωνιστικό προσανατολισμό¹². Στις κοινωνικές αντιλήψεις, ο γάμος ενσαρκώνει πάνω από όλα μια κοινωνία αγάπης. Οι συγκρούσεις και οι βιαιότητες μοιάζουν κατά

¹⁰ Anvi, N., «Battered Wives: The Home as a Total Institution», *Violence and Victims*, Vol. 6, No. 2, 1991, pp. 137-147.

¹¹ Gelles, R. J., *Intimate Violence in Families*, ό.π., σελ. 1-4.

¹² Κούπερ, Ν., *Ο θάνατος της οικογένειας*, μτφ. Τσαμαδού, Χ., Αθήνα, εκδ. Καστανιώτη, 1988, σελ. 11-19.

συνέπεια σαν δυσκολονόητες εκτροχιάσεις μεμονωμένων ατόμων. Στον τρόπο αυτό θεώρησης θα μπορούσε να αντιτάξει κανείς, ότι η χησιμοποίηση της βίας από μέρους του συζύγου σε διάφορες εποχές και πολιτισμούς αποτελούσε ένα αποδεκτό κομμάτι της συζυγικής ζωής. Η ιστορία της σχέσης των δύο φύλων είναι μια ιστορία βίας.¹³

Η επιθυμία μας να εξιδανικεύσουμε την οικογενειακή ζωή είναι ως ένα βαθμό υπεύθυνη για την τάση που υπάρχει είτε να εθελotuφλούμε μπροστά στην ενδοοικογενειακή βία, είτε να δικαιολογούμε και να αποδεχόμαστε αυτή τη μορφή βίας ως απαραίτητη και αναγκαία στην προσπάθεια οικοδόμησης των οικογενειακών σχέσεων (συνύπαρξη με το σύντροφο, ανατροφή παιδιών κ.α.). Εντούτοις, η ενδοοικογενειακή βία είναι μια θλιβερή πραγματικότητα. Οι περισσότερες συζητήσεις γενικά για τη βία, καταλήγουν να αποκλείουν από τις αναλύσεις τους τη βία στο σπίτι ή να στρέφουν την προσοχή όλων τελικά στη βία από αγνώστους σε ξένα της οικογένειας περιβάλλοντα. Με αυτό τον τρόπο, μια από τις πιο διαδεδομένες και συχνές μορφές βίας, αυτή που συγκεντρώνει την υψηλότερη κοινωνική ανοχή, αυτή για την οποία γίνεται λιγότερος λόγος και έχει μειωμένες πιθανότητες να ενεργοποιήσει την κοινωνική αντίδραση στο σύνολό της, είναι η βία στην οικογένεια¹⁴.

Η ιδιωτική φύση των οικογενειακών ή διαπροσωπικών σχέσεων ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για την καλλιέργεια και διάχυση στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο της άποψης ότι η κοινωνία στο σύνολό της δεν μπορεί ή δεν πρέπει να παρεμβαίνει σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας¹⁵.

Οι Shotland και Straw, το 1976, πραγματοποίησαν ένα πείραμα¹⁶, προκειμένου να διαπιστώσουν αν και σε ποιο βαθμό η κακοποίηση μεταξύ συζύγων αποτελεί στις κοινωνικές συνειδήσεις ένα θέμα «ιδιωτικής φύσης» και υπό αυτή την έννοια τα

---

¹³ Benard, C., Schlaffer, E., *Η καθημερινή βία στο γάμο*, ό.π., σελ. 20-22

¹⁴ βλ. σχετικά τη δημοσιευμένη μελέτη, European Women's Lobby, *Unveiling the hidden data on domestic violence in the E.U.*, European Policy Action Center of Violence against Women, Autumn, 1999.

¹⁵ Laslett B., «The Family as a Public and Private Institution: An Historical Perspective», *Journal of Marriage and the Family*, Aug. 1973, 35, pp.480-492.

¹⁶ Dutton, D. G., *The domestic assault of women*, Allyn and Bacon Inc., 1998, σελ. 17.

κοινωνικά υποκείμενα διαμορφώνουν παθητικές στάσεις και δεν παρεμβαίνουν στην επίλυση της.

Για τους σκοπούς του πειράματος χρησιμοποιήθηκε ένας άνδρας και μία γυναίκα, όπου ο άνδρας επιτιθόταν φραστικά στη γυναίκα και την απειλούσε με άσκηση σωματικής βίας. Οι ερευνητές σκηνοθέτησαν δύο περιπτώσεις σύγκρουσης: ο άνδρας και η γυναίκα λογομαχούν σ' ένα ασανσέρ όπου η πόρτα του είναι ανοιχτή και υπάρχει οπτική και ακουστική επαφή με μία ομάδα παρατηρητών- μαρτύρων της σκηνής. Στην πρώτη περίπτωση η γυναίκα φωνάζει προς τον άνδρα «Φύγε μακριά μου, δεν σε ξέρω!» ενώ στη δεύτερη «Φύγε μακριά μου, δεν ξέρω γιατί σε παντρεύτηκα!». Κατά τα άλλα όλες οι συνθήκες ήταν όμοιες, με υψηλά επίπεδα λεκτικής βίας και χαμηλά επίπεδα σωματικής σύγκρουσης. Τ' άτομα που παρακολούθησαν τον καυγά μεταξύ ενός ζευγαριού ξένου μεταξύ του, παρενέβησαν κατά 69%, ενώ όσοι πίστεψαν ότι το ζευγάρι των διαφωνούντων ήταν παντρεμένο, παρενέβησαν μόλις κατά 19%.

Οι ερμηνείες αυτής της στάσης τείνουν προς την άποψη ότι όταν οι παρατηρητές μιας σύγκρουσης ζευγαριού πιστεύουν ότι το ζευγάρι είναι παντρεμένο, παρεμβαίνουν σπανιότερα και αυτό γιατί αντιλαμβάνονται ότι η γυναίκα κινδυνεύει λιγότερο, ή επιθυμεί λιγότερο την παρέμβασή τους, απ' ότι αν δεχόταν επίθεση από έναν άγνωστο.

Οι κοινωνικές αντιλήψεις για την οικογένεια και το γάμο παρουσιάζουν πλήθος από αντιθέσεις. Από τη μια μεριά δηλώνεται ότι θα πρέπει να προστατευθεί ο ιδιωτικός χώρος από την επέμβαση του κράτους, ενώ από την άλλη, ο χώρος αυτός ρυθμίζεται στην κάθε λεπτομέρεια με δικονομικούς, ιατρικούς και παιδαγωγικούς κανονισμούς και μέτρα. Αποκλίσεις από γενικές προσδοκίες και κανόνες τιμωρούνται αυστηρά, ιδιαίτερα στον «ιδιωτικό χώρο». Κάθε εκδήλωση στο χώρο αυτό θεωρείται σημαντική για την επιβίωση της κοινωνίας. Μπορεί να πιστέψει κανείς ότι ο όρος «ιδιωτικός» θα διευκόλυne παρά θα εμπόδιζε την ανάμειξη του κράτους στον ιδιωτικό χώρο¹⁷.

---

¹⁷ Benard, C., Schlaffer, E., *Η καθημερινή βία στο γάμο*, ό.π., σελ.52-54.

Η μεταφορά της ευθύνης από το κοινωνικό στο ατομικό επίπεδο φαίνεται πως επιχειρεί και καταφέρνει να απαλλάξει την κοινωνία από τις ευθύνες της που αφορούν στον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας των κοινωνικών της δομών.

Σε πολύ γενικές γραμμές, αξίζει να αναφέρουμε ότι αρκετές και αξιόλογες προσπάθειες έχουν γίνει στο εξωτερικό και ιδιαίτερα στις Η.Π.Α. στον Καναδά και στη Βόρεια Ευρώπη, προκειμένου να μειωθεί η βία κατά των γυναικών. Ο ρόλος των γυναικείων οργανώσεων υπήρξε ουσιαστικός στον τρόπο με τον οποίο οι διάφοροι ειδικοί επιστήμονες¹⁸, αλλά και η ευρύτερη κοινωνία, έκριναν και αντιμετώπιζαν το δράστη και το θύμα. Οι προσπάθειες ξεκίνησαν πριν από τρεις δεκαετίες. Αν και έχουν γίνει σημαντικά βήματα, εξακολουθούν πολλές γυναίκες να θυματοποιούνται «πίσω από κλειστές πόρτες».

Η ντροπή και το στίγμα να είσαι κακοποιημένη γυναίκα επηρεάζει ακόμη και στις μέρες μας έντονα την απόφαση της γυναίκας να κοινοποιήσει το πρόβλημα, ή να καταγγείλει το βασανιστή της. Ακόμη όμως κι αν το κάνει, βρίσκεται συχνά μπροστά σε ένα οργανωμένο σύστημα που αρνείται να αποδοκιμάσει την πράξη του δράστη και να αποδεχτεί την εγκληματική φύση της¹⁹, που είναι ανίκανο να προστατέψει το θύμα, να του παράσχει ικανοποιητική ιατρική, ψυχική και οικονομική βοήθεια. Ο τρόπος με τον οποίο στην πλειοψηφία των περιπτώσεων η Αστυνομία και η Δικαιοσύνη έχουν αντιμετωπίσει τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας και κακοποίησης γυναικών είναι απογοητευτικός και αποθαρρυντικός για τα θύματα²⁰.

Ο συνδυασμός και η συνεργασία μεταξύ των φορέων επίσημου και ανεπίσημου κοινωνικού ελέγχου σε θέματα που αφορούν τη βία και την κακοποίηση κατά των

---

¹⁸ Χαρακτηριστική η διένεξη στα μέσα της δεκαετίας του 1980 μεταξύ ανδρών και γυναικών ψυχαναλυτών για την Αναθεώρηση του Εγχειριδίου της Αμερικανικής Ψυχιατρικής Εταιρείας που αφορούσε τον όρο για το χαρακτηρισμό της ψυχικής κατάστασης της γυναίκας θύματος κακοποίησης. βλ. σχ. Herman, J. L., *Η Βία: Επακόλουθα Ψυχικά Τραύματα και Θεραπεία*, μτφ. Εύη Νάντσου, Αθήνα, εκδ. ΘΕΤΙΛΗ, 1996 σελ. 183.

¹⁹ Χαρακτηριστικό παράδειγμα και για τη χώρα μας αποτελεί ο βιασμός στα πλαίσια του γάμου, όπου δεν ορίζεται ως αδίκημα από τον Ποινικό Κώδικα.

²⁰ Rigakos, G. S., «Constructing the Symbolic Complainant: Police Subculture and the Nonenforcement of Protection Orders for Battered Women», *Violence and Victims*, Vol. 10, No. 3, 1995, pp. 227- 243, Gelles, R. J., *Intimate Violence ...*, ό.π., σελ. 145-146

γυναικών, αποτελεί κεφάλαιο μείζονος σημασίας, τόσο για την πρόληψη όσο και για την καλύτερη προστασία του θύματος και την αντιμετώπιση σε σωστή βάση της πράξης του δράστη.

Ο ρόλος της ψυχοθεραπείας και των ειδικών επιστημόνων που ασχολούνται με το δράστη και το θύμα κακοποίησης είναι ιδιαίτερα σημαντικός, καθώς όπως θα δούμε και στη συνέχεια, η στερεοτυπική αντίληψη περί «ψυχικής ασθένειας» του δράστη κακοποίησης και «μαζοχιστικής φύσης» του θύματος, καθόρισε σε πολύ μεγάλο βαθμό και τους τρόπους αντιμετώπισής τους. Μέσα στις τρεις δεκαετίες έρευνας και ενασχόλησης με το φαινόμενο της κακοποίησης των γυναικών από τους συντρόφους τους, η τάση να διαγνωστούν οι αιτίες της βίας ως ψυχολογική ανωμαλία ή πνευματική ασθένεια έχει υποβαθμιστεί. Συνειδητοποιήθηκε ότι η ατομική ψυχοθεραπεία για τους βίαιους δράστες δεν είναι άλλο από μία ανεπαρκής και περιορισμένη μεταχείριση του προβλήματος, που μπορεί να είναι αποτελεσματική μόνο σε έναν μικρό αριθμό περιπτώσεων βίας και κακοποίησης. Οι ρίζες του φαινομένου της βίας μεταξύ των συντρόφων βρίσκονται στη δομή της οικογένειας, των διαπροσωπικών σχέσεων και της κοινωνίας στο σύνολό της.

Η ψυχολογική έρευνα που αφορούσε τη γυναίκα θύμα κακοποίησης δεν έμεινε ανεπηρέαστη από τη τάση που επικράτησε έντονα τις προηγούμενες δεκαετίες και αφορούσε την επίκριση και ενοχοποίηση των ίδιων των γυναικών. Ερευνητές και γιατροί αναζήτησαν στο χαρακτήρα του θύματος ερμηνεία για τα εγκλήματα του δράστη. Όταν οι γυναίκες θύματα μελετήθηκαν από τους ερευνητές, χαρακτηρίστηκαν ως «ευνουχιστικές», «ψυχρές», «επιθετικές», «αναποφάσιστες» και «παθητικές»²¹. Οι ίδιοι κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η βία στο γάμο ικανοποιούσε τις μαζοχιστικές ανάγκες αυτών των γυναικών. Αφού απέδωσαν το πρόβλημα στις διαταραχές προσωπικότητας των θυμάτων, προσπάθησαν και να τις θεραπεύσουν. Από αυτό το σημείο ξεκινά μία μεγάλη παρεξήγηση στις ερμηνείες που δόθηκαν για το φαινόμενο της κακοποίησης και των πρακτικών αντιμετώπισης που εφαρμόστηκαν. Επί αρκετά

---

²¹ Herman, J. L., *Η Βία: Επακόλουθα Ψυχικά Τραύματα και Θεραπεία*, ό.π., σελ. 185-189.

χρόνια η ψυχοθεραπευτική παρέμβαση στα θύματα²², μονοπώλησε το ενδιαφέρον των επιστημόνων και πολλές φορές επιδείνωσε την ήδη βεβαρημένη κατάσταση των θυμάτων.

Οι κοινωνικοί επιστήμονες εισάγουν λίγο αργότερα, από τους ψυχολόγους και τους ψυχοθεραπευτές, τον προβληματισμό γύρω από την ερμηνεία της βίας, που ξεφεύγει από τα όρια της κλινικής-ψυχιατρικής προσέγγισης και θίγει για πρώτη φορά τις κοινωνικές δομές και τον τρόπο οργάνωσης των κοινωνιών που χαρακτηρίζονται από υψηλά επίπεδα βίας μέσα και έξω από την οικογένεια. Το πρόβλημα αναγνωρίζεται ως βαθύτατα κοινωνικό και η ενεργοποίηση φορέων κοινωνικής πρόνοιας, ποινικής παρέμβασης και άτυπης κοινωνικής αντίδρασης κρίνεται περισσότερο από αναγκαία.

Το δίλημμα²³ παραμένει και με αυτό έρχονται αντιμέτωπες όλες οι πολιτικές παρέμβασης κατά της βίας. Η οργανωμένη απάντηση στη βία για να είναι αποτελεσματική θα πρέπει να είναι τιμωρητική και αυστηρή, να αφορά τον έλεγχο και εγκληματοποίηση της κακοποίησης που συνεπάγεται μια τιμωρητική στάση απέναντι στο δράστη; Ή θα πρέπει να μεταχειρίζεται με επιείκεια το δράστη κακοποίησης, αντιμετωπίζοντάς τον και αυτόν ως θύμα μιας υπάρχουσας κοινωνικής πραγματικότητας;

Σε αυτά και σε άλλα ερωτήματα θα προσπαθήσουμε να δώσουμε απαντήσεις στη συνέχεια της μελέτης μας, με την παρουσίαση των σημαντικότερων θεωρητικών μοντέλων που ερμηνεύουν το φαινόμενο και προσδιορίζουν τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας (ατομικά και κοινωνικά) του δράστη και του θύματος κακοποίησης.

---

²² Αυτή η πρακτική ήταν ευρύτερα διαδεδομένη - και σε μερικές χώρες εξακολουθεί να είναι - και εφαρμόστηκε ιδιαίτερα στα αμερικάνικα καταφύγια γυναικών.

²³ Για το Control model / Compassionate approach βλ. Gelles, R. J., *Intimate Violence ...*, ό.π., σελ. 148.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ:

Το φαινόμενο της κακοποίησης των γυναικών από το σύζυγο/
συντρόφο τους και οι ερμηνείες του.

Κεφάλαιο 1: Οι μορφές και η μυθολογία της κακοποίησης.

1. Ο ορισμός και οι μορφές κακοποίησης των γυναικών από τους συζύγους/ συντρόφους τους.

Η οριοθέτηση του περιεχομένου της έννοιας της κακοποίησης μεταξύ συζύγων/
συντρόφων, είναι κεφαλιάδους σημασίας για τη θεωρητική, αλλά και την εμπειρική
προσέγγιση του πολυδιάστατου αυτού φαινομένου.

Από την επισκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας, προκύπτει ότι έχουν
αναπτυχθεί δύο κεντρικά μοντέλα που περιγράφουν μια βίαιη σχέση μεταξύ συζύγων/
συντρόφων και έχουν επηρεάσει τους ερευνητές. Τα δύο αυτά μοντέλα αναφέρονται ως:
α) το μοντέλο της «*πατριαρχικής τρομοκρατίας*» και β) το μοντέλο της «*κοινής βίας*» στο
ζευγάρι²⁴.

Αναλυτικότερα, πίσω από τον όρο «πατριαρχική τρομοκρατία», βρίσκονται οι
φιλοσοφικές και οι ερευνητικές προσεγγίσεις των φεμινιστών/ -στριών επιστημόνων. Ο
τρομοκρατικός έλεγχος των γυναικών από τους άνδρες - συζύγους/ συντρόφους τους
νομιμοποιείται στα πλαίσια της πατριαρχικής οργάνωσης της κοινωνίας και των θεσμών
της. Περιλαμβάνει βίαιες επιθέσεις, όχι μόνο σωματικής βίας, αλλά και εφαρμογής
τακτικών ελέγχου της γυναίκας, όπως οικονομική εξάρτηση, απομόνωση κ.α. Σε αυτά
τα πλαίσια, η βία προκαλείται και ξεκινά, σχεδόν αποκλειστικά, από τον άνδρα, ενώ οι
γυναίκες στην πλειοψηφία τους, δεν ανταποδίδουν τη βία. Πίσω από αυτή τη
συμπεριφορά βρίσκεται η ανάγκη του άνδρα να ασκεί έλεγχο πάνω στη γυναίκα. Η

²⁴ Johnson, M.P., «Patriarchal terrorism and common couple violence: Two forms of violence against women», *Journal of Marriage and the family*, Vol. 57(2), 1995, pp: 283-293.

ανάγκη του δράστη κακοποίησης δεν παύει όταν έχει επιβληθεί και υποτάξει τη γυναίκα. Αντίθετα, αισθάνεται την ανάγκη να επιδεικνύει τον έλεγχο που ασκεί πάνω στη σύζυγο/ σύντροφό του, με κάθε ευκαιρία, γι' αυτό και η βία κλιμακώνεται και πολλές φορές είναι επικίνδυνη για τη ζωή της γυναίκας.

Αντίστοιχα, το μοντέλο της «κοινής βίας» στο ζευγάρι, περικλύει τα συμπεράσματα θυματολογικών ερευνών για την ενδοοικογενειακή βία, που έλαβαν χώρα τις προηγούμενες δύο δεκαετίες στις Η.Π.Α. με κυριότερους εκπροσώπους τους Straus και Gelles²⁵. Αυτό το μοντέλο βίας είναι κυρίως το αποτέλεσμα μιας διαδικασίας, η οποία δεν αφορά τόσο τον παράγοντα "φύλο", όσο άλλους κοινωνικούς παράγοντες, όπως το στρες, το άγχος κ.λ.π. Η κοινή βία στο ζευγάρι είναι μία περιοδική απάντηση στις περιστασιακές συγκρούσεις της καθημερινής ζωής, ωθούμενη από την ανάγκη να ελέγξει κανείς τη δεδομένη κατάσταση και όχι από μια γενικευμένη ανάγκη να ηγείται της σχέσης, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της πατριαρχικής τρομοκρατίας. Η σύγκρουση μεταξύ του ζευγαριού βγαίνει «εκτός ελέγχου» περιστασιακά και αφορά συνήθως ελαφριές μορφές βίας και βλάβης, ενώ είναι λιγότερο πιθανό να υπάρξει κλιμάκωση προς σοβαρότερες μορφές βίας. «Κοινή βία» ενδέχεται να ασκήσει τόσο ο άνδρας, όσο και η γυναίκα σε μία σχέση.

Το μοντέλο της «κοινής βίας» εγείρει πολλούς και ποικίλους προβληματισμούς που περιστρέφονται γύρω από βασικά ερωτήματα²⁶: Γιατί τα υποκείμενα μιας σχέσης αντιμετωπίζουν τη σύγκρουσή τους επιλέγοντας τη βία; Αυτή η επιλογή μπορεί να διερευνηθεί αποκομμένη από το κοινωνικό της νόημα και έξω από το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο καλλιεργείται και αναπαράγεται;

Η κακοποίηση της γυναίκας από το σύζυγο/ σύντροφό της έχει πολλές μορφές, λιγότερο ή περισσότερο ορατές. Οι διάφορες μορφές κακοποίησης περιλαμβάνουν τη σωματική, σεξουαλική, λεκτική και ψυχολογική βία, την οικονομική αποστέρηση και

---

²⁵ Βλ. ενδεικτικά, Gelles, R. J., *Intimate Violence ...*, ό.π., Straus, M.A., Sweet, S., «Verbal/symbolic aggression in couples: Incidence rates and relationship to personal characteristics», *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 54(2), 1992, pp: 346-356.

²⁶ Στα συγκεκριμένα ερωτήματα, επιχειρούμε να απαντήσουμε στη συνέχεια, στο κεφάλαιο των ερμηνευτικών προσεγγίσεων της κακοποίησης μεταξύ συζύγων/ συντρόφων.

την κοινωνική απομόνωση του θύματος. Οι μορφές αυτές, συχνά, παρουσιάζονται διαδοχικά ή ταυτόχρονα και προσδιορίζουν τα στάδια από τα οποία περνάει μία σχέση βίας και υποταγής.

Σύμφωνα με τους *Straus και Gelles*²⁷ η **σωματική βία (physical violence)** αφορά στις πράξεις που γίνονται με την πρόθεση ή την προσλαμβάνουσα πρόθεση της πρόκλησης σωματικού πόνου ή τραυματισμού σ' ένα άλλο πρόσωπο. Ο όρος περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, βίαιες πράξεις όπως: ξυλοδαρμός με γροθιές, κλωτσιές, χαστούκια, τράβηγμα μαλλιών, σπρώξιμο από σκάλα, πέταγμα στον τοίχο, απόπειρα πνιγμού, καψίματος και άλλες πράξεις που μπορεί να καταλήξουν σε βαρύ τραυματισμό του ατόμου και να αποτελέσουν σοβαρή απειλή θανάτου για το θύμα, εξ' αιτίας της βαρβαρότητάς τους.

Ως **σεξουαλική κακοποίηση (sexual abuse)** ορίζεται ο εξαναγκασμός του θύματος σε σεξουαλική επαφή, μέσω της άσκησης σωματικής βίας ή της απειλή αυτής, από την πλευρά του δράστη. Τις περισσότερες φορές επιτυγχάνεται με το βιασμό του θύματος²⁸. Η σεξουαλική κακοποίηση, σε αρκετές περιπτώσεις, πλαισιώνεται και από σωματική, λεκτική και ψυχολογική βία²⁹.

Από αρκετούς επιστήμονες υποστηρίζεται ότι πολλοί άνδρες εξισώνουν την κακοποίηση των γυναικών συζύγων/ συντρόφων τους με τη σεξουαλική διέγερση και

---

²⁷ Gelles, R. J., *Intimate Violence ...*, ό.π., σελ. 72-74.

²⁸ Βλ. σχετικά, Kelly, L., Radford, J., «Sexual violence against women and girls: An approach to an International overview», στο Dobash, R.E., Dobash, R. P., *Rethinking violence against women*, Sage Publications, 1998 σελ. 53-76, Finkelhor, D., Yllo, K., «Forced Sex in Marriage: A Preliminary Research Report», *Crime and Delinquency*, July 1982, pp.459-478.

²⁹ Για παράδειγμα α) Ο, Χ. έχει βρει έναν τρόπο ώστε η γυναίκα του να «συμμορφώνεται» με τις σεξουαλικές του επιθυμίες. Στο κομοδίνο φυλάει πάντοτε ένα μαχαίρι και απειλεί να το χρησιμοποιήσει τραυματίζοντάς την. Εκείνη ξέρει τι πρέπει να κάνει για να μην τον εξαγριώσει και δυσαρεστήσει. β) Ο Κ. πιέζει με βία τη γυναίκα του να προβεί σε σεξουαλικές πράξεις που η ίδια δεν επιθυμεί. Αγνοεί τις παρακλητικές της ικεσίες να σταματήσει και την απειλεί ότι θα την αφήσει χωρίς χρήματα αν δεν συμμορφωθεί. Παράλληλα, την προκαλεί με χυδαία ονόματα. γ) Ο Γ. υποψιάζεται ότι η γυναίκα του έχει εξωσυζυγική σχέση με τον γείτονά τους. Κάποια μέρα, μετά από έναν καυγά, η γυναίκα του φεύγει και αναζητά προστασία στο σπίτι του γείτονά τους. Όταν ο Γ. τη βρίσκει, σπάει την πόρτα της σκίζει τα ρούχα και την εξετάζει για να βρει σημάδια για την απιστία της. βλ. σχετικά, Robertson, R., *Confessions of an Abusive Husband*, Heritage Park Publ, Company, 1992, σελ. 15-17.

ικανοποίηση. Το 1970 ο Anthony Storr δήλωνε³⁰: «Η βία είναι ένα βασικό στοιχείο της αντρικής σεξουαλικότητας» και ερχόταν να ενισχύσει τις απόψεις που υποστήριζαν ότι ένα «καλό χαστούκι είναι ένας ερωτικός συγκλονισμός», ή ότι «η βία είναι σέξυ». Ο Storr υπενθυμίζει στις γυναίκες ότι η σεξουαλική επαφή είναι ζωτική πηγή αυτοεκτίμησης του άνδρα και η απόρριψη μπορεί να προκαλέσει σε έναν εραστή υπερβολική οργή, εξ' αιτίας της ανασφάλειας που νοιώθει για τον ανδρισμό του. Ο αισθησιασμός και η σεξουαλικότητα της γυναίκας βρίσκονται σε δεύτερη μοίρα και καθορίζονται από τους άνδρες, οι οποίοι συμπεραίνουν ότι επειδή οι ίδιοι βρίσκουν διεγερτική «λίγη» βία, οφείλουν να αισθάνονται και οι γυναίκες το ίδιο. Αν η γυναίκα απορρίψει αυτού του είδους τα σεξουαλικά «παιχνίδια», θεωρείται υπεύθυνη για την ανικανότητα, την οργή, ή ακόμη και τη βίαιη συμπεριφορά του άνδρα.

Στη βάση αυτής της συλλογιστικής υπόθεσης βρίσκονται και οι περιπτώσεις συζυγικού βιασμού. Φαίνεται ότι οι βιασμοί προκύπτουν συχνά μέσα στις σχέσεις κακοποίησης. Έρευνα των Thyfault και Wakker³¹ αποκαλύπτει ότι το 59% των κακοποιημένων γυναικών που μελέτησαν, εξαναγκάστηκε σε σεξουαλική επαφή, ενώ για το 49% κάτι τέτοιο συνέβη για περισσότερες από μία φορές.

Σε αυτό το σημείο, αξίζει να σημειωθεί, ότι η σεξουαλική προσβολή και ο σεξουαλικός εξαναγκασμός- μολονότι δεν έχουν μελετηθεί ικανοποιητικά- τις περισσότερες φορές, συνυπάρχουν με τη σωματική κακοποίηση. Αυτό συμβαίνει για δύο κυρίως λόγους: αφενός, εξακολουθούμε στην κουλτούρα μας να θεωρούμε το σεξ και τα θέματα γύρω από αυτό δευτερεύουσας σημασίας και αφετέρου, σε μεγάλο βαθμό ο σεξουαλικός εξαναγκασμός στο γάμο κοινωνικά και νομικά δεν υφίσταται, δεν γίνεται δεκτός ως έννοια³². Όμως, γνωρίζουμε ότι ο βιασμός αποτελεί ένα βίαιο έγκλημα και όχι απλά ένα σεξουαλικό θέμα συζήτησης.

---

³⁰ Στο Sonkin, D.I., DelMartin, Walker, L.E.A, *The Male Batterer: A treatment Approach*, N.Y.: Springer Pbl, 1985, σελ. 16-17.

³¹ Στο ίδιο.

³² Jacobson, N.S., Gottman, J.M., *When men batter women: New insights into ending abusive relationships*, Simon & Schuster, N.Y., 1998, σελ. 148-155.

Ιδιαίτερα ο **συζυγικός βιασμός**, είναι μία πραγματικότητα που ακόμη δεν έχει γίνει κατανοητή και αποδεκτή από το κοινωνικό σύνολο. Στις αντιλήψεις πολλών κοινωνικών υποκειμένων γάμος και βιασμός είναι σχήμα οξύμορο. Ο ίδιος ο νόμος σε πολλές χώρες, αλλά και η κοινωνική αντίληψη συμφωνούν ότι ένας σύζυγος δεν μπορεί να βιάσει τη γυναίκα του, γιατί η σεξουαλική συνεύρεση των συντρόφων αποτελεί μέρος του συμβολαίου γάμου. Πολλές γυναίκες αισθάνονται ένοχες όταν αρνούνται ή αντιστέκονται στη σεξουαλική επαφή με το σύντροφό τους και θεωρούν υποχρέωσή τους να ικανοποιούν τις σεξουαλικές του επιθυμίες. Επίσης, οι ίδιες οι γυναίκες, ως συνέπεια αυτών των στάσεων και αντιλήψεων δεν θεωρούν ότι ο σεξουαλικός εξαναγκασμός αποτελεί βιασμό³³.

Ο σεξουαλικός εξαναγκασμός μπορεί να προκύψει χωρίς την άσκηση σωματικής βίας, αλλά υπό την απειλή αυτής και σε αυτό το σημείο υπεισέρχεται η συναισθηματική βία. Η πολυγαμία ή η απειλή απιστίας, αποτελούν ισχυρές μεθόδους σεξουαλικού εξαναγκασμού σε πολλούς γάμους/ σχέσεις, όπου υπάρχει κακοποίηση. Επίσης, οι ειδικοί πιστεύουν ότι όταν η σεξουαλική προσβολή συνδυάζεται με σωματική κακοποίηση υπάρχει υψηλός κίνδυνος άσκησης θανατηφόρας βίας στο μέλλον³⁴.

Ως **λεκτική επιθετικότητα (verbal aggression)** ορίζεται³⁵, η συμπεριφορά εκείνη, που σκοπό έχει να προκαλέσει ψυχικό πόνο και να πλήξει το «Εγώ» του θύματος μέσα από τον υποβιβασμό, τον εξευτελισμό και την καταστροφή της αυτοεκτίμησής του³⁶. Η λεκτική βία έχει συμβολικό χαρακτήρα. Περιλαμβάνει πράξεις ενεργητικές όπως: χυδαιότητες, υποτιμητικά σχόλια (λεκτική - ενεργητική), το χτύπημα μιας πόρτας ή το σπάσιμο ενός αντικειμένου (μη λεκτική- ενεργητική), ή μια νεκρική σιγή και κακοδιαθεσία (μη λεκτική - παθητική) από την πλευρά του δράστη. Πολλές φορές περιλαμβάνει απειλές σωματικής βίας και παρουσιάζεται όταν η σύγκρουση του ζευγαριού βγαίνει εκτός ελέγχου. Μερικές φορές η απειλή δεν χρειάζεται καν να είναι λεκτική για να είναι αποτελεσματική. Σ' ένα κλίμα τρομοκρατίας που έχει δημιουργηθεί

³³ Walker E. L., *Η Κακοποιημένη Γυναίκα*, ό.π., σελ. 22-28.

³⁴ Jacobson, N.S., Gottman, J.M., *When men batter women...*, ό.π.

³⁵ Βλ. *Infante et al* στο Gelles, R. J., *Intimate Violence...*, ό.π., σελ. 75.

³⁶ Ο υποβιβασμός της γυναίκας με προσβολές και εξευτελισμό της προσωπικότητάς της σε δημόσιο ή ιδιωτικό χώρο είναι μία συνήθης πρακτική στα πλαίσια της λεκτικής βίας.

αρκεί ένα μόνο βλέμμα για να «συμμορφωθεί» με τις επιθυμίες του δράστη το θύμα³⁷. Ενδεικτικά, αναφέρονται³⁸ ως συμπεριφορές λεκτικής βίας:

- Οι ρητές, σαφείς απειλές βίας.
- Οι υπονοούμενες, έμμεσες απειλές βίας, (π.χ. «αν πεις άλλη μια λέξη δεν ξέρω και εγώ τι θα κάνω») συνοδευόμενες συχνά από τη γλώσσα του σώματος (π.χ. ύψωση γροθιάς εναντίον του άλλου).
- Ο πνευματικός υποβιβασμός (για παράδειγμα αποδοκιμασία, χρήση υποτιμητικών χαρακτηρισμών, πρόκληση αισθημάτων εξάρτησης, χαμηλής αυτοεκτίμησης και ανασφάλειας).

Αν και η λεκτική επιθετικότητα θεωρείται μια από τις πιο «ήπιες» μορφές βίας, είναι εξίσου αποτελεσματική στην επιβολή της υποταγής του θύματος απέναντι στο δράστη³⁹. Πολλές φορές η λεκτική επίθεση δρώντας υπόγεια και εσωτερικά, χωρίς να τη διακρίνει η εκρηκτική εξωστρέφεια και η βαρβαρότητα της σωματικής ή σεξουαλικής βίας, πλήττει σε μεγαλύτερο βαθμό το θύμα.

Συγγενείς μορφές της λεκτικής βίας είναι η **συναισθηματική και ψυχολογική κακομεταχείριση**, που περιλαμβάνουν εκτός της λεκτικής επίθεσης και του υποβιβασμού, την εκούσια παραμέληση ικανοποίησης και ανταπόκρισης του δράστη στις συναισθηματικές ανάγκες του θύματος⁴⁰. Οι πιο συνηθισμένες συμπεριφορές συναισθηματικής κακομεταχείρισης είναι:

- Η καταστροφή αντικειμένων και η επίθεση σε κατοικίδια ζώα. Οι πράξεις αυτές ενισχύουν το κλίμα τρομοκρατίας που καλλιεργεί ο δράστης για το θύμα του. Αποτελούν δε, το πέρασμα από τη λεκτική στη συναισθηματική βία.

---

³⁷ Παραδείγματα: Ο Β. είχε προτίμηση σε ένα συγκεκριμένο προσβλητικό και υποτιμητικό «ψευδώνυμο» που χρησιμοποιούσε για τη γυναίκα του όταν ήταν θυμωμένος. Γνώριζε ότι πραγματικά την πλήγωνε και το χρησιμοποιούσε κάθε φορά που ήθελε να την πονέσει. Ο Σ. επιμένει να γευματίζει μόνος του όταν είναι θυμωμένος. Περνούν πολλές εβδομάδες χωρίς να μιλάει στη γυναίκα του και συχνά την απειλεί ότι θα φύγει. Όταν εκείνη τον ρωτά τη συμβαίνει, εκείνος αρνείται να συζητήσει. Βλ. σχετικά, Robertson, R., *Confessions of an Abusive Husband*, Heritage Park Publ, Company, 1992, σελ. 15-17.

³⁸ Sonkin, D.I., DelMartin, Walker, L.E.A, «The Male Batterer: A treatment Approach», N.Y.: Springer Pbl, 1985, σελ. 38-39.

³⁹ Cahn, D. D., Lloyd, S. A., *Family Violence from a Communication Perspective*, Sage Publications, 1996.

⁴⁰ Walker E. L., *Η Κακοποιημένη Γυναίκα*, ό.π.

- Η συναισθηματική πίεση και ο εξαναγκασμός του θύματος για ικανοποίηση των επιθυμιών του δράστη.
- Ο υπερβολικός έλεγχος (π.χ. πλήρης αναφορά και έλεγχος των δραστηριοτήτων της), ο περιορισμός και οι απαγορεύσεις.
- Η παθολογική ζήλεια συνοδευόμενη από καχυποψία και αβάσιμες κατηγορίες για απιστία του θύματος.
- Απομόνωση του θύματος από το στενό κι ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, ως μέρος της υπερβολικά ελεγκτικής συμπεριφοράς. Η απομόνωση είναι κοινό χαρακτηριστικό για δράστες και θύματα. Ο δράστης, εξ' αιτίας της εξάρτησης, της ζήλειας και του φόβου του ότι οι άλλοι μπορεί ν' ανακαλύψουν το πρόβλημά του, θέτει συχνά αυστηρούς περιορισμούς στην κοινωνική δράση της συντρόφου του, αυξάνοντας το βαθμό εξάρτησής της από τον ίδιο⁴¹.

Στην πραγματικότητα, σε όλα τα ζευγάρια υπάρχει διαφωνία, κριτική, θυμός και λεκτική σύγκρουση. Όμως, η συναισθηματική κακομεταχείριση είναι κάτι διαφορετικό. Υπάρχει μέσα στα πλαίσια μιας βίαιης σχέσης και οι λειτουργίες της επιτυγχάνονται μέσα σ' αυτό το πλαίσιο⁴². Η ψυχολογική/ συναισθηματική κακοποίηση είναι μια μορφή βίας που συνήθως λειτουργεί συμπληρωματικά προς τη σωματική βία και ενισχύει τη δράση της τελευταίας. Ο στόχος παραμένει κοινός: η υποταγή κι ο έλεγχος του άλλου, που επιτυγχάνεται με τη λεκτική επίθεση, τον υποβιβασμό και τις απειλές σωματικής βίας. Δεν πρόκειται απλά για μια άσχημη και σκληρή συμπεριφορά, αλλά για μια συμπεριφορά που εξυπηρετεί την ενδυνάμωση της ισχύος του δράστη και την επικράτηση του φόβου στη σχέση⁴³. Αντλεί τη δύναμή της από τη βία του παρελθόντος και του παρόντος, καθώς και τη συνεχή παρουσία της απειλής για μελλοντική βία. Η

⁴¹ Οι προσπάθειες απομόνωσης της γυναίκας-θύματος είναι μια κοινή και συνηθισμένη τακτική ελέγχου και συναισθηματικής πίεσης. Η ελευθερία των γυναικών περιορίζεται σε σημείο τέτοιο, που να αισθάνονται φυλακισμένες. Ο έλεγχος επεκτείνεται στο επίπεδο των δραστηριοτήτων και συναναστροφών της γυναίκας, η οποία απομονώνεται από τους φίλους και την οικογένειά της, παρακολουθείται σε κάθε της κίνηση και βιώνει σκηνές ζηλοτυπίας. Η απομόνωση οδηγεί τη γυναίκα στη μοναξιά, σε μη ανεκτά επίπεδα, που σε συνδυασμό με την ασφυκτική παρακολούθηση και έλεγχο της αποτελούν συχνά κίνητρα για να διακόψει τη σχέση.

⁴² Jacobson, N.S., Gottman, J.M., *When men batter women...*, ό.π., σελ. 148-159.

⁴³ Η ψυχολογική βία χρησιμοποιείται πολλές φορές για να υπενθυμίζει στις γυναίκες το σωματικό βασανισμό που έχουν υποστεί, ή μπορεί να υποστούν. Είναι «χρήσιμη» για το δράστη, ο οποίος καταφέρνει να ελέγχει και να υποτάσσει το θύμα, χωρίς η συμπεριφορά του να χαρακτηρίζεται εγκληματική.

συναισθηματική κακομεταχείριση δεν θα είχε αυτή τη δύναμη από μόνη της αν δεν υπήρχε η σωματική κακομεταχείριση. Εντούτοις, δεν πρέπει να υποτιμάται η σημασία της λειτουργίας της στην πρόκληση ψυχικών τραυμάτων στο θύμα μέσω του ψυχολογικού βασανισμού του.

Η λεκτική βία και η ψυχολογική κακομεταχείριση στο ζευγάρι συχνά καλύπτονται επιμελώς ή παρουσιάζονται ως κάτι συνηθισμένο. Αυτές οι μορφές βίας εμφανίζονται ύπουλα, καμιά φορά με ένα προσωπίο γλυκύτητας ή καλοσύνης. Στην αρχή, το θύμα δεν έχει συναίσθηση της βίας, συχνά μάλιστα νομίζει ότι είναι ο κυρίαρχος του παιχνιδιού⁴⁴. Δεν υπάρχει ποτέ ανοικτή σύγκρουση, οι απειλές είναι πάντοτε έμμεσες και καλυμμένες.

Οι επιθετικές ενέργειες είναι εκλεπτυσμένες, δεν αφήνουν ίχνη και οι μάρτυρες τείνουν να ερμηνεύουν αυτές τις ενέργειες, απλώς ως «φυσιολογική» για ένα ζευγάρι σύγκρουση, ή εκδήλωση πάθους μεταξύ των συντρόφων. Στην πραγματικότητα, πρόκειται για ψυχρή βία, με μομφές, εχθρικά υπονοούμενα, συγκαταβατικότητα και προσβολές. Η καταστροφική διάσταση απορρέει από τις φαινομενικά ανώδυνες, αλλά συνεχείς επιθέσεις: οι προσβολές διαδέχονται η μία την άλλη, έτσι ώστε το θύμα να μην μπορεί να ξεχάσει, όπως θα ήθελε.

Τις περισσότερες φορές το θύμα εμφανίζεται ως συνένοχο ή ακόμη και υπεύθυνο για τη συμπεριφορά του δράστη. Αυτή η κατηγορία παραλύει το θύμα και το εμποδίζει να προστατευτεί. Το θύμα κυριευμένο από αμφιβολίες και ενοχές, δεν είναι σε θέση να αντιδράσει. Η διαδικασία αυτή καθαυτή είναι εφικτή μόνο λόγω της υπερβολικής ανοχής του. Η συνειδητοποίηση του χειρισμού του θύματος από το δράστη, βάζει το πρώτο σε μια κατάσταση τρομερού άγχους, από την οποία δεν μπορεί να απαλλαγεί. Εκτός από θυμό, τα θύματα αισθάνονται ντροπή: ντροπή γιατί δεν τα αγαπάνε, ντροπή γιατί δέχτηκαν εξευτελισμούς, ντροπή γιατί τους υπέστησαν⁴⁵.

---

⁴⁴Hirigoyen, M. F., *Η ηθική παρενόχληση: Η διαστροφική βία στην καθημερινή ζωή*, μτφ. Γεωργιάδου, Μ., Αθήνα, εκδ. Πατάκη, 2000, σελ 131.

⁴⁵Hirigoyen, M. F., *Η ηθική παρενόχληση...*, ό.π., σελ 32.

Η ύπαρξη και η συνέχιση της ψυχολογικής βίας, πείθει τα θύματα ότι οι σύντροφοί τους δεν πρόκειται να αλλάξουν και ότι τα ίδια θα πρέπει να παραιτηθούν από την ελπίδα μιας μη βίαιης σχέσης μαζί τους. Επίσης, η σκληρότητα της συναισθηματικής κακομεταχείρισης μπορεί να κινητοποιήσει το θύμα προς την κατεύθυνση της φυγής από τη σχέση.

Η οικονομική αποστέρηση⁴⁶ αφορά στον έλεγχο της χρήσης και της διάθεσης των οικονομικών πόρων της οικογένειας από το δράστη στο θύμα. Το θύμα εμποδίζεται από την απόκτηση οικονομικής ανεξαρτησίας, αποκλείεται από τη διαχείριση των χρημάτων, ή στερείται αυτών για να καλύψει τις ανάγκες του νοικοκυριού.

Η κοινωνική κακομεταχείριση⁴⁷ αφορά στον έλεγχο που ασκεί ο δράστης πάνω στις κοινωνικές δραστηριότητες του θύματος. Ο περιορισμός και η απαγόρευση δημιουργίας κοινωνικών σχέσεων, οδηγεί το θύμα στην απομάκρυνσή του από το οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον και την απομόνωσή του στα στενά πλαίσια της σχέσης κακοποίησης. Με αυτό τον τρόπο ο δράστης έχει τον απόλυτο έλεγχο πάνω στο θύμα του και ισχυροποιεί τη θέση του.

Τα τελευταία χρόνια, οι έρευνες γύρω από τα θέματα της ενδοοικογενειακής βίας έχουν επικεντρωθεί στη διερεύνηση των αιτιών εκδήλωσης και των συνεπειών της σωματικής βίας, ενώ αντίθετα η μελέτη και ανάλυση της λεκτικής και ψυχολογικής βίας έχουν υποβαθμιστεί ερευνητικά.

Οι συνέπειες της σωματικής βίας στο θύμα είναι άμεσες και εμφανείς (κακώσεις, μελανιές, εκδορές κ.α.), ενώ οι συνέπειες της λεκτικής επίθεσης και της ψυχολογικής κακομεταχείρισης, είναι λιγότερο εύκολο να παρατηρηθούν και να εντοπιστούν. Αυτό δεν σημαίνει όμως ότι αυτές οι μορφές κακοποίησης είναι λιγότερο επιβλαβείς για το θύμα, ή λιγότερο αποτελεσματικές για τους στόχους του δράστη.

---

⁴⁶ Domestic Violence Advisory Council, *Preventing domestic violence: A blueprint for the 21st century*, Sacramento, California Department of Health Services, October 1998.

⁴⁷ Στο ίδιο.

Στις αντιλήψεις των κοινωνικών υποκειμένων επικρατούν ορισμένες απόψεις και ιδέες για τη λεκτική επιθετικότητα που απασχόλησαν την επιστημονική έρευνα. Η πιο διαδεδομένη άποψη είναι αυτή που θέλει τους άνδρες συχνότερους δράστες σωματικής κακοποίησης και τις γυναίκες συχνότερες δράστριες λεκτικής βίας⁴⁸.

Μία μεγάλη εθνική έρευνα που διεξήχθη το 1985 στην Αμερική, από τον M. Straus και τους συνεργάτες του⁴⁹, σε 5.232 ζευγάρια με τη μέθοδο της τηλεφωνικής συνέντευξης, αφορούσε στη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ της σωματικής και λεκτικής βίας στο ζευγάρι. Οι ερευνητές έλαβαν υπόψη τους ένα ελάχιστο βαθμό λεκτικής σύγκρουσης που είναι κοινό σε όλες τις σχέσεις και ασχολήθηκαν με υποθέσεις χρόνιων και συχνών περιπτώσεων λεκτικής βίας⁵⁰.

Στα κυριώτερα συμπεράσματά τους αναφέρουν ότι η λεκτική βία παρουσιάζει σημαντικές ομοιότητες με τη σωματική βία και δεν λειτουργεί ως υποκατάστατό της. Μπορεί να θεωρηθεί ως μέρος ενός μοντέλου προβληματικής συμπεριφοράς που είναι πολύ κοινό με τη σωματική βία στην οικογένεια. Όπως και στην περίπτωση της σωματικής βίας, η λεκτική επιθετικότητα συνδέεται θετικά με τη χρήση αλκοόλ. Όσο πιο υψηλή είναι η χρήση αλκοόλ, τόσο μεγαλύτερος και ο κίνδυνος εκδήλωσης λεκτικής βίας κατά του/ της συντρόφου. Πράγματι, η σχέση αυτή επιβεβαιώνεται τόσο για τους άνδρες, όσο και για τις γυναίκες δράστες/ -στριες λεκτικής βίας, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η σχέση αλκοόλ και βίας είναι αιτιακή.

Αντίθετα, κοινωνιο-δημογραφικά χαρακτηριστικά του δράστη και του θύματος, όπως εθνικότητα και κοινωνικοοικονομική θέση, δεν επηρεάζουν την εκδήλωση λεκτικής βίας.

---

⁴⁸ Βλ. Σχετικά, Straus, M.A., Sweet, S., *Verbal/ symbolic aggression* .., ό.π.

⁴⁹ Η έρευνα απευθυνόταν σε άτομα άνω των 18 ετών, έγγαμα, ή άτομα που είχαν σχέση τουλάχιστον τα τελευταία 2 χρόνια από την ημέρα της συνέντευξης, όπως επίσης και σε άτομα διαζευγμένα, ή σε διάσταση, όπου το διάστημα χωρισμού τους δεν ξεπερνούσε τα 2 χρόνια. Τελικά, το δείγμα απαρτιζόταν κατά 41,3% από άνδρες και κατά 58,7% από γυναίκες.

⁵⁰ Για τη μέτρηση της λεκτικής βίας, καθώς και των περιστατικών σύγκρουσης στο ζευγάρι χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα των «τακτικών σύγκρουσης» (Conflict Tactics Scale). Βλ. Σχετικά, Straus, M.A., Sweet, S., *Verbal/ symbolic aggression* .., ό.π.

Επίσης, από τα ευρήματα της έρευνας διαφαίνεται ότι δεν υπάρχει ουσιαστική διαφορά μεταξύ της αναλογίας ανδρών και γυναικών που χρησιμοποιούν λεκτική βία κατά των συντρόφων τους. Η λεκτική επίθεση άνδρα προς γυναίκα και αντίστροφα, παρουσιάζεται γενικά με την ίδια συχνότητα, κάτι που έρχεται σε αντίθεση με τις αντιλήψεις ότι οι άνδρες χρησιμοποιούν σε μικρότερο βαθμό από τις γυναίκες τις έμμεσες - μη σωματικές- μορφές βίας, ανάμεσά τους και τη λεκτική.

Αυτό που αξίζει να τονιστεί από τα εμπειρικά ευρήματα, είναι ότι οι άνδρες στις αναφορές τους φαίνεται ότι έχουν την τάση να ελαχιστοποιούν τη σημασία των βίαιων περιστατικών μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον⁵¹.

Στην παρούσα μελέτη, υιοθετούμε τον ορισμό που προτάθηκε από την Barbara Hart⁵², για την κακοποίηση των γυναικών από τους συζύγους/ συντρόφους τους. Σύμφωνα με αυτόν, η κακοποίηση είναι μια μορφή βίαιης και εξαναγκαστικής συμπεριφοράς, με την οποία ο δράστης της, επιδιώκει τον έλεγχο των σκέψεων, των πεποιθήσεων και των πράξεων ενός άλλου προσώπου, το οποίο και «τιμωρεί» σε περίπτωση αποδοκιμασίας ή αντίστασης του. Σύμφωνα με τον ορισμό, η βία δεν συνιστά κακοποίηση, παρά μόνο αν καταλήγει στον έλεγχο και την επιβολή του δράστη πάνω στο θύμα.

Σύμφωνα με τη λογική της κατάχρησης εξουσίας, ο ισχυρότερος υποτάσσει τον άλλο. Αρχικά, η εξουσία επιβάλλεται μέσω του λόγου. Ο δράστης δημιουργεί την εντύπωση ότι ξέρει, ότι κατέχει την αλήθεια. Με αυτό τον τρόπο προσπαθεί να παρασύρει το θύμα και να το κάνει να αποδεχτεί τα λεγόμενά του. Οι δράστες προσελκύουν άτομα τα οποία δεν είναι σίγουρα για τον εαυτό τους και πιστεύουν ότι οι άλλοι ξέρουν καλύτερα⁵³. Η διαδικασία κυριαρχίας περιλαμβάνει την υποταγή, την υποδούλωση και την παραμόρφωση του θύματος. Πρόκειται για μια ολοκληρωτική λειτουργία, θεμελιωμένη στο φόβο, που στοχεύει σε μια παθητική υπακοή. Το θύμα οφείλει να αντιδρά όπως επιθυμεί ο δράστης, πρέπει να σκέφτεται όπως αυτός, δεν έχει

⁵¹ Straus, M.A., Sweet, S., *Verbal/ symbolic aggression ...*, ό.π.

⁵² Tiff, L. L., *Battering of Women: The failure of intervention and the case of prevention*, Westview Press, 1993, σελ. 18-22.

⁵³ Hirigoyen, M. F., *Η ηθική παρενόχληση...*, ό.π., σελ. 129.

υπόσταση, δεδομένου ότι αυτός είναι ο ρόλος που του έχει αποδώσει ο δράστης, ο οποίος θέλει να εκμηδενίσει, να εξαλείψει κάθε διαφορά.

Η κακοποίηση δεν μετριέται ούτε βάσει της συχνότητας, ούτε βάσει της σκληρότητας των σωματικών επιθέσεων που υφίσταται το θύμα. Πρόκειται πολύ περισσότερο για ένα μοντέλο καθυποταγής, εξαναγκασμού και τρομοκρατίας που μέσα από τις απειλές της σωματικής βίας ενισχύεται ο έλεγχος του δράστη πάνω στη συμπεριφορά και στην προσωπικότητα του θύματος.

Το θιγόμενο άτομο θεωρείται κακοποιημένο όταν υποτάσσεται στο μοντέλο συμπεριφοράς που του επιβάλλει ο δράστης. Το θύμα κακοποίησης, από φόβο, προσαρμόζει τη συμπεριφορά του στις απαιτήσεις του δράστη, ώστε να αποφύγει την επιδείνωση της θέσης του και να μειώσει τον κίνδυνο εξέλιξης και κλιμάκωσης της βίας. Το άτομο που διαπιστώνεται ότι είναι υποταγμένο και ελεγχόμενο από το δράστη βίαιης συμπεριφοράς, είναι κακοποιημένο ακόμη κι αν δεν έχει υποστεί σωματική επίθεση.

2. Οι μύθοι και η πραγματικότητα γύρω από την κακοποίηση των γυναικών από τους συζύγους/ συντρόφους τους.

Η συνθετότητα του φαινομένου της κακοποίησης των γυναικών από τους συζύγους/ συντρόφους τους, καθώς και η επίδραση πολλών και διαφορετικών παραγόντων στην ερμηνεία της συμπεριφοράς του δράστη και του θύματος, συνέβαλαν στη δημιουργία και επικράτηση στερεοτυπικών αντιλήψεων που κινούνται στη σφαίρα της μυθολογίας⁵⁴. Οι μύθοι γύρω από την κακοποίηση των γυναικών, πολλές φορές μπλέκονται με την πραγματικότητα και μέσα από την ναρκωτική τους πειστικότητα επιδρούν καθοριστικά στις κοινωνικές αντιλήψεις και αναπαραστάσεις για την βία μεταξύ συντρόφων, καθώς και τους τρόπους αντιμετώπισής της.

Οι μύθοι αυτοί καταφέρνουν να επιδρούν - όπως άλλωστε οι περισσότεροι μύθοι-εφησυχαστικά πάνω στα μέλη της κοινωνίας, μειώνοντας το αίσθημα του φόβου και της ατομικής ευπάθειας, ενώ παράλληλα διαβρώνουν σημαντικά το έδαφος πάνω στο οποίο αναπτύσσεται η επιστημονική έρευνα. Εξ' αιτίας αυτής της πολύ σημαντικής τους λειτουργίας, οι μύθοι γύρω από το φαινόμενο της γυναικείας κακοποίησης θα μας απασχολήσουν ιδιαίτερα στα πλαίσια της ανάλυσής μας.

Σε γενικές γραμμές, οι μύθοι που αφορούν στην κακοποίηση της γυναίκας από το σύζυγο/σύντροφο της περιστρέφονται γύρω από τρία επίπεδα βαθύτατα συνδεδεμένα μεταξύ τους⁵⁵: α) μύθοι που συνδέονται με το φαινόμενο και τις αιτίες εκδήλωσής του β) μύθοι που αφορούν στη γυναίκα- θύμα μιας σχέσης κακοποίησης και γ) μύθοι που αφορούν στον άνδρα-δράστη πράξεων βίας κατά της συντρόφου του.

⁵⁴ Περί μυθολογίας της βίας γενικά, βλ. Τσαλίκολου, Φ., *Μυθολογίες βίας και καταστολής*, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 1989.

⁵⁵ Σχετικά με τους μύθους της κακοποίησης βλ. μεταξύ άλλων, Barnett, O. W., Miller-Perrin, C. L., Perrin, R. D., *Family Violence Across the Lifespan*, Sage Publications, 1997, Vincent, B., Hasselt, V. Morrison, R. L., Bellack, A. S., Hersen, M., *Handbook of Family Violence*, New York - Plenum Press, 1988, Gelles, R. J., *Intimate Violence...*, ό.π., Jacobson, N.S., Gottman, J.M., *When men batter...*, ό.π.

Οι κυριότεροι μύθοι που συνδέονται γενικά με το φαινόμενο της κακοποίησης των γυναικών είναι οι ακόλουθοι:

1. Η κακοποίηση των γυναικών από τους συντρόφους τους δεν είναι ένα φαινόμενο που έχει ανησυχητικές διαστάσεις γι' αυτό και δεν θα πρέπει να μας απασχολήσει σοβαρά.

Αναμφισβήτητη η γνώση γύρω από την πραγματική διάσταση του φαινομένου της κακοποίησης των γυναικών από τους συντρόφους τους είναι μία διαδικασία εξαιρετικά δύσκολη εξ' αιτίας κυρίως τριών πολύ σημαντικών παραγόντων: α) της ιδιωτικής φύσης της σχέσης και την αθέατη πλευρά των συμπεριφορών βίας μέσα σε ένα οικογενειακό περιβάλλον ή μια ερωτική δυάδα β) του υψηλού σκοτεινού αριθμού αυτών των περιστατικών, λόγω της απροθυμίας ή της δυσκολίας του θύματος να καταγγείλει το δράστη και γ) της σπάνιας αναγνώρισης της ενδοσυζυγικής βίας - για λόγους πολιτικής, κουλτούρας - ως ξεχωριστού εγκλήματος. Οι τρεις αυτοί παράγοντες υπογραμμίζουν την ιδιαιτερότητα του προβλήματος. Κατά συνέπεια, τα ανεπαρκή στατιστικά δεδομένα που σχετίζονται με την κακοποίηση των γυναικών δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται απαραίτητα ως ένδειξη μειωμένης έκτασης του φαινομένου.

Εκτιμητικές έρευνες που αφορούν στην ενδοοικογενειακή βία, έδειξαν ότι η βίατη συμπεριφορά μέσα σε μία σχέση ή σε μία οικογένεια είναι σε πολλές περιπτώσεις ένα συνηθισμένο και εκτεταμένο μοντέλο συμπεριφοράς, σε σημείο να θεωρείται ως «φυσιολογικό» και γι' αυτό αποδεκτό.

2. Άνδρες και Γυναίκες χρησιμοποιούν τη βία κατά των συντρόφων τους στον ίδιο βαθμό

Από τη στιγμή που οι φεμινιστικές έρευνες απέδειξαν ότι υπάρχει μια επικράτηση της βίας των ανδρών κατά των γυναικών, οι διαμάχες εστιάστηκαν στο αν το φύλο του δράστη κακοποίησης, αποτελεί μεταβλητή- κλειδί στην κατανόηση και ερμηνεία της βίας μεταξύ συζύγων/ συντρόφων.

Τα συμπεράσματα ότι άνδρες και γυναίκες εμπλέκονται με την ίδια συχνότητα σε βίαιες επιθέσεις, πηγάζουν από τα δεδομένα επιδημιολογικών ερευνών, οι οποίες

στηρίχθηκαν στη χρήση προδιαμορφωμένων κλιμάκων (π.χ. κλίμακα τακτικών συγκρούσεων – Conflict Tactics Scale)⁵⁶. Αυτού του είδους οι κλίμακες μετρούν μόνο συγκεκριμένα είδη σωματικής βίας, σε δεδομένο χρόνο, χωρίς να εξετάζονται θέματα όπως: το κίνητρο του δράστη, τους λόγους που τον οδηγούν σε άσκηση βίας, την αντίδραση του θύματος, τις συνέπειες της πράξης του⁵⁷.

Τα αποτελέσματα των ερευνών, στις οποίες χρησιμοποιήθηκαν οι προαναφερόμενες κλίμακες μέτρησης της βίας, καταδεικνύουν ότι γυναίκες και άνδρες χρησιμοποιούν παρόμοιους τρόπους σωματικού εξαναγκασμού. Αλλά, εκτελείται ένα επικίνδυνο άλμα όταν προσπαθούμε να συνοψίσουμε αυτά τα δεδομένα, συμπεραίνοντας ότι άνδρες και γυναίκες θυματοποιούνται στον ίδιο βαθμό και με την ίδια ένταση.

Οι διαφορές στη βία των δύο φύλων αναδεικνύονται όταν εξετάζουμε τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, μέσα στο κοινωνικό περιβάλλον και στις συνθήκες κάτω από τις οποίες εκδηλώνονται. Η ανδρική βία προκαλεί στα θύματα σοβαρότερη βλάβη από ότι η γυναικεία⁵⁸. Οι γυναίκες υποφέρουν από σημαντικά περισσότερους σωματικούς τραυματισμούς από ότι οι άνδρες: οι γυναίκες είναι πολύ πιθανό να τραυματιστούν, να εισαχθούν στο νοσοκομείο και να χρειαστούν ιατροφαρμακευτική φροντίδα μετά από μια επίθεση του συντρόφου τους, ακόμη και να πέσουν θύματα θανατηφόρας βίας. Εντούτοις, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η κακοποίηση δεν είναι μόνο σωματική βία.

Τα κίνητρα των βίαιων γυναικών διαφέρουν από αυτά των βίαιων ανδρών: είναι πιθανό να χρησιμοποιήσουν βία, προκειμένου να προστατευτούν από τη βίαιη επίθεση του συντρόφου τους. Οι άνδρες μπορεί να χρησιμοποιούν υπερβολική βία για

---

⁵⁶ Bograd, M., «Why we need gender to understand human violence», *Journal of interpersonal violence*, Vol. 5 (1), 1990, pp. 132-134

⁵⁷ βλ. σχετικά, Johnson, H., «Rethinking survey research on violence against women », στο Dobash, R.E., Dobash, R. P., *Rethinking violence ...*, ό.π., σελ. 26- 28.

⁵⁸ Επειδή οι άνδρες υπερέχουν συνήθως, σε σωματική δύναμη, των γυναικών και μέσα από την κοινωνικοποίησή τους και τη διαμόρφωση της ανδρικής ταυτότητα, η επίθεση και η χρήση βίας ως μέσο ελέγχου «επιτρέπεται» κοινωνικά, είναι λιγότερο πιθανόν να συναντήσουμε μια γυναίκα ικανή να βλάψει στον ίδιο βαθμό τον άνδρα της, ή να χρησιμοποιήσει βία ίδιας συχνότητας και σοβαρότητας.

να ελέγξουν και να υποτάξουν τις γυναίκες τους, ενώ οι γυναίκες χρησιμοποιούν βία προκειμένου να γλιτώσουν ή να αποδράσουν από τους βίαιους συντρόφους τους⁵⁹.

Όλες οι ενδείξεις τείνουν προς την κατεύθυνση ότι στις ετεροφυλικές σχέσεις ο άνδρας είναι αυτός που σε μεγαλύτερο βαθμό χρησιμοποιεί βία κατά της συντρόφου κι όχι το αντίστροφο⁶⁰. Παρ'όλα αυτά, θα συναντήσουμε αρκετές γυναίκες- θύματα κακοποίησης να χρησιμοποιούν βία συχνά για λόγους άμυνας και αυτο-προστασίας. Οι κακοποιημένες γυναίκες ζουν σε ένα βίαιο περιβάλλον και η βία έχει γίνει στοιχείο της καθημερινότητάς τους. Η βία που χρησιμοποιείται για λόγους άμυνας και αντίκρουσης μιας επίθεσης, είναι η βία που συνήθως χρησιμοποιούν οι γυναίκες και συχνά μπορεί να είναι της ίδιας συχνότητας με τη βία που χρησιμοποιούν οι άνδρες εναντίον τους. Συνεπώς, μια απλή άθροιση του αριθμού των βίαιων επιθέσεων των δύο φύλων, μας δίνει την εσφαλμένη εντύπωση ότι άνδρες και γυναίκες είναι το ίδιο βίαιοι.

3. Η κακοποίηση αφορά άτομα χαμηλής οικονομικής θέσης ή άτομα που ανήκουν σε μειονότητες.

Η αντίληψη αυτή είναι άμεσα συνδεδεμένη με το πρόβλημα που προκύπτει όταν μελετάμε ένα φαινόμενο το οποίο παρουσιάζει έλλειμμα στατιστικών στοιχείων και συγκεντρώνει χαμηλή θεατότητα. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων που καταγράφονται στα επίσημα στατιστικά στοιχεία, συναντάμε άτομα ή οικογένειες, δράστες ή θύματα χαμηλού εισοδήματος και εκπροσώπους εθνικών μειονοτήτων. Αυτή η διαπίστωση από μόνη της δεν είναι αρκετή για να μας οδηγήσει στη γενίκευση των συμπερασμάτων. Όπως και στην περίπτωση του συνόλου της εγκληματικότητας, τα χαμηλά κοινωνικο-οικονομικά στρώματα υπερεκπροσωπούνται στο σύνολο των εγκλημάτων σε αντίθεση με τα υψηλά στρώματα όπου η εγκληματικότητά τους παραμένει σε μεγάλη έκταση καλυμμένη από το σκοτεινό αριθμό⁶¹.

Στις περιπτώσεις ενδοσυζυγικής βίας, οι γυναίκες- θύματα που ανήκουν σε χαμηλές εισοδηματικές κατηγορίες έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να εντοπιστούν από

⁵⁹ Βλ. χαρακτηριστικά, Walker E. L., *Όταν η Αγάπη Σκοτώνει*, μτφ. Μοσχοπούλου, Π., Αθήνα, εκδ. Φυτράκη, 1997.

⁶⁰ Jacobson, N.S., Gottman, J.M., *When men batter women...*, ό.π., σελ. 34-57.

⁶¹ Δασκαλάκης, Η., *Η εγκληματολογία της Κοινωνικής Αντίδρασης*, Αθήνα, εκδ. Σάκκουλα, 1985.

τις Υπηρεσίες Πρόνοιας και άλλους κοινωνικούς φορείς σε σχέση με τα θύματα που έχουν υψηλότερα εισοδήματα⁶². Οι γυναίκες-θύματα που ανήκουν σε μεσαία ή ανώτερα οικονομικά στρώματα είναι λιγότερο πιθανό να ζητήσουν τη βοήθεια των Κοινωνικών Υπηρεσιών ή να καταγγείλουν το δράστη βίαιων επεισοδίων, είτε από φόβο, ή ντροπή για την προσωπική τους προσβολή, είτε εξ' αιτίας της βλάβης που θα επιφέρει μια τέτοια αποκάλυψη στη δημόσια εικόνα, ή στην καριέρα του συζύγου/ συντρόφου τους.

Οι επιστήμονες που έχουν ασχοληθεί συστηματικά με το φαινόμενο της κακοποίησης των γυναικών επισημαίνουν ότι πρόκειται για ένα διαταξικό φαινόμενο που εκδηλώνεται μεταξύ των μελών όλων των κοινωνικών ομάδων, ανεξάρτητα από το εισόδημα, την κοινωνική θέση, τη μόρφωση, την ηλικία, την εθνικότητα.

Σε αυτό το σημείο, είναι ιδιαίτερα χρήσιμο να αναφέρουμε το σημαντικό ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν οι κοινωνικοί παράγοντες και οι διάφορες κοινωνικές αλλαγές στην ενίσχυση του κινδύνου εκδήλωσης συμπεριφορών βίας μέσα στις διαπροσωπικές σχέσεις. Η κοινωνική έρευνα έχει αποδείξει ότι μια σειρά κοινωνικών παραγόντων (ανεργία, άγχος, οικονομική ανεπάρκεια, κοινωνικός αποκλεισμός κ.α.) συνδέονται με την κακοποίηση, όχι στα πλαίσια ενός ντετερμινιστικού μοντέλου σχέσης «αιτίας- αιτιατού», αλλά ως μεταβλητές που παρεμβαίνουν και ενδέχεται να αυξήσουν τον κίνδυνο εκδήλωσης βίας μεταξύ συζύγων/ συντρόφων.

Όπως επισημάναμε, οι έρευνες για την κακοποίηση των γυναικών, καταλήγουν ότι τα θύματα και οι δράστες προέρχονταν από όλες τις πολιτισμικές και κοινωνικές ομάδες, από όλα τα οικονομικά, μορφωτικά επίπεδα και ηλικιακές κατηγορίες. Παρότι η κακοποίηση μπορεί να υπάρξει στις σχέσεις ζευγαριών ανεξάρτητα από την κοινωνικο-οικονομική τους θέση, η επίδραση διαφόρων κοινωνικών παραγόντων μπορεί να αυξήσει τον κίνδυνο εκδήλωσης τέτοιων συμπεριφορών ανάμεσα σε ζευγάρια χαμηλού

---

⁶² Βλ. ενδεικτικά, Γενική Γραμματεία Ισότητας, *Ενδοοικογενειακή βία: Δειγματοληπτική στατιστική αξιοποίηση στοιχείων που αφορούν στην κακοποίηση γυναικών που απευθύνθηκαν στα συμβουλευτικά κέντρα της Γενικής Γραμματείας Ισότητας*, Αθήνα, Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Νοέμβριος 2003.

κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου. Αυτό βέβαια, δεν σημαίνει ότι όλοι οι άνδρες με χαμηλό κοινωνικό προφίλ, ή οικονομικά προβλήματα κακοποιούν τις γυναίκες τους.

4. Η χρήση αλκοόλ και τοξικών ουσιών από το δράστη κακοποίησης αποτελεί την πραγματική αιτία εκδήλωσης βίας κατά της συντρόφου του.

Πρόκειται για ένα αμφιλεγόμενο πεδίο με πολυάριθμες έρευνες και αντιφατικά ευρήματα⁶³. Πράγματι, ένας μεγάλος αριθμός ερευνών έχει καταλήξει στο συμπέρασμα ότι υπάρχει μια αξιοσημείωτη σχέση μεταξύ χρήσης αλκοόλ, τοξικών ουσιών και βίας. Το αλκοόλ και οι ναρκωτικές ουσίες εμπλέκονται στο 50% περίπου των περιστατικών βίας ή κακοποίησης⁶⁴. Από τα ευρήματα των σχετικών ερευνών επισημαίνεται ότι η χρήση αλκοόλ είναι ένας από τους ισχυρότερους δείκτες ενδοσυζυγικής βίας⁶⁵. Αν και οι έρευνες που εξετάζουν τη σχέση βίας και χρήσης τοξικών ουσιών είναι λιγότερο εκτεταμένες, είναι φανερό ότι οι δράστες κακοποίησης είναι πολύ πιθανότερο να είναι χρήστες ναρκωτικών- τοξικών ουσιών σε σχέση με τους άνδρες που δεν κακοποιούν τις γυναίκες τους.

Τα ερωτήματα που εύλογα προκύπτουν είναι αν και σε ποιο βαθμό η χρήση αυτών των ουσιών είναι από μόνη της αρκετή ώστε να οδηγήσει το άτομο στην άσκηση βίας; Η αλλιώς διατυπωμένο: Αν αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα της χρήσης ουσιών από τα άτομα που είναι και δράστες κακοποίησης, τότε θα έχουμε αντιμετωπίσει και το πρόβλημα της κακοποίησης; Σε αυτά τα ερωτήματα η κοινή λογική απαντά «ναι», η επιστημονική έρευνα όμως όχι⁶⁶.

---

⁶³ Βλ. Ενδεικτικά, Bard, M., Zacker, J., «Assaultiveness and alcohol use in family disputes», *Criminology*, Vol. 12, No. 3, 1974, pp. 281- 293, Kaufman- Kantor, G., Straus, M. A., «The 'Drunken Bum' Theory of Wife Beating», *Social Problems*, Vol. 34, No. 3, June 1987, pp.213-230 και Gelles, R. J., *Intimate Violence...*, ό.π..

⁶⁴ Dutton, D. G., with Golant, S. K., *The batterer: A psychological profile*, N.Y., Basic Books, 1995, σελ. 53-55., Kaufman- Kantor, G., Straus, M. A., ό.π. και Gelles, R. J., ό.π..

⁶⁵ Jacobson, N.S., Gottman, J.M., ό.π., σελ. 34-57.

⁶⁶ Ο' Farrell, T.J., Murphy C. M., «Marital Violence Before and After Alcoholism Treatment», *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, Vol. 63, No 2, 1995, pp. 256-261, Bancroft, L., *Why does he do that? Inside the minds of angry and controlling men*, N.Y., Berkley Books, 2002, σελ. 191-209.

Η κατανάλωση αλκοόλ ή η χρήση ναρκωτικών ουσιών μπορεί να επιδρά έμμεσα στην εκδήλωση βίας, αλλά δεν αποτελεί την κύρια αιτία⁶⁷. Συγκεκριμένα για το αλκοόλ, έχει υποστηριχτεί ότι πολλές φορές χαλαρώνει τη συνείδηση και «απελευθερώνει» τους χρήστες και ενισχύει την άρση των αναστολών, οδηγώντας τους σε παρεκκλίνουσες συμπεριφορές. Όταν ο δράστης κακοποίησης βρίσκεται υπό την επήρεια του αλκοόλ κατά τη διάρκεια τέλεσης της πράξης του, τότε έχει σίγουρα εξασφαλίσει μία πολύ καλή δικαιολογία⁶⁸. Όμως το αλκοόλ δεν θα πρέπει να χρησιμοποιείται ως δικαιολογία για ένα τόσο σοβαρό θέμα, όπως η κακοποίηση κι αυτό γιατί έχει αποδειχθεί ότι όλοι οι άνδρες που κακοποιούν τη γυναίκα/ σύντροφό τους δεν είναι χρήστες αλκοόλ και φυσικά όλοι οι άνδρες που καταναλώνουν αλκοόλ δεν κακοποιούν τις γυναίκες τους.

Διαπολιτισμικές έρευνες πάνω στη συμπεριφορά του χρήστη αλκοόλ αποδεικνύουν ότι ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι αντιδρούν στο αλκοόλ διαφέρει από κοινωνία σε κοινωνία και ως ένα βαθμό εξαρτάται και από τις κοινωνικές αναπαραστάσεις και τις κοινωνικά καθορισμένες προσδοκίες σε σχέση με την επίδραση και τις επιπτώσεις του αλκοόλ στον οργανισμό και τη συμπεριφορά του χρήστη⁶⁹. Στη δυτική κοινωνία, το αλκοόλ θεωρείται ότι προκαλεί τη βίαιη και εκρηκτική συμπεριφορά του χρήστη του. Υπό αυτή την έννοια, οι χρήστες αλκοόλ που τυγχάνει να κακοποιούν τη σύζυγό/ σύντροφό τους, χρησιμοποιούν αυτή την αντίληψη για να δικαιολογήσουν τη βίαιη συμπεριφορά τους, προκειμένου να εξαιρεθούν των κανόνων που διέπουν την κοινωνική συμπεριφορά ή για να εξασφαλίσουν την ανοχή και επιείκεια του κοινωνικού συνόλου.

Όσον αφορά τη σχέση μεταξύ χρήσης ναρκωτικών- τοξικών ουσιών και βίας, το θέμα είναι ιδιαίτερα εκρηκτικό, σε σημείο πολλές φορές τα όρια μεταξύ μύθου και πραγματικότητας να είναι εξαιρετικά ρευστά. Όπως και με το αλκοόλ και σε αυτή την περίπτωση, καθοριστικό ρόλο φαίνεται να διαδραματίζουν οι κοινωνικές αντιλήψεις για τον τρόπο με τον οποίο συγκεκριμένες τοξικές ουσίες επηρεάζουν την ανθρώπινη

⁶⁷ βλ. σχετικά, Gelles, R. J., *Intimate Violence in Families*, ό.π.

⁶⁸ Dobash, R.E., Dobash, R. P., «Violent men and violent contexts», στο Dobash, R.E., Dobash, R. P., *Rethinking ...*, ό.π., σελ. 149.

⁶⁹ Critchlow, B., «The Powers of John Barleycorn: Beliefs about the Effects of Alcohol on Social Behaviour», *American Psychologist*, Vol. 41, No. 7, 1986, pp. 751- 762.

συμπεριφορά προς κάποια κατεύθυνση. Ιατρικές και άλλες έρευνες σημειώνουν ότι οι διάφορες ουσίες επενεργούν με διαφορετικό τρόπο - κυρίως ψυχολογικά - στη συμπεριφορά του χρήστη γι' αυτό όταν εξετάζεται η σχέση τους με τη βία θα πρέπει να λαμβάνεται πάντοτε υπόψη αυτή η διάκριση⁷⁰.

Σύμφωνα πάντα με αυτές τις έρευνες, η χρήση μαριχουάνας προκαλεί ευφορία και φαίνεται ότι μειώνει παρά αυξάνει τις πιθανότητες εκδήλωσης βίας. Το L.S.D. επίσης έχει ψυχολογικές επιδράσεις αντίθετες προς τη βία. Μία ναρκωτική ουσία της οποίας η χρήση πιθανά να συνδέεται με τη βίαιη συμπεριφορά είναι οι αμφεταμίνες. Εντούτοις, θα πρέπει να είμαστε ιδιαίτερα προσεκτικοί όταν επιχειρούμε τέτοιους συσχετισμούς, ενώ θα πρέπει να έχουμε κατά νου ότι αν το αλκοόλ και οι ναρκωτικές ουσίες συνδέονται με την άσκηση βίας, στην πολύπλοκη αυτή σχέση εμπλέκονται και άλλοι πολυάριθμοι ατομικοί και κοινωνικοί παράγοντες.

Οι κυριώτεροι μύθοι που αφορούν στη γυναίκα- θύμα μιας σχέσης κακοποίησης είναι οι ακόλουθοι:

1. Η ευθύνη του θύματος:

- α) Οι γυναίκες-θύματα κακοποίησης είναι υπεύθυνες ως ένα βαθμό για την κακοποίησή τους,*
- β) οι κακοποιημένες γυναίκες είναι «ψυχικά άρρωστες» προσωπικότητες, ή/ και μαζοχίστριες και πιθανά απολαμβάνουν ή επιδιώκουν μία σχέση βίας, διαφορετικά θα εγκατέλειπαν το βίαιο σύντροφό τους και θα διέλυαν τη σχέση τους.*

Όταν μία υπόθεση κακοποίησης μιας γυναίκας από το σύζυγο/ σύντροφό της έρχεται στη δημοσιότητα, πολύ συχνά το θύμα, αντί της συμπάθειας, δέχεται την κριτική του κοινωνικού συνόλου και βρίσκεται αντιμέτωπο με την «κατηγορία» της μη διακοπής της βίαιης σχέσης. Αυτό συμβαίνει γιατί οι περισσότεροι πιστεύουν : α) ότι το θύμα προκάλεσε το δράστη και γι' αυτό φέρει ευθύνη και β) ότι το θύμα αποδέχεται ή απολαμβάνει τη βία και αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι δεν εγκαταλείπει το βίαιο σύντροφό του.

---

⁷⁰ Gelles, R. J., *Intimate Violence in Families*, ό.π., σελ. 11.

Στις αντιλήψεις των κοινωνικών υποκειμένων - εκπροσώπων και των δύο φύλων - επικρατεί η άποψη ότι οι γυναίκες, ως ένα βαθμό, είναι υπεύθυνες για την κακοποίηση και τη βία των συντρόφων τους, επειδή με τις παράλογες προκλήσεις τους οδήγησαν το σύντροφό τους σε σημείο έκρηξης. Οι έρευνες από την άλλη μεριά υποστηρίζουν το αντίθετο⁷¹: Η απόφαση της εκδήλωσης βίας αφορά τον ίδιο το δράστη και όχι τη συμπεριφορά της συντρόφου του. Τα περισσότερα θύματα κακοποίησης έκαναν ό,τι μπορούσαν πριν ξεσπάσει ένα βίαιο περιστατικό για να ηρεμήσουν το σύντροφό τους και να λήξει το επεισόδιο ειρηνικά⁷².

Όσον αφορά την παραμονή της γυναίκας-θύματος στη σχέση βίας, απόψεις όπως: «η γυναίκα απολαμβάνει τη βία, της αξίζει, την επιδιώκει», θα πρέπει να διατυπώνονται με ιδιαίτερη προσοχή. Αντίθετα, κατά την προσπάθεια ερμηνείας της στάσης του θύματος, δεν θα πρέπει να παραλείπεται η εξέταση μίας σειράς οικονομικών, κοινωνικών και συναισθηματικών παραγόντων, οι οποίοι μπορούν να επηρεάσουν καθοριστικά την απόφαση μιας γυναίκας να εγκαταλείψει το σύντροφό ή την οικογένειά της. Η απόφαση του θύματος να εγκαταλείψει το σύντροφό του, δυσκολεύει περισσότερο όταν υπάρχουν παιδιά στην οικογένεια, όταν η γυναίκα αισθάνεται ανεπαρκής για την κάλυψη των υλικών αναγκών αυτής και των παιδιών της, όταν οι οικογενειακοί σύμβουλοι την ενθαρρύνουν να παραμείνει στη σχέση της και να προσπαθήσει να τη βελτιώσει.

Ένας ιδιαίτερα ανασταλτικός παράγοντας, που επηρεάζει την απόφαση της γυναίκας να διακόψει τη σχέση της με έναν βίαιο σύζυγο/ σύντροφο, είναι ο φόβος για την αντίδραση του δράστη και το αίσθημα της ανασφάλειας. Οι έρευνες έχουν αποδείξει ότι η βία μπορεί να συνεχιστεί και μετά τη διακοπή της σχέσης και μάλιστα στις πιο ακραίες μορφές της, που φτάνουν μέχρι την ανθρωποκτονία ή απόπειρα

---

⁷¹ βλ. ενδεικτικά, Stevens, M. A., «Stopping domestic violence: More answers and more questions needed», *The counseling psychologist*, Vol.22, No. 4, pp: 587- 592.

⁷² Από σχετική έρευνα προκύπτει ότι ένα στα τρία περιστατικά κακοποίησης που διερευνήθηκαν, δεν περιελάμβανε ούτε καν φραστική διαφωνία μεταξύ των συντρόφων, βλ. σχετικά, Gelles, R. J., *Intimate Violence in Families*, ό.π.

ανθρωποκτονίας κατά της γυναίκας⁷³, την απαγωγή παιδιών, την απειλή του δράστη για αυτοκτονία σε περίπτωση που η γυναίκα δεν επιστρέψει κ.α.

Μία κατηγορία παραγόντων που επηρεάζουν την απόφαση του θύματος να διακόψει τη σχέση και των οποίων η σπουδαιότητα δεν έχει τονιστεί ικανοποιητικά, είναι οι συναισθηματικοί λόγοι ή αυτοί που συνδέονται με την προσωπικότητα και τις αντιλήψεις της γυναίκας. Όπως θα δούμε και στο κεφάλαιο που αναφέρεται στα χαρακτηριστικά του θύματος κακοποίησης, οι γυναίκες- θύματα διατηρούν παραδοσιακές αντιλήψεις για το ρόλο της γυναίκας μέσα σε μία σχέση ή στο γάμο, και αναπτύσσουν μία σχέση συναισθηματικής εξάρτησης από το σύντροφό τους. Πιστεύουν ότι η ολοκλήρωση μιας γυναίκας επέρχεται μέσα από το ρόλο της καλής συντρόφου και μητέρας, γι' αυτό και στις περιπτώσεις που η σχέση τους ή η οικογένειά τους αντιμετωπίζουν πρόβλημα, θεωρούν δική τους ευθύνη να εξομαλύνουν την κατάσταση, να ευχαριστήσουν το σύντροφο και να κρατήσουν την οικογένεια ενωμένη. Η χαμηλή τους αυτοεκτίμηση, η κοινωνική τους απομόνωση, η οικονομική τους ανεπάρκεια, η ντροπή και ο φόβος τους, αλλά και η άγνοια γύρω από τις υπηρεσίες στις οποίες θα μπορούσαν να απευθυνθούν για βοήθεια και υποστήριξη, είναι παράγοντες που επιδρούν καθοριστικά στην απόφαση των θυμάτων κακοποίησης να δώσουν ένα τέλος στο προσωπικό τους αδιέξοδο.

2. Οι κακοποιημένες γυναίκες έχουν χαμηλή μόρφωση και μειωμένα επαγγελματικά προσόντα

Οι περισσότερες γυναίκες- θύματα κακοποίησης έχουν παραδοσιακές αντιλήψεις σε σχέση με το ρόλο της γυναίκας στην οικογένεια. Με προσωπική τους απόφαση, ή εξαναγκασμό από το σύζυγο/ σύντροφό τους, συχνά παραμένουν στο σπίτι και φροντίζουν το σύντροφο ή τα παιδιά τους. Η βία που υφίστανται επηρεάζει την προσωπικότητά τους, την επαγγελματική τους πορεία και οδηγεί στην κοινωνική, οικονομική και συναισθηματική τους εξάρτηση από το δράστη. Όταν οι γυναίκες ελπίζουν πως μπορούν από μόνες τους, μέσα από τη συμπεριφορά τους, να αλλάξουν το

---

⁷³ Περίπου το 50% των περιπτώσεων κακοποιημένων γυναικών που βρίσκονται σε διάσταση ή χωρισμό γίνονται στόχοι ανθρωποκτονιών, βλ. σχετικά, Gelles, R. J., *Intimate Violence in Families*, ό.π.

σύντροφό τους ή να σταματήσουν τη βία, είναι πρόθυμες να αλλάξουν ή να διακόψουν την επαγγελματική τους σταδιοδρομία.

Εντούτοις, όπως έχει αναφερθεί, η κακοποίηση είναι ένα φαινόμενο που πλήττει όλες τις κοινωνικές ομάδες. Τα θύματα κακοποίησης προέρχονται από όλες τις εισοδηματικές κατηγορίες και όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης - από στοιχειώδη εκπαίδευση ως μεταπτυχιακές σπουδές.

Οι κυριώτεροι μύθοι που αφορούν στον άνδρα-δράστη πράξεων βίας κατά της συντρόφου του, είναι οι ακόλουθοι:

1. *Οι δράστες κακοποίησης είναι « ασθενείς» ή πνευματικά διαταραγμένα άτομα.*

Ο μύθος της πνευματικής ασθένειας του δράστη κακοποίησης που υποδηλώνει ότι μόνο οι «άρρωστες» και ψυχικά διαταραγμένες προσωπικότητες εκδηλώνουν βία κατά των συντρόφων τους, χρησιμοποιείται συχνά, προκειμένου να διατηρηθεί ανέπαφη η εφησυχαστική και εξιδανικευμένη εικόνα της τρυφερότητας και ασφάλειας που πιστεύεται ότι μία σχέση ή μία οικογένεια προσφέρει. Με άλλα λόγια, η κακοποίηση δεν είναι ένα κοινό πρόβλημα, που θα μπορούσε να προκύψει στον καθένα, αλλά είναι ένα «ιδιαίτερο» πρόβλημα των διαταραγμένων προσωπικοτήτων.

Πολύ συχνά, ως έννοια, η πνευματική ασθένεια συνδέεται ή υποκαθιστά την κακοποίηση. Το ερώτημα που προκύπτει είναι: «Αν δεν γνωρίζαμε ότι κάποιος κακοποιεί τη σύντρόφό του, θα μπορούσαμε με ακρίβεια να διαγνώσουμε σε αυτόν κάποια πνευματική ασθένεια;» Στις περισσότερες περιπτώσεις κάτι τέτοιο δεν θα ήταν δυνατόν.

Τα τελευταία χρόνια έχει αναγνωριστεί από τους ειδικούς επαγγελματίες στο χώρο της ενδοοικογενειακής βίας, ότι υπάρχουν περισσότερες από μία κατηγορίες δραστών και κάθε κατηγορία έχει τα δικά της ιδιαίτερα χαρακτηριστικά⁷⁴.

---

⁷⁴ Jacobson, N.S., Gottman, J.M., ό.π., σελ. 34-57.

Ο κοινωνιολόγος M. Straus (1980)⁷⁵ σε έρευνά του, υποστηρίζει ότι μόλις το 10% όλων των καταγεγραμμένων υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας αιτιολογείται με βάση την πνευματική ασθένεια ή ψυχική διαταραχή του δράστη κακοποίησης.

Στην πραγματικότητα, οι περισσότεροι δράστες κακοποίησης της συζύγου/συντρόφου τους παρουσιάζουν δημόσια μία συγκροτημένη, σεβαστή και κυρίως μη βίαιη προσωπικότητα⁷⁶. Η βίαιη συμπεριφορά τους φαίνεται να εκδηλώνεται και να εξαντλείται στα πλαίσια των ιδιωτικών τους σχέσεων, ενώ για τον κοινωνικό τους περίγυρο παραμένουν αξιαγάπητα και ευχάριστα άτομα. Αυτό το γεγονός δυσκολεύει τις περισσότερες φορές τις κακοποιημένες συντρόφους τους να υποστηρίξουν και να γίνουν πιστευτές οι μαρτυρίες περί κακοποίησής τους.

2. Οι δράστες δεν μπορούν να ελέγξουν τον θυμό τους

Ο θυμός είναι ένα συναισθημα πολύ συνηθισμένο μεταξύ των αντρών⁷⁷. Ο θυμός συνήθως καλύπτει κάποιο άλλο πρωτεύον και ισχυρότερο συναισθημα, όπως για παράδειγμα, τη βαθιά θλίψη, την ντροπή ή άλλον ψυχικό πόνο. Ο θυμός από μόνος του δεν είναι ούτε καλός ούτε κακός. Το πεδίο μέσα στο οποίο κυμαίνεται έχει διακυμάνσεις που ξεκινούν από μία ήπια ενόχληση και μπορεί να καταλήγουν σε μία ακραία αναστάτωση.

Ο θυμός μπορεί να πυροδοτήσει διαφορετικές αντιδράσεις και συμπεριφορές, οι οποίες εξαρτώνται μεταξύ άλλων από την προσωπικότητα των υποκειμένων⁷⁸. Όλα τα άτομα δεν αντιδρούν με τον ίδιο τρόπο κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες. Μία ανθρώπινη συμπεριφορά γίνεται πολλές φορές βίαιη όταν τα άτομα επιλέγουν να κλιμακώσουν το θυμό τους και να τον εξωτερικεύσουν μ' αυτό τον τρόπο. Ιδιαίτερα στο

⁷⁵ Στο Stevens, M. A., «Stopping domestic violence...», ό.π.

⁷⁶ Dutton, D. G., with Golant, S. K., *The batterer: A psychological profile*, ό.π., σελ. 33- 38.

⁷⁷ Πολλές φορές, αυτό καθ' αυτό το γεγονός, δεν είναι αρκετό για να δικαιολογήσει μία δεδομένη συμπεριφορά, η οποία καθορίζεται προφανώς απ' τα στοιχεία της προσωπικότητας του δράστη της και των παραγόντων που συνετέλεσαν στο σχηματισμό και διαμόρφωσή της, βλ. σχετικά Meth, R. L., Pasick, R. S., *Άνδρες σε θεραπεία: Πρόκληση για αλλαγή*, Αθήνα, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2000, σελ. 249- 251.

⁷⁸ Baumeister, R. F., Stillwell, A., Wotman, S. R., «Victim and Perpetrator Accounts of Interpersonal Conflict: Autobiographical Narratives about Anger», *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 59, No. 5, 1990, pp. 994-1005.

θέμα της κακοποίησης, έρευνες έχουν δείξει ότι παιδιά που προέρχονται από βίαια οικογενειακά περιβάλλοντα, αντιδρούν συχνά με θυμό και εχθρότητα σ' αντίθεση με τα παιδιά που δεν βίωσαν επιθετικότητα ή βία στην οικογένειά τους⁷⁹.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο θυμός είναι ένα συναίσθημα, ενώ η βία είναι μια συμπεριφορά και μάλιστα όπως όλες οι συμπεριφορές, ένας τρόπος με τον οποίο τα υποκείμενα επιλέγουν να εκφραστούν. Με εξαίρεση μια μειοψηφία δραστών κακοποίησης που είναι επιληπτικοί ή έχουν πνευματικές διαταραχές, για τους οποίους η βία είναι ένα αυθόρμητο και ανεξέλεγκτο ξέσπασμα και δεν έχουν καμία επαφή με το περιβάλλον τη στιγμή του περιστατικού, για τη μεγάλη πλειοψηφία των δραστών, η κακοποίηση είναι επιλεγμένη συμπεριφορά⁸⁰.

Πολλοί δράστες ισχυρίζονται ότι τη στιγμή του βίαιου περιστατικού βιώνουν ένα άλλο επίπεδο συνείδησης, ή με τη δικαιολογία ότι ήταν «εκτός ελέγχου», δηλώνουν απώλεια μνήμης για τη χρονική στιγμή εκδήλωσης της βίας⁸¹. Στην πραγματικότητα, σε πολλές περιπτώσεις αυτές οι δηλώσεις στοχεύουν στο να μειώσουν τη σημασία των επεισοδίων βίας, ή να οδηγήσουν στην άρση της ευθύνης του δράστη.

3. Τα άτομα που υπήρξαν θύματα κακοποίησης στην παιδική τους ηλικία, εξελίσσονται σε βίαιους συντρόφους/συζύγους.

Πρόκειται για ένα μύθο που εμπεριέχει κάποιες αλήθειες. Από τις περισσότερες έρευνες που έγιναν πάνω στην κακοποίηση γυναικών από τους άνδρες τους, προέκυψε ότι οι βίαιοι ενήλικοι άνδρες σε σχέση με τους μη βίαιους, ήταν πολύ πιο πιθανό να είχαν υποστεί κακομεταχείριση ή κακοποίηση στην παιδική τους ηλικία⁸².

Οι ειδικοί επιστήμονες συμπεραίνουν ότι όταν μία προσωπικότητα έχει σχηματιστεί σε ένα περιβάλλον κακοποίησης και πειθαναγκαστικού ελέγχου, είναι

⁷⁹ Robertson, R., *Confessions...*, ό.π.

⁸⁰ Meth, R. L., Pasick, R. S., *Άνδρες σε θεραπεία...*, ό.π., σελ 251.

⁸¹ Jacobson, N.S., Gottman, J.M., *When men batter women...*, ό.π., σελ. 34-57.

⁸² Στο ίδιο. Βλ. επίσης, Johnson, H., «Rethinking survey research on violence against women », στο Dobash, R.E., Dobash, R. P., ό.π., σελ. 48-50, Gelles, R. J., *Intimate Violence in Families*, ό.π., Bancroft, L., *Why does he do that? ...*, ό.π., σελ. 25-26.

εξαιρετικά δύσκολο μεγαλώνοντας να ελευθερωθεί και να ξεφύγει από την κακοποίηση. Ιδιαίτερα τα άτομα που υπήρξαν θύματα κακοποίησης στην παιδική ηλικία, καθώς μεγαλώνουν παρουσιάζουν σημαντικά προβλήματα εμπιστοσύνης, αυτονομίας και πρωτοβουλίας. Το ψυχικό τραύμα φαίνεται ότι τα ακολουθεί⁸³.

Πράγματι, από την επιστημονική έρευνα έχει προκύψει ότι το ψυχικό τραύμα ενισχύει τα κοινωνικά στερεότυπα του φύλου: οι άνδρες με ιστορικό παιδικής κακοποίησης έχουν περισσότερες πιθανότητες να εκδηλώσουν ως ενήλικοι επιθετικότητα - και ιδιαίτερα εναντίον των συντρόφων τους -, ενώ οι γυναίκες τείνουν να θυματοποιούνται, ή να αυτοτραυματίζονται⁸⁴.

Οι στενές σχέσεις που δημιουργούν τα άτομα, τα οποία έχουν εμπειρίες κακοποίησης στην παιδική ηλικία, ως ενήλικες, ορίζονται από την ανάγκη τους για φροντίδα, ενώ κυριαρχούνται από το φόβο της εγκατάλειψης ή της εκμετάλλευσης. Οι σχέσεις τους χαρακτηρίζονται επίσης από αστάθεια και ένταση. Η έλλειψη ικανότητας επίλυσης των διαφόρων συγκρούσεων με τη χρήση μη βίαιων μεθόδων, οδηγεί πολύ συχνά στην υιοθέτηση και αναβίωση σεναρίων σκληρότητας, παρεκτροπών και οργής.

Ανεξάρτητα από τη βαρύτητα αυτών των υποθέσεων δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι δεν πρόκειται για μία ντετερμινιστική σχέση μεταξύ των εμπειριών κακοποίησης στην παιδική ηλικία και της άσκησης βίας στην ενήλικη ζωή, αλλά για μια πιθανολογία. Τα άτομα που έχουν βιώσει τη βία είναι πιθανό, αλλά όχι προδιαγεγραμμένο, να εξελιχθούν σε βίαιους ενήλικους.

---

⁸³ Herman, J. L., *Η Βία: Επακόλουθα Ψυχικά Τραύματα και Θεραπεία*, ό.π., σελ. 173-177

⁸⁴ Στο ίδιο. Επίσης, Gelles, R. J., *Intimate Violence in Families*, ό.π., σελ. 8.

Κεφάλαιο 2: Οι Θεωρίες

Τα θεωρητικά ερμηνευτικά μοντέλα που αναπτύχθηκαν σχετικά με την μελέτη της βίας στις ερωτικές/συζυγικές σχέσεις, εστιάζουν την προσοχή τους σε βιολογικούς, ψυχολογικούς και κοινωνικούς παράγοντες, υποδηλώνοντας έτσι την συνθετότητα του φαινομένου. Ταυτόχρονα, αναδύεται έντονη η ανάγκη διεπιστημονικής προσέγγισης στην ερμηνεία του υπό διερεύνηση φαινομένου και καταδεικνύεται η επιρροή πολλών και αλληλεπιδρώντων παραγόντων που διαμορφώνουν τη συμπεριφορά του δράστη της βίας, του θύματος, αλλά και την στάση των κοινωνικών υποκειμένων απέναντι σε θέματα ενδοοικογενειακής βίας. Όπως και στις ερμηνευτικές προσεγγίσεις πολλών άλλων σύνθετων κοινωνικών φαινομένων, έτσι και στην περίπτωση της ερμηνείας της κακοποίησης μεταξύ συζύγων/ συντρόφων, τους δύο πόλους καταλαμβάνουν, από τη μία πλευρά, το ψυχιατρικό μοντέλο ερμηνείας που επιχειρεί να αναλύσει τη συζυγική βία λαμβάνοντας υπόψη ψυχοπαθολογικά χαρακτηριστικά και διαταραχές της προσωπικότητας του δράστη και του θύματος και από την άλλη πλευρά, το κοινωνιολογικό μοντέλο ανάλυσης, που στηρίζεται στη μελέτη των κοινωνικών δομών, θεσμών και διαδικασιών, καθώς και της δυναμικής που αναπτύσσεται μεταξύ των υποκειμένων και της κοινωνίας.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται ο κορμός και το βασικό περίγραμμα των κυριότερων και αντιπροσωπευτικότερων ερμηνευτικών μοντέλων.

1. Το ψυχιατρικό μοντέλο

Πρόκειται για το πρώτο μοντέλο που αναπτύχθηκε στην προσπάθεια ερμηνείας της ενδοοικογενειακής βίας, το οποίο επικράτησε και επηρέασε για πολλά χρόνια την επιστημονική σκέψη, όχι μόνο των κλινικών ψυχολόγων, αλλά και εκπροσώπων των κοινωνικών επιστημών. Στην ουσία, ακόμη και στη σύγχρονη εποχή, αποτελεί ένα από τα δημοφιλέστερα ερμηνευτικά μοντέλα μεταξύ των κοινωνικών υποκειμένων, καθώς διαφένεται ότι ο πυρήνας του αντανακλάται στις κοινωνικές αντιλήψεις και αναπαραστάσεις για το δράστη και το θύμα κακοποίησης⁸⁵.

Συγκεκριμένα, το ψυχιατρικό μοντέλο επιχειρεί να ερμηνεύσει τη συζυγική κακοποίηση και τη σχέση βίας μεταξύ των μελών μιας ερωτικής διάδας, μέσα από μεταβλητές όπως: ψυχική ασθένεια, ψυχοπαθολογία, κατάχρηση αλκοόλ και άλλων τοξικών ουσιών, πνευματική διαταραχή ή άλλη ψυχονοητική δυσλειτουργία του δράστη της καταχρηστικής συμπεριφοράς.

Τα αποτελέσματα των σχετικών ερευνών είναι αντιφατικά και πολλές φορές αντικρουόμενα⁸⁶. Διάφορες έρευνες σε κλινικό δείγμα δραστών, όπως θα παρουσιαστούν αναλυτικότερα στο κεφάλαιο της περιγραφής του δράστη κακοποίησης, δεικνύουν την ύπαρξη συγκεκριμένων ψυχοπαθολογικών διαταραχών στη δομή της προσωπικότητας του δράστη κακοποίησης. Αυτές οι διαταραχές χρησιμοποιούνται προκειμένου να ερμηνεύσουν τη βίαση και επιθετική του συμπεριφορά. Αντίθετα, από τα ευρήματα άλλων ερευνών προκύπτει ότι μόνο, περίπου, το 10% του συνόλου των δραστών βίας κατά των συζύγων/ συντρόφων τους, αφορά πνευματικά διαταραγμένες προσωπικότητες, ενώ η συντριπτική πλειοψηφία τους δεν αντιμετωπίζει κάποιο πρόβλημα ψυχοπαθολογικής φύσης.

---

⁸⁵ Βλ. σχετικά, στην παρουσίαση των ευρημάτων της έρευνας της παρούσας μελέτης (Τρίτο Μέρος).

⁸⁶ Βλ. σχετικά στο Gelles, R. J., *Intimate Violence in Families*, ό.π., σελ. 6, Bancroft, L., *Why does ...*, ό.π., σελ. 38-39.

Το πλαίσιο μέσα στο οποίο αναπτύχθηκε το ψυχιατρικό μοντέλο, έχει σαφείς επιρροές από τις ερμηνείες της επιθετικότητας⁸⁷, που αφορούν μεταξύ άλλων:

- * **Τις ψυχαναλυτικές θεωρίες**, με κυριώτερο εκφραστή τον Σ. Φρόυντ., σύμφωνα με τις οποίες η βία και η επιθετικότητα ερμηνεύεται ως η ενεργοποίηση του αποκαλούμενου «ενστίκτου του θανάτου» και της επιθετικής παρόρμησης⁸⁸.
- * **Τις ιατρικές και βιολογικές μελέτες**, οι οποίες έχουν παρουσιάσει ατελή στοιχεία γύρω από την ερμηνεία της βίας. Σύμφωνα με αυτές τις μελέτες, μία πολύμορφη κατηγορία βιολογικών διαταραχών - από τον υπερθυροειδισμό μέχρι και την υπογλυκαιμία- θεωρήθηκαν ότι μπορεί να προκαλέσουν επιθετικές αντιδράσεις. Αν και μερικές ενδοκρινολογικές ανωμαλίες ή νευροψυχιατρικά σύνδρομα μπορούν, περιστασιακά, να προκαλέσουν την επιθετικότητα και τη βία «φυσιολογικών» ατόμων, η συμπεριφορά αυτή φαίνεται ότι δεν συνδέεται με συστηματικές βιολογικές διαφορές. Καμία αμετάβλητη βιολογική διαταραχή δεν μπορεί να απομονωθεί και η έλλειψη σταθερότητάς της αντανακλά την αβεβαιότητα της γνώσης σχετικά με τους νευρικούς μηχανισμούς των συναισθημάτων (ειδικά του θυμού). Η αντίδραση στο εξωτερικό ερέθισμα που μπορεί να προκαλέσει την επιθετικότητα, ενδέχεται να διαφέρει ανάλογα με το άτομο και τα εσωτερικά του χαρακτηριστικά. Η έλλειψη αποδείξεων που χαρακτηρίζει αυτού του είδους τις μελέτες αναδεικνύει την άποψη ότι η αλυσίδα των αιτιών της επιθετικότητας εντοπίζεται έξω από τον βιολογικό οργανισμό.
- * **Τις ψυχομετρικές τεχνικές**, οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν στη μελέτη βίαιων υποκειμένων. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της εφαρμογής αυτών των τεχνικών, η εικόνα του βίαιου και επιθετικού ατόμου παραπέμπει σε μια προσωπικότητα που χαρακτηρίζεται από εγωκεντρισμό και έλλειψη ελέγχου των συναισθημάτων της. Εντούτοις, σημειώνεται ότι οι ψυχομετρικές τεχνικές στο σύνολό τους παρουσιάζουν ανεπάρκεια στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή τους, με ουσιαστικά σφάλματα στη δειγματοληψία και τη διαχείριση των δεδομένων.

⁸⁷ Wolfgang, M. E., Ferracuti F., *The subculture of violence*, Sage Publications, 1982, σελ. 141-150, βλ. επίσης, Eagly, A. H., Steffen V. J., «Gender and Aggressive Behaviour: A Meta- Analytic Review of the Social Psychological Literature», *Psychological Bulletin*, Vol. 100, No. 3, 1986, pp. 309-330.

⁸⁸ Βλ. σχετικά, Perelberg, R. J., *Psychoanalytic understanding of violence and suicide*, London, Routledge, 1999.

Η σχέση «Απόγνωσης-Επιθετικότητας» αποτέλεσε μία σημαντική προβληματική διερεύνησης, καθώς και ένα χρήσιμο «ερευνητικό» πεδίο για τους ψυχολόγους και τους κοινωνικούς επιστήμονες. Εντούτοις, η σύγχρονη θεωρητική σκέψη δεν υποστηρίζει σθεναρά την άποψη ότι η παρουσία μιας απογοήτευσης ή αποτυχίας στη ζωή του ατόμου οδηγεί αναπόφευκτα στην εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς, χωρίς βέβαια να παραλείπεται η διάσταση ότι υπάρχουν ουσιαστικές διαφορές ανάμεσα στις διάφορες μορφές επιθετικότητας. Αυτή η διάσταση αποτέλεσε και τον βασικό προβληματισμό στις αναλύσεις του Berkowitz, ο οποίος επαναπροσδιόρισε βασικές έννοιες⁸⁹. Συγκεκριμένα, διαχώρισε την οργανική επιθετικότητα (*instrumental aggression*) από την αντιδραστική επιθετικότητα (*reactive aggression*). Σύμφωνα με τον ορισμό του, η απόγνωση ή/ και η απογοήτευση παράγει μια συναισθηματική κατάσταση, το θυμό, η οποία υποκρύπτει τη δυνατότητα εμφάνισης παρορμητικών συμπεριφορών, όπως η επιθετικότητα. Η πιθανότητα εκδήλωσής της εξαρτάται από την παρουσία ή απουσία περιορισμών, κυρώσεων και απαξίωσης. Συνεπώς, μέσα από αυτή την προσέγγιση δίνεται έμφαση στη σημασία του εξωτερικού ερεθίσματος, που στις περισσότερες περιπτώσεις εξομειώνεται με τις κοινωνικές μεταβλητές της διαδικασίας της μάθησης.

Η διερεύνηση της σχέσης «απόγνωσης - επιθετικότητας» αποτελεί ένα πεδίο πρόκλησης για το χώρο της κοινωνικής ψυχολογίας, όπου έχει μεγάλη εφαρμογή. Εντούτοις, για την επιστήμη της εγκληματολογίας, θεωρείται, σχεδόν αξιωματικά, ότι η απόγνωση, η αποτυχία, ή η απογοήτευση είναι αναπόφευκτες και αναγκαίες στη διαδικασία της κοινωνικοποίησης του ατόμου, γι' αυτό και η σχέση «απόγνωσης-επιθετικότητας» έχει περιορισμένη χρήση.

Η κριτική που ασκείται στο ψυχιατρικό μοντέλο ερμηνείας της κακοποίησης εστιάζεται σε δύο σημεία⁹⁰: α) Το γεγονός ότι παράγοντες ατομικοί και ψυχολογικοί θεωρούνται καθοριστικοί για την εκδήλωση βίας, συνεπάγεται την απουσία, από την ανάλυση, της διερεύνησης κοινωνικών παραγόντων, των οποίων η επίδραση στη

⁸⁹ Στο Wolfgang, M. E., Ferracuti F., ό.π., σελ. 144.

⁹⁰ Dobash, R.E., Dobash, R. P., «Violent men and violent contexts», στο Dobash, R.E., Dobash, R. P., *Rethinking violence...*, ό.π., σελ. 141-168.

συμπεριφορά των κοινωνικών υποκειμένων είναι κάθε άλλο παρά δευτερεύουσας σημασίας και β) Η ταυτότητα του δράστη αποδίδεται σε προσωπικότητες «άρρωστες» και διαταραγμένες. Με αυτό τον τρόπο, σχεδόν αυτόματα, πραγματοποιείται ο διαχωρισμός των υποκειμένων σε «διαταραγμένες προσωπικότητες», πραγματικούς ή δυνητικούς δράστες κακοποίησης και σε «υγιή - φυσιολογικά» άτομα με μειωμένες ή ελάχιστες πιθανότητες να εμπλακούν σε βίαιες ενδοοικογενειακές σχέσεις. Η ψυχιατρική θεώρηση της κακοποίησης μεταξύ συζύγων/ συντρόφων παρέχει στο κοινωνικό σύνολο την εφησυχαστική διαβεβαίωση ότι οι «φυσιολογικοί» άνθρωποι δεν αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο της παρέκκλισης σε βίαιες συμπεριφορές, ενώ παράλληλα, απενοχοποιεί τις κοινωνικές δομές, τους θεσμούς και την κοινωνική οργάνωση, που σύμφωνα με άλλες ερμηνείες, οι οποίες θα παρουσιαστούν στη συνέχεια, φέρουν ευθύνη στη γένεση και εγκαθίδρυση της βίας στις διαπροσωπικές σχέσεις.

2. Το κοινωνιολογικό μοντέλο: Η θεωρία των κοινωνικών παραγόντων και του δομικού στρες.

Η κοινωνιολογική ερμηνεία του φαινομένου της κακοποίησης των γυναικών απ' τους συζύγους / συντρόφους τους αναπτύχθηκε τη δεκαετία του '70 ως μία προσπάθεια απάντησης στην ψυχιατρική ανάλυση του φαινομένου. Όπως σχετικά αναλύθηκε, η ψυχιατρικές θεωρίες υποστηρίζουν ότι δράστες κακοποίησης είναι μόνο οι άνδρες που έχουν διεγνωσμένες ψυχιατρικές διαταραχές. Οι εκπρόσωποι της κοινωνιολογικής ανάλυσης αναδεικνύουν μία πραγματικότητα που είχε αγνοηθεί απ' την ψυχιατρική ερμηνεία: ότι η κακοποίηση των γυναικών / συζύγων δεν είναι κυρίως μία πράξη παρανοϊκών, αλλά «φυσιολογικών» ανδρών, οι οποίοι πίστευαν στην κυριαρχία και στην υπεροχή τους, αλλά δεν έχουν τα μέσα για να ανταποκριθούν σ' αυτό το ρόλο⁹¹. Άλλωστε, σε μία πατριαρχική κοινωνία η χρήση βίας ως μέσο διατήρησης της αντρικής κυριαρχίας είναι απολύτως φυσιολογική, και γι' αυτό κοινωνικά αποδέκτη.

---

⁹¹ Dutton, D. G., *The domestic ...*, ό.π., σελ. 15 – 18.

Το γεγονός ότι η κακοποίηση είναι μια επιλεγμένη μορφή συμπεριφοράς που εμφανίζεται μέσα σε ένα ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο, φαίνεται ότι αγνοείται από τους επιστήμονες που μελετούν το φαινόμενο μέσα από την ψυχοπαθολογία του δράστη και του θύματος. Σύμφωνα με την κοινωνιολογική προσέγγιση αντιθέτως, υποστηρίζεται ότι η κακοποίηση είναι κατεξοχήν μια επιλεγμένη συμπεριφορά που αναπτύσσεται μέσα στη δυναμική των κοινωνικών δομών. Συνεπώς, στα κοινωνικά συστήματα, όπου η λήψη αποφάσεων και οι οικονομικές επιλογές αναπτύσσονται στη βάση της δημοκρατικής συμμετοχής, της αποκεντρωμένης και σχετικά ανοικτής πρόσβασης στις συλλογικές πηγές, στην ατομική και συλλογική επίτευξη στόχων, καθώς και στη συλλογική και ατομική υπευθυνότητα, η ενδοοικογενειακή βία αναμένεται να παρουσιάζεται μειωμένη⁹².

Η κακοποίηση, όπως κάθε άλλη μορφή βίας, μπορεί να ερμηνευθεί και να μελετηθεί μόνο σε συνδυασμό με τις κοινωνικές και ατομικές συσχετίσεις των δομών της κοινωνίας που τη περιλαμβάνει ως τρόπο συμπεριφοράς. Αυτού του είδους η προσέγγιση αφορά:

- Τους περιορισμούς και τις δυνατότητες ανάπτυξης που προκύπτουν μέσα από την ιστορία, την οικολογία, τη γεωπολιτική της κοινωνίας,
- Τη δεδομένη οργάνωση των κοινωνικών δομών ως αποτέλεσμα των προηγούμενων συσχετισμών,
- Τη θέση που έχει η οικογένεια ως θεσμός στην κοινωνική οργάνωση και
- Τη διαντίδραση μεταξύ της ατομικής κοινωνικοποίησης και της κοινωνικής οργάνωσης.

Οι πράξεις βίας που εκδηλώνονται στην οικογένεια, παραβιάζουν και διαταράσσουν τη «φυσική» ανάπτυξη των μελών της. Η ενδοοικογενειακή βία αποκτά περιεχόμενο και νόημα, καθορίζεται, ανταποκρίνεται και συνοδοιπορεί με τη δομική βία, όπως αυτή προκύπτει από τις δομές και τον τρόπο οργάνωσης της κοινωνίας⁹³.

---

⁹² Tiff, L. L., *Battering of Women ...*, ό.π., σελ. 13-15,23.

⁹³ Petersen, R., «Social class, social learning and wife abuse», *Social Service Review*, Vol. 54(3), 1980, pp. 390- 405.

Η βία λειτουργεί με τρόπο τέτοιο, ώστε να σχηματίζονται και να διατηρούνται σχέσεις ισχύος. Όταν οι άνδρες κακοποιούν τις συντρόφους τους ενισχύουν τη θεσμικά κατοχυρωμένη ατομική τους δύναμη και εξουσία⁹⁴. Η παρουσία και η αποδοχή της ανδρικής βίας στις διαπροσωπικές σχέσεις, καθώς και μέσα στις οργανωμένες κοινωνικές σχέσεις, αποκτά νόημα: η ανδρική εχθρότητα και ο θυμός, η κριτική και η αποδοκιμασία παραπέμπουν στη βία, ως μέσο επιβολής της ανδρικής κυριαρχίας. Οι άνδρες που ασκούν σκληρή βία, που τρομοκρατούν τις γυναίκες τους, αποτελούν μέλη μιας κοινωνίας. Οι βίαιοι άνδρες δεν λειτουργούν και δεν αναπτύσσονται παρά εντός συγκεκριμένων κοινωνικών συστημάτων.

Στα πλαίσια της κοινωνιολογικής ερμηνείας της βίας εξετάζονται παράγοντες που συνδέονται με την κοινωνική πίεση και την πρόκληση άγχους και στρες στα υποκείμενα. Οι παράγοντες αυτοί αφορούν στην απασχόληση, στο εισόδημα, στην άνιση κατανομή των πολιτισμικών αγαθών, στην κοινωνική αντιμετώπιση της φυσικής μειονεξίας και ασθένειας. Παράλληλα μελετούνται οι πολιτισμικές αξίες που συνδέονται με τη θέση που κατέχει η βία στο σύνολο της κοινωνίας, τον τρόπο με τον οποίο κατανέμεται η κοινωνική ισχύς στα μέλη μιας οικογένειας και η κοινωνική ανοχή απέναντι στην ενδοοικογενειακή βία.

Ένας από τους παράγοντες που μελετήθηκε ιδιαίτερα από τους κοινωνικούς επιστήμονες, εξ' αιτίας της έντονης πίεσης που ασκεί στα υποκείμενα, κυρίως στους άνδρες, είναι η εργασία. Το εργασιακό περιβάλλον θεωρήθηκε ως πεδίο άσκησης εξουσίας, ιδιαίτερα ανταγωνιστικό, που επιδρά σημαντικά στην πρόκληση έντονων συναισθηματικών πιέσεων και εκδήλωσης επιθετικότητας και βίας⁹⁵.

Για πολλούς ενηλίκους, η εργασία και η οικογενειακή ζωή παρέχουν ουσιώδη ψυχολογική, πνευματική και συναισθηματική κάλυψη. Πρόκειται για χώρους που

---

⁹⁴ Tiff, L. L., *Battering of Women...*, ό.π., σελ. 13.

⁹⁵ Βλ. σχετικά, Stark, E., Flitcraft, A., Frazier, W., «Medicine and Patriarchal Violence: The Social Construction of a "Private" Event», *International Journal of Health Services*, Vol. 9 (3), 1979, p.p. 461 – 489, Barling, J., Rosenbaum, A., «Work Stressors and Wife Abuse», *Journal of Applied Psychology*, Vol. 71, No. 2, 1986, pp. 346- 348.

αλληλεπιδρούν στη συμπεριφορά των υποκειμένων και μέσα σε αυτούς ανταλλάσσονται και μεταφέρονται συναισθηματικές εμπειρίες⁹⁶. Τα υποκείμενα μεταφέρουν στον εργασιακό χώρο εμπειρίες και συναισθήματα από την προσωπική και οικογενειακή τους ζωή. Αντίστοιχα, μεταφέρουν στο οικογενειακό περιβάλλον εμπειρίες και συναισθήματα που αναπτύσσονται στον εργασιακό χώρο.

Όταν τα εργαζόμενα μέλη της οικογένειας επιστρέφουν στο σπίτι είναι φανερά επηρεασμένα, ψυχολογικά και πνευματικά από τον εργασιακό χώρο. Η φύση της εργασίας, το νόημα που της αποδίδουν, ο τρόπος οργάνωσής της και η θέση τους σε αυτή, επηρεάζουν τη συμπεριφορά τους στις διαπροσωπικές και οικογενειακές τους σχέσεις⁹⁷.

Οι άνδρες εμφανίζονται ως ιδιαίτερα εξαρτημένοι από την εργασία τους. Η θέση που κατέχει η εργασία στον πυρήνα της ταυτότητας των περισσότερων ανδρών είναι τόσο σημαντική, ώστε οι άνδρες συνήθως δεν συνειδητοποιούν πόσο χρόνο και ενέργεια αφιερώνουν στο σχεδιασμό και στην εκτέλεση αυτής, καθώς και στο να σκέφτονται και να ανησυχούν για αυτή. Οι περισσότεροι άνδρες ανατράφηκαν με την αξία ότι η απασχόληση είναι το σημαντικότερο κομμάτι που προσδιορίζει την κοινωνική τους ταυτότητα. Όπως εύστοχα παρατηρεί ο Miller, παραδοσιακά στην κοινωνία μας, η γυναίκα στήριζε την ταυτότητά της στην ικανότητα που είχε να αναπτύσσει και να διατηρεί σχέσεις, ενώ ο άνδρας, κυρίως στην αυτονομία, την ανταγωνιστικότητα και την επαγγελματική επιτυχία⁹⁸.

Για πολλούς άνδρες η εργασία αποτελεί την κύρια πηγή υπερηφάνειας και ικανοποίησης. Σύμφωνα με τις κοινωνικές αξίες, η εργασία του άνδρα καθορίζει το κύρος του στην κοινότητα, την πρόσβαση που έχει στα διάφορα επίπεδα εξουσίας, ακόμη και στα δικαιώματά του στα πλαίσια του γάμου.

---

⁹⁶ Tift, L. L., *Battering of Women...*, ό.π., σελ. 25.

⁹⁷ Hornung, C. A., Mc Cullough, B. C., Sugimoto, T., «Status Relationships in Marriage: Risk Factors in Spouse Abuse», *Journal of Marriage and the family*, Vol, 43 (3), 1981, pp. 675 – 691.

⁹⁸ Στο Meth, R. L., Pasick, R. S., *Άνδρες σε θεραπεία...*, ό.π., σελ. 78. Βλ. επίσης, Dubisch, J., *Gender and Power in Rural Greece*, Princeton University Press, 1986.

Η σημερινή κοινωνία θέτει σε περίοπτη θέση την επαγγελματική επιτυχία. Ο πολιτισμός μας σέβεται την επιτυχία και τη δόξα και οι άνδρες παλεύουν ώστε να είναι επιτυχημένοι επαγγελματικά. Το άγχος από το κινήγι της επιτυχίας προκαλεί διαταραχές στην συμπεριφορά των ανδρών, με πιο γνωστή αυτή της συμπεριφοράς Τύπου Α, η οποία ορίζεται ως «...η συμπεριφορά που έχει ένας ανταγωνιστικός και φιλόδοξος άνθρωπος, ο οποίος διακατέχεται από ανυπομονησία και βιασύνη, ερεθίζεται εύκολα και εξίσου εύκολα γίνεται εχθρικός...»⁹⁹.

Δύο άλλες μορφές άγχους που συνδέονται με την εργασία, είναι η υποαπασχόληση και η δυσαρέσκεια που αισθάνεται κάποιος για την εργασία του. Ο άνδρας που υποαπασχολείται πιστεύει ότι η δουλειά του δεν αγγίζει τις πραγματικές του δυνατότητες για διάκριση. Αυτοί οι άνδρες διακατέχονται μόνιμως από την αίσθηση ότι πετυχαίνουν λιγότερα από όσα μπορούν και διακατέχονται από ένα αίσθημα αποτυχίας που δεν έχει πάντοτε σχέση με τα χρήματα ή το γόητρο. Μερικοί άνδρες, αν και κερδίζουν από την εργασία τους πολλά χρήματα, αισθάνονται ότι η οικογένειά τους και η κοινωνία δεν τους σέβεται.

Ο βαθμός του εργασιακού στρες μπορεί να επηρεάσει τις σχέσεις μεταξύ των μελών της οικογένειας. Τα συναισθήματα που γεννιούνται από το αποτέλεσμα της εργασιακής απασχόλησης των ατόμων είναι ποικίλα και συχνά αντιφατικά, επηρεασμένα άμεσα από τη θέση που κατέχουν στο σύστημα της αγοράς εργασίας. Αν το άτομο δεν συμμετέχει στις εργασιακές αποφάσεις, αισθάνεται συχνά παραμερισμένο και καταπιεσμένο. Ακόμη κι αν οι άλλοι τους θεωρούν επιτυχημένους, οι ίδιοι μπορεί να αισθάνονται ότι αδυνατούν να επιτύχουν τους στόχους τους, αισθάνονται απογοητευμένοι, ανικανοποίητοι και αποτυχημένοι. Πολλοί εργαζόμενοι επιστρέφουν στο σπίτι τους με συναισθήματα θυμού, απόγνωσης, προσβεβλημένοι και συχνά με σωματικό / συναισθηματικό πόνο (π.χ. πονοκέφαλο ή αντιδράσεις έντονου στρες). Εκεί μπορεί να αισθανθούν την ανάγκη να επανακτήσουν την αξία, τη δύναμη, τη σπουδαιότητά τους, ή να επιβληθούν στους άλλους, ώστε να μειώσουν την απόγνωση

---

⁹⁹ Meth, R. L., Pasick, R. S., *Άνδρες σε θεραπεία...*, ό.π., σελ. 88-89.

που αισθάνονται εξ' αιτίας της αδυναμίας τους να επηρεάσουν το εργασιακό περιβάλλον. Επιδιώκουν να ξαναβρουν όσα έχασαν στο εξω-οικογενειακό περιβάλλον. Τα μοντέλα πατριαρχικής δύναμης και ελέγχου που καθιερώνουν στις σχέσεις τους, λειτουργούν ως αμυντικός μηχανισμός προστασίας της αυτοεκτίμησης που έχει πληγεί στο εργασιακό περιβάλλον¹⁰⁰. Ο ιδιωτικός χώρος της οικογένειας/ σχέσης είναι ίσως το μοναδικό ασφαλές περιβάλλον όπου το άτομο μπορεί να αποκαταστήσει τη χαμένη του αυτοεκτίμηση και την αίσθηση ελέγχου του εαυτού και των άλλων. Η βία είναι το μέσο που χρησιμοποιεί για να φτάσει σε αυτό το αποτέλεσμα.

Η κριτική που ασκείται στο κοινωνιολογικό μοντέλο ανάλυσης της κακοποίησης μεταξύ συζύγων/ συντρόφων, εστιάζεται στο βασικό του μειονέκτημα, το οποίο είναι η έλλειψη ερμηνείας και ικανοποιητικών και εμπειριστατωμένων απαντήσεων για τη διαφοροποίηση της συμπεριφοράς των υποκειμένων, τα οποία εκτίθενται σε παρόμοια περιβάλλοντα, αλλά παρ' όλα αυτά αναπτύσσουν διαφορετικές μορφές αντίδρασης και κοινωνικής συμπεριφοράς¹⁰¹. Κατά συνέπεια, στην προσπάθεια ερμηνείας και κατανόησης της βίας μεταξύ συζύγων/ συντρόφων, εκτός από τη διερεύνηση της επίδρασης των κοινωνικών παραγόντων στη συμπεριφορά των δρώντων υποκειμένων θα πρέπει να εξετάζεται ο βαθμός και η ένταση της επίδρασης των ιδιαίτερων ατομικών χαρακτηριστικών τους.

---

¹⁰⁰ Tiff, L. L., *Battering of Women...*, ό.π. σελ. 30.

¹⁰¹ Dutton, D. G., *The domestic assault...*, ό.π. σελ. 15 – 18.

3. Η θεωρία των κοινωνικών πόρων

Η θεωρία των κοινωνικών πόρων εξετάζει την οικογένεια ως ένα κοινωνικό σύστημα, όπου η οργάνωσή του στηρίζεται στην ισχύ ή την απειλή ισχύος. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, όσο περισσότερους πόρους, ατομικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς κατέχει ένα άτομο, τόσο περισσότερη κοινωνική δύναμη έχει¹⁰². Οι πιθανότητες να χρησιμοποιήσει αυτή τη δύναμη, υπό τη μορφή βίαιης συμπεριφοράς, είναι μειωμένες και αυτό γιατί η δύναμή του εξασφαλίζει εκ των προτέρων την υπεροχή, τον έλεγχο και την εξουσία στις κοινωνικές του σχέσεις. Εντούτοις, η έλλειψη, ή η διακινδύνευση των υπαρχόντων πόρων, μπορεί να οδηγήσει τα υποκείμενα στην άσκηση βίας, προκειμένου να ανακτηθεί και να διατηρηθεί η χαμένη «δύναμη»¹⁰³.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των ανδρών στη σύγχρονη κοινωνία, οι οποίοι καταδιώκονται από ένα αίσθημα ανικανότητας και αναποτελεσματικότητας, όταν προσπαθούν μάταια να αντεπεξέλθουν στους κοινωνικά προσδιορισμένους αντρικούς ρόλους μέσα και έξω από το περιβάλλον της εργασίας. Η παραγωγή εικόνων ανδρισμού πέραν του εφικτού, διαμέσω των μέσων επικοινωνίας και ενημέρωσης, οδηγούν στην παγκοσμιοποίηση των μοντέλων των ρόλων και ωθούν τους άνδρες σε σκληρότερη εργασία και μια ενστικτώδη απόδοση της ευθύνης της αποτυχίας τους στους «άλλους», μεταξύ αυτών και στις γυναίκες που μοιάζουν να κινούνται στο παρασκήνιο σ' έναν κόσμο αντικειμένων. Στην πραγματικότητα, η «νοσηρή ζήλια» που μπορεί να οδηγήσει κάποιους άνδρες στην άσκηση βίας κατά των γυναικών/ συντρόφων τους, φαίνεται συχνά, ότι περικλείει μια «φетиχιστική» διάσταση¹⁰⁴. Σε πολλούς ιατρικούς φακέλους, το θύμα σωματικής κακοποίησης φαίνεται ότι έχει χτυπηθεί ως ένα άψυχο αντικείμενο, στο οποίο είχε γίνει συναισθηματική επένδυση, αλλά τώρα συμβολίζει πια τον κόσμο των «ψεύτικων προσδοκιών». Για τους δράστες κακοποίησης, η γυναίκα έχει αποτύχει να γίνει αυτό που οι ίδιοι θέλουν, να τους ανταποδίδει την αφοσίωση, να

¹⁰² Hamilton M., «An Analysis and Typology of Social Power» (Part II), *Philosophy of the Social Sciences*, Vol. 7, 1977, pp.51-65.

¹⁰³ Βλ. σχετικά, Goode, K.R., «Force and violence in the family», *Journal of Marriage and the family*, Vol. 33(4), 1992, pp: 624-635.

¹⁰⁴ Βλ. σχετικά, Stark, E., Flitcraft, A., Frazier, W., «Medicine and Patriarchal Violence...», ό.π..

δείχνει αγάπη και ευγνωμοσύνη για ό,τι κάνουν οι ίδιοι για την οικογένεια ή τη σχέση τους.

Η άρνηση των γυναικών ν' ακολουθήσουν το περιεχόμενο των παραδοσιακών αντιλήψεων για το ρόλο τους, μπορεί να επιταχύνει ή και να ενισχύσει της εκδήλωση βίας εναντίων τους. Προηγούμενες έρευνες δείχνουν ότι η κακοποίηση προκύπτει πολύ πιο συχνά όταν οι γυναίκες αρνούνται να συμμορφωθούν με το περιεχόμενο που παραδοσιακά αποδίδεται στο ρόλο τους¹⁰⁵ (την οικιακή εργασία, τη φροντίδα των παιδιών, την επιμελή εκπλήρωση των συζυγικών τους καθηκόντων, την οικονομική υποτέλεια και εξάρτηση από τους άνδρες). Η βία κλιμακώνεται όταν αυξάνει η ένταση μεταξύ των οικονομικών απαιτήσεων και των οικογενειακών ρόλων.

Η παρουσία της κακοποίησης ως ένα δημόσιο πρόβλημα σήμερα, όπου η οικονομική και κοινωνική δύναμη της γυναίκας σε σχέση με του άνδρα αυξάνει, καταδεικνύει ότι η θεωρία των κοινωνικών πόρων στην καλύτερη περίπτωση είναι στατική.

4. Η φεμινιστική θεώρηση

Ο προβληματισμός γύρω από τον τρόπο με τον οποίο κατανέμεται η ισχύς ανάμεσα στα δύο φύλα σε μια κοινωνία αγγίζει τις αρχές της φεμινιστικής θεωρίας. Την κεντρική θέση της φεμινιστικής εκδοχής πάνω στη συζυγική κακοποίηση καταλαμβάνει η άποψη ότι η οικονομικο-κοινωνική και ιστορική εξέλιξη των κοινωνικών δομών λειτουργεί άμεσα και έμμεσα προς την ενίσχυση του πατριαρχικού μοντέλου που προάγει και καλλιεργεί την ανδρική κυριαρχία μέσα στους κόλπους της οικογένειας και των υπολοίπων κοινωνικών θεσμών¹⁰⁶. Η ανδρική κυριαρχία είναι η παραδειγματική μορφή της συμβολικής βίας¹⁰⁷.

¹⁰⁵ Dobash, R.E., Dobash, R., *Violence against wives*, The Free Press, 1983, σελ. 98-101.

¹⁰⁶ Βλ. σχετικά με την εξέλιξη της πατριαρχίας, Πύργου, Μ. Α., *Μητριαρχία - Πατριαρχία*, Λευκωσία, Τυπογραφείο Πρόοδος, 1988.

¹⁰⁷ Μπουρντιέ, Π., *Η ανδρική κυριαρχία*, Αθήνα, εκδ. Στάχυ, 1999, σελ. 107.

Κοινωνικοί ανθρωπολόγοι, καθώς και εκπρόσωποι του φεμινιστικού κινήματος επισημαίνουν ότι ο βαθμός της γυναικείας υποτέλειας και οι τρόποι με τους οποίους εκφράζεται είναι συνάρτηση της διαφορετικής εμπλοκής των γυναικών και των ανδρών, στον «οικιακό» ή «ιδιωτικό» χώρο και στον «δημόσιο». Το οικουμενικό φαινόμενο της ασυμμετρίας στις σχέσεις των φύλων είναι ανάλογο προς την επίσης οικουμενική ασυμμετρία που υπάρχει ανάμεσα στους χώρους αυτούς: ο «δημόσιος» χώρος θεωρείται ότι εμπεριέχει και υπερβαίνει τον «οικιακό», καθώς η συλλογική δραστηριότητα των ανδρών που τον αντιπροσωπεύουν προϋποθέτει τον έλεγχο πάνω στις γυναίκες και στα παιδιά, αλλά και την υπέρβαση των δεσμών μαζί τους. Όσο περισσότερο οι άνδρες συμμετέχουν στις δραστηριότητες του οικιακού χώρου και όσο περισσότερες δυνατότητες έχουν οι γυναίκες να υπερβούν τα όριά του, είτε εισβάλλοντας στο χώρο των ανδρών, είτε δημιουργώντας έναν δικό τους δημόσιο, τόσο συμμετρικότερες είναι και οι μεταξύ τους σχέσεις¹⁰⁸. Η ασυμμετρία λοιπόν, δεν προκύπτει από κάποια βιολογικά δεδομένα αυτά καθαυτά, αλλά από τον τρόπο με τον οποίο τα βιολογικά δεδομένα προσλαμβάνονται, ταξινομούνται ερμηνεύονται και αξιολογούνται σε διάφορες κοινωνίες¹⁰⁹.

Οι ανθρώπινες πολιτισμικές και κοινωνικές μορφές ήταν κυρίως ανδροκρατικές. Με αυτό τον τρόπο δεν εννοείται ότι οι άνδρες κυριαρχούν δικαιωματικά και ασφαλώς σε καμία περίπτωση δεν εννοείται ότι οι γυναίκες είναι παντού παθητικά θύματα σ' έναν κόσμο που προσδιορίζεται από άνδρες. Όμως, η συντριπτική πλειοψηφία των ευκαιριών για δημόσια επιρροή και γόητρο, η δημόσια ομιλία, η χρήση της βίας ή η αποκλήρυξη της, αναγνωρίζονται ως ανδρικά προνόμια και δικαιώματα¹¹⁰.

Η κακοποίηση της γυναίκας από τον άνδρα, αποτελεί έναν από τους μηχανισμούς αναπαραγωγής του μοντέλου της αντρικής κυριαρχίας και υποταγής της

---

¹⁰⁸ Dobash, R. P., Dobash, R. E., Wilson, M., Daly, M., «The Myth of Sexual Symmetry in Marital Violence», *Social Problems*, Vol. 39, No. 1, 1992, pp. 71- 86.

¹⁰⁹ Μπακαλάκη, Σ., *Ανθρωπολογία, γυναίκες και φύλο*, Αθήνα, Εκδ. Αλεξάνδρεια, 1994, σελ. 18-19.

¹¹⁰ Στο ίδιο, σελ. 193.

γυναίκας στην εξουσία του άνδρα - δυνάστη της. Εντούτοις, η βία είναι οφθαλμοφανής, η εξουσία λιγότερο¹¹¹.

Η πατριαρχία εμμένει στους θεσμούς της. Η πολιτική που ακολουθείται, είναι πολιτική ισχύος εις βάρος της γυναίκας, έτσι ώστε οι άνδρες να κατοχυρώνουν εύκολα για τον εαυτό τους οικονομική ανεξαρτησία, κοινωνική καταξίωση, καθώς και άλλα προνόμια σαν προσωπικά επιτεύγματα, αλλά και να διατηρούν τα κεκτημένα προνόμια, μέσω της επιβολής της δύναμής τους¹¹².

Ανεξάρτητα από το ποιες είναι οι αιτίες της κακοποίησης, η δύναμη και η εξουσία είναι μια κοινή μεταβλητή σε όλες τις άνισες κοινωνικές καταστάσεις. Υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ της κατοχής υπερπληθώρας δύναμης και της κατάχρησης αυτής της δύναμης από την πλευρά των ανδρών στα πλαίσια της πατριαρχικής κοινωνίας. Οι γυναίκες γενικά, κατέχουν λιγότερη κοινωνική δύναμη από τους άνδρες, γι' αυτό το λόγο κατέχουν και λιγότερα μέσα για να αντιμετωπίσουν τη βία των ανδρών¹¹³. Απέναντι στην ανδρική κυριαρχία, οι γυναίκες είναι περιορισμένες σε ένα ρόλο θεατών, που παραπέμπουν στον άνδρα τη μεγαλοποιημένη εικόνα αυτού του ίδιου, με την οποία οφείλει και θέλει να εξισωθεί και ενδυναμώνουν έτσι τη ναρκισσιστική του επένδυση σε μια εξειδικευμένη εικόνα της ταυτότητάς του¹¹⁴.

Η φεμινιστική θεώρηση της ενδοοικογενειακής βίας αποτέλεσε μία από τις σημαντικότερες προσπάθειες ανάδειξης του προβλήματος της βίας κατά των γυναικών σε κοινωνικό πρόβλημα που απαιτεί την παρέμβαση όλων των κοινωνικών φορέων και την αυστηροποίηση των μηχανισμών του κοινωνικού ελέγχου¹¹⁵. Αποτελεί δε μία βαθιά κριτική θεώρηση των κοινωνικών δομών που υπήρξε σημείο επιστημονικού

---

¹¹¹ Λογοθέτη, Σ., *Η ταυτότητα και ο ρόλος της γυναίκας: Ρόλοι γυναικών και ολοκλήρωση της προσωπικότητας*, Α' τόμος, Αθήνα, εκδ. Τυπωθήτω, 1998, σελ.15.

¹¹² Βλ. επίσης σχετικά, McWilliams, M., «Violence against women in societies under stress», στο Dobash, R.E., Dobash, R. P., *Rethinking violence...*, ό.π., σελ. 111- 140.

¹¹³ Ieda, R., «The battered woman», *Women and Therapy*, Vol. 5, No. 2, 1986, pp. 167- 175.

¹¹⁴ Μπουρντιέ, Π., *Η ανδρική κυριαρχία*, ό.π., σελ. 75.

¹¹⁵ Smith, M. D., «Patriarchal Ideology and Wife Beating: A Test of a Feminist Hypothesis», *Violence and Victims* Vol. 5, No. 4, 1990, pp. 257-271.

ενδιαφέροντος και συνάντησης των κυριότερων εκπροσώπων της κοινωνιολογίας και της κοινωνικής ανθρωπολογίας.

5. Η θεωρία της υποκουλτούρας της βίας

Πρόκειται για το ερμηνευτικό μοντέλο που παρέχει μια θεωρητική γέφυρα μεταξύ της βίαιης συμπεριφοράς του υποκειμένου και της αποδοχής και ταύτισής του με τις υποπολιτισμικές αξίες. Η ανάπτυξη του συγκεκριμένου μοντέλου κινείται γύρω από την, σχεδόν αξιωματική, άποψη ότι η μελέτη της βίαιης συμπεριφοράς των κοινωνικών υποκειμένων, όπως και κάθε ανθρώπινη συμπεριφορά, πρέπει να πραγματώνεται μέσα στο κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο οι συμπεριφορές αυτές αναπτύσσονται και από το οποίο έχουν προέλθει. Το άτομο εξετάζεται ως μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα κατά την ενηλικίωσή του, προϊόν της διαδικασίας μεταφοράς των πολιτισμικών αξιών από τη νεαρή ηλικία και της ενσωμάτωσής του, μέσα από το σύνθετο σχήμα: Προσωπικότητα - Αξία - Κίνητρο¹¹⁶.

Σύμφωνα με τις διαπιστώσεις της θεωρίας της υποκουλτούρας της βίας, η βίαιη συμπεριφορά εξαρτάται περισσότερο από τις πολιτισμικές διαφορές και λιγότερο από τις βιοψυχικές διαφορές των δύο φύλων. Ο όρος υποκουλτούρα αναφέρεται σε ένα διαμορφωμένο σύμπλεγμα κανόνων, αξιών και στάσεων, μέσα στο οποίο η βία και η επιθετικότητα έχουν καθιερωθεί και επικρατήσει στο σύνολο των αξιών της κοινωνίας. Η υποκουλτούρα της βίας διαμορφώνει τον τρόπο ζωής όσων ζουν και αναπτύσσονται στα πλαίσια μιας συγκεκριμένης κοινωνίας ή κοινωνικής ομάδας, τη διαδικασία κοινωνικοποίησης τους, καθώς και τους κανόνες και αρχές που διέπουν τις διαπροσωπικές τους σχέσεις.

---

¹¹⁶ Wolfgang, M. E., Ferracuti F., *The subculture of violence*, ό.π., σελ. 148

Η προσέγγιση της υποκουλτούρας της βίας έχει το πλεονέκτημα να ενώνει τις ψυχολογικές και κοινωνιολογικές θεωρήσεις. Οι κυριότερες θέσεις του συγκεκριμένου ερμηνευτικού μοντέλου αφορούν στα ακόλουθα¹¹⁷:

- Καμία υποκουλτούρα δεν μπορεί να είναι απόλυτα διαφορετική ή σε πλήρη σύγκρουση με την κοινωνία της οποίας αποτελεί μέρος.
- Η καθιέρωση της ύπαρξης μια υποκουλτούρας της βίας δεν συνεπάγεται ότι τα άτομα που την υιοθετούν εκδηλώνουν βίατη συμπεριφορά σε όλες τις περιπτώσεις. Σε συγκεκριμένα πλαίσια διαντίδρασης, η βίατη και επιθετική αντίδραση είναι είτε αναμενόμενη, είτε απαιτούμενη από όλα τα μέλη που συμμετέχουν και υιοθετούν κοινό σύστημα αξιών. Εντούτοις, δεν συνεπάγεται ότι τα μέλη που εντάσσονται στην υποκουλτούρα της βίας εμπλέκονται διαρκώς σε βίαιες σχέσεις, γιατί κάτι τέτοιο θα έθετε σε κίνδυνο την ομαλή λειτουργία της κοινωνίας ή της ομάδας.
- Η πιθανότητα ή η επιθυμία χρήσης βίας σε διάφορες περιπτώσεις υπογραμμίζει την ισχύ και την έκταση της κεντρικής ιδέας, της βίας. Ο αριθμός και το είδος των περιπτώσεων στις οποίες ένα υποκείμενο χρησιμοποιεί βία, αποτελούν δείκτη του βαθμού ταύτισης του με τις αξίες που χαρακτηρίζουν την υποκουλτούρα της βίας.
- Ο υποπολιτισμικός χαρακτήρας της βίας κυριαρχεί και επιδρά στα μέλη της ομάδας της υποκουλτούρας ανεξαρτήτως φύλου, αλλά εμφανίζεται ιδιαίτερα έντονος σε μια συγκεκριμένη ηλικιακή κατηγορία ξεκινώντας από το τέλος της εφηβείας μέχρι και τη μέση ηλικία.
- Η μη-βία αποτελεί αντίθετη αξία. Το άτομο-μέλος της υποκουλτούρας που δεν χρησιμοποίησε βία, στις περιπτώσεις όπου σύμφωνα με την ομάδα αναμενόταν ή απαιτούνταν βίατη αντίδραση, κινδυνεύει με εξοστρακισμό από την ομάδα. Για παράδειγμα, ο άνδρας που δεν υπερασπίζεται την τιμή της γυναίκας του, ακόμη και με τη χρήση βίας, θα ενοουχιστεί κοινωνικά, ο «δειλός» και «άτολμος» θα εξαναγκαστεί να απομακρυνθεί από την ομάδα και να αναζητήσει τη θέση του σε μια νέα ομάδα.

---

¹¹⁷ Στο ίδιο, σελ. 158-161.

- Η βία αποκτά θετικό περιεχόμενο στα πλαίσια της υποκουλτούρας μέσα από τη διαδικασία της κοινωνικής μάθησης. Τα άτομα που συμμετέχουν στην υποκουλτούρα της βίας δεν ενσωματώνουν και εσωτερικεύουν στον ίδιο βαθμό την αξία της βίας, καθώς ατομικά χαρακτηριστικά και μεταβλητές της προσωπικότητάς τους διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία.
- Η επιθετικότητα χαρακτηρίζεται από: α) τον πόνο και το πλήγμα που επιφέρει στο θύμα και β) την εξωτερική επιβράβευσή της. Και τα δύο χαρακτηριστικά είναι παρόντα στην υποκουλτούρα της βίας και ο μηχανισμός ενεργοποίησής τους προωθείται μέσα από την κοινωνική υποστήριξη που έχει ο δράστης βίαιης συμπεριφοράς από την ομάδα του.
- Η χρήση της βίας στα πλαίσια της υποκουλτούρας της βίας είναι νομιμοποιημένη και δεν αξιολογείται ως μία συμπεριφορά μη αποδεκτή. Ο δράστης βίαιης συμπεριφοράς δεν αντιμετωπίζει την κοινωνική αποδοκιμασία και για αυτό δεν αναπτύσσει και αισθήματα ενοχής. Η βία αποτελεί τρόπο ζωής και μέσο επίλυσης προβλημάτων.
- Στη συνείδηση του δράστη βίας δεν υπάρχει ενοχή γιατί: α) με τη συμπεριφορά του δεν αντιλαμβάνεται ότι προσβάλλει το θύμα β) το θύμα συχνά ανήκει στην ίδια υποκουλτούρα με το δράστη, με αποτέλεσμα να αποδέχεται τη βία, ως ενδεδειγμένο τρόπο επίλυσης διαφορών.

6. Η θεωρία της κοινωνικής μάθησης

Μια θεωρία που καταλαμβάνει ιδιαίτερη έκταση στη μελέτη των μοντέλων βίας στις διαπροσωπικές και οικογενειακές σχέσεις είναι η θεωρία της κοινωνικής μάθησης. Σύμφωνα με τους εκπροσώπους της θεωρίας της κοινωνικής μάθησης, κεντρική θέση στην ερμηνεία της βίας μεταξύ συζύγων/ συντρόφων καταλαμβάνει η οικογένεια και τα γονεϊκά πρότυπα που επιδρούν και διαμορφώνουν τη συμπεριφορά των κοινωνικών υποκειμένων. Η οικογένεια εξετάζεται ως πρωτογενής φορέας κοινωνικοποίησης που αναλαμβάνει να «διδάξει» στα νέα μέλη της, τις κοινωνικές αξίες, τους κοινωνικούς κανόνες και ρόλους, τα πρότυπα συμπεριφοράς, τους τρόπους αντιμετώπισης των προβλημάτων και επίλυσης των διαφορών και των συγκρούσεων.

Η θεωρία της κοινωνικής μάθησης εφαρμόστηκε εκτεταμένα στις προσπάθειες κατανόησης και ερμηνείας των διαφοροποιήσεων που επισημαίνονται στη συμπεριφορά των δύο φύλων. Βασικό άξονα της θεωρίας αποτελεί η υπόθεση ότι τα πρότυπα συμπεριφοράς και οι κοινωνικοί ρόλοι αποτελούν αντικείμενο μάθησης που ξεκινά από την οικογένεια όταν το άτομο βρίσκεται σε πολύ μικρή ηλικία. Τα παιδιά παρατηρούν τη συμπεριφορά των άλλων, ανάμεσα στους οποίους είναι τα άλλα παιδιά, οι ενήλικες, τα συμβολικά μοντέλα (όπως για παράδειγμα, οι τηλεοπτικοί ήρωες). Τα παιδιά μιμούνται τη συμπεριφορά ατόμων και από τα δύο φύλα, αν και οι συνέπειες αυτής της μίμησης διαφέρουν ανάλογα με το φύλο του παιδιού¹¹⁸.

Μέσα στην οικογένεια το άτομο μπορεί να βιώσει για πρώτη φορά τη βία, είτε ως θύμα, είτε ως μάρτυρας σκηνών βίας ανάμεσα στα υπόλοιπα μέλη της οικογένειάς του και ιδιαίτερα ανάμεσα στους γονείς του. Η βία και η επιθετικότητα μεταξύ των μελών μιας οικογένειας παρουσιάζεται ως μία ενδεδειγμένη συμπεριφορά, ως μέσο επίλυσης συγκρούσεων και διαφορών, έκφρασης του θυμού, αντιμετώπισης του άγχους, ελέγχου

---

¹¹⁸ Τα αγόρια επιδοκιμάζονται και ενθαρρύνονται περισσότερο όταν εκδηλώνουν τυπική «ανδρική» συμπεριφορά και τα κορίτσια τυπική «γυναικεία». Επειδή μόνο οι συμπεριφορές που επιβραβεύονται επαναλαμβάνονται, τα παιδιά αναπτύσσουν συμπεριφορές σύμφωνα με το φύλο τους. Βλ. Σχετικά, Howard, J. A., Hollander, J., *Gendered situations, gendered selves*, Sage Publications, 1997, σελ. 46.

της συμπεριφοράς των άλλων. Υπό αυτή την έννοια, επιδρά καθοριστικά στην εκμάθηση ενός μοντέλου λειτουργίας και οργάνωσης των ενδοοικογενειακών σχέσεων.

Το μοντέλο της βίας στις ενδοοικογενειακές σχέσεις μεταφέρεται από γενιά σε γενιά και επηρεάζει καθοριστικά τη συμπεριφορά των υποκειμένων στις σχέσεις τους ως ενήλικες. Επισημαίνεται ότι, το θεωρητικό μοντέλο της διαγενεακής μεταφοράς της βίας αποτελεί σημείο μείζονος ερευνητικού ενδιαφέροντος στη μελέτη των χαρακτηριστικών του θύτη και του θύματος κακοποίησης¹¹⁹.

Η θεωρία της κοινωνικής μάθησης και της διαγενεακής μεταφοράς της βίας, αν και αποτέλεσε τον κορμό ανάπτυξης πολλών ερμηνευτικών μοντέλων της ενδοοικογενειακής βίας (θεωρία του κοινωνικού ελέγχου/ συναλλαγών, θεωρία των κοινωνικών δεσμών), δέχθηκε έντονη κριτική, ιδιαίτερα στο επίπεδο που επιχειρήσε να μεταφέρει τους εργαστηριακούς πειραματισμούς στο πεδίο της εφαρμογής στην πραγματική ζωή¹²⁰. Το βασικό ερώτημα που δεν μπόρεσε ικανοποιητικά να απαντηθεί μέσα από την παρούσα θεωρία, αφορά στις περιπτώσεις όπου άτομα με ιστορικό βίας στην οικογένεια προέλευσής τους και συνεπώς αρνητική "κληρονομιά", κατάφεραν να αναπτύξουν σχέσεις απαλλαγμένες από τη βία στην ενήλικη ζωή τους. Επισημάνθηκε δε ότι η θεωρία της κοινωνικής μάθησης δεν μπορεί μέσα από τον ντετερμινισμό που περικλύει να επιτύχει την εις βάθος ανάλυση των παραγόντων που συνδέονται με την εκδήλωση βίας μεταξύ συζύγων/ συντρόφων. Μια σειρά σύνθετων ατομικών και κοινωνικών παραγόντων, διαφαίνεται ότι αλληλοεπιδρούν ισχυρά στην υιοθέτηση της βίας στις διαπροσωπικές σχέσεις¹²¹.

Εντούτοις, πρέπει να επισημανθεί ότι οι βασικότερες ερευνητικές προσπάθειες που αφορούν στη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ των εμπειριών βίας στο οικογενειακό περιβάλλον και των χρόνιων ή ισχυρών εντάσεων, στη συμπεριφορά των υποκειμένων κατά την ενήλικη ζωή, αναδεικνύουν την άποψη ότι οι παιδικές εμπειρίες

¹¹⁹ Βλ. σχετικά στο αντίστοιχο κεφάλαιο του δεύτερου μέρους της παρούσας μελέτης.

¹²⁰ Βλ. σχετικά στο: Wolfgang, M. E., Ferracuti F., ό.π., σελ. 140-162

¹²¹ Lackey, C., Williams, C., «Social bonding and the cessation of partner violence across generations», *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 57(2), 1995, pp: 295-303, Petersen, R., «Social class, social learning and wife abuse», *Social Service Review*, Vol. 54(3), 1980, pp. 390- 405.

ενδοοικογενειακής βίας έχουν μεγαλύτερη επίδραση, σε σχέση με τα χρόνια οικονομικά προβλήματα (π.χ. φτώχεια) ή τα ισχυρά γεγονότα που προκαλούν στρες (π.χ. προβλήματα στην εργασία, απώληση, σύλληψη ή καταδίκη για μια σοβαρή πράξη, θάνατος κοντινού προσώπου, δάνειο ή υποθήκη, οικονομικές απώλειες, χωρισμός, σοβαρός τραυματισμός ή ασθένεια κ.α.) στην εκδήλωση βίας στο γάμο ή και στη σχέση του ενηλίκου¹²².

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι ένα μεγάλος αριθμός ερευνών, με αντιφατικά ευρήματα, πραγματοποιήθηκε το αντικείμενο της διαγενεακής μεταφοράς της βίας μέσα από το μοντέλο της κοινωνικής μάθησης¹²³. Στις έρευνες αυτές καταδεικνύεται ότι η βία δεν «μεταφέρεται» στον ίδιο βαθμό από τη μία γενιά στην άλλη και η ύπαρξη ιστορικού βίας στο οικογενειακό περιβάλλον προέλευσης του δράστη και του θύματος κακοποίησης, δεν αποτελεί από μόνη της μια ισχυρή μεταβλητή που μπορεί να ερμηνεύσει την επικράτηση των μοντέλων βίαιων σχέσεων στην ενήλικη ζωή τους¹²⁴. Εντούτοις, επισημαίνεται ότι μεταξύ της προσωπικής εμπειρίας θυματοποίησης των υποκειμένων, ανεξαρτήτως φύλου και της μαρτυρίας της βίας των γονέων τους, η

---

¹²² Η βία μπορεί να είναι μια απάντηση, μια διέξοδος εκτόνωσης τους στρες που συνδέεται με τις εντάσεις στη ζωή του ατόμου. Όμως η βία είναι μόνο μια από τις πολλές πιθανές αντιδράσεις απέναντι στο στρες. Ως άλλες πιθανές αντιδράσεις στο στρες αναφέρονται η κατάθλιψη, η απομόνωση, ο αλκοολισμός, ο συζυγικός χωρισμός κ.α. Η μορφή αντίδρασης του υποκειμένου απέναντι στο στρες εξαρτάται από την προσωπικότητά του, την κοινωνικοποίησή του και το σύστημα υποστήριξης που το περιβάλλει. Στην περίπτωση της ενδοοικογενειακής βίας, οι παιδικές εμπειρίες βίας στην οικογένεια του ατόμου, μπορεί να ερμηνεύσουν την επιλογή της βίαιης συμπεριφοράς κατά των οικείων προσώπων ως απάντηση σε αγχώδεις καταστάσεις. Οι ενήλικες που είχαν εκτεθεί στην ενδοοικογενειακή βία κατά την παιδική τους ηλικία, όπως επίσης και όσοι βιώνουν στο παρόν στρεσογόνες καταστάσεις ή/ και χρόνια οικονομικά προβλήματα, υποστηρίζεται ότι είναι πιθανότερο να εκδηλώσουν καταχρηστική συμπεριφορά στα πλαίσια του γάμου ή της ερωτικής τους σχέσης, σε σχέση με τους ενήλικους που δεν έχουν αντιμετωπίσει τίποτε από τα παραπάνω. Βλ. Σχετικά, Seltzer, J. A., Kalmuss, D., «Socialization and stress explanations for spouse abuse», *Social Forces*, Vol. 67(2), December 1988, pp. 473-491.

¹²³ Σύμφωνα με τους Straus (1980) και Steinmetz (1977), υπάρχουν φανερές διαγενεακές επιδράσεις της βίας στις περιπτώσεις κακοποίησης μεταξύ συζύγων/ συντρόφων. Ο Gelles (1976) υποστηρίζει ότι οι διαγενεακές επιδράσεις της βίας διαφέρουν ανάλογα με το φύλο. Η σωματική βία στην οικογένεια προέλευσης των υποκειμένων, αυξάνει την πιθανότητα οι άνδρες να εξελιχθούν σε δράστες επιθετικής συμπεριφοράς και οι γυναίκες σε θύματα. Η Pagelow (1981) με τη σειρά της, υποστήριξε ότι οι επιδράσεις της οικογενειακής βίας στην εξέλιξη των υποκειμένων, αφορούν μόνο τους άνδρες, οι οποίοι και εμφανίζουν αυξημένες πιθανότητες να ακολουθήσουν το γονεϊκό πρότυπο βίαιης συμπεριφοράς και να εξελιχθούν σε επιθετικούς συζύγους/ συντρόφους. Βλ. σχετικά στο Kalmuss, D., «The intergenerational transmission of marital aggression», *Journal of Marriage and the family*, Vol. 46(1), 1984, pp: 11-18, Ulbrich, P., Huber, J., «Observing parental violence: Distribution and effects», *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 43(3), 1981, pp: 623-630.

¹²⁴ Βλ. επίσης, Petersen, R., «Social class, social learning and wife abuse», ό.π..

δεύτερη, αποτελεί ισχυρότερο δείκτη για τη μελλοντική συμπεριφορά στις σχέσεις της ενήλικης ζωής τους.¹²⁵

7. Η θεωρία των κοινωνικών συναλλαγών στις διαπροσωπικές σχέσεις.

Όπως και η θεωρία της κοινωνικής μάθησης, έτσι και η θεωρία των κοινωνικών συναλλαγών υποθέτει ότι τα άτομα επιδιώκουν επιβραβεύσεις και ανταμοιβές, για αυτό και αποφεύγουν τις αποδοκιμασίες και τις τιμωρίες, μια τακτική που μπορεί να κάνει προβλέψιμη τη συμπεριφορά τους. Στο επίκεντρο της θεωρίας δεν βρίσκεται η ατομική συμπεριφορά, αλλά η διαντίδραση μεταξύ των υποκειμένων. Η κεντρική ερώτηση δεν είναι «γιατί το υποκείμενο συμπεριφέρεται με ένα συγκεκριμένο τρόπο;», αλλά, «κάτω από ποιές συνθήκες λαμβάνει χώρα μια δεδομένη συναλλαγή μεταξύ των υποκειμένων;».

Η θεωρία των κοινωνικών συναλλαγών ξεκινά από ένα οικονομικό μοντέλο, το οποίο επιχειρεί να εφαρμόσει και σε όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες και σχέσεις. Σε κάθε περίπτωση, ο δράστης μίας συμπεριφοράς ανταλλάσσει τους ατομικούς του πόρους (κύρος, ελκυστικότητα, επικοινωνιακά προσόντα κ.α.) για ένα επιθυμητό κέρδος. Όπως στις οικονομικές συναλλαγές, έτσι και στις κοινωνικές, τα δρώντα υποκείμενα επιδιώκουν το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα από τις επαφές τους, επιλέγουν την εναλλακτική λύση που πιστεύουν ότι είναι η καλύτερη, βασιζόμενα στον υπολογισμό των οφελειών - απωλειών¹²⁶. Εντούτοις, ιδιαίτερα στις κοινωνικές συναλλαγές και άλλοι παράγοντες επηρεάζουν τη λήψη αποφάσεων, όπως οι πεποιθήσεις, οι στάσεις, η ενσωμάτωση και η ταύτιση του ατόμου με συγκεκριμένες ομάδες (εθνικές, θρησκευτικές κ.α.).

---

¹²⁵ Η ερμηνεία που δίδεται σε αυτή τη διαφοροποίηση είναι ότι, η βίαιη και επιθετική συμπεριφορά των γονέων προς τα παιδιά συγκεντρώνει υψηλότερο βαθμό κοινωνικής ανοχής, αφού θεωρείται ως μία συμπεριφορά που εντάσσεται στα πλαίσια της ανατροφής των μικρών παιδιών. Βλ. σχετικά, Kaltmuss, D., «The intergenerational transmission of marital aggression», *ό.π.*, Carden, A. D., 'Wife abuse and the wife abuser...», *ό.π.*

¹²⁶ βλ. επίσης, Mignon, S., Larson, C. J., Holmes, W. M., *Family abuse: The consequences, Theories and responses*, Allyn & Bacon, 2002.

Η δύναμη, ως το βασικό στοιχείο στη διαντίδραση των κοινωνικών υποκειμένων, αποτελεί κεντρικό σημείο της θεωρίας. Η δύναμη αφορά στην ικανότητα ενός υποκειμένου να επιτυγχάνει ένα επιθυμητό για εκείνο αποτέλεσμα, στηριζόμενο στη σχέση εξουσίας που έχει με ένα άλλο υποκείμενο. Συνεπώς, η επιτυχία του αποτελέσματος οφείλεται στο χαρακτήρα της σχέσης και όχι στην προσωπική ικανότητα του δράντος υποκειμένου. Η δύναμη δεν είναι στατική ιδιότητα ενός προσώπου, αλλά μια δυναμική, μετακινούμενη ιδιότητα μιας σχέσης¹²⁷.

Οι διαπροσωπικές σχέσεις δεν είναι λιγότερο πιθανόν απ' ό τι οι άλλες ανθρώπινες σχέσεις να αποτελούν «αρένα» για την άσκηση δύναμης και ελέγχου¹²⁸. Οι ερευνητές υποστηρίζουν ότι οι άνδρες μέσα στο γάμο έχουν περισσότερη δύναμη από τις γυναίκες τους, ιδιαίτερα όταν οι γυναίκες δεν έχουν εξωοικιακή απασχόληση¹²⁹. Αυτό το μοντέλο της άνισης κατανομής της δύναμης στο γάμο, είναι χαρακτηριστικό των παραδοσιακά οργανωμένων οικογενειών, όπου ο άνδρας είναι υπεύθυνος για την κάλυψη των οικονομικών αναγκών της οικογένειας, ενώ η γυναίκα είναι υπεύθυνη για την κάλυψη των κοινωνικών και συναισθηματικών αναγκών της οικογένειας¹³⁰.

Παρά τις αλλαγές που έχουν επέλθει με την όλο πιο σημαντική συμμετοχή της γυναίκας στην αγορά εργασίας, οι ρόλοι των δύο φύλων στα πλαίσια του γάμου, τουλάχιστον σ' επίπεδο κοινωνικών αντιλήψεων και αναπαραστάσεων, διατηρούν το παραδοσιακό τους περιεχόμενο. Στις σχέσεις απλής συμβίωσης, οι ρόλοι αυτοί είναι λιγότερο προκαθορισμένοι και οι κοινωνικές προσδοκίες λιγότερο αυστηρές. Πτυχές της

---

¹²⁷ Howard, J. A., Hollander, J., *Gendered situations...*, ό.π., σελ. 45- 57.

¹²⁸ Βλ. επίσης σχετικά, Blau, P. M., *Exchange and power in Social Life*, N.Y: Wiley, 1964.

¹²⁹ Howard, J. A., Hollander, J., *Gendered situations...*, ό.π., σελ. 45- 57.

¹³⁰ Μέσα σε αυτό το παραδοσιακό μοντέλο οργάνωσης, ο γάμος είναι μια συναλλαγή: οι γυναίκες ανταλλάσσουν τις οικιακές τους υπηρεσίες με την οικονομική υποστήριξη που τους παρέχουν οι άνδρες και οι άνδρες ανταλλάσσουν τους οικονομικούς τους πόρους για ένα άνετο, προσεγμένο οικογενειακό περιβάλλον. Οι οικονομικοί πόροι που κατέχει ο άνδρας, δεν είναι μόνο πολύτιμοι πόροι, αλλά και μεταβιβάσιμοι. Ένας άνδρας, κάτοχος οικονομικών πόρων, μπορεί να τερματίσει το γάμο ή τη σχέση του και να μεταφέρει την οικονομική του δύναμη σε μια καινούργια σχέση, στην οποία οι υλικοί πόροι θα του είναι εξίσου χρήσιμοι. Αντίθετα, οι συναισθηματικοί πόροι που κατέχει μία γυναίκα (η ανατροφή των παιδιών, η φροντίδα της κοινωνικής ζωής της οικογένειας: κοινωνικές επαφές με συγγενείς, φίλους, η φροντίδα του συζύγου/ συντρόφου κ.α.) είναι μη μεταβιβάσιμοι πόροι που αφορούν μόνο τη δεδομένη σχέση της. Αν αποφασίσει να διακόψει το γάμο ή τη σχέση, πρέπει απ' την αρχή να προσπαθήσει γι' αυτούς τους πόρους. Έτσι, σε μια παραδοσιακή σχέση, η γυναίκα είναι περισσότερο εξαρτημένη από τον άνδρα της.

συμβίωσης που είναι δεδομένες για ένα παντρεμένο ζευγάρι, είναι περισσότερο διαπραγματεύσιμες για ένα άγαμο ζευγάρι.

Η κριτική που ασκήθηκε στη θεωρία των κοινωνικών συναλλαγών, εστιάζεται σε δύο κύρια σημεία¹³¹:

α) Μέσα από το μοντέλο των κοινωνικών συναλλαγών εξετάζονται μόνο οι εκούσιες σχέσεις μεταξύ των υποκειμένων, ενώ έχουν παραληφθεί οι περιπτώσεις των εξαναγκαστικών σχέσεων, όπου το ένα υποκείμενο ασκεί πίεση δράσης στο άλλο, υπό τη χρήση ή την απειλή χρήσης βίας.

β) Η θεωρία των κοινωνικών συναλλαγών, όπως και άλλες θεωρίες που έχουν τις ρίζες τους στα νεοκλασικά οικονομικά μοντέλα, είναι φυλετικά προκατειλημμένη και δεν λαμβάνει υπόψη την κοινωνική διάσταση του φύλου. Σύμφωνα με την κοινωνικοποίηση των δύο φύλων, οι άνδρες ενθαρρύνονται προς την αυτονομία και την επιθετική στρατηγική στον κοινωνικό, δημόσιο βίο, ενώ αντίθετα οι γυναίκες ενθαρρύνονται στην υιοθέτηση μοντέλων εξάρτησης και αμυντικών στρατηγικών που στρέφονται στον ιδιωτικό βίο. Η θεωρία υποστηρίζει και εξετάζει μόνο το ένα μοντέλο συμπεριφοράς, αυτό που αφορά τον αυτόνομο άνδρα, γεγονός που είναι προφανές όταν τα υποκείμενα δράσης παρουσιάζονται ως καιροσκόποι, ωφελιμιστές, ψυχροί ορθολογιστές, ορμούμενα από την εγωϊστική τους ανάγκη για επιβράβευση.

8. Η θεωρία του κοινωνικού ελέγχου και η εφαρμογή της στις περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας.

Μια από τις πιο σημαντικές προσπάθειες ερμηνείας της βίας μεταξύ συζύγων/ συντρόφων, που κινείται πάνω στις βασικές αρχές της θεωρίας των κοινωνικών συναλλαγών και που τυγχάνει ευρείας αποδοχής από πολλούς κοινωνικούς επιστήμονες, είναι η θεωρία του κοινωνικού ελέγχου. Η θεωρία του κοινωνικού ελέγχου τα τελευταία χρόνια επιχειρεί να ερμηνεύσει έναν υψηλό αριθμό εγκληματικών συμπεριφορών στηριζόμενη στη διαπίστωση ότι ο σύγχρονος παραβάτης ή παρεκκλίνων είναι ορθολογιστής και υπολογίζει με ακρίβεια το κόστος και τα οφέλη της

---

¹³¹ Howard, J. A., Hollander, J., *Gendered situations...* ό.π.. σελ. 49- 51.

καταχρηστικής συμπεριφοράς ή της παράνομης δραστηριότητάς του. Βάση αυτής της υπόθεσης οι ανθρώπινες σχέσεις σε όλο τους το εύρος στηρίζονται στον υπολογισμό των ανταμοιβών από τα δρώντα υποκείμενα και στην αποφυγή των απωλειών ή κυρώσεων. Πυρήνα του κοινωνικού ελέγχου αποτελούν τα αρνητικά μέτρα, με αρνητικές συνέπειες για τον ίδιο τον παραβάτη/ παρεκκλίνων. Η διαδικασία της αποτροπής από την παρέκκλιση, αφορά στην εφαρμογή νομικών μέτρων ή στην απειλή αυτής, προκειμένου ν' αυξηθεί η ομοιογένεια στη συμπεριφορά των δρώντων υποκειμένων και ν' αποφευχθεί η παρέκκλιση.

Οι επιλογές της συμπεριφοράς των ατόμων επηρεάζονται από το κόστος ή τα οφέλη που συνεπάγεται. Η αποτροπή λειτουργεί και στο επίπεδο της διαμόρφωσης της απόφασης για δράση του ατόμου. Η πιθανότητα εκδήλωσης εγκληματικής / παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς μειώνεται, όταν ο δυνητικός δράστης καταχρηστικής συμπεριφοράς αξιολογήσει ότι το κόστος της πράξης του θα υπερσκελίσει τις απολαβές. Το κόστος της πράξης ή της συμπεριφοράς μπορεί ν' αναφέρεται σε νομικά μέτρα ή απώλειες σε κοινωνικό επίπεδο, όπως για παράδειγμα, αποδοκιμασία από σημαντικά πρόσωπα (φίλους, συνεργάτες, οικογένεια), απώλεια κύρους, κ.α.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η καταχρηστική συμπεριφορά του άνδρα εναντίον της συζύγου/ συντρόφου του αποτελεί την ορθολογική επιλογή χρήσης βίας σε ένα σύστημα κερδών-απωλειών. Βεβαίως, στην περίπτωση της σχέσης μεταξύ ερωτικών συντρόφων ή μελών μιας οικογένειας, τα κίνητρα της συμπεριφοράς των ατόμων είναι συναισθηματικά φορτισμένα και περισσότερο σύνθετα. Σε μερικές περιπτώσεις η σχέση είναι αδύνατον να διαλυθεί ακόμη κι αν δεν υφίσταται συμφωνία ανταλλαγής κερδών μεταξύ των μελών της. Εντούτοις, ένα άτομο μπορεί να οδηγηθεί με μεγαλύτερη ευκολία στην επίλυση μιας σύγκρουσης με τη χρήση βίας, όταν ο κοινωνικός έλεγχος είναι χαλαρός και συνεπώς μειωμένο και το κοινωνικό κόστος της συμπεριφοράς του.

Ο T. Hirschi, ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της θεωρίας του κοινωνικού ελέγχου, υποστηρίζει ότι οι πιθανότητες παρέκκλισης ενός άτομο μειώνονται, όταν αναπτύσσει ισχυρούς κοινωνικούς δεσμούς, ή/ και ενδυναμώνει τους

υφιστάμενους δεσμούς του και τη σχέση του με το κοινωνικό σύνολο¹³². Με άλλα λόγια, όσο πιο ασθενής είναι ο δεσμός μεταξύ ατόμου και κοινωνίας, τόσο αυξάνει και η πιθανότητα το άτομο να τείνει προς την παρέκκλιση και δεδομένων των ευκαιριών, να οδηγηθεί σε παρεκκλίνουσα συμπεριφορά.

Το περιεχόμενο που απέδωσε ο Hirschi στους κοινωνικούς δεσμούς, αναπτύσσεται σε τέσσερα επίπεδα¹³³:

α) Προσαρμογή- Σύνδεση: Αναφέρεται στη συναισθηματική δέσμευση του ατόμου με τους "σημαντικούς Άλλους", όπως φίλοι ή συγγενείς, των οποίων η κρίση, η επιδοκιμασία ή αποδοκιμασία επηρεάζει τη συμπεριφορά του ατόμου και αυτό γιατί το άτομο είναι συναισθηματικά φορτισμένο απέναντι στη γνώμη τους.

β) Δέσμευση: Πρόκειται για την επένδυση ή την προσδοκία που έχει το άτομο από τις κοινωνικές επαφές του. Όταν το άτομο δεσμεύεται με συμβατικούς και κοινωνικά αποδεκτούς στόχους, αναστέλλεται η πιθανότητα να εκδηλώσει παρεκκλίνουσα συμπεριφορά, εξ' αιτίας του υψηλού κόστους που θα έχει μία τέτοια συμπεριφορά για το ίδιο.

γ) Εμπλοκή: Αναφέρεται στη συμμετοχή του ατόμου σε μια "ζωή με αρχές", δηλαδή την εμπλοκή του σε δραστηριότητες που περιορίζουν το χρόνο και την ενεργητικότητά του και μειώνουν τις πιθανότητες για παρέκκλιση (π.χ. επαγγελματικές δραστηριότητες, κοινωνική ζωή).

δ) Πίστη: Αναφέρεται στην ηθική ισχύ των κοινωνικών κανόνων και την πίστη του ατόμου προς αυτούς. Ο υψηλός βαθμός αποδοχής και πίστης στους κοινωνικούς κανόνες μειώνει τις πιθανότητες εκδήλωσης παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς.

Η εφαρμογή του μοντέλου των κοινωνικών δεσμών αποδεικνύεται ιδιαίτερα χρήσιμη στις περιπτώσεις της κακοποίησης των γυναικών από τους συζύγους/ συντρόφους τους. Σύμφωνα με αυτή τη θεώρηση, η ανάπτυξη ισχυρών δεσμών, η σύνδεση των ανδρών με τις συντρόφους τους, τους φίλους και τους συγγενείς τους, είναι πολύ πιθανό να τους αποτρέψει από την εκδήλωση καταχρηστικής συμπεριφοράς.

¹³² Στο Williams, F. P., McShane, M. D., *Criminology Theory: Selected classic readings*, Anderson publishing, 1993, σελ. 245- 261.

¹³³ Στο ίδιο.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η ανάπτυξη ισχυρών κοινωνικών δεσμών, επιδρά στην αποτροπή εκδήλωσης βίαιης συμπεριφοράς κατά των συζύγων/ συντρόφων, ιδιαίτερα σε άνδρες που προέρχονται από βίαιες οικογένειες¹³⁴.

Μία από τις σημαντικότερες προσπάθειες εφαρμογής της θεωρίας του κοινωνικού ελέγχου στις περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας έγινε από τον R. Gelles, ο οποίος χρησιμοποίησε το συγκεκριμένο θεωρητικό μοντέλο, προκειμένου να ερμηνεύσει τη βία μεταξύ συζύγων/ συντρόφων.

Ο Gelles αναπτύσσει την ερμηνεία της καταχρηστικής συμπεριφοράς στην οικογένεια στηριζόμενος σε παράγοντες, οι οποίοι επιδρούν καθοριστικά στο πέρασμα στην πράξη και την εκδήλωση βίαιης συμπεριφοράς¹³⁵. Συγκεκριμένα, αυτοί οι παράγοντες είναι:

α) Η ιδιωτική φύση των οικογενειακών ή προσωπικών σχέσεων, που οδηγεί στη μειωμένη «θεατότητα», κυρίως από τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, των συμπεριφορών που αναπτύσσονται στο εσωτερικό τους. Ο Gelles με τον όρο «ιδιωτική φύση» αναφέρεται στη μειωμένη δυνατότητα πρόσβασης των κοινωνικών φορέων στη διαδικασία ελέγχου των ιδιωτικών συγκρούσεων μεταξύ των μελών μιας οικογένειας ή μιας σχέσης. Η ιδιωτική φύση αυτών των σχέσεων μειώνει την κοινωνική ορατότητά τους και την πρόσβαση των εξωτερικών φορέων κοινωνικού ελέγχου. Αυτή η μειωμένη πρόσβαση μπορεί να οφείλεται σε παράγοντες όπως, η ελλιπής γνώση των φορέων ελέγχου και κοινωνικής παρέμβασης, ή/και η αδυναμία ενεργοποίησης και κινητοποίησης τους, καθώς και η απροθυμία των υποκειμένων να δημοσιοποιήσουν ένα ιδιωτικό - προσωπικό γεγονός.

β) Η κατανομή της δύναμης ή της ισχύος μεταξύ των συζύγων/ συντρόφων. Στις σχέσεις παρουσιάζεται, συνήθως, άνιση κατανομή της δύναμης και του ελέγχου οικονομικών και άλλων πηγών, μεταξύ των συντρόφων. Τα υποκείμενα που προσλαμβάνουν τους εαυτούς τους ως πιο ισχυρούς, είναι εκείνα που ασκούν μεγαλύτερο έλεγχο στις πηγές αυτές, σε σχέση με τα πιο αδύναμα μέλη.

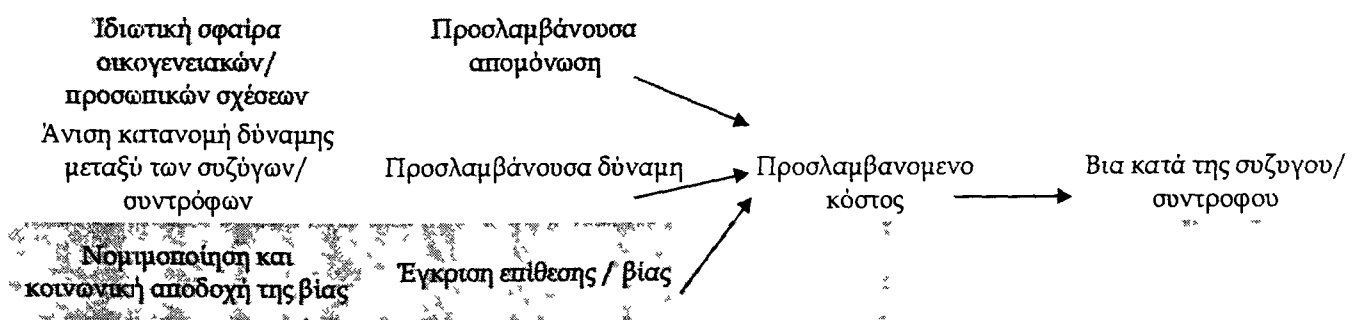
---

¹³⁴ Lackey, C., Williams, C., «Social bonding...», ό.π..

¹³⁵ Gelles, R. J., *Intimate Violence in Families*, ό.π., σελ. 132-134.

γ) Η νομιμοποίηση ή η κοινωνική αποδοχή της βίας, η οποία συνδέεται άμεσα με την κοινωνική ανοχή και το προσλαμβανόμενο κοινωνικό κόστος των βιαιών και καταχρηστικών συμπεριφορών. Ο Gelles υποστηρίζει ότι η βία μπορεί να εγείρει δύο αντιφατικές κοινωνικές αντιδράσεις: την αποδοκιμασία και την επιδοκιμασία. Στην πρώτη περίπτωση ο δράστης καταχρηστικής συμπεριφοράς αντιμετωπίζει πολλαπλές απώλειες (κοινωνική εκτίμηση, αναγνώριση, καταξίωση, συμπάθεια, κύρος κ.α.) και συχνά αναγκάζεται να επικαλεστεί διάφορους λόγους για να δικαιολογήσει τη συμπεριφορά του (π.χ. τέθηκε εκτός ελέγχου εξ' αιτίας της χρήσης αλκοόλ), ενώ αντίθετα, στη δεύτερη περίπτωση αντιμετωπίζει ελάχιστες ή καθόλου απώλειες.

Σχηματικά το μοντέλο που ανέπτυξε ο Gelles παρουσιάζεται ως εξής

Ο Gelles, μέσα από σχετική έρευνα ισχυρίζεται ότι όσο πιο μεγάλη είναι η απομόνωση του ζευγαριού απ' τον κοινωνικό έλεγχο, όσο πιο άνιση είναι η κατανομή δύναμης ανάμεσα στον άνδρα και στη γυναίκα και όσο πιο υψηλός είναι ο βαθμός κοινωνικής αποδοχής και νομιμοποίησης της βίας, τόσο μεγαλύτερες είναι οι πιθανότητες εκδήλωσης βίαιης και καταχρηστικής συμπεριφοράς, γιατί το κόστος αυτής της συμπεριφοράς είναι χαμηλό και συνεπώς δεν πλήττεται το κύρος ή η κοινωνική υπόσταση του δράστη¹³⁶.

¹³⁶ Gelles, R. J., *Intimate Violence in Families*, ο π. σελ 134-136

Η κριτική που ασκήθηκε στο ερμηνευτικό μοντέλο της συζυγικής βίας που πρότεινε ο Gelles¹³⁷, αναφέρεται στην ανάγκη διερεύνησης του ρόλου που διαδραματίζουν και άλλες μεταβλητές, όπως η ηλικία, η μόρφωση και η κοινωνικο-οικονομική θέση των υποκειμένων στην απόφασή τους για δράση. Επίσης, όπως και στην περίπτωση της θεωρίας των κοινωνικών συναλλαγών, έτσι και εδώ, φαίνεται να απουσιάζει η οπτική του φύλου και η διερεύνηση του ρόλου του στη συμπεριφορά των υποκειμένων και αυτό γιατί, το μοντέλο που ανέπτυξε ο Gelles, εξετάζει περιπτώσεις όπου ο άνδρας είναι ο δράστης καταχρηστικής συμπεριφοράς και η γυναίκα το θύμα αυτής. Τέλος, επισημαίνεται ότι θα πρέπει να διερευνηθούν με μεγαλύτερη ακρίβεια οι λειτουργίες και οι συνέπειες μέτρων κοινωνικού ελέγχου, όπως οι πολιτικές σύλληψης ή αστυνομικής παρέμβασης, στην συμπεριφορά του δράστη κακοποίησης.

---

¹³⁷ Williams, K.R., «Social sources of marital violence and deterrence: Testing an integrated theory of assaults between partners», *Journal of Marriage and the family*, Vol. 54(2), 1992, pp. 620-628.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ :

Ο Δράστης και το Θύμα κακοποίησης: Τα ατομικά - κοινωνικά χαρακτηριστικά τους και τρόποι αντιμετώπισής τους.

Γενικά: Αξίες και στερεότυπα που συνδέονται με τους ρόλους των δύο φύλων και τη λειτουργία της οικογένειας

1. Οι αντιλήψεις και τα στερεότυπα που συνδέονται με τους ρόλους των δύο φύλων.

Η συμπεριφορά των φύλων καθορίζεται από ρόλους και θεσμούς, ειδικούς για κάθε φύλο, οι οποίοι επιβάλλονται από κάθε κοινωνία. Η συμπεριφορά των γυναικών και των ανδρών και του ψυχολογικού αστερισμού τους, δεν είναι επομένως πρωταρχικά έμφυτη, αλλά πρόκειται πολύ περισσότερο για μια εθιμοτυπική συμπεριφορά που έχει καθιερωθεί ιστορικά και στη συνέχεια έγινε όλο και πιο αυτονόητη¹³⁸. Η ανθρώπινη ύπαρξη έχει την τάση να παραδίδεται στην παράδοση, να αφήνεται να κατευθύνεται από αυτή, να παίρνει ακόμη απ' αυτή τις ετυμηγορίες για τον εαυτό της, δηλαδή να εσωτερικεύει τις παραδοσιακές αξίες και τους θεσμούς, ιδιαίτερα μάλιστα όταν σ' αυτούς δίνεται έμφαση από την κοινωνία¹³⁹.

Οι πεποιθήσεις για το φύλο είναι θεμελιωμένες βαθιά στο οικοδόμημα της κοινωνίας και επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο οι άνδρες και οι γυναίκες βλέπουν τον εαυτό τους καθ' όλη τη διάρκεια της ψυχολογικής και κοινωνικής τους ανάπτυξης. Οι κώδικες συμπεριφοράς που ορίζουν πώς να σκεφτόμαστε, να αισθανόμαστε και να ενεργούμε βάσει φύλου, μας μεταβιβάζονται σε πολύ πρώιμη ηλικία, από πάρα πολλές πηγές και με ανεπαίσθητους τρόπους¹⁴⁰.

Στην προσπάθεια να κατανοήσουμε τις συμπεριφορές που αναπτύσσουν οι πρωταγωνιστές μιας σχέσης κακοποίησης, άνδρες και γυναίκες, εξετάζουμε το κοινωνικό

¹³⁸ Λογοθέτη, Σ., *Η ταυτότητα...*, ό.π. σελ. 44.

¹³⁹ Στο ίδιο, σελ. 69.

¹⁴⁰ Meth, R. L. , Pasick, R. S., *Άνδρες σε θεραπεία...* ό.π., σελ.31.

πλαίσιο μέσα στο οποίο αναπτύσσονται αυτές οι συμπεριφορές, το περιεχόμενο και το νόημα των κοινωνικών στερεοτύπων για τα δύο φύλα, καθώς και το ρόλο που κατέχει η βία ως δομικό στοιχείο του κοινωνικού συστήματος της οικογένειας.

Σύμφωνα με τον Gil, στις περιπτώσεις όπου η βία στις διαπροσωπικές σχέσεις θεωρείται «φυσιολογική» εκφάνση της ζωής των ενηλίκων και εντάσσεται στα πλαίσια της ευρύτερης δομικής βίας, πολλοί φορείς κοινωνικοποίησης (οικογένειας, εκπαίδευση, μέσα μαζικής επικοινωνίας κ.α.), λειτουργούν και ως φορείς δομικής βίας¹⁴¹. Τα παιδιά διδάσκονται τη βία, καθώς και τους τρόπους για να τη δικαιολογούν, μέσα από ανταγωνιστικά και βίαια παιχνίδια, μέσα από τις μαθησιακές εμπειρίες ανταμοιβής και τιμωρίας των πράξεών τους. Μαθαίνουν τη βία μέσα από την κουλτούρα της οικογένειας, την αγορά εργασίας και τις διαδικασίες λήψεως αποφάσεων. Συχνά η κουλτούρα της οικογένειας καθρεφτίζει αξίες που υποστηρίζονται από άλλους κοινωνικούς θεσμούς. Πολλοί γονείς διαφοροποιούν τη στάση και τη συμπεριφορά τους απέναντι στα παιδιά ανάλογα με το φύλο τους. Επιβάλλουν μέσα στην οικογένεια μη συμμετοχικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων και επιτυγχάνουν την πειθαρχία με την τιμωρία και την πρόκληση σωματικού ή/ και συναισθηματικού πόνου. Τα παιδιά μέσα σε αυτές τις οικογένειες, μαθαίνουν ότι η βία είναι αποδεκτή και μερικές φορές αναγκαία, προκειμένου να επιτευχθεί ο έλεγχος των σχέσεων που κινδυνεύουν να παρεκτραπούν. Συνεπώς, η βία σχηματίζεται και εκλογικεύεται στα πλαίσια των κοινωνικών και διαπροσωπικών σχέσεων.

Είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι αν επιθυμούμε να σταματήσουμε τη βία κατά των γυναικών, θα πρέπει να εργαστούμε για την ισότητα και την ισοτιμία των δύο φύλων σε όλα τα πεδία. Οι προσπάθειες οφείλουν να έχουν ως βάση αφετηρίας την κοινή παραδοχή ότι, η ανισότητα των δύο φύλων γεννιέται μέσα από την ίδια την κοινωνία και εκδηλώνεται μέσα από τις θεσμικές της δομές και την κοινωνικοποίηση των δύο φύλων.

---

¹⁴¹ Στο Tiffit, L. L., *Battering of Women...*, ό.π., σελ. 28-29.

Η βιολογική προσέγγιση των δύο φύλων φαίνεται να έχει υπερτονίσει τις διαφορές μεταξύ άνδρα και γυναίκας. Όμως οι διαφορές δεν είναι υποχρεωτικά και αντιθέσεις. Άνδρες και γυναίκες μοιράζονται κοινά ανθρώπινα χαρακτηριστικά στον έναν ή στον άλλον βαθμό, ενώ οι αντιθέσεις συνεπάγονται ανταγωνισμό και σύγκρουση μεταξύ των δύο μερών. Η αντίληψη ότι τα άτομα που διαφέρουν είναι και αντίθετα, οδηγεί στην εχθρότητα, στις προκαταλήψεις εναντίον των γυναικών (ως αδύναμο φύλο), και στο σεξισμό.

Αντίθετα, οι κοινωνικοί επιστήμονες υποστηρίζουν ότι, η διαφοροποίηση μεταξύ των δύο φύλων είναι κοινωνικά προσδιορισμένη και αρχίζει από πολύ μικρή ηλικία μέσα στην ίδια την οικογένεια. Το περιεχόμενο που αποδίδεται στην έννοια του φύλου, καθώς και η χρήση αυτής έχει ιδιαίτερη σημασία και επηρεάζει τη ζωή των γυναικών και των ανδρών. Μπορεί να έχει ακόμη και αρνητικές συνέπειες, ιδιαίτερα όταν χρησιμοποιείται για τη χάραξη πολιτικών. Ο προβληματισμός αυτός φαίνεται χαρακτηριστικά στη δήλωση της εκπροσώπου των Η.Π.Α., Bella Abzug, στο 4^ο Παγκόσμιο συνέδριο των Ηνωμένων Εθνών για τις γυναίκες (1995)¹⁴²: «...η αντίληψη ότι «η βιολογία είναι πεπρωμένο» εκφράζει τη βίαιη οπισθοδρόμηση σε μια αντίληψη που επιδιώκει να καθορίσει, περιορίσει και υποβιβάσει τις γυναίκες στα φυσικά σεξουαλικά τους χαρακτηριστικά».

Ο όρος «κοινωνικό φύλο» εξελίσσεται διαφορετικά από τον όρο «βιολογικό φύλο», ακριβώς για να εκφράσει την πραγματικότητα ότι οι αντρικοί και γυναικείοι ρόλοι είναι κοινωνικά κατασκευασμένοι και επιδέχονται αλλαγές. Το «κοινωνικό φύλο» αποτελεί θεμελιώδη πτυχή της ταυτότητας. Από πολύ μικρή ηλικία τα παιδιά αντιλαμβάνονται το φύλο τους ως μια βασική οργανωτική αρχή για τους ίδιους τους εαυτούς τους. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Suzanne Pharr¹⁴³: «Από πολύ μικρή ηλικία, διδασκόμαστε ότι υπάρχουν διαφορετικές αρμόζουσες και αναμενόμενες συμπεριφορές από το κάθε φύλο». Τα παιδιά θεωρούν μια ευρεία κατηγορία δραστηριοτήτων τους ως αποκλειστικά προοριζόμενη μόνο για το ένα ή το άλλο φύλο, προτιμούν φίλους του ίδιου φύλου, παιχνίδια, ρούχα και δραστηριότητες που

¹⁴² Στο Howard, J. A., Hollander, J., *Gendered situations...*, ό.π., σελ. 11-12

¹⁴³ Στο Tiff, L. L., *Battering of Women* . ό.π., σελ. 17.

«ταιριάζουν» στο φύλο τους. Σε αυτές τις περιπτώσεις, όπως υποστηρίζει και ο Weisstein¹⁴⁴, καθοριστική είναι η επίδραση των κοινωνικών προσδοκιών. Κατά κάποιον, υπερβολικά σημαντικό τρόπο, τα άτομα είναι αυτό που η κοινωνία προσδοκά να είναι, ή τουλάχιστον συμπεριφέρονται με τον τρόπο που οι κοινωνικές προσδοκίες θα ήθελαν να συμπεριφέρονται.

Αν και το γυναικείο κίνημα εργάστηκε εντατικά προς την κατεύθυνση της ευαισθητοποίησης των κοινωνικών αντιλήψεων πάνω στο περιεχόμενο της κοινωνικοποίησης των δύο φύλων, διαφοροποιήσεις εξακολουθούν να υφίστανται και να εφαρμόζονται στη ζωή των νέων παιδιών. Στη σύγχρονη εποχή, εξακολουθούμε να βλέπουμε νεαρά αγόρια να ενθαρρύνονται προς την αυτονομία τους και το κυνήγι της επαγγελματικής καταξίωσης, ενώ νεαρά κορίτσια να διδάσκονται ότι πρέπει να είναι ευχάριστα, εξαρτημένα και προσανατολισμένα προς την οικογένεια, παραμερίζοντας την επαγγελματική τους σταδιοδρομία, ή βάζοντάς την σε δεύτερη μοίρα.

---

¹⁴⁴ Στο Howard, J. A., Hollander, J., *Gendered situations...*, ό.π., σελ. 13.

2. Η κατασκευή του «ανδρισμού» και της «θηλυκότητας»

Τα στερεότυπα και οι αντιλήψεις για τα δύο φύλα, επηρεάζουν την καθημερινή συμπεριφορά των ανδρών και γυναικών, τους προκαλούν έντονη ανασφάλεια και τους κινητοποιούν προς έναν αγώνα να γίνουν ή να φτάσουν το πρότυπο του «αληθινού» άνδρα ή της «αληθινής» γυναίκας. Σε έναν ανδροκεντρικό κόσμο οι συνέπειες μιας τέτοιας επιρροής είναι ιδιαίτερα σκληρές για τους άνδρες, που βάσει των «ιδεολογιών περί ανδρισμού» διαμορφώνουν τις πεποιθήσεις τους για τη σημασία της προσκόλλησης των ανδρών στα κοινωνικά καθορισμένα δεδομένα της αντρικής συμπεριφοράς¹⁴⁵.

Ο ανδρισμός περιλαμβάνει οποιαδήποτε χαρακτηριστικά ορίζονται από την κοινωνία ή τον πολιτισμό ως ανδρικά. Η κοινωνική αντίληψη περί ανδρισμού επιβάλλει στους άνδρες συγκεκριμένους τρόπους σκέψης, συγκεκριμένα συναισθήματα και συμπεριφορές. Οτιδήποτε άλλο θεωρείται θηλυκό και επομένως, μη αποδεκτό. Τον ανδρισμό καθορίζει η πολύπλοκη αλληλεπίδραση της σωματικής, ψυχολογικής και συναισθηματικής ανάπτυξης του ατόμου με τους περιβάλλοντες κοινωνικούς και πολιτισμικούς κανόνες. Τα πανίσχυρα στερεότυπα περί ανδρισμού, μπορεί να είναι επιβλαβή, ιδιαίτερα όταν η εξωτερική πίεση για προβολή μιας ανδρικής εικόνας συγκρούεται με τις εσωτερικές πιέσεις του ατόμου¹⁴⁶.

Η πίστη στην ιδέα του ανδρισμού μπορεί να είναι ζημιογόνα¹⁴⁷. Οι ερευνητές που μελέτησαν τη διαδικασία κοινωνικοποίησης του άνδρα, διαπίστωσαν ότι υπάρχουν σημαντικές και ισχυρές δυνάμεις που ευθύνονται για τις ισχύουσες τάσεις και προκαταλήψεις σχετικά με το ανδρικό φύλο. Μια από αυτές είναι η απέχθεια ή ο φόβος των ανδρών για τη θηλυκότητα. Ο φόβος των ανδρών μήπως φανούν θηλυπρεπείς

---

¹⁴⁵ Οι επικρατούσες αντιλήψεις περί ανδρισμού και θηλυκότητας κατανέμουν μεγάλη ισχύ και προνόμια στο ανδρικό φύλο. Στην πραγματικότητα ο αντικομοφορισμός και ο μη συμβιβασμός στα κοινωνικά στερεότυπα μπορεί να έχει μεγαλύτερο κόστος για τους άνδρες σε σχέση με τις γυναίκες, γιατί ως φύλο, διαχειρίζονται μεγαλύτερες ποσότητες δύναμης και ισχύος.

¹⁴⁶ Meth, R. L, Pasick, R. S., *Άνδρες σε θεραπεία...* ό.π., σελ. 28-31

¹⁴⁷ Η επικύρωση της ιδεολογίας του ανδρισμού συνδέεται με προβλήματα συμπεριφοράς μεταξύ των νεαρών εφήβων, συμπεριλαμβανομένων των μαθησιακών δυσκολιών και της δυσπροσαρμοστικότητας στο σχολείο, κατάχρηση αλκοόλ και άλλων τοξικών ουσιών, παραβατικότητα και εξαναγκαστική σεξουαλική συμπεριφορά, βλ. σχετικά Howard, J. A., Hollander, J., *Gendered situations...* ό.π.. σελ. 30-35.

ευθύνεται συχνά για τον τρόπο με τον οποίο ενεργούν, αισθάνονται και συμπεριφέρονται¹⁴⁸.

Ένα άνδρας βιώνει συγκρουσιακά και αγχωτικά οποιαδήποτε πλευρά του εαυτού του θεωρεί θηλυκή, γιατί πιστεύει ότι απειλεί τον ανδρισμό του. Συνεπώς, η εκδήλωση θηλυκών συμπεριφορών συνεπάγεται μείωση του αισθήματος αυτοεκτίμησης, αυτοαντίληψης και ανδρισμού¹⁴⁹. Η αποφυγή κάθε συμπεριφοράς που συνδέεται με τη θηλυκότητα μπορεί να οδηγήσει σε συγκρούσεις και διαστροφή του ρόλου του φύλου. Ο Ο' Neil περιέγραψε έξι μοντέλα συγκρούσεων και διαστροφής του ρόλου του φύλου¹⁵⁰: 1) περιορισμένη συναισθηματικότητα, 2) ομοφυλοφοβία, 3) κοινωνικά προσαρμοσμένος έλεγχος - προβλήματα εξουσίας και ανταγωνισμού, 4) ανεσταλμένη σεξουαλική και συναισθηματική συμπεριφορά, 5) εμμονή στα κατορθώματα και τις επιτυχίες και 6) προβλήματα υγείας.

Όπως, εύστοχα, ο Bem συνοψίζει¹⁵¹: «Οι άνδρες αισθάνονται τη μεγαλύτερη ανασφάλεια σχετικά με την ορθότητα του φύλου τους. Οι σκέψεις, τα συναισθήματα και οι συμπεριφορές που έχουν πολιτισμικά οριστεί ως θηλυπρεπή, είναι απόλυτα υποτιμημένα και έχουν αρνητικό περιεχόμενο για τον άνδρα που ξεπερνά τα όρια του φύλου του. Οι άνδρες αυτοί, είναι περισσότερο κοινωνικά στιγματισμένοι από ότι οι γυναίκες που ξεπερνούν τα όρια του δικού τους φύλου. Την ίδια στιγμή που ο ανδροκεντρισμός φαίνεται ότι είναι ένας άπιαστος προσδιορισμός του τρόπου με τον οποίο πρέπει ένας «αληθινός» άνδρας να είναι...»

---

¹⁴⁸ Meth, R. L., Pasick, R. S., *Άνδρες σε θεραπεία...*, ό.π., σελ, 40-46.

¹⁴⁹ Η Rogrebin στην έρευνά της υποστηρίζει ότι η σχέση των μικρών αγοριών με τη μητέρα τους είναι συνήθως γεμάτη ζεστασιά και αγάπη. Όμως σύντομα τα αγόρια μαθαίνουν ότι πρέπει να ταυτίζονται με τον πατέρα ή κάποια άλλη αντρική φιγούρα, αν θέλουν να πετύχουν στη διαμόρφωση του «ανδρισμού» τους. Μαθαίνουν ότι προσόντα όπως η τρυφερότητα είναι «θηλυκά» και ότι η επιθετικότητα είναι το σύμβολο της αντρικής ταυτότητας. Οι μητέρες προειδοποιούνται να μην παραχαϊδεύουν τους γιους τους αν δεν θέλουν να γίνουν ομοφυλόφιλοι. Βλ., σχετικά στο Sonkin, D., DelMartin, Walker, L.E.A, *The Male Batterer...*, ό.π..

¹⁵⁰ Στο Meth, R. L., Pasick, R. S., *Άνδρες σε θεραπεία...*, ό.π., σελ, 48-49.

¹⁵¹ Στο Howard, J. A., Hollander, J., *Gendered situations...* ό.π., σελ. 33-34, βλ επίσης σχετικά, Broude. G. J., Greene, S. J., «Cross- Cultural Codes on Husband- Wife Relationships», *Ethnology*, Vol. 22, 1983, pp. 263- 280.

Μελέτες για την ανδρική ταυτότητα, συγκαταλέγουν την εξουσία, τον έλεγχο, τη σκληρότητα και τη φιλοδοξία στα σημαντικότερα συστατικά ανάπτυξης του ρόλου του ανδρικού φύλου. Δύναμη, επιθετικότητα και αναστολή είναι τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που αποδίδονται στην ανδρική συμπεριφορά. Η δύναμη είναι μία έννοια που κατέχει κεντρική θέση στο σύγχρονο ανδρισμό¹⁵². Πολλοί άνδρες μαθαίνουν να πιστεύουν ότι το στοιχείο που χαρακτηρίζει περισσότερο από οτιδήποτε άλλο τον ανδρισμό τους είναι η δύναμη και ότι αυτό ασκεί ιδιαίτερη γοητεία στις γυναίκες.

Οι ιδεολογίες περί ανδρισμού είναι πιθανόν να έχουν αρνητικές συνέπειες και για τις γυναίκες. Ανάμεσα στις πιο φανερές είναι η βία κατά των γυναικών, η ανισότητα των ευκαιριών και της αμοιβής στον εργασιακό χώρο, η άνιση κατανομή της οικιακής εργασίας.

Αντίστοιχα για τις γυναίκες, η ιδεολογία περί «θηλυκότητας» περιλαμβάνει κοινωνικούς περιορισμούς, τους οποίους η γυναίκα οφείλει να γνωρίζει και να συμπεριφέρεται βάσει αυτών. Η κοινωνική αντίληψη περί θηλυκότητας επιβάλλει στη γυναίκα την παραμονή της στα πλαίσια του παραδοσιακού της ρόλου, ακόμη κι αν αυτό συνεπάγεται τον έλεγχο και τον εξουσιασμό της από άλλους. Η γυναίκα πρέπει να παρέχει στο σύντροφό της υποστήριξη, ευχαρίστηση, φροντίδα, παραμερίζοντας τις προσωπικές της φιλοδοξίες και περιορίζοντας τις απαιτήσεις της¹⁵³.

Οι γυναίκες διδάσκονται ότι η αυτονομία και το κυνήγι της επαγγελματικής επιτυχίας μπορεί να τους «αφαιρέσει» τη θηλυκότητά τους, να μειώσει την επιτυχία τους ως γυναίκες αρεστές στο άλλο φύλο, με κίνδυνο να χάσουν και τη λιγοστή δύναμη που

---

¹⁵² Ο Traubman περιέγραψε την ανάπτυξη του ανδρικού ρόλου ως μία ψυχολογική βία που ασκείται στα νεαρά αγόρια, καλλιεργώντας τους το αίσθημα της ντροπής, της αδυναμίας και της ανταποδοτικής μανίας. Τα αγόρια έχουν να αντιμετωπίσουν απαιτητικότερες και αυστηρότερες κοινωνικές προσδοκίες βάσει του φύλου τους, σε σχέση με τα κορίτσια. Ο ανδρισμός οικοδομείται στη βάση άρνησης των συναισθηματικών εμπειριών και της ντροπής των συναισθημάτων. Η ντροπή οδηγεί στην αίσθηση αδυναμίας που κοινωνικά είναι μη-αποδεκτή για τους άνδρες και συχνά αντισταθμίζεται από μία «αντρική» συμπεριφορά, τη βία. Οι άνδρες καταφεύγουν στη βία συχνά προκειμένου να ανταποκριθούν στις κοινωνικές αναμονές και να διατηρήσουν τον έλεγχο στις σχέσεις τους. Βλ. σχετικά στο Petrik, N.D., Petrik- Olson, R.E., Subotnik, L.S., «Powerlessness and the need to control: The male abuser's dilemma», *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 9, No.2, 1994, pp: 278-285.

¹⁵³ Βλ. επίσης, Dubisch, J., *Gender and Power in Rural Greece*, Princeton University Press, 1986.

απορρέει από τον παραδοσιακό τους ρόλο. Τα νεαρά κορίτσια μαθαίνουν να θαυμάζουν τους άνδρες και τη συμπεριφορά τους, το δυναμισμό και την ανεξαρτησία τους. Ιδιαίτερα κατά την εφηβεία τους, μαθαίνουν να καταπιέζουν χαρακτηριστικά ή ενδιαφέροντα που είναι ανδρικά προνόμια και προσπαθούν μέσα από τη «θηλυκότητα» τους να είναι ελκυστικά στ' αγόρια.

Όταν η γυναίκα συμμορφώνεται με το κοινωνικό περιεχόμενο του φύλου της, ανταμοίβεται με έναν σύντροφο- κύριο συνήθως της ζωής της- ο οποίος της παρέχει ασφάλεια, σιγουριά, προστασία, που λαμβάνει όλες τις αποφάσεις για εκείνη και τη σχέση τους και την καθοδηγεί¹⁵⁴. Αν όμως η γυναίκα παρεκκλίνει από τον παραδοσιακό της ρόλο, επικρίνεται κοινωνικά καθώς διαταράσσει και παρεμβαίνει στο μοντέλο των κοινωνικά καθορισμένων σχέσεων. Η γυναίκα υφίσταται συντριπτικές απώλειες όταν αποφασίζει να λειτουργήσει εκτός των ορίων που θέτουν οι κοινωνικοί περιορισμοί.

Όπως και στην περίπτωση των ανδρών, οι ιδεολογίες περί θηλυκότητας μπορεί να είναι ζημιογόνες για τις γυναίκες. Οι γυναίκες αποθαρρύνονται από το να έχουν μια δυναμική παρουσία στο δημόσιο βίο, διοχετεύονται σε εργασιακές θέσεις που επιβεβαιώνουν το μοντέλο του ελέγχου και εξουσιασμού τους, θέσεις μειωμένης φιλοδοξίας και ενεργητικότητας, αλλά με απαιτήσεις για φροντίδα και αφοσίωση, οι οποίες όχι συμπτωματικά, αμοίβονται χαμηλότερα¹⁵⁵.

---

¹⁵⁴ Ντόουλινγκ, Κ., *Το σύνδρομο της σταχτοπούτας: Ο φόβος της γυναίκας μπροστά στην ανεξαρτησία*, μτφ. Λώμη, Μ., Αθήνα, εκδ. Γλάρος, 1983, σελ. 111-115, 154-157.

¹⁵⁵ Howard, J. A., Hollander, J., *Gendered situations...*, ό.π., σελ. 33-34.

3. Σύγχρονες τάσεις- το νέο περιεχόμενο των ρόλων των δύο φύλων.

Στη σύγχρονη κοινωνία υπάρχει μια έντονη συζήτηση γύρω από θέματα που αφορούν στους ρόλους και τις ταυτότητες των δύο φύλων. Αν και οι παραδοσιακοί ρόλοι των δύο φύλων είναι ακόμη παρόντες και διατηρούν τη σταθερότητά τους στο χρόνο, όχι απλά ως περιεχόμενο, αλλά ως κοινωνική εικόνα και προσδοκία, όλο και συχνότερα τώρα πια, είναι πιθανόν να συναντήσουμε στάσεις και συμπεριφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών που επιχειρούν να δώσουν ένα νέο περιεχόμενο στους ρόλους τους. Τόσο οι γυναίκες, όσο και οι άνδρες είναι παγιδευμένοι μεταξύ των παραδοσιακών μοντέλων και των σύγχρονων απαιτήσεων, με αποτέλεσμα να αισθάνονται σύγχυση και ανεπάρκεια, να δημιουργούνται εντάσεις και συσσώρευση άγχους που επιφέρει νέα προβλήματα και συγκρούσεις σε κοινωνικό επίπεδο, αλλά πολύ περισσότερο σε διαπροσωπικό επίπεδο.

Αν και οι διαφορές μεταξύ των δύο φύλων στους ρόλους που συνδέονται με την οικογένεια και τον τρόπο οργάνωσης της ενδοοικογενειακής ζωής είναι έντονες και φανερές, έχουμε φτάσει σε ένα σημείο όπου σε πολλές κοινωνικές ομάδες έχει ανατραπεί ή/ και αμφισβητηθεί το "δεδομένο" της ανδρικής κυριαρχίας. Οι άνδρες περισσότερο από ποτέ, περνούν κρίση ταυτότητας σε σχέση με τον "ανδρισμό" τους και την κοινωνική καταξίωση που αυτός συνεπαγόταν¹⁵⁶. Βέβαια, αυτή η νέα τάξη πραγμάτων έχει διαφορετικές επιδράσεις σε κάθε υποκείμενο χωριστά και οδηγεί στην υιοθέτηση διαφορετικών τρόπων δράσης και προσαρμογής.

Σε σχέση με τον επαναπροσδιορισμό της κοινωνικής σημασίας του ανδρισμού, παρατηρούμε ότι κάποιοι άνδρες προσπαθούν σκληρά προς την κατεύθυνση της αλλαγής της συμπεριφοράς και του τρόπου ζωής τους, προς ένα μοντέλο πολύ πιο κοντά στην ισότητα των δύο φύλων. Αυτό από μόνο του όμως δεν είναι αρκετό για να οδηγήσει αυτομάτως στην ανάπτυξη του "νέου τύπου άνδρα". Πολλοί άνδρες έχουν σίγουρα καταλάβει ότι πρέπει να αλλάξουν, αλλά αυτή η γνωστική διόραση δεν

---

¹⁵⁶ Βλ. σχετικά, Ιγγλέση, Χ., *Πρόσωπα γυναικών, προσωπεία της συνείδησης: Συγκρότηση της γυναικείας ταυτότητας στην ελληνική κοινωνία*, γ' έκδοση, Αθήνα, εκδ. Οδυσσέας, 1997.

συνδυάζεται πάντοτε με συναισθηματική ωριμότητα. Την ίδια στιγμή, κάποιοι άλλοι, υπερασπίζονται την αντρική τους ταυτότητα επιστρέφοντας σε ακόμη πιο παραδοσιακά μοντέλα αντρικής κυριαρχίας και ανισότητας για τα δύο φύλα.

Στην ελληνική κοινωνία ριζικές αλλαγές αρχίζουν να επέρχονται στον παραδοσιακό ρόλο της γυναίκας ως συζύγου και μητέρας, τα τελευταία πενήντα χρόνια. Οι κοινωνικοί μετασχηματισμοί καθορίζουν νέες ανάγκες και διανοίγουν νέες δυνατότητες, μοιραία όμως δημιουργούν και ένα κλίμα έντονων αντιφάσεων, το οποίο οι γυναίκες βιώνουν με ιδιαίτερη οξύτητα¹⁵⁷. Οι γυναίκες βρίσκονται σήμερα αντιμέτωπες με μια δπλή σύγκρουση, τόσο ενάντια στην καταπιεστική δομή της πατριαρχίας, όσο και ενάντια στις εσωτερικές αναστολές που εμποδίζουν την κοινωνική τους ενηλικίωση.

Ο εκσυγχρονισμός της ελληνικής κοινωνίας επιβάλλει την παραδοχή κάποιων νέων κοινωνικών διαστάσεων, όπως η μόρφωση και η επαγγελματική κατάρτιση και σε συνάρτηση με αυτές, μια σχετική ελαστικότητα ως προς το χρόνο που εκχωρείται στις νέες γυναίκες ως τη στιγμή του γάμου. Οι προσαρμογές αυτές, όσο κι αν διευρύνουν, δεν θίγουν στην ουσία του, το αυστηρά καθορισμένο πλαίσιο του φυλετικού προσδιορισμού. Ο ενδότερος, ψυχοκοινωνικός χώρος της γυναικείας ταυτότητας εξακολουθεί να διατηρείται ανέπαφος¹⁵⁸.

Παρά τους μετασχηματισμούς των τελευταίων χρόνων στον κοινωνικο-οικονομικό τομέα, οι παραδοσιακές αξίες για τη θηλυκότητα και τη μητρότητα εξακολουθούν να καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο κοινωνικοποιούνται τα κορίτσια.

Η ελληνική κοινωνία, παραδοσιακά βαθιά καταπιεστική για τις γυναίκες¹⁵⁹, χαρακτηρίζεται σήμερα από έντονες συγκρούσεις στο πλαίσιο του φυλετικού ρόλου των γυναικών. Οι σύγχρονες αξίες της αυτοπραγμάτωσης και της ίσης μεταχείρισης

¹⁵⁷ Βλ. σχετικά, Αλιπράντη-Μαράτου, Λ., *Η οικογένεια στην Αθήνα: Οικογενειακά πρότυπα και συζυγικές πρακτικές*, Αθήνα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, 1995.

¹⁵⁸ Ιγγλέση, Χ., *Πρόσωπα γυναικών, προσωπεία της συνείδησης...*, ό.π., σελ. 81.

¹⁵⁹ Βλ. επίσης σχετικά, Αντμάν Μ. Ε., *Βία και Πονηριά: Αντρες και Γυναίκες σ' ένα ελληνικό χωριό*, β' έκδοση, Αθήνα, εκδ. Καστανιώτη, 1990.

κυκλοφορούν στην περιφέρουσα ατμόσφαιρα. Όμως οι διεργασίες συνειδητοποίησης της ιεραρχικής διαφοράς των φύλων από τις ίδιες τις γυναίκες, παραμένουν αποσπασματικές, συχνά αντιφατικές και τείνουν προς μια, στην καλύτερη περίπτωση, ατελή θεώρηση της γυναικείας κατάστασης μέσα από το γενικότερο πρίσμα της ανάγκης κοινωνικού εκσυγχρονισμού¹⁶⁰.

4. Ενδοοικογενειακές σχέσεις: Η οικογένεια ως σύστημα εξουσίας

Η κοινωνία, στο σύνολό της λειτουργεί πάνω σε σχέσης εξουσίας και δύναμης την οποία ασκεί - μέσα από τα ποικίλα υποσυστήματα της - στα μέλη της προκειμένου να εξασφαλίσει το ελάχιστο της κοινωνικής αποδοχής και υποταγής που θα της επιτρέψουν την ύπαρξη και αναπαραγωγή της. Η οικογένεια αποτελεί ένα κοινωνικό υποσύστημα, το οποίο, όπως όλα τα κοινωνικά υποσυστήματα, ή οι υπό - ομάδες, λειτουργεί ως σύστημα εξουσίας¹⁶¹.

Η βία ή η απειλή βίας χρησιμοποιείται σε όλα τα κοινωνικά υποσυστήματα, άρα και στην οικογένεια- επειδή είναι μία από τις σημαντικότερες πηγές δύναμης, με την οποία οι υποκείμενα μπορούν να κάνουν τους άλλους να εξυπηρετήσουν τους στόχους και τις ανάγκες τους¹⁶². Η κοινωνικοποίηση των ατόμων, βάσει συγκεκριμένων αξιών και κανόνων, στηρίζεται στην αποδοχή της βίαιης δομής της οικογένειας, σε βαθμό τέτοιο ώστε η βία να θεωρείται δεδομένη, να μην εξετάζεται και να μην αμφισβητείται. Η απειλή της βίας και η αόρατη παρουσία της, κάνει τα άτομα να μην δοκιμάζουν με παρεκκλίσεις και προκλήσεις την πιθανότητα εφαρμογής της, γιατί γνωρίζουν εκ των προτέρων ότι θα είναι οι χαμένοι.

Συμπερασματικά, αναφέρουμε ότι όλα τα κοινωνικά υποκείμενα έχουν «εκπαιδευτεί», ώστε να αντιλαμβάνονται και να αποδέχονται τη βία ως μέρος των ανθρώπινων σχέσεων και λειτουργίας των κοινωνικών συστημάτων. Από μικρή ηλικία

---

¹⁶⁰ Ιγγλέση, Χ., *Πρόσωπα γυναικών, προσωπεία της συνείδησης...*, ό.π., σελ. 11.

¹⁶¹ Goode, K.R., «Force and violence...», ό.π.

¹⁶² Ο όρος δύναμη / ισχύς αναφέρεται στην ικανότητα κάποιου να επιβάλλει τη θέλησή του πάνω σε κάποιον άλλον ανεξάρτητα της αντίστασής του.

μαθαίνουν ότι η δύναμη είναι πολύ αποτελεσματική στο να εμποδίζει τους άλλους και ότι η βία ή η απειλή αυτής, μπορεί ν' αλλάξει την αντίδραση των άλλων προς όφελός τους. Επίσης μαθαίνουν τρόπους ώστε να εκλογικεύουν και να δικαιολογούν τη βία, καθώς γνωρίζουν ότι το κοινωνικό σύνολο ή οι κοινωνικές ομάδες υποστηρίζουν και ανέχονται ενδεχόμενες συμπεριφορές που χαρακτηρίζονται από τη βία¹⁶³.

Στις σύγχρονες, ανεπτυγμένες κοινωνίες, η οικογένεια έχει χάσει πολλές από τις πρωταρχικές της λειτουργίες. Έχει εξελιχθεί σε ένα διεσταλμένο συναισθηματικά περιβάλλον, πρωταρχικά προσανατολισμένο στην κατανάλωση, τη «συναισθηματική αποθήκευση», τη συντροφικότητα και τη φροντίδα των παιδιών¹⁶⁴. Η εμπειρία και η ταυτότητα των γυναικών, δεν περιορίζεται πια μόνο στον ιδιωτικό χώρο της οικογένειας. Η στερεοτυπική μορφή οικογένειας με τον εργαζόμενο πατέρα και τη νοικοκυρά μητέρα τώρα πια, στις χώρες του δυτικού πολιτισμού, αντιπροσωπεύει ένα μικρό αριθμό νοικοκυριών.

Με την είσοδό τους στην οικονομική αγορά οι γυναίκες, ως ένα βαθμό, προκάλεσαν την πατριαρχική κυριαρχία και προώθησαν τη νομική τους κατοχύρωση και την οικονομική τους ανεξαρτησία. Από την άλλη πλευρά οι γυναίκες εξακολουθούν να είναι επιφορτισμένες με το μεγαλύτερο μέρος των οικιακών εργασιών και την ανατροφή των παιδιών, με αποτέλεσμα να επηρεάζεται η ποιότητα της οικογενειακής ζωής, των εργασιακών και κοινωνικών τους σχέσεων.

---

¹⁶³ Είναι ουτοπικό να φαντάζεται κανείς ότι η βία θα πάψει να παίζει ένα σημαντικό ρόλο στην οικογενειακή και κοινωνική ζωή. Ταυτόχρονα, είναι ανυπόστατη η άποψη ότι η βία που εφαρμόζεται στους κόλπους της οικογένειας είναι επιθυμητή.

¹⁶⁴ Tiff, L. L., *Battering of Women...*, ό.π., σελ.15-16.

Το άγχος που προκαλείται από τις αλλαγές στους ρόλους των δύο φύλων, σε συνδυασμό με την αποτυχία των κοινωνικών θεσμών να περιορίσουν πολλές μορφές αντρικής κυριαρχίας, οδηγούν αρκετούς άνδρες στη χρήση βίας ως μέσω ανάκτησης της δύναμης, του ελέγχου και της κυριαρχίας τους στις ιδιωτικές και κοινωνικές τους σχέσεις. Συχνά τα επεισόδια βίας αφορούν συγκρουόμενες προσδοκίες του άνδρα σε σχέση με τη δράση και τη συμπεριφορά της γυναίκας, τη γυναικεία εργασία και χειραφέτηση μέσα και έξω από την οικογένεια¹⁶⁵.

---

¹⁶⁵Οι άνδρες δημιουργούν οικογένεια/σχέση, προσδοκώντας να είναι κυρίαρχοι και να φροντίζουν το «ασθενές φύλο». Μπορεί οι άνδρες να δέχονται με προθυμία αυτό το ρόλο, ασυνείδητα όμως ποθούν κάτι διαφορετικό: κουβαλούν μέσα τους την έντονη επιθυμία να τους φροντίζουν και να έχουν κάποιον στον οποίο να μπορούν να στηρίζονται. Η αποδοχή του παραδοσιακού ρόλου των ανδρών από τις γυναίκες δυσκολεύει ακόμη περισσότερο τους άνδρες να υπερβούν τους ρόλους τους. Η αγανάκτηση που νιώθουν εξ' αιτίας των ορίων και των περιορισμών που θέτουν οι ρόλοι τους, μπορεί να τους εξωθήσει σε αντιδράσεις που προκαλούν την κριτική των γυναικών, για παράδειγμα, γίνονται αδιάφοροι, απρόσιτοι ή ακόμη και εχθρικοί. Ένα είδος στέρησης που πολλοί άνδρες επιβάλλουν στον εαυτό τους, είναι η έλλειψη υποστηρικτικών σχέσεων. Η κάλυψη των συναισθηματικών αναγκών του άνδρα από μία σχέση, αυτή με τη σύζυγο / σύντροφό του, δημιουργεί ισχυρή εξάρτηση, η οποία τον κάνει να νιώθει μόνος και πληγωμένος όταν η σύζυγος δεν είναι διαθέσιμη. Αυτή είναι συχνά η κρυφή αιτία των φαινομενικά ακατανόητων και υπερβολικά έντονων αντιδράσεων που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες όταν δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις προσδοκίες των συζύγων τους. Βλ. σχετικά, Meth, R. L., Pasick, R. S., *Άνδρες σε θεραπεία...*, ό.π., σελ. 108.

Κεφάλαιο 1: Τα ατομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του δράστη κακοποίησης.

1. Γενικά στοιχεία- Τα σημαντικότερα ευρήματα των ερευνών

Η διερεύνηση της προσωπικότητας του δράστη επεισοδίων βίας και κακοποίησης της συζύγου/ συντρόφου του, αποτέλεσε ένα πεδίο ιδιαίτερου ερευνητικού ενδιαφέροντος. Οι ατομικοί και κοινωνικοί παράγοντες που συντελούν στην εκδήλωση βίαης και επιθετικής συμπεριφοράς ενός υποκειμένου, εξετάστηκαν μέσα από το πρίσμα των θεωριών εκείνων που επιχειρούν να ερμηνεύσουν τη βία μεταξύ συζύγων/ συντρόφων. Κατά αυτόν τον τρόπο, διερευνήθηκαν μια σειρά παραγόντων που συνδέονται ισχυρά και επιδρούν καταλυτικά στη διαμόρφωση της συμπεριφοράς του δράστη κακοποίησης. Αυτοί οι παράγοντες κατατάσσονται σε τέσσερις κύριες κατηγορίες και περιλαμβάνουν: α) τις βιολογικές διαφορές μεταξύ των δύο φύλων και το ρόλο τους στην ερμηνείας της ανδρικής επιθετικότητας β) τις ψυχικές διαταραχές του δράστη β) την κοινωνικοποίηση, ως εργαλείο διαμόρφωσης των στερεοτύπων που συνδέονται με τα δύο φύλα και το κοινωνικό περιεχόμενο των ρόλων τους, σε συνδυασμό με τη θέση της βίας στην οικογένεια προέλευσης του δράστη και δ) τις μεταβλητές που συνδέονται με τις κοινωνικές σχέσεις του δράστη, το επίπεδο διαβίωσής του και την κοινωνικο-οικονομική του θέση.

Έτσι, μέσα από τα ερευνητικά ευρήματα αναδύθηκε η προσωπικότητα του δράστη κακοποίησης, άλλοτε ως διαταραγμένη και συμπλεγματική, άλλοτε ως πεδίο συσσώρευσης δυσάρεστων εμπειριών βίας κατά την παιδική ηλικία, ή/ και εμπειριών απόρριψης και υποβάθμισης μέσα σε ένα σύγχρονο ανταγωνιστικό κοινωνικό περιβάλλον.

Οι έρευνες διερεύνησης των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας του δράστη κακοποίησης παρουσιάζουν ένα κοινό χαρακτηριστικό, το οποίο αποτελεί και το μεγάλο τους μειονέκτημα. Τα ερευνητικά δεδομένα έχουν προκύψει από τις κλινικές

παρατηρήσεις και από τις πληροφορίες που έχουν συγκεντρωθεί από τους υπεύθυνους θεραπευτικών προγραμμάτων που απευθύνονται σε δράστες κακοποίησης. Επίσης, τα κύρια συμπεράσματα στηρίζονται, στις παρατηρήσεις και τις εκτιμήσεις όχι των ίδιων των δραστών, αλλά των θυμάτων τους¹⁶⁶.

Μερικές πρώτες παρατηρήσεις είναι ικανές να μας δώσουν το περίγραμμα της προσωπικότητας του δράστη, τα ατομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά που προκύπτουν επίμονα και σταθερά από κλινικές παρατηρήσεις και σχετικές έρευνες¹⁶⁷. Σε αυτές, πολύ συχνά γίνεται αναφορά στην αντικοινωνική διαταραχή της προσωπικότητας του δράστη κακοποίησης, καθώς και αποκλίσεις από το «φυσιολογικό», ακόμη και περιπτώσεις πολλαπλής προσωπικότητας. Μεταξύ άλλων, αναφέρεται η κοινωνική δυσπροσαρμοστικότητα των δραστών, η συναισθηματική τους αστάθεια, τα προβλήματα κοινωνικής συμμόρφωσης και τα αρνητικά συναισθήματα που επικρατούν στις διαπροσωπικές τους σχέσεις: εχθρότητα, ζήλια, ανασφάλεια, θυμός, άγχος, φοβίες, καταπίεση, σαδισμός, συναισθηματική ψυχρότητα, κατάθλιψη και αυτοκαταστροφικές ... τάσεις.

Οι δράστες κακοποίησης βιώνουν, σε υψηλά επίπεδα, άγχος, εξ' αιτίας προσωπικών και κοινωνικών πιέσεων, ενώ συχνά αισθάνονται ότι δεν έχουν τον έλεγχο της ζωής τους. Προκειμένου να αντιμετωπίσουν αυτές τις πιέσεις καταφεύγουν, υπό την έννοια της εκτόνωσης, συχνά στη χρήση αλκοόλ ή άλλων τοξικών ουσιών και στη βίαιη συμπεριφορά εναντίον των συντρόφων τους.

¹⁶⁶ Sonkin, D., DelMartin, Walker, L.E.A, *The Male Batterer...*, ό.π., σελ. 33

¹⁶⁷ Carden, A. D., 'Wife abuse...', ό.π., Sonkin, D., DelMartin, Walker, L.E.A, *The Male Batterer...*, ό.π., σελ. 33- 46, Coleman, K. H., «Conjugal Violence: What 33 Men Report», *Journal of Marital and Family Therapy*, Vol, 6 (2), 1980, p.p. 207 – 213, Gondolf, E. W., *Research on men who batter: An overview bibliography and resource guide*, N.Y.: Human Services Institute, 1987, Murphy, C. M., Meyer, S-Lee, O' Leary, K.D., «Dependency Characteristics of Partner Assaultive Men», *Journal of Abnormal Psychology*, Vol. 103, No 4, 1994, p.p. 729 – 735, Hamberger, L. K., Hastings, J. E. "Characteristics of spouse abusers: Predictors of treatment acceptance", *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 1(3), 1986. pp. 363-373, Hastings, J. E., Hamberger, L. K., "Personality Characteristics of Spouse Abusers: A Controlled Comparison", *Violence and Victims*, Vol. 3, No. 1, 1988, pp. 31- 47. Schuerger, J. M., Reigle, N., "Personality and Biographic Data That Characterize Men Who Abuse Their Wives", *Journal of Clinical Psychology*, Vol. 44(1), 1988, pp. 75- 81.

Όπως έχει διαπιστωθεί, οι άνδρες που κακοποιούν τις συζύγους/ συντρόφους τους προέρχονται απ' όλα τα κοινωνικοοικονομικά στρώματα, ανεξαρτήτως εθνικής και θρησκευτικής ταυτότητας, καθώς και πολιτισμικού περιβάλλοντος. Αν και η πολιτισμική ταυτότητα και οι κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες ασκούν ιδιαίτερες πιέσεις στ' άτομα, οι έρευνες δεν έχουν ακόμη αποφανθεί με σαφήνεια σε ποιο βαθμό αυτοί οι παράγοντες επιδρούν στους δείκτες βίας¹⁶⁸.

Μέσα από τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας έχει προκύψει ότι οι άνδρες που κακοποιούν τις συζύγους/ συντρόφους τους είναι άτομα με χαμηλή αυτοεκτίμηση, θυμωμένα και καταθλιπτικά. Εκδηλώνουν άκαμπτες αυταρχικές στάσεις και πιστεύουν στην παραδοσιακή υπεροχή των ανδρών και τα στερεότυπα που συνδέονται με τον κυρίαρχο ρόλο του άνδρα μέσα στην οικογένεια ή στη σχέση¹⁶⁹. Αναπτύσσουν αισθήματα παθολογικής ζήλιας, ανασφάλειας και συναισθηματικής εξάρτησης από τη σύντροφό τους. Επίσης, σύμφωνα με ορισμένους ερευνητές, πορεί να είναι αμφισεξουαλικοί ή να χρησιμοποιούν ιδιαίτερα τη σεξουαλική βία για ν' αυξήσουν την αυτοεκτίμησή τους και να αποκαταστήσουν την εικόνα του ανδρισμού τους¹⁷⁰. Το προφίλ τους συνάδει με αυτό των ατόμων που αντιμετωπίζουν προβλήματα ελέγχου των παρορμήσεών τους.

Οι βίαιοι άνδρες είναι αγχώδεις και αμφιθυμικοί σε θέματα γύρω από τις σχέσεις. Επιθυμούν, αλλά ταυτόχρονα φοβούνται τη συναισθηματική ένωση με τις συντρόφους τους, έχουν μεγάλη δυσκολία στην ανοχή της αυτονομία αυτών (συντρόφων) και στηρίζονται από αυτές ως τις μοναδικές πηγές αγάπης, υποστήριξης,

---

¹⁶⁸ Σε αρκετές έρευνες υποστηρίζεται η έντονη εμφάνιση βίας μεταξύ ομάδων που ανήκουν σε χαμηλά κοινωνικά και οικονομικά στρώματα μιας κοινωνίας. Εντούτοις, υποστηρίζεται ότι οι ομάδες χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου είναι πιθανότερο ν' απευθυνθούν στις κοινωνικές υπηρεσίες, τα ιδρύματα ή νοσοκομεία και να υποπέσουν στην αντίληψη των επίσημων φορέων κοινωνικού ελέγχου ή να εμπλακούν στο ποινικό σύστημα. Βλ. σχετικά, Δασκαλάκης, Η., *Η εγκληματολογία...*, ό.π.

Αντίθετα, οι ομάδες υψηλότερου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, που αντιμετωπίζουν προβλήματα βίας στη σχέση τους, ή στο οικογενειακό τους περιβάλλον, έχουν τη δυνατότητα ν' απευθυνθούν σε ιδιωτικούς φορείς παροχής βοήθειας και στήριξης, γεγονός που μειώνει και τη θεατότητα των δυσλειτουργιών που εμφανίζονται στις προσωπικές και οικογενειακές τους σχέσεις.

¹⁶⁹ Βλ. επίσης Claes, J. A., Rosenthal, D. M., "Men who batter women: A study in power", *Journal of Family Violence*, Vol. 5, No. 3, 1990, pp.215-224.

¹⁷⁰ Sonkin, D., DelMartin, Walker, L.E.A., *The Male Batterer...*, ό.π., σελ. 45.

συντροφικότητας και επίλυσης προβλημάτων¹⁷¹. Τα άτομα που βιώνουν έντονη συναισθηματική εξάρτηση από τις συντρόφους τους, όταν αισθάνονται ότι απειλείται η συναισθηματική τους ασφάλεια, επιχειρούν να τις ελέγξουν, χρησιμοποιώντας πολλές φορές βία και καταναγκασμό.

Οι δράστες κακοποίησης, ως άτομα με χαμηλή αυτο-εκτίμηση και υψηλή συναισθηματική προσκόλληση στους «Άλλους», «επιθυμούν περισσότερη υποστήριξη και αποδοχή, έχουν περισσότερη αγωνία για το αν θα τα εγκαταλείψουν ή θα μείνουν μόνοι τους και δεν ικανοποιούνται από τη φροντίδα και την προσοχή που λαμβάνουν¹⁷².

Μελετώντας τη σχέση του δράστη κακοποίησης με την ερωτική του σύντροφο, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι πολλές φορές παρουσιάζεται πρόβλημα στη λεκτική επικοινωνία, καθώς ο δράστης δυσκολεύεται να εκφράσει τα συναισθήματα και τις ανάγκες του. Οι σχέσεις τους με τις συντρόφους / συζύγους τους είναι προβληματικές και χαρακτηρίζονται από μειωμένα επίπεδα ικανοποίησης και προβλήματα επικοινωνίας. Πολλά από τα χαρακτηριστικά της σεξουαλικής τους σχέσης τους συνδέονται με τη σεξουαλική δυσλειτουργία¹⁷³.

Μια σειρά μεταβλητών όπως: χαμηλός δείκτης επικοινωνίας, άγχος και μειωμένες ικανότητες επίλυσης των προβλημάτων, απογοήτευση ή δυσαρέσκεια από την ερωτική σχέση ή τη συζυγική ζωή, καταλαμβάνουν σημαντική θέση στην προσπάθεια προσέγγισης και κατανόησης της σχέσης δράστη και θύματος κακοποίησης.

---

¹⁷¹ Murphy, C. M., Meyer, S-Lee, O' Leary, K.D., «Dependency Characteristics...», ό.π.

¹⁷² Η διαπροσωπική εξάρτηση αντανάκλα «την ανάγκη της στενής σύνδεσης, διαντίδρασης και επανάπαυσης πάνω σε σημαντικά για το υποκείμενο πρόσωπα» βλ. σχετικά Murphy, C. M., Meyer, S-Lee, O' Leary, K.D., «Dependency Characteristics...», ό.π.

¹⁷³ Hurlbert, D.F., Apt, C., «Sexual Narcissism and the Abusive Male», *Journal of Sex and Marital Therapy*, Vol. 17 No 4, 1991, p.p. 279 – 289.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, σχετική έρευνα που πραγματοποιήθηκε μεταξύ ανδρών- δραστών κακοποίησης των συζύγων/ συντρόφων τους, οι οποίοι συμμετείχαν σε ειδικό θεραπευτικό πρόγραμμα και μη- βίαιων ανδρών, οι οποίοι όμως παρουσίαζαν προβλήματα στο γάμο τους¹⁷⁴, ανέδειξε το εγωκεντρικό μοντέλο της σεξουαλικής συμπεριφοράς που χαρακτηρίζει τους βίαιους άνδρες και ορίζεται ως «Σεξουαλικός Ναρκισσισμός»¹⁷⁵.

Σύμφωνα πάντα με τα αποτελέσματα της έρευνας, οι βίαιοι άνδρες παρουσιάζουν αρνητικές ή ερωτοφοβικές στάσεις απέναντι στο σεξ. Γί αυτή την κατηγορία ανδρών, το σεξ δεν αποτελεί μία πηγή σωματικής εκτόνωσης, ή επιβεβαίωση του συναισθηματικού δεσμού μεταξύ των συντρόφων. Είναι μάλλον διαποτισμένο με πολλά και σημαντικά ψυχολογικά μηνύματα που συνδέονται με την αντίληψη που διαμορφώνουν για την αξία τους ως υποκείμενα και την αντρική τους ταυτότητα. Γί αυτό και είναι πιθανόν αυτοί οι άνδρες να έχουν ψυχολογικές σχέσεις αγάπης - μίσους με τις συντρόφους τους.

Εντούτοις, οι βίαιοι άνδρες επιδεικνύουν μια σημαντικά υψηλή σεξουαλική εκτίμηση για τους εαυτούς τους, γεγονός που μπορεί να ερμηνευθεί ποικιλοτρόπως¹⁷⁶. Κατά γενική ομολογία, οι βίαιοι άνδρες χαρακτηρίζουν τους εαυτούς τους ως καλούς εραστές ανεξάρτητα από τη γνώμη που έχουν οι ερωτικοί τους σύντροφοι. Μια ενδιαφέρουσα υπόθεση γί αυτή τη στάση τους είναι ότι αν χαρακτήριζαν τους εαυτούς τους αρνητικά - ως κακούς εραστές - θα έπλητταν την ήδη ασταθή και χαμηλή αυτοεκτίμησή τους, ενώ η θετική αξιολόγηση μπορεί να προστατέψει το εύθραυστο «εγώ» τους. Μία άλλη πιθανή εξήγηση είναι ότι μπορεί πραγματικά να βλέπουν τους εαυτούς τους ως επιτυχημένους εραστές, γιατί κρίνουν τη σεξουαλική επαφή με βάση τα

¹⁷⁴ Hurlbert, D.F., Apt, C., «Sexual Narcissism...», ό.π..

¹⁷⁵ Σύμφωνα με το DSM- III- R, τα χαρακτηριστικά της σεξουαλικής συμπεριφοράς των βίαιων ανδρών, συμπίπτουν με τις διαταραχές της Ναρκισσιστικής προσωπικότητας. Αν και δεν θεωρείται ότι πάσχουν από διαταραχές της προσωπικότητας, στοιχείο των σεξουαλικών σχέσεων των βίαιων συζύγων αποτελεί ο «σεξουαλικός ναρκισσισμός», ο οποίος συναντάται επίσης στους άνδρες που έχουν κοινωνικοποιηθεί σε ένα άκαμπτο παραδοσιακό - σε σχέση με τα δύο φύλα- σύστημα. Ο σεξουαλικός ναρκισσισμός είναι η ακραία εκδήλωση του ανδρισμού και το σχεδόν σταθερό αποτέλεσμα των δυσλειτουργικών σεξουαλικών σχέσεων.

¹⁷⁶ Toby, J., «Violence and the Masculinity Ideal: Some Qualitative Data», *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 1966, pp. 19- 27.

δικά τους κριτήρια για την «επιτυχία», ενώ δεν λαμβάνουν υπόψη τις σωματικές και συναισθηματικές αντιδράσεις και ανάγκες των συντρόφων τους. Αυτοί οι άνδρες τοποθετούν τις προσωπικές τους ανάγκες πάνω και πέρα από των γυναικών τους και η σεξουαλική τους συμπεριφορά είναι σχεδιασμένη ώστε να ταιριάζει στα μέτρα τους¹⁷⁷.

2. Το ιστορικό βίας του δράστη κατά την παιδική- εφηβική του ηλικία.

Πολλοί δράστες κακοποίησης των συζύγων/ συντρόφων τους, έχουν υποστεί σωματική ή / και σεξουαλική κακοποίηση κατά την παιδική τους ηλικία, ή έχουν ζήσει σ' ένα περιβάλλον βίας μεταξύ των γονέων τους- κυρίως του πατέρα προς τη μητέρα¹⁷⁸. Μεγαλώνοντας, αναπτύσσουν έντονο θυμό κατά του γονέα- δράστη της κακοποίησής, αλλά και του μη βίαιου γονέα επειδή δεν τους προστάτεψε αρκετά ώστε να αποφευχθεί η κακοποίηση. Ο μεγάλος θυμός τους μεταφέρεται στις σχέσεις τους, μ' αποτέλεσμα ν' απομονώνονται, να μην εμπιστεύονται τις συντρόφους τους, να είναι ιδιαίτερα ευαίσθητοι απέναντι στην απόρριψη ή/ και βίαιοι.

Η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ των εμπειριών βίας στην παιδική ηλικία και στην εκδήλωση βίας στην ενήλικη ζωή, μέσα από σχετική μελέτη που αφορούσε δράστες κακοποίησης, οι οποίοι συμμετείχαν σε θεραπευτικό πρόγραμμα, ανέδειξε μερικά ενδιαφέροντα στοιχεία¹⁷⁹:

- Το 50% των δραστών υπήρξε, γενικά, θύμα ή μάρτυρας ενδοοικογενειακής βίας.
- Το 45% υπήρξε μάρτυρας κακοποίησής της μητέρας από τον πατέρα του.
- Το 21% των δραστών είχε κακοποιηθεί σωματικά στην παιδική ηλικία.
- Το 7% είχε κακοποιηθεί σεξουαλικά στην παιδική ηλικία.
- Το 83% είχε σωματικές τιμωρίες κατά την παιδική του ηλικία.

¹⁷⁷ Η τάση να καθορίζονται οι ικανότητες κάποιου ως επιτυχημένου εραστή, ανεξάρτητα από την άποψη του / της συντρόφου του, είναι χαρακτηριστικό της κοινωνικοποίησης των ανδρών. Οι άνδρες πιο συχνά από τις γυναίκες είναι πιθανό να λάβουν αποφάσεις για δράση χωρίς να λάβουν υπόψη τους την πιθανή επίδραση των ενεργειών τους στους άλλους. Αντιθέτως, οι γυναίκες αξιολογούν τις πράξεις και συμπεριφορές τους σε σχέση με τους άλλους, γι' αυτό και οι επιλογές τους γίνονται αφού έχουν εκτιμήσει τις πιθανές επιδράσεις των πράξεών τους στους άλλους. Η εικόνα που έχει ο άνδρας για τον εαυτό του είναι περισσότερο αποτέλεσμα της προσωπικής του διεργασίας, ενώ αντίθετα οι γυναίκες σχηματίζουν την αυτοεικόνα τους στηριζόμενες στις αντανακλάσεις του τρόπου με τον οποίο τις βλέπουν οι άλλοι, βλ. σχετικά, Howard, J. A., Hollander, J., *Gendered situations...*, ό.π., σελ. 9-19.

¹⁷⁸ Sonkin, D., DelMartin, Walker, L.E.A, *The Male Batterer ...*, ό.π., σελ. 45.

¹⁷⁹ Στο ίδιο, σελ. 35

- Το 24% είχε ασκήσει βία σ' έναν από τους δύο γονείς του.
- Το 93% είχε ασκήσει βία σε προηγούμενη σύντροφο.
- Το 45% είχε βίαιη συμπεριφορά γενικά και όχι μόνο κατά των μελών της οικογένειας.
- Το 68% των δραστών που είχαν παιδιά, δήλωσε ότι τα παιδιά ήταν μάρτυρες σκηνών βίας.
- Το 57% των δραστών με παιδιά, χρησιμοποιεί σωματικές τιμωρίες ως μέρος της ανατροφής τους.

Τα υψηλά επίπεδα παρουσίας της βίας στο οικογενειακό περιβάλλον προέλευσης των δραστών κακοποίησης (είτε ως μαρτυρία, είτε ως προσωπική θυματοποίηση), ενισχύουν τις υποθέσεις και τα επιχειρήματα του ερμηνευτικού μοντέλου της κοινωνικής μάθησης¹⁸⁰. Σύμφωνα με το συγκεκριμένο μοντέλο, τα πρότυπα συμπεριφοράς και οι κοινωνικοί ρόλοι αποτελούν αντικείμενο μάθησης που ξεκινά από την οικογένεια όταν το άτομο βρίσκεται σε πολύ μικρή ηλικία. Έτσι, η αντίληψη ότι η βία αποτελεί αποδεκτή καθημερινή πρακτική της οικογενειακής ζωής, μεταφέρεται από γενιά σε γενιά και επηρεάζει καθοριστικά τη μετέπειτα συμπεριφορά του παιδιού ως ενήλικα. Βέβαια, η θεωρία περί «διαγενεακής μεταφοράς της βίας» δεν έχει ντετερμινιστικό χαρακτήρα. Ατομικοί και κοινωνικοί παράγοντες επιδρούν σημαντικά και πολυδιάστατα στην υιοθέτηση της βίας στις διαπροσωπικές σχέσεις.

3. Η σχέση του δράστη κακοποίησης με το αλκοόλ

Όπως ήδη έχουμε αναφέρει στο κεφάλαιο των μύθων περί κακοποίησης, η αιτιακή σχέση μεταξύ χρήσης αλκοόλ, ή άλλων εξαρτησιογόνων ουσιών και βίαιης συμπεριφοράς, πρέπει να εξετάζεται με σκεπτικισμό και ιδιαίτερη προσοχή, καθώς διάφορες έρευνες εμφανίζουν διαφορετικά και αντιφατικά δεδομένα¹⁸¹. Οι διάφορες μορφές βίας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όταν εξετάζεται η σχέση αλκοόλ και κακοποίησης. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι η κατάχρηση, και όχι η χρήση, αλκοόλ

¹⁸⁰ βλ. σχετικά στο δέτερο κεφάλαιο, του πρώτου μέρους της παρούσας μελέτης.

¹⁸¹ βλ. αντιπροσωπευτική βιβλιογραφία στο κεφάλαιο περί μυθολογίας της κακοποίησης.

συσχετίζεται άμεσα με την άσκηση σωματικής βίας¹⁸². Πάντως, σε γενικές γραμμές, μέσα από την επιστημονική έρευνα, αναδεικνύεται ότι οι δράστες κακοποίησης «φλερτάρουν» με τις ουσίες, σε περισσότερα ή λιγότερα περιστατικά βίας.

Σε σχετική έρευνα του Dutton¹⁸³, καταγράφεται γενικά, μια ισχυρή σχέση μεταξύ των επιθετικών ανδρών και του αλκοόλ. Οι άνδρες που έχουν τα χαρακτηριστικά μιας βίαιης προσωπικότητας, συγκεντρώνουν και υψηλά επίπεδα κατανάλωσης αλκοόλ. Αυτοί οι άνδρες βιώνουν επίσης έντονο άγχος και πάσχουν από κατάθλιψη. Το αλκοόλ -όπως και ο θυμός- χρησιμοποιείται ώστε να «καταπιέζονται» και να αμβλύνονται τα δυσάρεστα συναισθήματα. Το αλκοόλ βοηθά στην άρση των αναστολών. Τα άτομα κάνουν χρήση αλκοόλ για να χαλαρώσουν, όμως πολύ συχνά τα αποτελέσματα είναι αντίθετα: δυστυχημένοι και θυμωμένοι άνδρες που έχουν χάσει τον έλεγχο των σκέψεων και των συναισθημάτων τους. Με αυτό τον τρόπο αυξάνεται και ο κίνδυνος εκδήλωσης βίας.

Εν κατακλείδι, η σχέση μεταξύ της κατάχρησης ουσιών και της κακοποίησης είναι ιδιαίτερα σύνθετη. Αν θεωρήσουμε ως αιτιακή τη σχέση που συνδέει τη βία και τη χρήση διαφόρων ουσιών (αλκοόλ, ψυχοτρόπα κ.α.) επιτυγχάνουμε: α) να μειώσουμε τη σημασία της βίας αυτής καθαυτής και β) να αρνηθούμε το γεγονός ότι η βία από μόνη της αποτελεί ένα πρόβλημα ανεξάρτητο από το πρόβλημα της χρήσης ουσιών. Επίσης, δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι για πολλές κατηγορίες δραστών κακοποίησης, η χρήση του αλκοόλ και των ναρκωτικών ουσιών είναι μέρος του τρόπου ζωής τους¹⁸⁴.

4. Τα κυριώτερα χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς του δράστη κακοποίησης

Τα κυριώτερα χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς του δράστη κακοποίησης κινούνται γύρω από το τρίπτυχο: Άρνηση και ελαχιστοποίηση της βίαιης

---

¹⁸² Kaufman- Kantor, G., Straus, M. A., «The 'Drunken Bum' Theory ...», ό.π, Bennett, L. W., Tolman, R. M., Rogalski, C. J., Srinivasaraghavan, J., «Domestic Abuse by Male Alcohol and drug Addicts», *Violence and Victims*, Vol. 9, No. 4, 1994, pp. 359- 365.

¹⁸³ Dutton, D. G., with Golant, S. K., *The batterer: A psychological profile...*, ό.π., σελ. 53-54.

¹⁸⁴ Vaillant, G. E., Milofsky, E. S., «The etiology of alcoholism: a prospective viewpoint», *American Psychologist*, Vol. 37, No. 5, 1982, pp.494- 503.

συμπεριφοράς - Εξάρτηση από τη σύζυγο/ σύντροφο και ζηλοτυπία- Χαμηλή αυτοεκτίμηση¹⁸⁵.

Σύμφωνα με τη θεώρηση που αναπτύχθηκε από τον Robertson¹⁸⁶, όταν εξετάζουμε τους άνδρες- δράστες κακοποίησης, αναφερόμαστε ουσιαστικά στο μοντέλο του Συναισθηματικά Καταπιεσμένου Άνδρα. Το συγκεκριμένο μοντέλο, αποκτά ιδιαίτερη σημασία στην προσπάθεια σχηματισμού του ατομικού και κοινωνικού προφίλ του δράστη κακοποίησης, καθώς συνοψίζει τα κυριότερα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και της συμπεριφοράς ενός βίαιου άνδρα στα πλαίσια των ενδοοικογενειακών του σχέσεων.

Οι άνδρες, οι οποίοι εμπίπτουν στον τύπο των συναισθηματικά καταπιεσμένων ανδρών, είναι άτομα απολύτως «φυσιολογικά» και συχνά έχουν ιδιαίτερες σωματικές και πνευματικές ικανότητες, επαγγελματικά και κοινωνικά προσόντα. Εντούτοις, είναι συναισθηματικά καταπιεσμένοι και έχουν συσσωρεύσει για μεγάλο χρονικό διάστημα αρνητικά συναισθήματα και θλίψη, με αποτέλεσμα, συχνά να έχουν ανώριμες αντιδράσεις και εκρήξεις επιθετικότητας και βίας. Είναι επιρρεπείς σε διάφορες μορφές εξάρτησης, όπως, ναρκωτικές ουσίες, αλκοόλ, σεξ κ.α.

Μερικά από τα χαρακτηριστικότερα στοιχεία της προσωπικότητας και της συμπεριφοράς των συναισθηματικά καταπιεσμένων ανδρών είναι:

- **Χαμηλή αυτοεκτίμηση**, την οποία έπιμελώς και επιτυχώς κρύβουν από το εξωτερικό περιβάλλον. Η χαμηλή αυτο - εκτίμησή τους συχνά συνδέεται με τραυματικές παιδικές εμπειρίες (π.χ. μάρτυρας ή θύμα βίαιης συμπεριφοράς γονέων) και την ανάπτυξη μιας κακής εικόνας του εαυτού. Αν και αποτυγχάνουν να αγγίξουν το παραδοσιακό αντρικό στερεότυπο, οι περισσότεροι δράστες έχουν παραδοσιακές αντιλήψεις και στερεότυπα για το ρόλο και τον τρόπο ζωής του άνδρα. Η αποτυχία τους να αγγίξουν τα υψηλά κοινωνικά πρότυπα της επιτυχίας, όπως ορίζονται για το ανδρικό φύλο, και οι

¹⁸⁵ Sonkin, D., DelMartin, Walker, L.E.A, *The Male Batterer...*, ό.π.. σελ. 42-44.

¹⁸⁶ Robertson, R., *Confessions of...*, ό.π.. σελ. 17-22.

μη ρεαλιστικές κοινωνικές προσδοκίες τους, επιφέρουν ένα καθοριστικό πλήγμα στο «εγώ» τους.

- **Υψηλό επίπεδο απομόνωσης**, ιδιαίτερα από άνδρες φίλους, αν και καταβάλλουν προσπάθειες να παρουσιάζονται κοινωνικοί. Η απομόνωση είναι αυτο-επιβαλλόμενη, καθώς δεν επιθυμούν τη δημιουργία σχέσεων, όπου θα αποκαλύπτουν σε άλλους τον πραγματικό τους εαυτό.
- **Υπερβολική συναισθηματική εξάρτηση από τις συντρόφους τους**: Οι γυναίκες-σύντροφοί τους, αποτελούν για αυτούς, τη μοναδική πηγή αγάπης, υποστήριξης, συντροφικότητας και βοήθειας για την επίλυση προβλημάτων. Αυτή η συναισθηματική εξάρτηση είναι εν μέρει αποτέλεσμα της απομόνωσης και αποξένωσης που αισθάνονται πολλοί δράστες.
- **Ζηλοτυπία και καχυποψία** που φτάνει πολλές φορές στην παράνοια. Θεωρούν κάθε εξωτερική παρέμβαση ως ανεπιθύμητη εισβολή, στο στενό σύνδεσμό τους με το ταίρι τους. Είναι καταπιεστικοί και θέλουν να έχουν τον απόλυτο έλεγχο πάνω στη σύντρόφο τους, κάτι που το επιτυγχάνουν με οποιοδήποτε τρόπο, ακόμη και με σκληρή βία.
- **Άρνηση και ελαχιστοποίηση της βίαιης συμπεριφοράς**. Οι δράστες κακοποίησης συχνά, αρνούνται ή ελαχιστοποιούν τη βίαιη συμπεριφορά τους, εξ' αιτίας της ντροπής ή της ενοχής που αισθάνονται γι' αυτήν. Στο βάθος γνωρίζουν - ιδιαίτερα όταν απειλούνται με ποινικές κυρώσεις- ότι η συμπεριφορά τους είναι ζημιογόνα και αναποτελεσματική, όμως γι' αυτούς παραμένει ένα πρόβλημα που πρέπει ν' αγνοήσουν αφού δεν μπορούν να το αντιμετωπίσουν, ή να βρουν μία λύση. Συχνά κατηγορούν τα θύματά τους, ή άλλους εξωτερικούς παράγοντες (επαγγελματική δυσαρέσκεια, χρήση αλκοόλ) ως υπεύθυνους για τη συμπεριφορά τους, επικαλούνται αδυναμία ελέγχου των αντιδράσεών τους και απώλεια μνήμης κατά τη διάρκεια του βίαιου περιστατικού.

Η άρνηση μιας βίαιης συμπεριφοράς ή της πράξης κακοποίησης είναι αποτέλεσμα μίας διαδικασίας μάθησης, που εξελίσσεται με αργούς ρυθμούς και είναι ένας αυτόματος αμυντικός μηχανισμός που βοηθά τα άτομα ν' αντιμετωπίσουν τη

θλίψη και την οργή τους. Συναντάται τόσο στον ίδιο το δράστη, όσο και στο θύμα κακοποίησης¹⁸⁷. Ο δράστης τη χρησιμοποιεί, κατά κύριο λόγο, για να προστατέψει τον εαυτό του από τον συναισθηματικό και ψυχικό πόνο. Η άρνηση του θυμού και της επιθετικότητας δεν είναι άλλο από την άρνηση του ίδιου του ψυχικού πόνου που έχει συσσωρευτεί από καταπιεσμένα συναισθήματα. Η άρνηση μπορεί να έχει τις ακόλουθες μορφές:

- Μείωση της σοβαρότητας του περιστατικού (π.χ.: «Δεν τη χτύπησα, απλά... την έσπρωξα»).
- Ενοχοποίηση του θύματος και άρνηση ανάληψης της ευθύνης (π.χ.: «Με εκνεύρισε..., αυτή έφταιγε για ό,τι έγινε!»).
- Εκλογίκευση της πράξης (π.χ.: «Ήταν απαραίτητα αυτή η αντίδραση, γιατί η κατάσταση είχε βγει εκτός ελέγχου»).
- Απόλυτη άρνηση (π.χ.: «Δεν υπήρξε ποτέ βίαιη συμπεριφορά»)

Καταλήγοντας, επισημαίνουμε ότι οι δράστες κακοποίησης αντιμετωπίζουν προβλήματα στον τρόπο επικοινωνίας και συναισθηματικής έκφρασης, «κενά» που έχουν δημιουργηθεί μέσα από την κοινωνικοποίησή τους. Κύριο χαρακτηριστικό τους είναι ότι δεν εκφράζουν, σχεδόν ποτέ, άμεσα τις ανάγκες τους. Μπορεί να υποτάσσουν και να τρομοκρατούν τα θύματά τους, αλλά δεν έχουν την ικανότητα και την αυτοπεποίθηση να ζητήσουν άμεσα και με μη - βίαιο τρόπο, αυτό που θέλουν. Δεν μπορούν να αρνηθούν στις συντρόφους τους εύκολα κάτι, ή να διαφωνήσουν ευθέως γιατί φοβούνται την εγκατάλειψη, ή αισθάνονται ετεροχρονισμένα ενοχές και τύψεις για τη βίαιη συμπεριφορά τους.

Οι δράστες όμως έχουν και τις θετικές τους πλευρές. Έχουν τη δυνατότητα να είναι αξιαγάπητοι, τρυφεροί και ευγενικοί σύντροφοι. Πολλές φορές είναι άριστοι γονείς. Μπορεί να είναι γοητευτικοί, διασκεδαστικοί, ευαίσθητοι και συναισθηματικοί. Η αξιοποίηση των συγκεκριμένων θετικών χαρακτηριστικών αποκτά ιδιαίτερη σημασία στα προγράμματα μεταχείρισης και παρέμβασης στους δράστες ενδοοικογενειακής βίας.

---

¹⁸⁷ Dobash, R.E., Dobash, R. P., «Violent men and violent contexts», στο Dobash, R.E., Dobash, R. P., *Rethinking violence...*, ό.π., σελ. 162-163.

5. Οι απόψεις των ανδρών- δραστών για τη βίαιη συμπεριφορά τους.

Τα στοιχεία που παραθέτονται συγκεντρώθηκαν στην κλινική για το Γάμο και την Οικογένεια του Ερευνητικού Ινστιτούτου του Τέξας (*Marriage and Family Clinic at Texas Research Institute of Mental Sciences*) από την επεξεργασία των ερωτηματολογίων που δέχτηκαν να συμπληρώσουν άνδρες- δράστες κακοποίησης της συζύγου τους¹⁸⁸.

Οι δράστες κακοποίησης χρησιμοποίησαν τρεις κύριους λόγους για να ερμηνεύσουν τη βίαιη συμπεριφορά τους:

- Χρόνια δυσαρέσκεια από τη σχέση με τη σύντροφό τους, καθώς και από τη συμπεριφορά της ως σύζυγος και μητέρα (24%).
- Ανταπόδοση στη λεκτική ή σωματική επιθετικότητα των γυναικών- συζύγων τους (55%).
- Ζήλεια και υποψία ότι οι σύζυγοί τους διατηρούσαν εξωσυζυγικές σχέσεις με άλλους άνδρες (18%).

Η πλειοψηφία των ανδρών του δείγματος υποστηρίζει ότι και οι δύο σύζυγοι ήταν υπεύθυνοι για τη βία, μερικοί δε, κατηγορήσαν μόνο τη γυναίκα τους. Ακόμη όμως και όσοι από αυτούς ανέλαβαν την ευθύνη της βίαιης πράξης τους, κατηγορήσαν τη σύζυγό τους για προκλητική συμπεριφορά.

Το 73% των ανδρών περιγράφουν τους εαυτούς τους ως άτομα που χάνουν απολύτως τον έλεγχο τους πριν ξεσπάσουν σε βία. Η απώλεια ελέγχου συνοδεύεται από

---

¹⁸⁸ Coleman, K. H., «Conjugal Violence...», ό.π. Οι ηλικίες των δραστών, κυμαίνονταν από 23 – 44 ετών, το μορφωτικό τους επίπεδο ήταν μέτριο (απόφοιτοι Λυκείου), είχαν, κατά μέσο όρο δύο παιδιά και μέτριο εισόδημα. Το 60% των ανδρών είχε συνάψει προηγούμενο γάμο και το 30% των ανδρών βρισκόταν σε διάσταση κατά τη διάρκεια της έρευνας. Ο χρόνος της παρούσας σχέσης / γάμου τους, κυμαινόταν από 6 μήνες έως 14 χρόνια. Το 39% των δραστών είχε κακοποιηθεί στην παιδική του ηλικία, ή / και υπήρξε μάρτυρας της βίας των γονέων του. Η πλειοψηφία των ανδρών υποστηρίζει ότι είναι σε θέση να ελέγχει το θυμό του και να μην έχει βίαια ξεσπάσματα στις κοινωνικές- δημόσιες σχέσεις του. Αντιθέτως, το 30% ανέφερε ότι είχε την τάση να εμπλέκεται σε βίαια επεισόδια εκτός σπιτιού. Μερικοί είχαν κατά το παρελθόν – ως έφηβοι ή νεαροί ενήλικες – εκδηλώσει παραβατική συμπεριφορά και είχαν εμπλοκή στο ποινικό σύστημα. Το 24% των ανδρών είχαν ψυχιατρικό ιστορικό, αλλά μόνο οι μισοί είχαν νοσηλευτεί.

μέθη των ανδρών για το 36% του δείγματος, ενώ το 43% ανέφερε ότι ήταν περιστασιακά μεθυσμένοι πριν τη σωματική επίθεση.

Το 78% δήλωσε μετανιωμένο για τις πράξεις του, αμέσως μετά το βίαιο επεισόδιο, ενώ το 22% δήλωσε ότι εξακολουθούσε να παραμένει θυμωμένο και οργισμένο. Στις περιπτώσεις όπου η σύζυγος εγκατέλειπε τον άνδρα της μετά από ένα βίαιο επεισόδιο, η μεταμέλεια ή ο θυμός του άνδρα αυτομάτως μετατρεπόταν σε απόγνωση.

Ένα έντονο στοιχείο που προκύπτει από τις συνεντεύξεις με τους άνδρες του δείγματος είναι η πεποίθησή τους ότι για να είναι κάποιος άνδρας, πρέπει να είναι δυνατός και επιβλητικός, κυρίαρχος, ανώτερος και επιτυχημένος. Η αποτυχία να ανταπεξέλθει ένας άνδρας στα παραπάνω μπορεί να είναι καταστροφική για την αυτο-εκτίμηση και τον αυτο-προσδιορισμό του. Η απόλυση από την εργασία, οι υποδείξεις από τη σύζυγο ή η αποτυχία στην άσκηση του ρόλου του «τροφοδότη» της οικογένειας, δημιουργούν έντονο άγχος και συναισθήματα αδυναμίας και ανημπόριας. Οι άνδρες εκδηλώνουν συναισθηματική εξάρτησή από τις συζύγους τους. Επιθυμούν και φοβούνται ταυτόχρονα την έντονη ένωση με τις ερωτικές συντρόφους τους. Από όσους βρίσκονται γύρω τους - κυρίως οι σύντροφοί τους - αναμένουν να τους βοηθήσουν στη διατήρηση της ιδανικής εικόνας του εαυτού τους και όταν αποτυγχάνουν να το κάνουν, οι άνδρες αισθάνονται προδομένοι και φοβισμένοι.

6. Κατηγορίες δραστών

Αρκετοί ερευνητές, μέσα από την πολύχρονη ενασχόλησή τους με τη μελέτη και τη θεραπεία ανδρών που υπήρξαν δράστες κακοποίησης της συζύγου/ συντρόφου τους, επιχειρήσαν να αποδείξουν ότι όλοι οι δράστες δεν είναι ίδιοι και γι' αυτό το λόγο προτείνουν διάφορους τύπους και κατηγορίες δραστών που θα βοηθήσουν στην υιοθέτηση αποτελεσματικότερων τρόπων αντιμετώπισής τους¹⁸⁹. Στη συνέχεια, αναφερόμαστε στις κυριώτερες μελέτες και τις σημαντικότερες ερευνητικές προσπάθειες, καθώς και στην προτεινόμενη κατηγοριοποίηση των δραστών που απορρέει από αυτές.

Ο καθηγητής ψυχολογίας D. Dutton, έχοντας ασχοληθεί δεκαέξι χρόνια με τη μελέτη της συζυγικής κακοποίησης και έχοντας παράσχει θεραπεία σε περισσότερους από 600 άνδρες- δράστες κακοποίησης της συζύγου/ συντρόφου του, το 1995 δημοσιεύει τα αποτελέσματα της πολύχρονης ενασχόλησής του με το θέμα και σκιαγραφεί το ψυχολογικό προφίλ τριών τύπων δραστών¹⁹⁰. Σημειώνει ότι το 40% των δραστών που παρακολουθούν θεραπευτικά προγράμματα, εμπίπτουν στα διαγνωστικά κριτήρια της αντικοινωνικής συμπεριφοράς και έχουν ιστορικό εγκληματικής δραστηριότητας.

Σύμφωνα με τον D. Dutton οι τρεις χαρακτηριστικότερες κατηγορίες δραστών κακοποίησης είναι:

---

¹⁸⁹ Αξίζει να σημειωθεί ότι η κλινική ερμηνεία της συζυγικής βίας στηρίχθηκε στην υπεργενίκευση χαρακτηριστικών που εντοπίστηκαν στην προσωπικότητα μικρών κλινικών δειγμάτων δραστών, οι οποίοι μελετήθηκαν κάτω από υπερβολικά επιλεκτικές συνθήκες. Οι σύγχρονες ψυχιατρικές μελέτες είναι μεθοδολογικά εγκυρότερες, όμως φαίνεται ότι ακόμη πάσχουν από σοβαρά ερμηνευτικά προβλήματα. Για παράδειγμα, οι Bland & Orn (1968) παρουσίασαν αποτελέσματα έρευνας σε τυχαίο δείγμα 1.200 ενηλίκων, χρησιμοποιώντας 259 ερωτήσεις που συνδέονται με διαγνωστικά κριτήρια από το D.S.M. και τη χρήση βίας. Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν 3 διαγνωστικές κατηγορίες: προσωπικότητα με αντικοινωνικές διαταραχές (antisocial personality disorder), έντονα υψηλή υποτροπιάζουσα κατάθλιψη (major recurrent depression) και κατάχρηση / εξάρτηση απ' το αλκοόλ. Με τη σειρά τους οι Hamburger & Hastings (1986) παρουσίασαν τα αποτελέσματα κλινικών εκτιμήσεων που αφορούσαν 105 άνδρες-δράστες συζυγικής βίας, οι οποίοι παρακολουθούσαν σχετικό θεραπευτικό πρόγραμμα. Μελετώντας τους φακέλους τους κατέληξαν στη διάγνωση ότι πρόκειται για σχιζοειδείς, ναρκισσιστικές και αντικοινωνικές προσωπικότητες. Βλ. σχετικά, Dutton, D. G., *The domestic assault of women...*, ό.π., σελ. 12-14.

¹⁹⁰ Dutton, D. G., with Golant, S. K., *The batterer...*, ό.π., σελ. 29- 33.

α) Ο **ψυχοπαθητικός** (*psychopathic wife assaulter*): έχει γενικότερα μια αντικοινωνική συμπεριφορά και μπορεί να είναι επιθετικός όχι μόνο προς τη σύζυγο/ σύντροφό του, αλλά και προς αγνώστους. Είναι «ψυχρός εκτελεστής» και όταν ασκεί βία πάνω στη σύντροφό του παραμένει ψύχραιμος, ελέγχει τα συναισθήματά του και δεν έχει καμία ηθική αναστολή. Αντιθέτως, επικεντρώνεται στο στόχο της πράξης του: την υποταγή και την επιβολή του πάνω στο θύμα.

β) Ο **υπερελεγχόμενος** (*over controlled wife assaulter*): Περίπου το 30% των δραστών κακοποίησης της συζύγου/ συντρόφου, ανήκει σε αυτή την κατηγορία. Αυτός ο τύπος δράστη, φαίνεται ότι αποστασιοποιείται από τα συναισθήματά του και τείνει σε συμπεριφορές αποφυγής και παθητικής - επιθετικότητας. Σε γενικές γραμμές, δεν έχει προκλητική συμπεριφορά, έχει ήπιο προφίλ και ξαφνικά ξεσπάσματα βίας: μετά από μια μακροχρόνια περίοδο συσσώρευσης του θυμού του μπορεί να ξεσπάσει σε βία. Οι δράστες που εμπίπτουν στη συγκεκριμένη κατηγορία, επιδεικνύουν πολύ καλή συμπεριφορά στα θεραπευτικά προγράμματα που συμμετέχουν και είναι συνεργάσιμοι.

Μέσα στην κατηγορία των «υπερελεγχόμενων» δραστών υπάρχουν δύο τύποι: ο «ενεργητικός» και ο «παθητικός». Ο πρώτος τύπος χαρακτηρίζεται από την υπερβολική ανάγκη κυριαρχίας του στους άλλους. Ο δεύτερος τύπος χαρακτηρίζεται από τη συναισθηματική απομάκρυνσή του από τη σύντροφο¹⁹¹.

Οι δράστες κακοποίησης που εμπίπτουν στην κατηγορία των «υπερελεγχόμενων» εκδηλώνουν συχνότερα και σε σοβαρότερη μορφή από τους υπόλοιπους δράστες, συναισθηματική βία, με στόχο την επιβολή ελέγχου και την απομόνωση του θύματος. Απαιτούν πλήρη υπακοή και υποτέλεια από τα θύματα και αποκλείουν τις γυναίκες τους από κοινωνικές επαφές και εξω- οικιακούς συνδέσμους. Στα πλαίσια της επιβολής τους και της επίτευξης της υποταγής των γυναικών τους χρησιμοποιούν φραστικές επιθέσεις, προσβολές και άρνηση συναισθηματικής επαφής.

---

¹⁹¹ Σύμφωνα με τις μαρτυρίες των γυναικών αυτών των δραστών, είναι τελειομανείς, σχολαστικοί και τυραννικοί. Βλ. σχετικά, Dutton, D. G., with Golant, S. K., *The batterer...* ό.π., σελ. 29- 33.

γ) Ο κυκλοθυμικός - συναισθηματικά ασταθής (*cyclical/ emotionally volatile wife assaulter*): παρουσιάζει μια ανικανότητα να περιγράψει τα συναισθήματά του και μια υπερβολική ανάγκη να ελέγχει τη σχέση του. Συσσωρεύει θυμό και ζήλεια, είναι ανασφαλής και φοβάται την εγκατάλειψη. Έχει υπερβολικές απαιτήσεις από τη σύντροφό του, παρερμηνεύει τη συμπεριφορά της, την κατηγορεί και αναπτύσσει τεχνικές, ώστε να την κρατά υπόλογη για τη δική του συμπεριφορά.

Έχει πολύ έντονη κυκλοθυμική συμπεριφορά και εξ' αιτίας αυτής της αστάθειας πολλές φορές χαρακτηρίζεται από το θύμα ως άτομο με διχασμένη προσωπικότητα. Η κοινωνική του συμπεριφορά είναι άψογη και έχει μια πολύ καλή δημόσια εικόνα σε αντίθεση με την ιδιωτική, γεγονός που δυσκολεύει το θύμα να πείσει τους τρίτους ότι πρόκειται για ένα βίαιο άτομο. Οι δράστες αυτής της κατηγορίας χρησιμοποιούν σκληρή λεκτική και συναισθηματική βία.

Οι **Jacobson και Gottman**, σε σχετική τους έρευνα (1998), χρησιμοποιώντας ιδιότυπους χαρακτηρισμούς, προτείνουν τις ακόλουθες δύο κατηγορίες δραστών κακοποίησης¹⁹²:

α) Οι «*Cobras*»: Πρόκειται για εγκληματικούς τύπους, οι οποίοι έχουν εκδηλώσει αντικοινωνική συμπεριφορά ήδη από την εφηβεία τους. Είναι ηδονιστές, παρορμητικοί με ενστικτώδεις αντιδράσεις και συχνά χρήστες αλκοόλ και τοξικών ουσιών. Χρησιμοποιούν σκληρή σωματική και ψυχολογική βία κατά των συζύγων/ συντρόφων τους. Σπάνια εκφράζουν μεταμέλεια για τις πράξεις τους και υιοθετούν «μακιαβελικά» πρότυπα συμπεριφοράς, πιστεύοντας ότι μπορούν να χρησιμοποιούν όλα τα μέσα, προκειμένου να επιτύχουν το στόχο τους: την επιβολή και κυριαρχία πάνω στο θύμα τους.

Αρκετοί από τους δράστες της συγκεκριμένης κατηγορίας είναι ψυχικά ασθενείς, με αδυναμία συνειδήσεως. Όπως οι περισσότεροι ψυχικά ασθενείς, έχουν μειωμένη

---

¹⁹² Jacobson, N.S., Gottman, J.M., *When men batter women...*, ό.π., σελ. 36-39.

ικανότητα να νοιώσουν μια σειρά συναισθημάτων, καθώς και να κατανοήσουν τα συναισθήματα των άλλων, ενώ σπάνια αισθάνονται φόβο.

Εντούτοις, όλοι οι «*Cobras*» δεν είναι ψυχικά ασθενείς. Κυρίως χαρακτηρίζονται ως αντικοινωνικά άτομα, με προβλήματα στη δημιουργία στενών συναισθηματικών σχέσεων. Επιλέγουν τις συζύγους/συντρόφους τους με κριτήριο την ικανοποίηση των σεξουαλικών, κοινωνικών και οικονομικών αναγκών τους (αρκετοί από αυτούς είναι οικονομικά εξαρτημένοι από τις συζύγους/συντρόφους τους) και είναι ιδιαίτερα απαιτητικοί απέναντί τους. Μπορεί να γίνουν ιδιαίτερα επικίνδυνοι όταν αισθάνονται ότι πιέζονται να προσφέρουν συναισθηματικά περισσότερα από όσα είναι διατεθειμένοι να δώσουν. Δεν φοβούνται την εγκατάλειψη από τις συντρόφους τους και δεν ανέχονται κανενός είδους έλεγχο. Οι οικογενειακές τους ιστορίες είναι συχνά χασοτικές ιστορίες βίας, με τους ίδιους να έχουν υπάρξει θύματα κακοποίησης στην παιδική τους ηλικία, καθώς και να έχουν ανατραφεί σε ένα περιβάλλον ασταθές, όπου κανένας από τους δύο γονείς δεν τους προσέφερε την ασφάλεια που χρειάζονταν, ενώ αντιθέτως στερήθηκαν τη γονεϊκή στοργή και αγάπη.

β) Οι «*Pit Bulls*»: Πρόκειται για άτομα που ασκούν βία μόνο σε μέλη της οικογένειάς τους και ιδιαίτερα στις γυναίκες τους. Είναι σχεδόν απίθανο να έχουν ποινικό μητρώο ή να έχουν εκδηλώσει παραβατική συμπεριφορά στην εφηβική ηλικία. Έχουν υπάρξει μάρτυρες σκηνών βίας στην οικογένεια προέλευσής τους, με τον πατέρα δράστη κακοποίησης της μητέρας και για αυτό το λόγο υιοθετούν τη βία ως μια αποδεκτή συμπεριφορά στα πλαίσια της οικογένειας/ σχέσης. Είναι συναισθηματικά εξαρτημένοι από τις συντρόφους τους, εκδηλώνουν ζήλεια σε παρανοϊκά πολλές φορές επίπεδα και φοβούνται την εγκατάλειψη. Εξ' αιτίας αυτού του φόβου και της έντονης ανάγκης να κρατήσουν κοντά τους τις συντρόφους τους, γίνονται εξαιρετικά καταπιεστικοί και «παγιδεύουν» τα θύματά τους.

Αν και η βία που ασκούν στις συζύγους/ συντρόφους τους είναι σε γενικές γραμμές λιγότερο σκληρή από τη βία που ασκούν οι «*Cobras*», μπορεί να γίνουν πολύ

επικίνδυνοι, φτάνοντας ακόμα και σε επίπεδα άσκησης θανατηφόρας βίας, ιδιαίτερα όταν τα θύματά τους επιχειρούν να διακόψουν τη σχέση.

Σε αντιστοιχία, με τις κατηγορίες που προτάθηκαν από τους *Jacobson και Gottman*, οι **Gondolf και Fisher** (1988)¹⁹³, προτείνουν τις ακόλουθες τέσσερις κατηγορίες δραστών:

α) Ο κοινωνικοπαθητικός δράστης κακοποίησης (*sociopathic batterer*): πρόκειται για ένα άτομο εξαιρετικά βίαιο τόσο απέναντι στα μέλη της οικογένειάς του (σύζυγο, παιδιά), ή τη σύντροφό του, όσο και απέναντι σε αγνώστους. Χρησιμοποιεί σκληρή σωματική βία, αλλά και σεξουαλικό εξαναγκασμό εναντίον των θυμάτων του.

β) Ο αντικοινωνικός δράστης κακοποίησης (*antisocial batterer*): πρόκειται για ένα άτομο που δεν έχει βίαιη συμπεριφορά γενικά, αλλά ειδικά απέναντι σε άτομα του οικογενειακού του περιβάλλοντος. Είναι συνήθως δράστης σοβαρής σωματικής κακοποίησης.

γ) Ο χρόνιος δράστης κακοποίησης (*chronic batterer*): σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται άτομα που χρησιμοποιούν σκληρή σωματική και λεκτική βία, αλλά που είναι λιγότερο επικίνδυνα, από τους δράστες των δύο προηγούμενων κατηγοριών. Είναι λιγότερο πιθανό να χρησιμοποιήσουν όπλα κατά την επίθεση στο θύμα, ή να προκαλέσουν σοβαρούς τραυματισμούς.

δ) Ο σποραδικός δράστης κακοποίησης (*sporadic batterer*): πρόκειται για άτομα που χρησιμοποιούν λιγότερο συχνά βία κατά των συζύγων/ συντρόφων τους, από ότι τα άτομα των τριών προηγούμενων κατηγοριών. Οι δράστες της συγκεκριμένης κατηγορίας εκδηλώνουν καταχρηστικές συμπεριφορές - λεκτική, σωματική και σεξουαλική βία- ελαφριάς μορφής. Επίσης, είναι λιγότερο πιθανό να αντιμετωπίζουν πρόβλημα αλκοολισμού.

---

¹⁹³ Στο Gelles, R. J., *Intimate Violence in Families*, ό.π., 1997. σελ. 80-81.

Οι κατηγορίες των ανδρών που κακοποιούν σεξουαλικά τις συντρόφους τους φαίνεται ότι ταυτίζονται με τις κατηγορίες που πρότεινε ο Groth για τους βιαστές¹⁹⁴. Οι δράστες σεξουαλικής κακοποίησης κατά των συζύγων/ συντρόφων τους εμφανίζουν κοινά χαρακτηριστικά με τον παρορμητικό βιαστή, ο οποίος χρησιμοποιεί κυρίως τη δύναμή του για να εκφράσει την αρρενωπότητά του, την κυριαρχία του και την ικανότητά του να καθυποτάσσει το θύμα του. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο συναντούται επίσης κατηγορίες δραστών, οι οποίοι χρησιμοποιούν τη σεξουαλική βία προκειμένου να επιβεβαιώσουν τον «ανδρισμό» τους και να εκμηδενίσουν τις υποψίες περί σεξουαλικής ανεπάρκειας. Επίσης πολλοί δράστες εμφανίζουν συσσωρευμένο θυμό και τάσεις εκδίκησης του γυναικείου φύλου. Μέσα από τον σεξουαλικό εξαναγκασμό, που έχει ως στόχο την εκδίκηση, τον υποβιβασμό και τον εξευτελισμό της γυναίκας, εκδηλώνουν την εχθρότητα τους προς το θύμα.

Η προσπάθεια ερμηνείας και σύνδεσης της καταχρηστικής συμπεριφοράς των δραστών κακοποίησης, μέσα από το συμβολισμό και ταύτιση του θύματος με τα γονεϊκά πρότυπα, βρίσκει την έκφρασή της στις προτάσεις της Elbow¹⁹⁵. Σύμφωνα με αυτές, για ορισμένους δράστες κακοποίησης (*controllers*), η ερωτική σύντροφος συμβολίζει τον καταπιεστικό γονέα, ενώ για άλλους (*approval seekers, incorporators*), συμβολίζει τη γονεϊκή αγάπη, γι' αυτό και αναπτύσσουν παθολογική εξάρτηση από αυτές. Τέλος, η ερωτική σύντροφος γίνεται αντιληπτή από μία κατηγορία δραστών (*defenders*), ως εχθρική απειλή.

---

¹⁹⁴ Οι έρευνες γύρω από το βιασμό δείχνουν ότι δεν πρόκειται για μια πράξη – εκδήλωσης σεξουαλικής επιθυμίας, αλλά για τη χρήση της σεξουαλικότητας ως τρόπου έκφρασης του θυμού και επιβολής δύναμης. Βλ. σχετικά, Sonkin, D., DelMartin, Walker, L.E.A., *The Male Batterer...*, ό.π., σελ. 18.

¹⁹⁵ Στο Gelles, R. J., *Intimate Violence in Families*, ό.π., σελ. 80-82.

7. Η μεταχείριση του δράστη κακοποίησης: Τα θεραπευτικά και εκπαιδευτικά προγράμματα

Οι συντονισμένες προσπάθειες που γίνονται για την πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου της κακοποίησης μέσα στην οικογένεια, δεν μπορούσαν παρά να περιλαμβάνουν και παρεμβάσεις υπέρ των δραστών, οι οποίοι αποτελούν τους πρωταγωνιστές και τους κύριους υπεύθυνους αυτής της επίπονης και τραυματικής εμπειρίας. Ομάδες επαγγελματιών, όπως ψυχοθεραπευτές, ψυχίατροι και ψυχολόγοι, ιατροί και νοσηλευτικό προσωπικό, δικηγόροι και κοινωνικοί λειτουργοί, καθώς και εκπρόσωποι του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, περιβάλλουν το δράστη κακοποίησης, μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο μεταχείρισής του. Οι παρεμβάσεις αντιμετώπισης της συμπεριφοράς του δράστη κακοποίησης, εκτός της κυρίαρχης στρατηγικής της ποινικοποίησης της πράξης τους, αφορούν και σε θεραπευτικά/ συμβουλευτικά και εκπαιδευτικά προγράμματα¹⁹⁶.

Όσον αφορά στα θεραπευτικά/ συμβουλευτικά και εκπαιδευτικά προγράμματα που απευθύνονται στο δράστη κακοποίησης, καταγράφεται μια διαρκής διαμάχη μεταξύ των εκπροσώπων των γυναικείων οργανώσεων και των εκπροσώπων υλοποίησης των σχετικών προγραμμάτων¹⁹⁷. Επίμαχο θέμα παραμένει η τήρηση βασικών προϋποθέσεων από τα εν λόγω προγράμματα μεταχείρισης των δραστών, όπως: α) να προέχει η ασφάλεια των θυμάτων β) να θεωρούνται οι δράστες ως αποκλειστικά υπεύθυνοι για τη συμπεριφορά τους και γ) οι όποιες παρεμβάσεις να έχουν ως πρωτεύοντα στόχο την παύση της βίας του δράστη και να μην παρέχουν σε αυτόν προστασία από τις νόμιμες συνέπειες των πράξεών του.

Τα θεραπευτικά- συμβουλευτικά προγράμματα έχουν ως στόχο την παροχή βοήθειας στους συμμετέχοντες, στην προσπάθεια διερεύνησης των αντιδράσεών τους, σε περιπτώσεις όπου πίστευαν ότι ο θυμός, τους έθετε εκτός ελέγχου και χρησιμοποίησαν

¹⁹⁶ Βλ. ενδεικτικά, Hamberger, K., Hastings, J. E., «Counselling Male Spouse Abusers: Characteristics of Treatment Completers and Dropouts», *Violence and Victims*, Vol. 4, No. 4, 1989, pp. 275- 285.

¹⁹⁷ Tiffit, L. L., *Battering of Women...*, ό.π., σελ. 118-123.

βία¹⁹⁸. Μέσα από αυτά τα προγράμματα, οι συμμετέχοντες υποχρεώνονται να αναλάβουν τη διαχείριση του θυμού τους σε τέτοιο βαθμό, ώστε να μην έχουν βίαιες αντιδράσεις και «διδάσκονται» πώς να χρησιμοποιούν με θετικό τρόπο εσωτερικές συγκρούσεις, να συζητούν για το θυμό τους και να εκφράζουν καταπιεσμένα συναισθήματα. Τελικά, ενθαρρύνονται ώστε να εγκαταλείψουν την ανάγκη να ελέγχουν τους άλλους. Κυριότερες πρακτικές των θεραπευτικών/ συμβουλευτικών προγραμμάτων είναι:

- Η αύξηση της υπευθυνότητας του δράστη για την πράξη του
- Η ανάπτυξη εναλλακτικών της βίας συμπεριφορών
- Η αύξηση ελέγχου του θυμού
- Η μείωση της απομόνωσης του δράστη και η ανάπτυξη ατομικού συστήματος υποστήριξης
- Η μείωση της παθολογικής εξάρτησης του δράστη από τη συναισθηματική του σχέση
- Η αύξηση του βαθμού κατανόησης των οικογενειακών και κοινωνικών μεταβλητών που επηρεάζουν την εκδήλωση βίαιης συμπεριφοράς
- Η ενδυνάμωση της αναγνώρισης και έκφρασης όλων των συναισθημάτων

Όπως προαναφέρθηκε, ένας από τους στόχους της θεραπείας των δραστών (εκτός της παύσης της κακοποίησης) είναι να «μάθει» στους δράστες τρόπους να εκφράζουν τα συναισθήματά τους με σαφήνεια. Από την αξιολόγηση των σχετικών προγραμμάτων, διαφαίνεται ότι οι άνδρες αρχίζουν να επικοινωνούν με αμεσότητα και μεγαλύτερη ειλικρίνεια, καθώς και να παραδέχονται το αίσθημα της αδυναμίας τους. Έχοντας κάνει αυτό το πολύ σημαντικό βήμα, αναμένεται ότι στη συνέχεια θα μειωθεί και η ανάγκη

---

¹⁹⁸ Πολλοί βίαιοι άνδρες χρησιμοποιούν τη δικαιολογία του «ανεξέλεγκτου θυμού» για να εξηγήσουν τη βίαιη συμπεριφορά τους. Μεταξύ άλλων, τείνουν να μειώνουν το πρόβλημα ή τη σοβαρότητα της πράξης τους, δηλώνουν ότι προσπάθησαν να συγκρατηθούν, αλλά δεν τα κατάφεραν, ή ότι η επιθετικότητά τους δεν είναι τίποτε άλλο από μια προσπάθεια να προφυλαχθούν από την απειλή των τρίτων και τις επιθέσεις εναντίον τους. Τις περισσότερες όμως φορές η δικαιολογία του ανεξέλεγκτου θυμού που οδηγεί στη βίαιη έκρηξη δεν είναι τίποτε άλλο από μια βολική απάντηση που επιτρέπει στο δράστη να πετύχει άμεσα και εύκολα αυτό που πραγματικά επιθυμεί: τον έλεγχο και την επιβολή του στο θύμα, γεγονός που τον επιβεβαιώνει και καθησυχάζει τις φοβίες και τις ανασφάλειές του. Βλ. σχετικά, Robertson, R., *Confessions...*, ό.π., σελ. 132-135.

τους να εξουσιάζουν και να ελέγχουν τις συντρόφους τους, προκειμένου να αισθάνονται δυνατοί και ισχυροί¹⁹⁹.

Κλινικές έρευνες υποστηρίζουν ότι το συγκεκριμένο εγχείρημα αποτελεί το ευαίσθητο πεδίο παρέμβασης των θεραπευτικών προγραμμάτων και παράλληλα, το πεδίο στο οποίο συνήθως αποτυγχάνουν να επιφέρουν αλλαγές.

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα στηρίζονται στην υπόθεση ότι η βία και η κακοποίηση είναι αποτέλεσμα της κοινωνικής μάθησης και αναπόσπαστο μέρος της κουλτούρα της ίδιας της κοινωνίας και της μικροκοινωνίας της οικογένειας. Στα εκπαιδευτικά προγράμματα παρουσιάζονται όλες οι μορφές κακοποίησης και βίας, παράλληλα με εναλλακτικούς τρόπους για την υιοθέτηση μη βίαιων συμπεριφορών. Στις συναντήσεις των συμμετεχόντων, οι ειδικοί επιστήμονες βοηθούν τους δράστες κακοποίησης να αναγνωρίσουν ότι η βία που ασκούν είναι μία εκούσια συμπεριφορά σε αντίθεση με την ανεξέλεγκτη έκρηξη θυμού που οι ίδιοι επικαλούνται. Η βίαιη συμπεριφορά κατά των συζύγων/ συντρόφων τους, αποτελεί μέρος μιας σειράς αλληλοεπιδρώνων συμπεριφορών που στόχο έχουν - μέσα από την άσκηση ελέγχου- την επικράτηση και την επιβολή τους στη σχέση.

Με σημείο εκκίνησης τη συζήτηση επί των θεμάτων της επιβαλλόμενης δύναμης και του ελέγχου, οικοδομείται η αντίληψη περί της ευθύνης του δράστη κακοποίησης για τη βίαιη συμπεριφορά του. Οι κύριοι στόχοι των εκπαιδευτικών προγραμμάτων είναι:

- Η αναγνώριση συμπεριφορών που συνιστούν κακοποίηση και το μοντέλο συμπεριφοράς που ακολουθούσε ο κάθε δράστης, μέσα από εξατομικευμένη παρέμβαση.
- Η διερεύνηση των προθέσεων του δράστη κακοποίησης και του αξιακού του συστήματος.

---

¹⁹⁹ Petrik, N.D., Petrik- Olson, R.E., Subotnik, L.S., «Powerlessness and the need to control: The male abuser's dilemma», *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 9, No.2, 1994, pp: 278-285

- Η κατανόηση της σχέσης μεταξύ των οδυνηρών συναισθημάτων και των πεποιθήσεων που φέρει ο δράστης για τους ρόλους των δύο φύλων.
- Η αναγνώριση της «εργαλειακής» λειτουργίας της άρνησης, της ελαχιστοποίησης της βίας ή και της απόδοσης της ευθύνης στο θύμα από την πλευρά του δράστη, καθώς και της έκτασης που λαμβάνει αυτή η τακτική στη συμπεριφορά του.
- Η εις βάθος ανάλυση των συνεπειών της κακοποίησης στα θύματα (γυναίκες, παιδιά κ.α.).
- Η αναγνώριση από το δράστη κινήτρων για την υιοθέτηση ενός τρόπου ζωής, απαλλαγμένο από τη βία.
- Η εκμάθηση, μέσα από διάφορες πρακτικές, νέων, μη βίαιων συμπεριφορών, όπως, η διαπραγμάτευση και η ειλικρινής επικοινωνία με τη σύντροφο, η αποφυγή συγκρούσεων κ.α.

Τα τελευταία χρόνια, πολλές εκτιμητικές έρευνες που ασχολούνται με την αξιολόγηση των θεραπευτικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων που απευθύνονται στους άνδρες-δράστες συζυγικής βίας, αναφέρονται στα επιτυχή τους αποτελέσματα, ως προς τη μείωση της σωματικής βίας που ασκούν οι άνδρες στις γυναίκες - συντρόφους τους²⁰⁰. Εντούτοις, δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία για την επίδραση των προγραμμάτων σε άλλες καταχρηστικές συμπεριφορές των δραστών που συνδέονται με τη λεκτική, συναισθηματική και ψυχολογική βία, οι οποίες αποτελούν και τα δυσκολότερα πεδία παρέμβασης. Υποστηρίζεται, δε ότι η βραχεία διάρκεια των προγραμμάτων δεν μπορεί να εξασφαλίσει θετικά αποτελέσματα σε όλες τις μορφές κακοποίησης.

Πάντως, το κεντρικό θέμα στην προσπάθεια μιας συνολικής επαναφοράς του δράστη σε μη βίαια πρότυπα συμπεριφοράς, είναι η παρέμβαση προς την κατεύθυνση της απομάκρυνσής του από την ανάγκη ελέγχου της συντρόφου του και την επιβολή της δυνάμεις του.

---

²⁰⁰ Στο ίδιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:

Τα ατομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του θύματος κακοποίησης.

1. Γενικά στοιχεία- Τα σημαντικότερα ευρήματα των ερευνών.

Η ερμηνεία των ψυχολογικών πορτραίτων των κακοποιημένων γυναικών είναι ιδιαίτερα δύσκολη για πολλούς λόγους. Αρχικά, η κριτική που επιδέχονται όλες οι έρευνες που αφορούν στα θύματα κακοποίησης επικεντρώνεται στον τρόπο επιλογής του δείγματος και στην απουσία ομάδων ελέγχου²⁰¹. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι οι έρευνες στηρίζονται σε μικρά κλινικά δείγματα και μελετούν ένα συγκεκριμένο τύπο θυμάτων, αυτών που απευθύνονται στα καταφύγια και στους χώρους υποδοχής κακοποιημένων γυναικών. Παράλληλα, η απουσία συγκριτικών του δείγματος ομάδων ελέγχου στις περισσότερες έρευνες, δεν επιτρέπει τη γενίκευση των συμπερασμάτων τους, ενώ συγχρόνως καθιστά δύσκολη την επαλήθευση της υπόθεσης ότι οι κακοποιημένες γυναίκες διαφέρουν από τις υπόλοιπες γυναίκες που δεν είναι θύματα κακοποίησης.

Στις υπάρχουσες έρευνες της διεθνούς βιβλιογραφίας υποστηρίζεται ότι δεν καταγράφεται ένα προϋπάρχον της κακοποίησης ψυχολογικό και κοινωνικοπολιτισμικό προφίλ των γυναικών- θυμάτων, με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά²⁰². Δεν υπάρχει κανένα στοιχείο που να υποστηρίζει ότι συγκεκριμένα κοινωνιοδημογραφικά χαρακτηριστικά, ή χαρακτηριστικά της προσωπικότητας μιας γυναίκας αυξάνουν τις πιθανότητες να γίνει θύμα κακοποίησης από το σύζυγο/ σύντροφό της, ενώ συγκεκριμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα - κυρίως ψυχολογικά - των κακοποιημένων γυναικών που αναδύονται από τις έρευνες, δεν έχουν επιβεβαιωθεί ως χαρακτηριστικά που προϋπάρχουν της κακοποίησης ή είναι άμεση συνέπεια αυτής²⁰³.

²⁰¹ Ferraro, K. J., Johnson, J. M., "How Women Experience Battering: The Process of Victimization", *Social Problems*, Vol. 30, No. 3, 1983, pp. 325- 337.

²⁰² Carden, A. D., 'Wife abuse....', ό.π.

²⁰³ Στο ίδιο.

Αντιθέτως υποστηρίζεται ότι για την ερμηνεία της παθητικότητας και της αδράνειας που συναντάται στη συμπεριφορά των γυναικών - θυμάτων χρόνιας κακοποίησης, δεν πρέπει να αναζητούνται συγκεκριμένα ψυχο-κοινωνικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των γυναικών, αλλά πρέπει να λαμβάνονται υπόψη μεταβλητές όπως:

- α) η εξάρτηση της γυναίκας από το σύντροφό της
- β) ο φόβος της απέναντι στις απειλές του δράστη,
- γ) η ελπίδα ότι ο δράστης θα αλλάξει, (ελπίδα που βασίζεται στις υποσχέσεις του δράστη μετά από κάθε βίαιο επεισόδιο),
- δ) το αίσθημα ντροπής που συνδέεται με τη δημοσιοποίηση ή την καταγγελία της κακοποίησης και
- ε) η αποφυγή των αρνητικών αντιδράσεων που αντιμετωπίζει η γυναίκα κατά τη δημοσιοποίηση του προβλήματος της κακοποίησης, σύμφωνα με τις οποίες η ευθύνη της πράξης του δράστη μετατοπίζεται στο θύμα.

Εξετάζοντας τα ευρήματα σχετικών ερευνών διαπιστώνουμε ότι οι γυναίκες-θύματα κακοποίησης από το σύντροφο/σύζυγό τους περιγράφονται ως άτομα εξαρτημένα, με χαμηλή αυτο-εκτίμηση. Παρουσιάζουν μια συνεχή αμφιβολία για τις ικανότητές τους στους διάφορους ρόλους τους (νοικοκυρές, μαγειρίσσοι, μητέρες, ερωμένες κ.τ.λ.) και για την επάρκειά τους, ενώ υποβαθμίζουν οποιαδήποτε επιτυχία τους. Φαίνεται ότι η συνεχής κριτική που δέχονται από τους άνδρες τους έχει επηρεάσει αρνητικά την κρίση τους²⁰⁴.

Ο συντηρητικός προσανατολισμός των κακοποιημένων γυναικών και η εσωτερίκευση των πολιτισμικών μύθων και στερεοτύπων γίνονται φανερά από τον τρόπο που αντιμετωπίζουν το ρόλο της γυναίκας στο γάμο ή στη σχέση. Η κακοποιημένη γυναίκα βλέπει τον άνδρα της ως «κεφαλή» της οικογένειας/σχέσης ακόμη κι αν συχνά αυτή είναι που τη στηρίζει (οικονομικά, ανατροφή παιδιών κ.λ.π.), ενώ αισθάνεται ενοχή για τη συμπεριφορά του άνδρα της. Πιστεύει ότι ο σύντροφός της

---

²⁰⁴ Walker E. L., *Η Κακοποιημένη Γυναίκα*, ό.π.

θ' άλλαζε συμπεριφορά αν μπορούσε να αλλάξει η δική της και όταν κάτι τέτοιο δε συμβαίνει, αισθάνεται ακόμη πιο αποτυχημένη. Θεωρεί τον εαυτό της υπεύθυνο για τη δημιουργία του αρμονικού περιβάλλοντος για κάθε μέλος της οικογένειας και προσπαθεί να ελέγξει τους παράγοντες και τις συμπεριφορές εκείνες που μπορεί να προκαλέσουν θυμό στο σύντροφό της. Ζει παγιδευμένη ανάμεσα στην ενοχή και στη βία και προσπαθεί να επιβιώσει αρνούμενη τους φόβους και την οργή της. Μερικές φορές φαίνεται ότι εκδηλώνει παθητικότητα, στην πραγματικότητα όμως μέσα από αυτή τη στάση της προσπαθεί να αποφύγει την κλιμάκωση της βίας του συντρόφου της, που πολλές φορές αποβαίνει μοιραία ακόμη και για την ίδια της τη ζωή²⁰⁵.

Οι γυναίκες-θύματα κακοποίησης υποφέρουν από μόνιμο στρες, ψυχοσωματικά προβλήματα και κατάθλιψη²⁰⁶. Για ν'αντιμετωπίσουν τα προβλήματά τους, συχνά καταφεύγουν στη χρήση αλκοόλ ή ψυχοφαρμάκων και εκδηλώνουν αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές²⁰⁷. Επιπλέον, απομονώνονται αποφεύγοντας τις περισσότερες φορές να αποκαλύψουν το μυστικό της βίαιης συμπεριφοράς των συντρόφων τους, ή αναγκάζονται σε κοινωνική απομόνωση που επιβάλλει η αυταρχική και ζηλότυπη φύση των ανδρών τους.

Επίσης, οι γυναίκες - θύματα κακοποίησης είναι πιθανόν να υπήρξαν θύματα παιδικής κακοποίησης ή μάρτυρες κακοποίησης της μητέρας τους από τον πατέρα κατά την παιδική τους ηλικία, γεγονός που μπορεί να αυξήσει την ανοχή τους απέναντι στη βία των συζύγων/ συντρόφων τους²⁰⁸. Η αξιοποίηση αυτού του στοιχείου στην ερμηνεία

---

²⁰⁵ Βλ. σχετικά, Walker E. L., *Όταν η Αγάπη Σκοτώνει...*, ό.π., Walker E. L., *Η Κακοποιημένη Γυναίκα...*, ό.π..

²⁰⁶ Walker E. L., *Η Κακοποιημένη Γυναίκα...*, ό.π.

²⁰⁷ Σύμφωνα με σχετική έρευνα, μία στις τέσσερις κακοποιημένες γυναίκες έχει αποπειραθεί, τουλάχιστον μια φορά ν' αυτοκτονήσει, μία στις επτά κάνει κατάχρηση αλκοόλ και μία στις δέκα φαρμάκων και εξαρτησιογόνων ουσιών. Περισσότερες από μία στις τρεις κακοποιημένες γυναίκες παραπέμπονται επειγόντως σε ψυχιατρικές υπηρεσίες και τελικά μία στις επτά εγκλείεται σε κρατικά ψυχιατρεία. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, τα προβλήματα αυτά προκύπτουν μετά το πρώτο περιστατικό εκδήλωσης βίας, βλ. Σχετικά, Stark, E., Flitcraft, A., Frazier, W., «Medicine and Patriarchal Violence...», ό.π..

²⁰⁸ Σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα, η πλειοψηφία των κακοποιημένων γυναικών, ή / και οι σύντροφοί τους προέρχονται από βίαιες οικογένειες. Πιο συγκεκριμένα, οι γυναίκες που μεγάλωσαν σε οικογένειες όπου ένας από τους δύο γονείς ασκούσε σωματική βία στον άλλον (ιδιαίτερα αν ο δράστης της καταχρηστικής συμπεριφοράς ήταν ο πατέρας), αναφέρουν σε τριπλάσιο αριθμό ότι κακοποιούνται από το σύντροφό τους, από ότι οι γυναίκες που προέρχονται από μη βίαιες οικογένειες. Βλ. Σχετικά, Petersen, R., «Social class...», ό.π.

της κακοποίησης, χρειάζεται ιδιαίτερα προσοχή. Παλιές αντιλήψεις για το μαζοχισμό και πρόσφατες μελέτες για την εξάρτηση από το ψυχικό τραύμα, τονίζουν ότι η γυναίκα-θύμα επιδιώκει και παίρνει ικανοποίηση από την επανάληψη του τραύματος. Αυτό όμως σπάνια αληθεύει²⁰⁹. Ιδιαίτερα οι γυναίκες που υπήρξαν θύματα κακοποίησης και σεξουαλικής βίας κατά την παιδική και εφηβική τους ηλικία, αναζητούν απελπισμένα τρυφερότητα και φροντίδα. Η τάση τους να υποβαθμίζουν τον εαυτό τους και να εξιδανικεύουν εκείνους με τους οποίους συνδέονται, μειώνουν περισσότερο την κριτική τους ικανότητα. Συμμορφώνονται με τις επιθυμίες των άλλων και αυτόματα, σχεδόν ασυνείδητα, υπακούουν σε αυτούς. Συνεπώς, γίνονται ευάλωτες σε οποιονδήποτε έχει θέση εξουσίας και είναι πιθανό να επαναθυματοποιηθούν.

Στη συνέχεια και στα πλαίσια της προσπάθειας προσέγγισης και κατανόησης της συμπεριφοράς και των αντιδράσεων μιας κακοποιημένης γυναίκας, θα εξεταστούν θέματα που συνδέονται με τις επιπτώσεις που έχει η κακοποίηση στη ζωή της γυναίκας-θύματος, καθώς και τους παραγόντες που επηρεάζουν τη στάση της μέσα ή έξω από τη σχέση κακοποίησης. Ιδιαίτερη αναφορά θα γίνει στις επιπτώσεις του μετατραυματικού στρες και του ψυχικού τραύματος στην ψυχοσωματική κατάσταση του θύματος, καθώς και στη θεωρία της «επίκτητης αδυναμίας» και του «συνδρόμου της κακοποιημένης γυναίκας», που αφορούν στην άγνωστη πραγματικότητα της κακοποιημένης γυναίκας.

2. Η θεωρία του κύκλου της βίας.

Ο κύκλος που ακολουθεί η βία ερευνήθηκε αρχικά και προτάθηκε από τη L. Walker²¹⁰, η οποία υποστηρίζει ότι ο κύκλος της βίας είναι παρών σε όλες τις σχέσεις κακοποίησης, ανεξάρτητα από τη σκληρότητα της βίας. Σύμφωνα με τη Walker, ο κύκλος της βίας περιλαμβάνει τρία στάδια:

α. Το στάδιο όπου «χτίζεται» η ένταση : σ' αυτή τη φάση υπάρχει συσσώρευση στρες και ένταση συναισθημάτων και μπορεί να διαρκέσει από λίγες μέρες ως αρκετά χρόνια

²⁰⁹ Herman, J. L., *Η Βία: Επακόλουθα Ψυχικά Τραύματα ...*, ό.π., σελ. 173-177.

²¹⁰ Walker E. L., *Η Κακοποιημένη Γυναίκα*, ό.π.

β. Το στάδιο της έκρηξης της βίας: το βίαιο «ξέσπασμα» μπορεί να περιλαμβάνει διάφορες μορφές κακοποίησης και να είναι ιδιαίτερα σκληρό, αν ο δράστης βρίσκεται κάτω από έντονο στρες, ή / και την επίρροια τοξικών ουσιών / αλκοόλ.

γ. Το στάδιο της επανόρθωσης: μετά την καταστροφή και τις πληγές της βίας, ο δράστης προσπαθεί να επανορθώσει. Γι' αυτό το λόγο γίνεται ιδιαίτερα στοργικός, φαίνεται μετανιωμένος και πείθει το θύμα ότι δεν θα συμπεριφερθεί ποτέ ξανά με τον ίδιο τρόπο.

Αν το πρόβλημα της κακοποίησης δεν αντιμετωπιστεί εγκαίρως, με το πέρασμα του χρόνου παρατηρείται :

- Μείωση της διάρκειας του πρώτου σταδίου («χτίσιμο» έντασης)
- Αύξηση της διάρκειας και της έντασης του δεύτερου σταδίου (έκρηξη της βίας)
- Μείωση της διάρκειας, στο βαθμό της απαλοιφής, του τρίτου σταδίου (επανόρθωσης).

Στον κύκλο της βίας συμμετέχει και το ίδιο το θύμα, το οποίο επηρεάζεται και από τα τρία στάδια. Κατά τη διάρκεια του πρώτου σταδίου, η ένταση κλιμακώνεται τόσο για το δράστη όσο και για το θύμα. Με το ξέσπασμα της βίας (δεύτερο στάδιο), η ένταση του δράστη εκτονώνεται, ενώ το θύμα εξακολουθεί να τη συσσωρεύει, αδύναμο να την απελευθερώσει. Ο θυμός, η θλίψη και το άγχος του θύματος δεν βρίσκουν διέξοδο, μ' αποτέλεσμα να καταπιέζονται τα συναισθήματα και οι ανάγκες του. Οι συνέπειες στην ψυχική και σωματική υγεία του θύματος μπορεί να είναι καταστροφικές και να του προκαλέσουν μόνιμα ψυχοσωματικά προβλήματα, ή να το οδηγήσουν σε επιθετικότητα κατά άλλων προσώπων, συχνότερα κατά των παιδιών²¹¹.

Το πρώτο σημάδι βίας είναι ένα περιστατικό μιας μεμονωμένης έκρηξης που συνήθως καταλήγει σε μικρή ή καμία βλάβη. Η σχέση μεταξύ των συντρόφων αλλάζει και σε αυτό το στάδιο και οι δύο αισθάνονται ντροπή και ενοχή. Το βίαιο περιστατικό αντιμετωπίζεται μάλλον ως ένα απομονωμένο γεγονός, παρά ως μία αρχή του φαύλου

---

²¹¹ Robertson, R., *Confessions...*, ό.π., σελ. 23-28.

κύκλου της βίας²¹². Η γυναίκα- θύμα είναι πρόθυμη να συγχωρέσει το δράστη και να ξεχάσει ό,τι έγινε. Σε αυτή τη φάση δεν υπάρχει εξωτερική βοήθεια. Αυτή η απουσία παρέμβασης του εξωτερικού ελέγχου μετά το πρώτο βίαιο επεισόδιο, ενισχύει, ως ένα βαθμό, θετικά τη μελλοντική πορεία της βίας και αυξάνει τις πιθανότητες επανεμφάνισης καταχρηστικής συμπεριφοράς.

Στα αρχικά στάδια, η βία φαίνεται προσωρινή και τα προβλήματα που οδήγησαν στην αντιπαράθεση του ζευγαριού, ικανά να αντιμετωπιστούν. Ο δράστης είναι μετανιωμένος και το θύμα ελπίζει ότι η συμπεριφορά του θα αλλάξει. Καθώς ο χρόνος περνά, ο δράστης είναι λιγότερο μετανιωμένος και δεν σκοπεύει να διαφοροποιήσει τη συμπεριφορά του. Η επικράτηση της βίας καθορίζει και την πορεία της σχέσης. Ο δράστης δεν βλέπει τίποτε το μεμπτό και επιλήψιμο στη συμπεριφορά του, ενώ το θύμα γίνεται όλο και πιο νευρικό, είναι σε εγρήγορση, προκειμένου να αντιμετωπίσει την επόμενη βίαιη έκρηξη που μπορεί να είναι μοιραία για την ίδια του τη ζωή. Προσπαθεί επί ματαίω να αλλάξει την κατάσταση εστιάζοντας τις προσπάθειες στη συμπεριφορά του²¹³.

Μετά από το πρώτο βίαιο επεισόδιο, πολλές γυναίκες αναζητούν εσωτερικά τη δική τους ευθύνη για το βίαιο ξέσπασμα του συζύγου/ συντρόφου τους και συχνά αισθάνονται ότι προκάλεσαν το δράστη, επειδή δεν μπόρεσαν να ανταποκριθούν επιτυχώς στο ρόλο τους. Άλλες πάλι φορές αντιδρούν και μάχονται να κατοχυρώσουν μια αξιοπρεπή θέση στη σχέση τους. Όμως, με το πέρασμα του χρόνου, η σκληρότητα και η επικράτηση της βίας στη σχέση, «κάμπει» τις αντιστάσεις των γυναικών.

---

²¹² Όταν ένας άνδρας ασκεί βία στη γυναίκα του γίνεται μια πολύ ισχυρή δήλωση αμφισβήτησης της προσωπικότητας της γυναίκας και των πράξεών της στα πλαίσια του ρόλου της συζύγου/ συντρόφου. Βλ. σχετικά, Ieda, R., «The battered woman», *Women and Therapy*, Vol. 5, No. 2, 1986, pp. 167- 175.

²¹³ Βλ. μεταξύ άλλων, Dobash, R.E., Dobash, R., *Violence against wives*. ό.π., σελ. 97-98.

3. Το ψυχολογικό τραύμα των κακοποιημένων γυναικών και οι τεχνικές επιβίωσης.

Η αίσθηση της απώλειας του ελέγχου, η οποία υπάρχει στις σχέσεις κακοποίησης, είναι ένας σημαντικός παράγοντας πρόκλησης ψυχικού τραύματος στη γυναίκα- θύμα κακοποίησης²¹⁴. Η έλλειψη ελέγχου και η επιβαλλόμενη αδυναμία αυτοπροστασίας, αυξάνει το αίσθημα του φόβου και της ανασφάλειας που αισθάνεται η κακοποιημένη γυναίκα. Το γεγονός και μόνο ότι ζει με ένα σύζυγο/ σύντροφο, ο οποίος μπορεί αιφνίδια να εκδηλώσει εναντίον της καταχρηστική συμπεριφορά, προκαλώντας της ψυχικό ή/ και σωματικό τραυματισμό, την κρατά δέσμια σε μια μη - ισορροπημένη κατάσταση²¹⁵. Η συμπεριφορά της προσαρμόζεται ώστε να είναι σε θέση να ισορροπεί σ' ένα ασταθές περιβάλλον. Βιώνει έντονα συναισθήματα απογοήτευσης και προδοσίας, καθώς αισθάνεται ότι παραβιάστηκε η εμπιστοσύνη και ακυρώθηκε η αγάπη που έδωσε στο σύζυγο/ σύντροφό της.

Η κακοποιημένη γυναίκα, στην προσπάθειά της να μειώσει το αίσθημα απόγνωσης που βιώνει, αναπτύσσει τεχνικές άμβλυνσης ή/ και εξουδετέρωσης του ψυχικού πόνου. Οι ακόλουθες είναι και οι πιο αντιπροσωπευτικές²¹⁶:

1. **Επιδέξια διαχείριση των κρίσεων:** Χρησιμοποιείται σαν μια προσπάθεια ανάκτησης του ελέγχου μιας ασταθούς κατάστασης. Η γυναίκα, συχνά επιτυγχάνει να συγκρατήσει το βίαιο ξέσπασμα του δράστη, με την εξομάλυνση εξωτερικών παραγόντων. Αρκετές φορές, ενδείξεις την οδηγούν στην πρόβλεψη ενδεχόμενης βίας. Με την εφαρμογή της συγκεκριμένης τακτικής προσπαθεί να

²¹⁴ Sonkin, D., DelMartin, Walker, L.E.A, *The Male Batterer* , ό.π.. σελ. 152-155.

²¹⁵ Αξίζει να σημειωθεί ότι οι κακοποιημένες γυναίκες αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα και στον εργασιακό τους χώρο, εξ' αιτίας της κακοποίησής τους. Η υπεραπασχόληση με τα προσωπικά τους προβλήματα, η αδυναμία συγκέντρωσης στο αντικείμενο εργασίας, η αδυναμία συνεργασίας και η μειωμένη ενεργητικότητα είναι μερικές από τις συνέπειες της κακοποίησης που εκδηλώνονται άμεσα στο εργασιακό περιβάλλον των κακοποιημένων γυναικών. Οι γυναίκες- θύματα ζουν και λειτουργούν υπό την πίεση διαρκούς άγχους και φόβου ότι ο σύντροφός τους θα τις απειλήσει στον εργασιακό τους χώρο, θα ενοχλήσει ή θα πάρει τα παιδιά μακριά τους τις ώρες που απουσιάζουν στην εργασία τους. Αυτός ο διαρκής φόβος, ο ψυχικός πόνος και η κατάθλιψη μπορεί να τους στοιχήσει την εργασία τους. Βλ. σχετικά, Walker E. L., *Η Κακοποιημένη Γυναίκα*, ό.π.

²¹⁶ Sonkin, D., DelMartin, Walker, L.E.A, *The Male Batterer* , ό.π.. σελ.155- 158, Dobash, R.E., Dobash, R., *Violence against wives* .. ό.π., σελ. 108-110.

μειώσει την ένταση όταν η κατάσταση τίθεται εκτός ελέγχου. Αυτή η τακτική δεν εγκαταλείπεται εύκολα απ' τα θύματα, γιατί είναι μια τακτική καθημερινής επιβίωσης στη βίαιη σχέση.

2. **Έμμεση έκφραση του θυμού:** Η γυναίκα υιοθετεί έμμεσους τρόπους εκδήλωσης του θυμού της, εξ' αιτίας του φόβου να υποστεί περισσότερη ή σκληρότερη βία, αν εκδηλώσει ανοιχτά το θυμό της. Η συμπεριφορά αυτή καλείται και παθητική επιθετικότητα.
3. **Διχασμός -διαχωρισμός του πνεύματος από το σώμα:** Η τεχνική αυτή προστατεύει την κακοποιημένη γυναίκα από την οδύνη του σωματικού και ψυχικού πόνου της κακοποίησης. Το θύμα κακοποίησης χρησιμοποιεί συχνά ήπια υπνωτικά που το βοηθούν ν' αναισθητοποιηθεί απέναντι στον πόνο. Με τη χρήση αυτής της τεχνικής, η γυναίκα «περνά» σε μια άλλη συνειδησιακή κατάσταση, γεγονός που μπορεί να της προκαλέσει τρόμο στο προσλαμβανόμενο επίπεδο της ενδεχόμενης απώλειας λογικής. Στην πραγματικότητα όμως, με αυτή την προσωρινή «φυγή», καταφέρνει να αυξήσει την αντοχή της απέναντι στον πόνο- ψυχικό και σωματικό- της κακοποίησης. Η τεχνική του διχασμού συνδέεται με την κλιμάκωση της βίας σε ένταση και σοβαρότητα: επιλέγεται συχνότερα όταν αυξάνει η σκληρότητα της βίας.
4. **Άρνηση και ελαχιστοποίηση** της κακοποίησης στον εαυτό της, στα παιδιά, στο ευρύτερο οικογενειακό περιβάλλον και σε άλλους. Στην ουσία πρόκειται για αμυντικό μηχανισμό μείωσης του άγχους που προκαλείται απ' τις προσλαμβανόμενες ψυχικές απειλές (τεχνική μείωσης άγχους - αγωνίας).
5. **Συμβιβασμός - ενδοτικότητα:** Πρόκειται για μια τεχνική επιβίωσης, αλλά και συμβίωσης με τη βία. Η τεχνική αυτή έχει τις ρίζες της στην πρώιμη κοινωνικοποίηση και καλλιεργείται μέσα από την εκμάθηση των κοινωνικών ρόλων. Τα νεαρά κορίτσια που διδάχθηκαν να συμπεριφέρονται κατά τρόπο τέτοιο, ώστε να ικανοποιούν τις επιθυμίες των άλλων και να μην τους απογοητεύουν συναισθηματικά, μπορεί να είναι οι γυναίκες που θα προσπαθήσουν μέσα από το συμβιβασμό και την ενδοτικότητα να ηρεμήσουν το δράστη κακοποίησης. Ο φόβος τους να μην δυσαρεστήσουν κάποιον που βρίσκεται σε θέση ισχύος και χρησιμοποιεί βία εναντίον τους, τις οδηγεί στην

εκδήλωση υπέρμετρης προσπάθειας ικανοποίησης των αναγκών του. Οι κακοποιημένες γυναίκες «μαθαίνουν» να κρύβουν και να καταπιέζουν συναισθήματα που μπορεί να τις φέρουν σε σύγκρουση με τον βίαιο σύντροφό τους.

Η αδυναμία της κακοποιημένης γυναίκας να προβλέψει αν με τη συμπεριφορά της θα καταφέρει να προστατευθεί και να αποφύγει τη βίαιη και καταχρηστική συμπεριφορά του δράστη εναντίον της, της δημιουργεί την αίσθηση ότι έχει χάσει τον έλεγχο της ζωής της και την οδηγεί συχνά στην παθητικότητα. Αυτή η έλλειψη βεβαιότητας και η εξάρτησή της από το αποτέλεσμα της συμπεριφοράς της, καλείται από τους κοινωνικούς επιστήμονες «*επίκτητη αδυναμία*»²¹⁷. Η «επίκτητη αδυναμία» αναφέρεται στην αδυναμία των θυμάτων να προβλέψουν τη θετική ή αρνητική επίδραση που θα έχει η συμπεριφορά τους στην «αναχαίτιση» της βίας του δράστη. Η συμπεριφορά της κακοποιημένης γυναίκας περιχαρακώνεται σε συμπεριφορές οι οποίες ήταν στο παρελθόν αποτελεσματικές και η ίδια δεν επιχειρεί διαφοροποιήσεις αβέβαιου αποτελέσματος.

Τα ψυχολογικά τραύματα του θύματος κακοποίησης εκδηλώνονται ως συμπτώματα διαταραχής, η οποία εντάσσεται στη διαγνωστική κατηγορία «Διαταραχή Μετα - τραυματικού Στρες» που συναντάμε στο D.S.M. III (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) και καλείται «*Σύνδρομο Κακοποιημένης Γυναίκας*»²¹⁸.

Υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός κοινών συναισθηματικών και συμπεριφορικών γνωρισμάτων του «Συνδρόμου Κακοποιημένης Γυναίκας». Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται, το άγχος, ο φόβος, η κατάθλιψη, το σοκ, ο θυμός, η ενοχή, ο εξευτελισμός, η σύγχυση σκέψης, οι φορτικές αναμνήσεις, η μη - ελεγχόμενη αναβίωση

²¹⁷ Sonkin, D., DelMartin, Walker, L.E.A, *The Male Batterer...*, ό.π., σελ. 158-161.

²¹⁸ Σε αρκετές δικαστικές υποθέσεις των Η.Π.Α. που αφορούσαν συζυγοκτονίες με δράστριες τις γυναίκες, το «Σύνδρομο Κακοποιημένης Γυναίκας», έχει χρησιμοποιηθεί ως στοιχείο υπεράσπισης: Οι κακοποιημένες γυναίκες ωθούμενες από συναισθήματα υπέρμετρου φόβου, αλλά και οργής από τον εξευτελισμό τους για μεγάλο χρονικό διάστημα από το βασανιστή- σύντροφο (συσσωρευμένη κακοποίηση), μπορεί να υπερβούν τους κοινωνικούς κανόνες και κάτω από την ισχυρή πίεση του ενστίκτου της αυτοσυντήρησης να οδηγηθούν σε εγκληματική επίθεση εναντίον του κακοποιού τους. βλ. σχετικά Walker E. L. *Όταν η Αγάπη Σκοτώνει...*, ό.π., σελ.17, 232-233.

των τραυματικών γεγονότων, η σκληρότητα, η καχυποψία, η έλλειψη εμπιστοσύνης, και ο τρόμος μπροστά στην πιθανότητα βίαιης επίθεσης²¹⁹.

Οι επιπτώσεις της βίας στις κακοποιημένες γυναίκες, αγγίζουν όλα τα πεδία της ζωής τους και διαταράσσουν τις διαπροσωπικές τους σχέσεις ποικιλοτρόπως: φυσική και συναισθηματική απομάκρυνση - απομόνωση, κακή ποιότητα σχέσεων με φίλους και μέλη της οικογένειας.

---

²¹⁹ Houskamp, B. M., Foy, D. W., "The assessment of posttraumatic stress disorders in battered women", Vol. 6(3), 1991, pp. 367-375.

4. Παράγοντες που επηρεάζουν τη στάση της κακοποιημένης γυναίκας απέναντι στο δράστη και στη σχέση κακοποίησης.

Η δυναμική της συναισθηματικής δέσμευσης μεταξύ του θύματος κακοποίησης και του δράστη, είναι ιδιαίτερα γνωστή σε όσους εργάζονται στο πεδίο της κακοποίησης μεταξύ συζύγων/ συντρόφων. Η πίστη και η δέσμευση των γυναικών προς τους άνδρες που τις κακοποιούν, συχνά εκπλήσσουν τους επαγγελματίες που έρχονται σε επαφή με τα θύματα κακοποίησης (δικηγόρους, θεραπευτές, συμβούλους οικογενειακών δικαστηρίων, δικαστές, αστυνομικούς κ.α.).

Η κατανόηση και η ερμηνεία της συμπεριφοράς της κακοποιημένης γυναίκας διακρίνεται από εξαιρετική δυσκολία, ιδιαίτερα όταν δεν εξετάζονται οι ισχυροί συναισθηματικοί δεσμοί που αναπτύσσονται υπό συνθήκες σκληρής και διαρκούς κακομεταχείρισης. Όταν εξετάζονται οι λόγοι για τους οποίους ένα θύμα δεν εγκαταλείπει τη σχέση κακοποίησης, οι απόψεις των ειδικών επιστημόνων εμφανίζονται επηρεασμένες από τους μύθους που αποδίδουν ευθύνη στο θύμα. Οι σχετικές αντιλήψεις των επαγγελματιών στο χώρο της υγείας, των κοινωνικών υπηρεσιών και του ποινικού συστήματος, υποστηρίζουν την καλλιέργεια ενός κοινωνικού και νομικού κλίματος που ενισχύει την ανικανότητα του θύματος να βγει από τη σχέση κακοποίησης²²⁰.

Ο όρος «τραυματικός δεσμός» χρησιμοποιείται για να περιγράψει την ισχυρή συναισθηματική ένωση που αναπτύσσεται μεταξύ δύο ατόμων, εκ των οποίων το ένα καταφέρεται εναντίον του άλλου και το υποτάσσει, χρησιμοποιώντας βία, απειλές και άλλες καταχρηστικές συμπεριφορές²²¹. Υπάρχουν πολλές και διαφορετικές περιπτώσεις κατά τις οποίες, ισχυροί συναισθηματικοί δεσμοί αναπτύσσονται υπό συνθήκες βίας μεταξύ του θύματος και του δράστη καταχρηστικών συμπεριφορών. Για παράδειγμα, άτομα που έχουν βρεθεί σε κατάσταση ομηρίας αναφέρονται θετικά ως προς τους

²²⁰ Hendricks- Mathews, M. "The Battered Women: Is She Ready For Help?", *Social Casework*, Vol. 63(3), 1982, pp. 131- 137.

²²¹ Painter, S.L., Dutton, D., «Partners of Emotional Bonding in Battered Women's Traumatic Bonding», *International journal of Women's Studies*, 1985, p.p. 363 - 374

δράστες, κακοποιημένα παιδιά διατηρούν ισχυρούς δεσμούς με τους γονείς που τα κακοποιούν κ.α²²². Τα ζεύγη στα οποία μπορεί να συναντήσουμε «τραυματική δέσμευση» είναι μεταξύ άλλων δράστης και θύμα ενδοοικογενειακής βίας (κακοποίηση συζύγων, παιδιών), οπαδός και ηγέτης (χαρακτηριστικά αναφέρεται η περίπτωση του ναζισμού ή παραθρησκευτικών οργανώσεων), φυλακισμένος και φύλακας. Τα κοινά χαρακτηριστικά στη δομή αυτών των φαινομενικά διαφορετικών σχέσεων είναι: α) η επικράτηση του μοντέλου κυρίαρχου - κυριαρχούμενου στη σχέση, μέσα από την άνιση κατανομή δύναμης και ισχύος μεταξύ των μελών της (το άτομο που υφίσταται την καταχρηστική συμπεριφορά, αντιλαμβάνεται τον εαυτό του υποταγμένο και ελεγχόμενο από το δράστη αυτής της συμπεριφοράς) και β) η περιοδική φύση της καταχρηστικής συμπεριφοράς.

Οι κοινωνικοί ψυχολόγοι υποστηρίζουν ότι στις μη - ισοροπημένες σχέσεις, υπό την έννοια της άνισης κατανομής δύναμης μεταξύ των μελών της, τα υποκείμενα που υφίσταται βία ενδέχεται να εκδηλώσουν ψυχοπαθολογικές διαταραχές. Καθώς αυξάνει η δύναμη του δράστη μέσα από την καταχρηστική του συμπεριφορά, το θύμα που βρίσκεται σε μειονεκτική θέση, αποδυναμώνεται, παρουσιάζει μειωμένη αυτοεκτίμηση και αντιλαμβάνεται την αδυναμία του ως εμπόδιο προκειμένου να υπάρξει αυτοδύναμο και ανεξάρτητο, μακριά από το δράστη από τον οποίο εξαρτάται πλέον όλο και περισσότερο. Με τη σειρά του, ο δράστης, ως το ισχυρό μέλος της σχέσης, αισθάνεται έντονη την ανάγκη να διατηρήσει τη σχέση με το θύμα, γιατί με αυτό τον τρόπο θα διατηρήσει τη δύναμη και υπεροχή τού. Κατά συνέπεια δράστης και θύμα εγκλωβίζονται μέσα σε μία σχέση που τελικά θα αποδειχθεί καταστροφική για τον έναν ή και τους δύο²²³.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η περιοδικότητα της κακοποίησης ή αλλιώς, ο κύκλος της βίας, μπορούν να ενισχύσουν τη διαδικασία σχηματισμού του τραυματικού δεσμού μεταξύ θύματος και θύτη. Το κυρίαρχο υποκείμενο (ο δράστης) καταφέρεται περιοδικά

²²² βλ. σχετικά με τη σεξουαλική παραβίαση - αιμομιξία, Αρτινοπούλου, Β., *Αιμομιξία Θεωρητικές προσεγγίσεις και ερευνητικά δεδομένα*, Αθήνα, εκδ. Νομική βιβλιοθήκη, 1995.

²²³ Weitzman, J., Dreen, K., "Wife Beating: A View of the Marital Dyad", *Social Casework*, Vol. 63(5), 1982.

εναντίον του υποταγμένου (θύμα) με απειλές, λεκτική ή / και σωματική βία. Με το ξέσπασμα της βίας, η πρώτη αίσθηση της κακοποιημένης γυναίκας είναι μια αίσθηση δυσπιστίας ότι το περιστατικό συνέβη στ' αλήθεια. Ακολουθεί η συναισθηματική κατάρρευση, κοινή στα θύματα καταστροφών (disaster victims). Η κατάρρευση συνοδεύεται από αδράνεια, κατάθλιψη, αισθήματα ενοχής και αδυναμίας²²⁴. Παράλληλα το θύμα παραμένει ευάλωτο και εξαρτημένο για αρκετό διάστημα μετά την εκδήλωσή του περιστατικού.

Μεταξύ των διαστημάτων που μεσολαμβάνονται ανάμεσα στα βίαια επεισόδια, ο δράστης εκδηλώνει «φυσιολογική», μη βίαιη και κοινωνικά αποδεκτή συμπεριφορά και η σχέση περνά από μία φάση «εξομάλυνσης». Εντούτοις, αυτή η περίοδος είναι και η πιο επικίνδυνη για τα θύματα, αφού λειτουργεί ως συναισθηματική «παγίδα». Τα αρνητικά συναισθήματα που νοιώθει το θύμα για το δράστη κατά την περίοδο των βίαιων συγκρούσεων υποχωρούν και παραχωρούν τη θέση τους σε συναισθήματα ανακούφισης. Τα θύματα περιγράφουν αυτές τις περιόδους ως ιδιαίτερα ευχάριστες περιόδους συμφιλίωσης μεταξύ των συντρόφων²²⁵. Η ελπίδα για βελτίωση της σχέσης επιστρέφει και ενισχύεται η παραμονή του θύματος σε αυτή.

Οι διερεύνηση των παραγόντων που επηρεάζουν την απόφαση μιας κακοποιημένης γυναίκας να παραμείνει ή όχι στη σχέση κακοποίησης, αποτέλεσαν πεδίο έντονων ερευνητικών πρωτοβουλιών²²⁶. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία και την ερευνητική εμπειρία, οι κακοποιημένες γυναίκες χαρακτηρίζονται ως αδύναμες και συχνά παγιδευμένες στη σχέση τους εξ' αιτίας ψυχολογικών, κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων.

---

²²⁴ Painter, S.L., Dutton, D., «Partners of Emotional Bonding...», ό.π.

²²⁵ Στο ίδιο. Βλ. επίσης, Walker E. L., *Η Κακοποιημένη Γυναίκα*, ό.π.

²²⁶ βλ. σχετικά, Walker E. L., *Η Κακοποιημένη Γυναίκα*, ό.π., Gelles, R. J., *Intimate Violence in Families*, ό.π., Pagelow, M. D., *Family Violence...*, ό.π., Browne, A., «Marital Violence: Battered Women», In Barnett, O. W., Miller-Perrin, C. L., Perrin, R. D., *Family Violence...*, ό.π., Pescosolido, B. A., «Beyond Rational Choice: The Social Dynamics of How People Seek Help», *American Journal of Sociology*, Vol. 97, No. 4, January 1992, pp.1096-1138, Strube, M.J., Barbour, L.S., «Factors related to the decision to leave an abusive relationship», *Journal of Marriage and the family*, Vol. 46(4). 1984, pp: 837-843, Herbert, T.B., Silver, R.C., Ellard, J. H., «Coping with an abusive relationship: How and why do women stay?», *Journal of Marriage and the family*, Vol. 53(2), 1991, pp: 311-323, Painter, S.L., Dutton, D., «Partners of Emotional Bonding...», ό.π.

Οι μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν κυρίως μέσα από τις σχετικές έρευνες διερεύνησης των παραγόντων που επιδρούν καθοριστικά στην απόφαση των κακοποιημένων γυναικών να εγκαταλείψουν το βίαιο σύζυγο/ σύντροφό τους είναι οι ακόλουθες²²⁷:

- ❖ *Κοινωνιοδημογραφικά χαρακτηριστικά θύματος* (εισόδημα, μόρφωση, απασχόληση κ.α.).
- ❖ *Ιστορικό βίας του θύματος* (μάρτυρας γονεϊκής βίας, θύμα παιδικής κακομεταχείρισης, ύπαρξη προηγούμενων βίαιων ερωτικών σχέσεων).
- ❖ *Κοινωνικές αντιλήψεις* του θύματος για τους ρόλους των δύο φύλων και η *ψυχοκοινωνική του προσαρμογή*.
- ❖ *Η αντίληψη του θύματος για τη μορφή και το περιεχόμενο των σχέσεων* (για τη μέτρηση, χρησιμοποιείται κλίμακα ερωτήσεων τύπου: «πιστεύετε ότι η σχέση σας είναι όπως οι περισσότερες σχέσεις;»).
- ❖ *Αρνητική έκβαση της σχέσης* (αύξηση της συχνότητας των βίαιων περιστατικών, μείωση της εκδήλωσης αγάπης και τρυφερότητας).
- ❖ *Μορφή, και σοβαρότητα βίας* (λεκτική/ ψυχολογική / σεξουαλική και σωματική κακοποίηση: αύξηση της σοβαρότητας των περιστατικών και των συνεπειών στο θύμα).
- ❖ *Αξιολόγηση βίαιου περιστατικού* (Εκφράζεται κυρίως μέσα από: α) την αυτοενοχοποίηση: «Έφταιγα γιατί προκάλεσα το δράστη με τη συμπεριφορά μου», β) την απόδοση της ενοχής στο δράστη, κυρίως για λόγους προσωπικότητας και χαρακτήρα: «Είναι από τη φύση του βιαιός» και γ) την απόδοση της ενοχής στον δράστη εξ' αιτίας συγκυριακών εξωτερικών πιέσεων: «Ο άνδρας μου δεν θα ήταν βιαιός απέναντί μου αν δεν αντιμετώπιζε τόση πίεση από οικονομικά προβλήματα»).
- ❖ *Αξιολόγηση, από το θύμα, των θετικών στοιχείων της προσωπικότητας και συμπεριφοράς του συζύγου/ συντρόφου, καθώς και των θετικών πλευρών της*

---

²²⁷ Συμπληρωματικά, εξετάζονται μεταβλητές όπως: η ύπαρξη παιδιών και ο αριθμός τους, η ύπαρξη κοινωνικής υποστήριξης, οι στρατηγικές αντιμετώπισης της βίας που έχει αναπτύξει το θύμα και τα μέτρα που έχει λάβει κατά το παρελθόν (αναζήτηση νομικής βοήθειας, συμβουλευτικής κ.α.), ο χρόνος διάρκειας της σχέσης.

σχέσης (αγάπη, σεξουαλική ικανοποίηση, ικανοποίηση από το ρόλο του άνδρα ως πατέρα, ικανοποίηση από το κοινωνικό πρόσωπο της οικογένειας/ σχέσης κ.α.).

Συχνά, οι γυναίκες θύματα κακοποίησης που παραμένουν στη σχέση τους, ελαχιστοποιούν το ίδιο το γεγονός της κακοποίησής τους. Στην προσπάθειά τους να αντιμετωπίσουν το άγχος και τις πιέσεις που αναπτύσσονται σ' ένα κλίμα τρομοκρατίας, απειλών, ψυχολογικού πολέμου και σωματικής επίθεσης, οι γυναίκες εμπλέκονται σε πολύπλοκους μηχανισμούς εξουδετέρωσης και εκμηδενισμού των δυσάρεστων συνεπειών. Στη συνείδησή του το θύμα κακοποίησης αναδεικνύει στοιχεία που συνδέονται θετικά με το δράστη και τη σχέση τους, όπως για παράδειγμα, η αγάπη και η έλξη. Υποβαθμίζει δε, τις αρνητικές συνέπειες της κακοποίησης στην ψυχική και σωματική του κατάσταση στρέφοντας την προσοχή του σε άτομα περισσότερο άτυχα ή δυστυχημένα και σε καταστάσεις πιο δυσάρεστες απ' αυτές που βιώνει. (π.χ. η γυναίκα αισθάνεται ικανοποιημένη που δεν έχει παντρευτεί, ή έχει σχέση με έναν άπιστο άνδρα, ή δεν κακοποιείται τόσο σκληρά ή συχνά όσο άλλες γυναίκες, ή δεν βιώνει οικονομικές και συναισθηματικές δυσκολίες που απορρέουν από έναν χωρισμό ή διαζύγιο).

Σε αυτό το σημείο, πρέπει να επισημανθεί ότι τα πορίσματα των ερευνών σχετικά με τους παράγοντες που επιδρούν στην απόφαση της κακοποιημένης γυναίκας να διακόψει ή όχι τη σχέση της, είναι συχνά αντιφατικά και αλληλοσυγκρουόμενα. Αυτό συμβαίνει κυρίως γιατί δεν γίνεται σαφής διαχωρισμός μεταξύ των μορφών της βίας που εξετάζονται και από τις οποίες πλήττεται το θύμα. Διαφορετικές μορφές βίας, έχουν και διαφορετικές επιδράσεις στην ψυχοκοινωνική κατάσταση και συμπεριφορά των θυμάτων²²⁸. Μέσα στο πλαίσιο της κριτικής προσέγγισης, επισημαίνεται ότι είναι αναγκαία όχι μόνο η συνέχιση των ερευνών (κλινικών και πεδίου), αλλά και η ενσωμάτωση σε αυτές υποθέσεων διερεύνησης του τρόπου με τον οποίο κοινωνικο - ψυχολογικές μεταβλητές επιδρούν στην καθιέρωση συναισθηματικών δεσμών στις σχέσεις βίας και κακοποίησης, ικανές να επηρεάσουν σημαντικά τη στάση και τη συμπεριφορά του θύματος²²⁹.

²²⁸ Herbert, T.B., Silver, R.C., Ellard, J. H., «Coping with an abusive relationship...», ό.π.

²²⁹ Painter, S.L., Dutton, D., «Partners of Emotional Bonding...» ό.π.

Διευρύνοντας κανείς την οπτική του γύρω από τις σχέσεις κακοποίησης, οφείλει να λάβει υπόψη τη *δέσμευση* μεταξύ των υποκειμένων, η οποία σχηματίζεται υπό την επίδραση παραγόντων όπως, η ικανοποίηση, το κέρδος και το κόστος των συμπεριφορών, καθώς και οι συναισθηματικές επενδύσεις. Σε γενικές γραμμές υποστηρίζεται ότι οι εμπειρίες ενός ατόμου με το σύντροφό του είναι ποικίλες και η απόφαση να παραμείνει στη σχέση αντανακλά την πεποίθησή του ότι τα θετικά στοιχεία της σχέσης υπερέρχουν των αρνητικών στοιχείων. Συνεπώς, λαμβάνοντας υπόψη το κόστος και το κέρδος που απορρέει από τη σχέση, τα υποκείμενα θα παραμείνουν σ' αυτήν, ακόμη και όταν είναι ελάχιστα αποδεκτά, αλλά καλύτερη από οποιαδήποτε άλλη διαθέσιμη εναλλακτική λύση²³⁰.

Ένα εξαιρετικά κρίσιμο και σημαντικό στοιχείο στη μελέτη της στάσης και συμπεριφοράς της κακοποιημένης γυναίκας αποτελεί η αυτο-ενοχοποίηση του θύματος για τη συμπεριφορά του δράστη. Από σχετικές έρευνες έχει προκύψει ότι οι γυναίκες που παραμένουν στη βίαιη σχέση, τείνουν σε μεγάλο βαθμό να θεωρούν τον εαυτό τους υπεύθυνο για την καταχρηστική συμπεριφορά του συζύγου/ συντρόφου τους, σε αντίθεση με τις γυναίκες που διακόπτουν τη σχέση τους, οι οποίες αποδίδουν ευθύνη στο δράστη²³¹.

Το φαινόμενο της αυτό - ενοχοποίησης του θύματος κακοποίησης έχει απασχολήσει έντονα τους επιστήμονες, καθώς φαίνεται ότι συνδέεται με τις συνέπειες της κακοποίησης στην προσωπικότητα του θύματος (χαμηλό επίπεδο αυτοεκτίμησης, κατάθλιψη κ.α.). Συναντάται συχνότερα μεταξύ των θυμάτων βιασμού και συζυγικής βίας²³². Αντίθετα με τα θύματά του βιασμού, τα θύματα της συζυγικής βίας που βιώνουν μία συνεχή και επαναλαμβανόμενη αρνητική εμπειρία, τείνουν να αυτο-

---

²³⁰ Τα πορίσματα σχετικής έρευνας υποστηρίζουν ότι οι γυναίκες που εξετάζουν περισσότερο τη θετική από την αρνητική πλευρά της βίαιης σχέσης τους και παραμένουν σε αυτή, είναι κυρίως γυναίκες που έχουν υψηλό οικογενειακό εισόδημα, αποδίδουν λιγότερο την ευθύνη της κακοποίησης στον σύντροφό τους και περισσότερο στον εαυτό τους, βιώνουν λιγότερο συχνά σκληρή σωματική βία και λεκτική κακομεταχείριση. Βλ. σχετικά, Herbert, T.B., Silver, R.C., Ellard, J. H., «Coping with an abusive...», ό.π. -

²³¹ Andrews, B., Brewin, C.R., «Attributions of Blame for Marital Violence: A Study of Antecedents and Consequences», *Journal of Marriage and the family*, Vol. 52(3), 1990, pp.757-766.

²³² Ενδεικτικά, Dobash, R.E., Dobash, R., *Violence against wives...*, ό.π.

ενοχοποιούνται περισσότερο συχνά. Ιδιαίτερα τα θύματα που έχουν κακοποιηθεί κατά το παρελθόν και μέσα από άλλες σχέσεις (οικογένεια, προηγούμενους συντρόφους) αισθάνονται ότι θα πρέπει να έχουν τα ίδια κάποιο πρόβλημα γι' αυτό και τυγχάνουν αυτής της μεταχείρισης.

Η απόδοση ευθύνης της καταχρηστικής συμπεριφοράς περιλαμβάνει τις ακόλουθες περιπτώσεις:

- ❖ **Αυτο - ενοχοποίηση θύματος βάσει χαρακτήρα:** οι γυναίκες πιστεύουν ότι δεν είναι ελκυστικές, έχουν πολλές ατέλειες και είναι προκλητικές από τη φύση τους.
- ❖ **Αυτο - ενοχοποίηση θύματος βάσει συμπεριφοράς:** οι γυναίκες εκτιμούν ότι δεν συμπεριφέρθηκαν σωστά, δεν έπρεπε να παραπονεθούν ή να εκφράσουν αντίλογο στο σύζυγο/ σύντροφό τους.
- ❖ **Ενοχοποίηση δράστη βάσει χαρακτήρα:** οι γυναίκες εκτιμούν ότι η βίαιη συμπεριφορά του συζύγου/ συντρόφου τους οφείλεται σε ψυχοπαθολογικά αίτια, ή στη χρήση αλκοόλ και άλλων εξαρτησιογόνων ουσιών.
- ❖ **Ενοχοποίηση δράστη βάσει συμπεριφοράς.** οι γυναίκες εκτιμούν ότι η βίαιη συμπεριφορά του συζύγου/ συντρόφου τους οφείλεται σε εξωτερικούς παράγοντες όπως εργασιακή πίεση, οικονομικά προβλήματα κ.α.

Η ερευνητική εμπειρία, σημειώνει ότι η αυτο - ενοχοποίηση ενισχύεται πολλές φορές από την αντίδραση των άλλων. Σε περιπτώσεις όπως η συζυγική βία, οι κοινωνικές επιρροές παίζουν σημαντικό ρόλο στην απόδοση της ευθύνης και στη διαμόρφωση των αντιλήψεων γύρω από το θέμα. Υπάρχει μία καταγεγραμμένη τάση, τόσο ο ίδιος ο δράστης, όσο και οι απλοί θεατές της ενδοοικογενειακής βίας να αποδίδουν την ευθύνη στο θύμα²³³.

---

²³³ Barnett, O. W., Martinez, T. E., Keyson, M., "The relationship between violence, social support and self-blame in battered women", *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 11(2), 1996, pp. 221-231.

Συνοψίζοντας τα σημαντικότερα ευρήματα των ερευνών, αναφέρουμε μερικούς από τους κυριώτερους λόγους που επιδρούν στην απόφαση της κακοποιημένης γυναίκας να εγκαταλείψει τη βίαση σχέση και το βασανιστή της²³⁴:

- **Ο φόβος:** πρόκειται για το κυρίαρχο συναίσθημα που τροφοδοτεί και ενδυναμώνει τις σχέσεις κακοποίησης, αλλά και για έναν πολύ ισχυρό αποτρεπτικό παράγοντα, διακοπής της σχέσης. Η απόδραση από μια σχέση κακοποίησης είναι επικίνδυνη, περισσότερο, μερικές φορές, και από την ίδια την παραμονή σε αυτή.
- **Η οικονομική ανεπάρκεια:** η έλλειψη απασχόλησης και η οικονομική δυσχέρεια αποτελούν εμπόδια στην απόφαση της γυναίκας να απομακρυνθεί από τη σχέση, τα οποία φαντάζουν ανυπέρβλητα όταν το θύμα είναι και μητέρα και έχει την ευθύνη ανατροφής των παιδιών.
- **Η εξάρτηση:** η χρόνια σωματική και συναισθηματική κακομεταχείριση, έχει σταδιακά καταστρέψει την αυτο-εκτίμηση του θύματος και έχει βοηθήσει στην επικράτηση συναισθηματικών, οικονομικών και κοινωνικών εξαρτήσεων του θύματος από το δράστη, στο βαθμό που το ίδιο το θύμα πιστεύει ότι δεν μπορεί να επιβιώσει μακριά από αυτόν.
- **Η αγάπη προς το δράστη:** θετικά συναισθήματα που δεν έχουν πάψει να υπάρχουν από την πλευρά του θύματος και τροφοδοτούν την ελπίδα ή την αυταπάτη, ότι ο δράστης θα αλλάξει συμπεριφορά.
- **Η αποδοχή της βίας μέσα από το αξιακό σύστημα του θύματος:** πρόκειται για την αποδοχή της κουλτούρας της βίας από το θύμα. Η βία δεν έχει απαξιωτικό χαρακτήρα, είναι κοινωνικά αποδεκτή και αναμενόμενη συμπεριφορά στα πλαίσια της οικογενειακής ζωής, ή του γάμου. Αυτό σημαίνει ότι το θύμα δεν θεωρεί ότι η βία αποτελεί λόγο διακοπής της σχέσης.

---

²³⁴ Walker E. L., *Η Κακοποιημένη Γυναίκα...*, ό.π.

- Τα κοινωνικά στερεότυπα γύρω από το ρόλο των δύο φύλων. Στη συνείδηση των γυναικών ο «ανδρισμός» και η συμπεριφορά των ανδρών εμπεριέχει στοιχεία βίας και επιβολής, που τους ασκούν γοητεία. Πολλές γυναίκες δηλώνουν ότι προτιμούν ριψοκίνδυνες σχέσεις με σκληρούς και επικίνδυνους άνδρες. Αν και δεν επιθυμούν, ούτε απολαμβάνουν την κακοποίησή τους, βρίσκουν τους βίαιους συντρόφους τους χαρισματικούς και ελκυστικούς και για αυτούς τους λόγους δεν επιθυμούν να τους εγκαταλείψουν.

Κεφάλαιο 3:

Η προβληματική της αντιμετώπισης του θύματος κακοποίησης

Η παρέμβαση της πολιτείας και της κοινωνίας σε θέματα οικογενειακών διαφορών και συγκρούσεων δημιουργεί πολλούς προβληματισμούς και διλήμματα σε σχέση με τη φύση της παρέμβασης και την αποτελεσματικότητά της. Σε μία δημοκρατική κοινωνία, η απομάκρυνση απ' τις παραδοσιακές μεθόδους παροχής υπηρεσιών στήριξης, προνοιακού χαρακτήρα, μπορεί να εγείρει σημαντικά ηθικά και νομικά ζητήματα. Για παράδειγμα, πότε και κάτω από ποιες συνθήκες μπορούν και πρέπει να παρεμβαίνουν οι κοινωνικές υπηρεσίες στις οικογένειες εκείνες, όπου οι σχέσεις τους διακρίνονται από δυσκολίες και συγκρούσεις, οι οποίες ενδέχεται να παρεκτραπούν στο μέλλον και να οδηγήσουν σε εκδήλωση βίας; Μέχρι ποιο σημείο θα φτάσει η νομική και κοινωνική παρέμβαση; Η οικογένεια έχει τη δυνατότητα, το δικαίωμα και την ικανότητα να διευθετήσει από μόνη της τα προβλήματα που εκδηλώνονται στους στενούς κόλπους της, διατηρώντας ανέπαφο, από εξωτερικές παρεμβάσεις, τον ιδιωτικό της χώρο; Στη συνέχεια, μέσα από την εξέταση των τριών βασικότερων πεδίων παρέμβασης (ιατρικό, κοινωνικοθεραπευτικό και νομικό) υπέρ των θυμάτων κακοποίησης, επιδιώκεται η διερεύνηση των ανωτέρω καίριων ερωτημάτων.

1. Η ιατρική - κλινική προσέγγιση του θύματος.

Οι κακοποιημένες γυναίκες θέτουν τρομακτικά εμπόδια και προβλήματα στην ιατρική, όχι μόνο γιατί μεγάλος αριθμός αυτών επισκέπτεται συχνά τα επείγοντα περιστατικά των νοσηλευτικών ιδρυμάτων, αλλά γιατί επίσης, η κλινική τους εικόνα δεν ακολουθεί την αναμενόμενη, από ιατρικής άποψης, εξέλιξη και τα τραύματά τους φαίνεται να μην συνδέονται μεταξύ τους²³⁵. Αρχικά, οι ιατροί αντιμετωπίζουν τα τραύματα των κακοποιημένων γυναικών ως απλά ιατρικά προβλήματα. Στην πορεία

---

²³⁵ Η κακοποίηση είναι μια σειρά, κοινωνικά απομονωμένων, εμπειριών για το θύμα. Καθώς οι πληγές εμφανίζονται στο σώμα του και ο πόνος διαποτίζει τη συνείδησή του, ψυχοσωματικά συμπτώματα, όπως πονοκέφαλος, εντερικές δυσλειτουργίες, τραυματισμοί μυών, φοβίες, κατάθλιψη, σύγχυση και αποπροσανατολισμός, κάνουν επίσης την εμφάνισή τους. Βλ. σχετικά, Tiffi, L. L., *Battering of Women...*, ό.π., σελ. 32-40.

γίνεται φανερό όμως ότι ούτε οι «ασθενείς», ούτε τα τραύματά τους εμπίπτουν στους κανόνες της ιατρικής συμπτωματολογίας συγκεκριμένων παθήσεων.

Η κλινική- ιατρική προσέγγιση των κακοποιημένων γυναικών είναι βαθύτατα επηρεασμένη από τους επικρατούντες μύθους γύρω από τη γυναίκα - θύμα²³⁶. Όταν μια κακοποιημένη γυναίκα εισαχθεί στο ιατρικό σύστημα περνάει από διάφορα στάδια και βρίσκεται αντιμέτωπη με τις προκαταλήψεις και τους μύθους που προσδίδουν την ευθύνη και το στίγμα για τη βίαιη συμπεριφορά του δράστη στο θύμα. Συχνά, το πρόβλημα των κακοποιημένων γυναικών που είναι πρωταρχικώς η βία, δεν αναγνωρίζεται και δεν εντοπίζεται από τους θεράποντες ιατρούς. Αλλά ακόμη και αν το εντοπίσουν, ακολουθούν λανθασμένες ενέργειες αντιμετώπισης του προβλήματος σε δύο κύρια σημεία: α) την ελαχιστοποίηση της σοβαρότητας της βίας αυτής καθ' αυτής και των συνεπειών της στο θύμα και β) την κακή χρήση των κλινικών δεδομένων²³⁷.

Οι ιατροί συχνά ελαχιστοποιούν τη σημασία που έχει η πληροφορία ότι μια γυναίκα υπήρξε θύμα ελαφριάς μορφής σωματικής επίθεσης (π.χ. χαστούκι) από το σύζυγο/ σύντροφό της, γιατί υιοθετούν την άποψη ότι στα πλαίσια ενός γάμου/ μίας σχέσης, μπορεί να υπάρξουν και «ατυχείς» στιγμές, υπό τη μορφή της ήπιας σωματικής επίθεσης. Η κακοποίηση μπορεί επίσης να θεωρηθεί μέρος μιας ευρύτερα προβληματικής κοινωνικής κατάστασης. Οι κακοποιημένες γυναίκες αντιμετωπίζουν συχνά διάφορα προβλήματα στις σχέσεις τους, όπως: προβλήματα αλκοολισμού του συζύγου/ συντρόφου τους, προβλήματα στη σχέση τους με τα παιδιά κ.α. Καθώς οι ιατροί συγκεντρώνουν πληροφορίες για να συνθέσουν την ιστορία της γυναίκας-ασθενούς, η κακοποίηση μπορεί να θεωρηθεί ένα από τα πολλά προβλήματα που αντιμετωπίζει στα πλαίσια μιας ευρύτερα προβληματικής ψυχοκοινωνικής κατάστασης. Η κακοποίηση επαναπροσδιορίζεται και η παρουσία της ως πραγματικού και καθοριστικού παράγοντα στη ζωή της γυναίκας βαθμιαία εξαφανίζεται.

---

²³⁶ Kurz, D., «Interventions with Battered Women in Health Care Settings», *Violence and Victims*, Vol. 5, No. 4, 1990, pp. 243- 255.

²³⁷ Bograd, M., «Battered women, cultural myths and clinical interventions: A feminist analysis», *Women and Therapy*, Vol. 1, No. 3, 1982, pp. 69-77

Συμπληρωματικά, ο κακός χειρισμός των κλινικών δεδομένων που οφείλονται στην επίδραση της βίας στην προσωπικότητα και στη ζωή του θύματος, είναι εμποτισμένος από τους μύθους περί κακοποίησης. Η γυναίκα - θύμα αρχίζει να εκδηλώνει στο χώρο και στο χρόνο «συμπτώματα» συνδεδεμένα με την κακοποίηση, αλλά επίσης ικανά να διαχωριστούν από αυτή. Τα συμπτώματα αυτά είναι εν μέρει το αποτέλεσμα των πρώτων απόπειρων της ιατρικής παρέμβασης να προσδώσουν στη γυναίκα - ασθενή το στερεότυπο της ψυχιατρικής ετικέτας. Διαγνωστικά, η κακοποίηση ορίζεται συχνά ως δευτερεύον πρόβλημα, ή ως προβληματική κατάσταση που αναδεικνύει όμως άλλες, πιο «βασικές» δυσλειτουργίες της γυναίκας. Για παράδειγμα, θεωρείται ότι η γυναίκα είναι ψυχικά διαταραγμένη, καταθλιπτική, κ.α. Το αποτέλεσμα συγχέεται με την αιτία: μπορεί η γυναίκα να πάσχει από κατάθλιψη ή άλλη ψυχική διαταραχή ως συνέπεια της κακοποίησής της, γεγονός που υποστηρίζεται και από τις επιστημονικές έρευνες²³⁸.

Ο χαρακτηρισμός της κακοποιημένης γυναίκας ως ασθενούς, μπορεί να την οδηγήσει σε μια κακώς νοούμενη εξάρτηση από το θεραπευτή της. Οι πιο συχνές διαγνώσεις των ιατρών για το θύμα κακοποίησης, λειτουργούν πολλές φορές χωρίς θεραπευτική πρόθεση και αφορούν ιατρικές ετικέτες όπως, «αλκοολική», «ναρκομανής», «υστερική», «υποχόνδρια», «καταθλιπτική», χαρακτηρισμοί που λειτουργούν στιγματιστικά για το θύμα²³⁹. Ο ιατρικός στιγματισμός είναι πιθανό να επιδεινώσει την ήδη βεβαρημένη ψυχική κατάσταση της κακοποιημένης γυναίκας, να ενισχύσει το αίσθημα ενοχής της και να μειώσει περαιτέρω την αυτο-εκτίμησή της.

Οι Flitcraft και Stark πολύ χαρακτηριστικά αναφέρουν²⁴⁰:

«Η διαδικασία του ιατρικού στιγματισμού ενεργοποιεί πολυάριθμες καταστροφικές συμπεριφορές που αρχίζουν να παρουσιάζονται παράλληλα με τις σωματικές συνέπειες και τα νευρολογικά συμπτώματα της κακοποίησης. Ο ιατρός οδηγείται στα όρια της ιατρικής αντίληψης μέσα από την επιμονή των συμπτωμάτων της κακοποιημένης γυναίκας και την αποτυχία της θεραπείας του. Σκέφτεται την πιθανότητα κάτι να μην

²³⁸ βλ. σχετικά στο κεφάλαιο 2, του δεύτερου μέρους της παρούσας μελέτης.

²³⁹ Stark, E., Flitcraft, A., Frazier, W., «Medicine and Patriarchal Violence...» ό.π.,σελ. 469-477.

²⁴⁰ Στο Tiffit, L. L., *Battering of Women...*, ό.π., σελ. 33-34.

πηγαίνει «καλά» με την προσωπικότητα της γυναίκας, ιδιαίτερα όταν ταυτόχρονα εμφανίζονται προβλήματα τα οποία μπορεί να φαίνονται ανεξάρτητα της κακοποίησης και να διαχωριστούν από αυτήν. Έτσι, ο αλκοολισμός, η τοξικοεξάρτηση και οι ψυχικές διαταραχές του θύματος εξετάζονται ως απομονωμένα και ανεξάρτητα της κακοποίησης προβλήματα».

Συμπερασματικές διαγνώσεις για την ψυχοπαθολογία της γυναίκας μπορούν μόνο να γίνουν αφού έχει ήδη και κατά προτεραιότητα, αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της κακοποίησης και αυτό γιατί μπορεί η κακοποιημένη γυναίκα να βρίσκει κάποια «ανακούφιση» μέσα από μακρόχρονη ψυχοθεραπεία, όμως αυτή η παρέμβαση δεν έχει καμία επίδραση στον έλεγχο της βίαιης συμπεριφοράς του συζύγου/ συντρόφου της. Το θύμα και όχι, όπως θα έπρεπε, ο δράστης της καταχρηστικής συμπεριφοράς, γίνεται το αντικείμενο του ιατρικού ελέγχου.

Αυτή η τακτική αντιμετώπισης του θύματος έχει και μια άλλη σημαντική συνέπεια: στο βαθμό που τα ιατρικά συμπτώματα χαρακτηρίζουν μόνο τα προβλήματα προσωπικότητας που αντιμετωπίζει η γυναίκα - και συνεπώς το πρόβλημα τοποθετείται σε ατομικό επίπεδο- η παρέμβαση μπορεί να αφήσει ανέγγιχτο τον δράστη κακοποίησης και το περιεχόμενο της σχέσης. Τα συμπτώματα μπορεί προσωρινά να υποχωρήσουν (π.χ. συμμετοχή του θύματος σε πρόγραμμα αποτοξίνωσης), χωρίς να απειληθεί η σχέση/ οικογένεια. Από τη στιγμή που θα γίνει η διάγνωση ψυχικών διαταραχών του θύματος στηριζόμενη σε ιατρικά συμπτώματά, ο γιατρός, ο ψυχίατρος ή ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να αποφανθεί ότι η οικογένεια είναι σε κρίση. Το κέντρο βάρους της προσοχής μεταφέρεται από την κακοποίηση στο ίδιο το θύμα και τα προβλήματά του και έτσι το πρόβλημα που αναδεικνύεται είναι «η κρίση της σχέσης/οικογένειας» και όχι η βία του δράστη κατά του θύματος. Ακόμη παραπέρα, η κακοποιημένη γυναίκα χαρακτηρίζεται ως το πρόβλημα της οικογένειας.

Η βία συνεχίζεται και κλιμακώνεται. Όμως τώρα πια, ακόμη και το ίδιο το θύμα μπορεί να έχει πεισθεί ότι τα τραύματά του είναι αποτέλεσμα της ψυχοπαθολογίας του, υιοθετώντας την ερμηνεία της προσωπικής μειονεξίας και πρόκλησης προβλημάτων

στην οικογένειά του. Η οικογένεια εξελίσσεται πια σε μια πολυ-προβληματική οικογένεια: απόπειρες αυτοκτονίας, αποβολές, αλκοολισμός, παιδική κακοποίηση κ.α.- όπου ανάμεσα στα τόσα προβλήματα η κακοποίηση της γυναίκας, μόλις που είναι αντιληπτή.

Η καθιέρωση της πολυ-προβληματικής οικογένειας (multi - problem family) καλλιεργείται μέσα απ' αυτή την αντιμετώπιση, όπου η κακοποιημένη γυναίκα γίνεται το πρόβλημα στην οικογένεια και όχι η οικογένεια το πρόβλημά της. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η διατήρηση της πολυ-προβληματικής οικογένειας, θεωρείται ότι αποτελεί και τον επιδιωκόμενο στόχο της κοινωνικής παρέμβασης²⁴¹. Αν και οι κοινωνικοί αναμορφωτές είχαν ήδη, από τον προηγούμενο αιώνα, αντιληφθεί ότι η συμφιλίωση της οικογένειας είναι μία οικονομική λύση, προκειμένου να μην επιβαρύνεται ο κρατικός προϋπολογισμός με παροχές και υπηρεσίες στήριξης των γυναικών και των παιδιών τους, η οικονομική ενίσχυση των οικογενειών όπου αντιμετωπίζουν προβλήματα βίας, εξασφαλίζει την οριστική εξάρτηση αυτών των μελών από το κράτος πρόνοιας.

2. Κριτική στα στάδια της ιατρικής παρέμβασης

Οι Stark, Flitcraft και Frazier, σε σχετική τους έρευνα καταγράφουν τα στάδια που περιλαμβάνει η ιατρική μεταχείριση του θύματος κακοποίησης²⁴². Συγκεκριμένα:

❖ **Στάδιο 1:** Το «τραύμα» εμφανίζεται

Όταν η κακοποιημένη γυναίκα έρχεται για πρώτη φορά σ' επαφή με τα επείγοντα περιστατικά των νοσηλευτικών ιδρυμάτων, το τραύμα που φέρει στην παρούσα φάση αποτελεί το μοναδικό πεδίο ιατρικής φροντίδας. Ο τρόπος με τον οποίο προκλήθηκε το τραύμα δεν λαμβάνεται υπόψη στο ιστορικό της γυναίκας, παρά μόνο στις περιπτώσεις όπου μπορεί να βοηθήσει στην επιλύση ενός διαγνωστικού διλήμματος. Αυτό, κατά κάποιον τρόπο εξηγεί και το μικρό αριθμό (1 στις 10 γυναίκες) των

²⁴¹ Stark, E., Flitcraft, A., Frazier, W., «Medicine and Patriarchal Violence...», ό.π.,σελ. 469-477.

²⁴² Στο ίδιο.

κακοποιημένων γυναικών που προσέρχονται στα επείγοντα περιστατικά και επισήμως αναγνωρίζονται ως θύματα κακοποίησης²⁴³. Αυτός ο μικρός αριθμός δεν αντανακλά μόνο την απροθυμία των γυναικών να δημοσιοποιήσουν το πρόβλημα της κακοποίησής τους, ή την υποτίμηση της σοβαρότητας του περιστατικού, αλλά και τη χαμηλή αναγνωρισιμότητα της κακοποίησης από τους ιατρούς και το νοσηλευτικό προσωπικό. Υπάρχουν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στα τραύματα που φέρουν τα θύματα κακοποίησης, τα οποία μπορούν να βοηθήσουν τους ιατρούς να καταλάβουν αν τα τραύματα μιας γυναίκας είναι αποτέλεσμα ατυχήματος ή κακοποίησης: τα θύματα κακοποίησης είναι πολύ πιθανόν να έχουν τραύματα στην περιοχή του προσώπου και είναι 13 φορές περισσότερο πιθανό από άλλα θύματα ατυχημάτων που επισκέφτονται τα επείγοντα περιστατικά, να έχουν τραυματισμούς στο στήθος, στο θώρακα ή στην κοιλιακή χώρα.

❖ **Στάδιο 2 :** από το «τραύμα» στην «αυτο-κακοποίηση»

Ο ιατρικός προσδιορισμός της κατάστασης της κακοποιημένης γυναίκας επηρεάζει την αντίληψη που έχει για τον εαυτό της και ακόμη σημαντικότερα την πρόσβαση της σε πηγές που μπορεί να είχε χρησιμοποιήσει εναλλακτικά, προκειμένου να αποφύγει τον κίνδυνο. Η θεραπεία που παρέχεται στο θύμα της ενδοοικογενειακής βίας στηρίζεται στα συμπτώματα και δεν προλαμβάνει, ούτε εμποδίζει επακόλουθα τραύματα. Η κακοποιημένη γυναίκα επιστρέφει ξανά και ξανά στην αίθουσα των επειγόντων περιστατικών. Στην αρχή οι επισκέψεις της αναγνωρίζονται απλά από την καταγραφή του επαναλαμβανόμενου τραύματος. Βαθμιαία, η συσσώρευση των βλαβών συμπληρώνεται από τις σημειώσεις του ιατρού για «ασαφή ιατρική πάθηση».

Τελικά, η ιατρική γνωμάτευση περιλαμβάνει ένα συνδυασμό προβλημάτων, μεταξύ των οποίων, «προβλήματα αντικοινωνικής συμπεριφοράς», αλκοολισμού, τοξικοεξάρτησης, κατάθλιψη, αυτοκαταστροφικές τάσεις και άλλες ψυχικές διαταραχές, που χρησιμοποιούνται έτσι ώστε να συνταχθεί το ιστορικό των κατά τα άλλα ασύνδετων «ατυχημάτων». Το θύμα διαγνώσκεται ότι υποφέρει από μία απ' τις γνωστές «γυναικειές

---

²⁴³ Τα στοιχεία προκύπτουν από την έρευνα των Stark, Flitcraft και Frazier. βλ. σχετικά, Stark, E., Flitcraft, A., Frazier, W.. «Medicine and Patriarchal Violence...», ό.π..

διαταραχές» (υστερία, κατάθλιψη κ.α.), γεγονός που εξηγεί γιατί φέρει τόσα πολλά τραύματα, ή γιατί έχει τόσο χαμηλή αυτοεκτίμηση. Μ' άλλα λόγια είναι παθούσα και πληγωμένη γιατί αυτό συμβαίνει σ' άτομα που κάνουν χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών ή έχουν συναισθηματική αστάθεια.

Οι κακοποιημένες γυναίκες παραπέμπονται σε προγράμματα αποτοξίνωσης, σε μονάδες απεξάρτησης, ψυχιατρικές κλινικές και σε μία ομάδα συμβούλων, οι οποίοι υποθέτουν ότι οι γυναίκες αυτές οδηγήθηκαν στην «παρέκκλιση», εξ' αιτίας της ανικανότητας ή της άρνησής τους να λειτουργήσουν μέσα στα πλαίσια του κοινωνικού περιεχομένου που αποδίδεται στο ρόλο τους. Στα κρατικά ψυχιατρεία, όπου καταλήγει τελικά μία στις οκτώ κακοποιημένες γυναίκες, τα στερεότυπα περί γυναικείων ρόλων και συμπεριφορών κυριαρχούν, στο βαθμό που η αποθεραπεία της «ασθενούς» κρίνεται με βάση την προσαρμοστικότητα της στα πρότυπα που αυτά υπαγορεύουν.

❖ **Στάδιο 3:** από την αυτο-κακοποίηση στην κακοποίηση.

Το «κόστος» της θεραπείας για την κακοποιημένη γυναίκα είναι η αποδοχή μιας ολικής εξάρτησης. Η κακοποιημένη γυναίκα συχνά στιγματίζεται εξ' αιτίας της ευπάθειάς της. Ακόμη κι αν η ιατρική βοηθά τη γυναίκα να ξεπερνά το τραύμα, της υπενθυμίζει καθημερινά ότι δεν είναι ικανή ή αρκετά δυνατή για να πάρει τη ζωή της στα χέρια της. Ο χαρακτηρισμός της ως ψυχικά ασθενούς αναστέλλει τις μελλοντικές απόπειρες επίτευξης της ανεξαρτησίας της (όπως η εργασία εκτός σπιτιού, ή η ανάληψη της επιμέλειας των παιδιών της) και ενισχύει την εξάρτησή της από επαγγελματίες υγείας και άλλους επαγγελματίες που αναλαμβάνουν την ψυχοκοινωνική στήριξή της.

Τόσο η ίδια όσο και οι θεραπευτές της, μπορεί ν' αντιλαμβάνονται τη ζωή της δίπλα σ' έναν βίαιο άνδρα ως άλλο ένα σύμπτωμα της εξάρτησης και αδυναμίας της. Υπό την επιρροή αυτής της ερμηνείας, όσο κουράγιο και αν είχε συγκεντρώσει για ν' αντιμετωπίσει τη βία, όση αξιοπρέπεια της απέμεινε για να ελπίζει ότι μπορεί μια κακή σχέση να βελτιωθεί, έχουν πλέον χαθεί και πιέζεται ν' αποδεχτεί την ιδέα ότι αυτή είναι που χρειάζεται βοήθεια. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο λαμβάνουν χώρα οι απόπειρες αυτοκτονίας που κάνει σχεδόν μία στις τρεις κακοποιημένες γυναίκες, υπό την επήρεια

των αντικαταθλιπτικών που χρησιμοποιεί για ν' αντιμετωπίζει την καθημερινότητα της βίας²⁴⁴.

Αν κι έχουν αναπτυχθεί προγράμματα εκπαίδευσης της κοινότητας, κοινωνικής παρέμβασης, νομικής υποστήριξης, εντούτοις οι ειδικοί επιστήμονες από το χώρο της ιατρικής εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν επιφανειακά το πρόβλημα της κακοποίησης, συνταγογραφώντας ηρεμιστικά και παυσίπονα στο θύμα και παραπέμποντάς το σε ψυχιάτρους. Ανεξάρτητα από το ποιες είναι οι προθέσεις αυτών των «θεραπειών», συχνά κατορθώνουν να επιδεινώσουν την κατάσταση της κακοποιημένης γυναίκας, μειώνοντας τις ικανότητές της να αλλάξει τη ζωή της, να δραπέτευσει από τον κύκλο της βίας και να κάνει ασφαλέστερες επιλογές²⁴⁵. Στα πλαίσια των συγκεκριμένων «θεραπευτικών» μοντέλων αναπτύσσονται «θεραπευτικές» σχέσεις εξάρτησης του θύματος από το θεραπευτή του. Το θύμα δεν έχει ελεύθερη επιλογή του είδους της βοήθειας που επιθυμεί, αλλά ελέγχεται και καθοδηγείται από άλλους, όπως ακριβώς και στη σχέση κακοποίησης.

Η ιατρική αντιμετώπιση του θύματος κακοποίησης, μέσα από τα στάδια που προαναφέρθηκαν, δεν υποδηλώνει τίποτε άλλο απ' αυτό που υποστηρίζουν χρόνια οι θεωρητικοί ανάμεσά τους και ο Parsons, ότι η αντίσταση στην υποτέλεια είναι «αρρωστημένη» και όχι η ίδια η υποτέλεια²⁴⁶.

---

²⁴⁴ Stark, E., Flitcraft, A., Frazier, W., «Medicine and Patriarchal Violence...», ό.π.

²⁴⁵ Tiff, L. L., *Battering of Women...*, ό.π., σελ. 35-40.

²⁴⁶ Στο ίδιο.

3. Τα προγράμματα συμβουλευτικής και κοινωνικής αρωγής που απευθύνονται στα θύματα κακοποίησης.

Στις προσπάθειες αντιμετώπισης του προβλήματος της κακοποίησης των γυναικών από τους συζύγους/ συντρόφους τους, σημαντική θέση καταλαμβάνουν τα προγράμματα συμβουλευτικής και κοινωνικής υποστήριξης των θυμάτων που εφαρμόζονται επιτυχώς σε όλες σχεδόν τις αναπτυγμένες χώρες τις τελευταίες τρεις δεκαετίες²⁴⁷.

Πρωταρχική στρατηγική όλων των προγραμμάτων, είναι η δημιουργία καταφυγίων και συμβουλευτικών σταθμών για τη γυναίκα και τα παιδιά, καθώς και η παροχή υπηρεσιών νομικής προστασίας²⁴⁸. Αυτές οι παρεμβατικές ενέργειες στοχεύουν:

- Στη βοήθεια των θυμάτων κακοποίησης, να «δραπετεύσουν» από το περιβάλλον βίας και τρόμου, προσφέροντάς τους ένα χώρο ασφαλή, προκειμένου να μπορέσουν να αυτοπροσδιοριστούν και να σχεδιάσουν το μέλλον τους. Τα καταφύγια παρέχουν ένα υποστηρικτικό, ασφαλές περιβάλλον, το χρόνο και τις πληροφορίες που χρειάζονται τα θύματα για να αποφασίσουν πώς θα συνεχίσουν τη ζωή τους στο μέλλον. Πληροφορίες νομικής φύσεως παρέχονται στα θύματα από ειδικούς μέσα και έξω από τα καταφύγια.
- Στην προώθηση των δικαιωμάτων των γυναικών- θυμάτων.
- Στην προώθηση νέων νομικών και κοινωνικών υπηρεσιών, καθώς και αλλαγών του ποινικού συστήματος, προς την κατεύθυνση της κατάλληλης αντιμετώπισης των αναγκών των θυμάτων κακοποίησης.

---

²⁴⁷ Tiffi, L. L., *Battering of Women...*, ό.π., Tan, C., Basta, J., Sullivan, C. M., Davidson II, W. S., "The role of social support in the lives of women exiting domestic violence shelters", *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 10(4), 1995, pp. 437-449, Neidig, P. H., Friedman, D. H., *Spouse Abuse. A Treatment Program for Couples*, Illinois, Research Press Company, 1984.

²⁴⁸ Berk, R. A., Newton, P. J., Fenstermaker- Berk, S., «What a difference a day makes: An Empirical Study of the Impact of Shelters for Battered Women», *Journal of Marriage and the Family*, Aug. 1986, 48, pp.481-490.

- Στην προστασία του θύματος μέσα από τη συντονισμένη ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ όλων των φορέων και την επίβλεψη των διαδικασιών και των πολιτικών που εφαρμόζονται.

Σημαντικές πρωτοβουλίες των προγραμμάτων, αποτελούν οι προληπτικού χαρακτήρα παρεμβάσεις, μέσα από την καθιέρωση ενημερωτικών - εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τους επαγγελματίες που έρχονται σε επαφή με το θύμα και το δράστη κακοποίησης²⁴⁹.

Εξίσου σημαντικές παρεμβάσεις, αποτελούν τα εκπαιδευτικά προγράμματα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού πάνω στο θέμα της ενδοοικογενειακής βίας. Μεταξύ άλλων, τα προγράμματα αυτά ενημερώνουν τους πολίτες για τις υπηρεσίες που έχουν στη διάθεσή τους, όταν αντιμετωπίζουν πρόβλημα ενδοοικογενειακής βίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι μεγάλος αριθμός κακοποιημένων γυναικών, ιδιαίτερα οι οικονομικά ασθενέστερες, δεν γνωρίζουν τις βασικές νομικές υπηρεσίες που μπορούν να χρησιμοποιήσουν ούτε μπορούν οικονομικά να ανταπεξέλθουν στην αμοιβή ενός νομικού συμβούλου²⁵⁰. Όμως, τραγικότερο όλων είναι ότι ένα υψηλό ποσοστό κακοποιημένων γυναικών δεν γνωρίζουν ότι η κακοποίηση αποτελεί ποινικό αδίκημα²⁵¹.

---

²⁴⁹ Saunders, D. G., Size, P. B., «Attitudes about women abuse among police officers, victims and victim advocates», *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 1(1), 1986, pp. 25-39.

²⁵⁰ Γενική Γραμματεία Ισότητας, «Ενδοοικογενειακή βία: Δειγματοληπτική στατιστική αξιοποίηση στοιχείων που αφορούν στην κακοποίηση γυναικών που απευθύνθηκαν στα συμβουλευτικά κέντρα της Γενικής Γραμματείας Ισότητας», Αθήνα, Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Νοέμβριος 2003.

²⁵¹ Αυτό από μόνο του, είναι αρκετό ώστε να καταδικάσει σε αδράνεια ακόμη και τις πιο προοδευτικές και ανεπτυγμένες δικαστικές πρακτικές, αφού το ίδιο το ποινικό σύστημα μπορεί να λειτουργήσει μόνο με αναφορές αδικημάτων.

4. Η παρέμβαση των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου.

Η Ποινική Δικαιοσύνη είναι ένα σύστημα το οποίο δεν είναι από μόνο του ικανό να προσφέρει διαρκή και απόλυτη ασφάλεια και προστασία στο θύμα κακοποίησης²⁵². Κι αυτό γιατί περιλαμβάνει πολυάριθμους και διαφορετικούς μηχανισμούς και φορείς άσκησης και εφαρμογής του νόμου, οι οποίοι μπορεί να παρουσιάζουν ρωγμές. Για παράδειγμα, η Αστυνομία μπορεί να μην ανταποκριθεί στα καθήκοντά της, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η σύλληψη του δράστη κακοποίησης²⁵³. Ακολουθεί η παραπομπή ή όχι του δράστη στην ποινική δικαιοσύνη, όπου οι δικαστές καλούνται να αποφασίσουν την ενοχή ή την αθωότητά του. Αν η απόφαση είναι κατά του κατηγορουμένου, τότε επιβάλλεται σωφρονιστική ή θεραπευτική μεταχείριση. Διαπιστώνεται λοιπόν, ότι η ενεργοποίηση των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου αφορά σε μια πολύπλοκη διαδικασία, με πολλά εμπλεκόμενα μέρη. Ακόμη και μετά την ανάληψη δράσης, φτάνοντας στο τελικό αποτέλεσμα, δεν μπορεί κανείς να εκτιμήσει με ασφάλεια αν το πρόβλημα της κακοποίησης αντιμετωπίστηκε σε σωστή βάση.

Το σύστημα του επίσημου κοινωνικού ελέγχου μπορεί να καταρρεύσει στα διάφορα σημεία του, όταν η κακοποίηση δεν αναφέρεται στις αρμόδιες αρχές. Ακόμη όμως κι αν η καταχρηστική συμπεριφορά αναφερθεί, μπορεί να μην γίνει σύλληψη, ή παραπομπή του δράστη σε δίκη. Κατά την ίδια λογική, ακόμη κι αν υπάρξει παραπομπή του δράστη σε δίκη και η απόφασή του δικαστηρίου είναι καταδικαστική, η τιμωρία που θα επιβληθεί μπορεί να είναι ακατάλληλη, ώστε να αποτρέψει μελλοντική επιδείνωση.

Στην προβληματική που αναπτύσσεται περί της αποτελεσματικότητας της παρέμβασης των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου στις περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας, δεν πρέπει να αγνοείται ότι το ποινικό σύστημα είναι ένα μόνο

---

²⁵² Jacobson, N.S., Gottman, J.M., *When men batter women...*, ό.π.

²⁵³ Το θέμα περιπλέκεται όταν ο δράστης κακοποίησης δεν έχει συλληφθεί. Ανάλογα με τους νόμους που ισχύουν σε κάθε χώρα, το θύμα μπορεί να έχει διάφορα είδη νομικής προστασίας, αφού όμως πρώτα πείσει τις αρχές ότι πραγματικά χρειάζεται προστασία.

εργαλείο στα χέρια του θύματος. Πολλές κακοποιημένες γυναίκες κατάφεραν να διαφύγουν με ασφάλεια από τη σχέση βίας, χωρίς να κάνουν χρήση αυτού του εργαλείου. Όμως, η πληροφόρησή τους πάνω στα νομικά τους δικαιώματα και η επαφή με εκπαιδευμένους και έμπειρους συμβούλους μπορεί να διευκολύνει τη διαδικασία λήψης της απόφασής τους να διακόψουν τη σχέση τους, χωρίς να διακινδυνεύουν τη ζωή τη δική τους ή των παιδιών τους. Καθώς η ενημέρωση του κοινού βελτιώνεται, οι κακοποιημένες γυναίκες είναι πολύ πιθανό να καταγγείλουν τους δράστες κακοποίησης, ενώ παράλληλα οι σχετικοί νόμοι εξελίσσονται κατά τρόπο τέτοιο, ώστε να συμβαδίζουν και να εκφράζουν την κοινωνική ευαισθησία και επιταγή.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί ότι, παρά τις αυξημένες προσπάθειες ενημέρωσης και ενθάρρυνσης των κακοποιημένων γυναικών να καταγγείλουν το δράστη της καταχρηστικής συμπεριφοράς, εξακολουθεί να καταγράφεται ένας μικρός αριθμός καταγγελιών²⁵⁴, γεγονός που οφείλεται στους ακόλουθους λόγους:

- α) *Ο φόβος του θύματος.* Πράγματι, μετά από την καταγγελία, ο κίνδυνος που διατρέχει το θύμα αυξάνεται κατακόρυφα και σε μερικές περιπτώσεις είναι πιθανόν αυτή η πρωτοβουλία του θύματος να αποβεί μοιραία για τη ζωή του.
- β) *Η ψυχολογική κατάσταση του θύματος* και οι επακόλουθες διαταραχές μετατραυματικού στρες που βιώνει, όντας εκτεθειμένο επί μακρόν σε ένα βίαιο περιβάλλον. Το θύμα αντιμετωπίζει δυσκολίες στην ανάπτυξη ενός συστηματικού σχεδιασμού, με στόχο την ασφάλειά του και τη βελτίωση της ζωής του.
- γ) *Η αρνητική εμπειρία* που μπορεί να είχαν στο παρελθόν οι κακοποιημένες γυναίκες από τη επαφή τους με τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου. Οι γυναίκες έρχονται συχνά αντιμέτωπες με μια διαδεδομένη αντίληψη, ότι είναι οι ίδιες υπεύθυνες για την κακοποίησή τους.
- δ) *Η άγνοια.* Ο Dutton υποστηρίζει ότι αρκετές κακοποιημένες γυναίκες δεν γνωρίζουν ότι έχουν το δικαίωμα να προχωρήσουν στην αίτηση σύλληψης του δράστη και ότι η

---

²⁵⁴ Jacobson, N.S., Gottman, J.M., *When men batter women...* ό.π..

κακοποίηση είναι έγκλημα και τιμωρείται. Αυτό ιδιαίτερα ισχύει για τις γυναίκες χαμηλού μορφωτικού και οικονομικού επιπέδου²⁵⁵.

Συνοψίζοντας και εξετάζοντας τους παράγοντες εκείνους που μπορούν να αναδείξουν το ποινικό σύστημα σε ένα αποτελεσματικό και χρήσιμο εργαλείο για την αντιμετώπιση των περιπτώσεων ενδοοικογενειακής βίας και κακοποίησης, αναφέρουμε μεταξύ άλλων:

- Ο υπέρτατος στόχος της παρέμβασης πρέπει να είναι να κρατηθεί υπόλογος ο δράστης για τη πράξη του. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσα από το ποινικό σύστημα. Οι δικηγόροι κακοποιημένων γυναικών υποστηρίζουν ότι ο νόμος κι όσοι φορείς είναι επιφορτισμένοι με την εφαρμογή του πρέπει να οργανωθούν στη βάση της μεγιστοποίησης της απόδοσης ευθύνης στο δράστη, γιατί μόνο τότε υπάρχει σοβαρή πιθανότητα να σταματήσει τη βία.
- Η επιμόρφωση του κοινού καταλήγει στην αύξηση της πιθανότητας καταγγελίας της κακοποίησης. Ο Donald Dutton σε έρευνα του, υποστηρίζει ότι πολλές πράξεις κακοποίησης μένουν ατιμώρητες²⁵⁶. Υπολόγησε ότι μόνο το 15% των σοβαρών επιθέσεων καταγγέλεται στην Αστυνομία, η οποία έρχεται σε επαφή τελικά μόνο με το 12% των υποθέσεων. Όμως, μόνο οι μισές από αυτές τις περιπτώσεις οδηγούνται στην ποινική δικαιοσύνη, κάτι που μεταφράζεται σε 6% όλων των σοβαρών επιθέσεων. Συνεπώς, το υπόλοιπο 94% των σοβαρών επιθέσεων αφορούν δράστες οι οποίοι δεν υπέστησαν καμία νομική συνέπεια για την πράξη τους.

Βέβαια, παρατηρείται συχνά, τα θύματα - για λόγους που έχουν ήδη αναφερθεί - να αποσύρουν τις καταγγελίες τους την περίοδο που ενεργοποιείται ο ποινικός μηχανισμός. Σ' αυτό το σημείο οφείλουν να παρεμβαίνουν οι εισαγγελικές αρχές, όπου μπορούν να επιμείνουν και να οδηγήσουν μέχρι το τέλος την υπόθεση, στέλνοντας ένα ισχυρό μήνυμα στους δράστες, ότι δεν μπορούν εύκολα να ξεφύγουν από τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο.

²⁵⁵ Στο Jacobson, N.S., Gottman, J.M., *When men batter women...*, ό.π., σελ. 215-216.

²⁵⁶ Στο ίδιο.

- ✓ Η αντίληψη ότι η κακοποίηση είναι ένα οικογενειακό/ διαπροσωπικό πρόβλημα που πρέπει να ρυθμίζεται μέσα στους κόλπους της οικογένειας, ή της σχέσης χωρίς την παρέμβαση νομικών μηχανισμών κι άλλων φορέων, είναι ευρύτατα διαδεδομένη ακόμη και στους κύκλους των εφαρμοστών του νόμου. Είναι πιθανόν να τη συναντήσουμε και στα ίδια τα θύματα που παραμένουν στη βίαιη σχέση, γιατί δεν θέλουν, ή εμποδίζονται από άλλα μέλη της οικογένειας, να παραβιάσουν τον ιδιωτικό χαρακτήρα του οικογενειακού χώρου. Αυτό όμως που πρέπει να γίνει κατανοητό στους νομικούς αλλά και στο υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο είναι ότι η ενδοοικογενειακή βία και η κακοποίηση οφείλουν να αντιμετωπιστούν όπως και η βία μεταξύ αγνώστων, και ο δράστης βίαιης συμπεριφοράς πρέπει να τιμωρείται ανεξάρτητα αν είναι σύζυγος ή ένα άγνωστο προς το θύμα άτομο.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ :

Η εμπειρική μελέτη

1. Το αντικείμενο και ο σκοπός της έρευνας

Αντικείμενο της παρούσας έρευνας αποτελούν οι στάσεις και οι κοινωνικές αναπαραστάσεις του πληθυσμού πάνω στο θέμα της κακοποίησης μεταξύ συζύγων/ συντρόφων, με έμφαση στην κακοποίηση των γυναικών.

Σκοπός της έρευνας είναι η συστηματική καταγραφή των στάσεων και αναπαραστάσεων του κοινού για το υπο εξέταση αντικείμενο, των παραγόντων που συνδέονται με τη βία, των χαρακτηριστικών των γυναικών- θυμάτων, των μηχανισμών αντιμετώπισης του φαινομένου, καθώς και η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ των κοινωνιοδημογραφικών χαρακτηριστικών του πληθυσμού και των στάσεων του απέναντι στο φαινόμενο. Παράλληλα, επιδιώκεται η καταγραφή περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας από το φιλικό και συγγενικό περιβάλλον των ερωτώμενων, καθώς και η προσωπική εμπειρία κακοποίησης.

Η έρευνα είναι προτότυπη, μιας και στη χώρα μας δεν έχει πραγματοποιηθεί αντίστοιχη έρευνα καταγραφής των κοινωνικών αναπαραστάσεων και στάσεων του γενικού πληθυσμού γύρω από το θέμα της κακοποίησης στα πλαίσια του γάμου/ σχέσης. Οι λίγες έρευνες που συναντάμε συνήθως στη χώρα μας αφορούν συγκεκριμένα τον ειδικό πληθυσμό των γυναικών- θυμάτων βίας από τον σύζυγο/ σύντροφο, όπως προκύπτει από τις κοινωνικές υπηρεσίες και τα κέντρα συμβουλευτικής θυμάτων της Γενικής Γραμματείας Ισότητας (Γ.Γ.Ι.)²⁵⁷ και του Κέντρου Ερευνών Θεμάτων Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.). Η πρώτη ουσιαστική προσπάθεια καταγραφής της φαινομενολογίας της κακοποίησης των γυναικών από το σύζυγο/ σύντροφό τους, σε εθνικό επίπεδο,

---

²⁵⁷ Βλ. σχετικά, Γενική Γραμματεία Ισότητας, «Ενδοοικογενειακή βία: Δειγματοληπτική στατιστική αξιοποίηση στοιχείων ...», ό.π.

πραγματοποιήθηκε το Μάιο του 2003, όπου με πρωτοβουλία και ευθύνη του Κ.Ε.Θ.Ι. διεξήχθη η πρώτη επιδημιολογική έρευνα στη χώρα μας²⁵⁸.

2. Οι ερευνητικές υποθέσεις

Οι ερευνητικές υποθέσεις κατατάσσονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Η πρώτη αφορά στην επίδραση που μπορεί να έχουν μια σειρά από κοινωνιοδημογραφικά χαρακτηριστικά, όπως φύλο, ηλικία, μόρφωση και οικογενειακή κατάσταση, στις στάσεις και αναπαραστάσεις επί του φαινομένου της κακοποίησης και η δεύτερη κατηγορία αφορά στην επίδραση στις αντίστοιχες απόψεις και στάσεις που μπορεί να έχει η προσωπική εμπειρία θύματοποίησης. Συγκεκριμένα, οι ερευνητικές υποθέσεις διατυπώνονται ως εξής:

1. Διάφορες μεταβλητές, όπως φύλο, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση και μορφωτικό επίπεδο αναμένεται να επιδρούν στη στάση των ερωτώμενων απέναντι στη βία συζύγων/ συντρόφων.

Συγκεκριμένα, οι γυναίκες, οι νέοι, οι έγγαμοι και οι περισσότερο μορφωμένοι αναμένεται να έχουν προοδευτικότερες στάσεις σε σχέση με τους άνδρες, τα μεγαλύτερα σε ηλικία άτομα και τα άτομα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου. Οι προοδευτικές στάσεις έγκειται στη διατύπωση απόψεων που εμφανίζουν μηδενική ανοχή και καταδικάζουν τη βία, υιοθετούν σε μικρότερο βαθμό τους μύθους γύρω από το φαινόμενο, μετατοπίζουν την ευθύνη της πράξης στο δράστη και προτείνουν, εναλλακτικούς των ποινών, τρόπους αντιμετώπισης του φαινομένου, κυρίως προληπτικού- κοινωνικού χαρακτήρα.

2. Το φύλο των ερωτώμενων επιδρά στις απόψεις που εκφράζουν σχετικά με τους λόγους που οδηγούν έναν άνδρα στην άσκηση βίας κατά της συζύγου/ συντρόφου του, καθώς και τα χαρακτηριστικά της γυναίκας - θύματος κακοποίησης.

---

²⁵⁸ Βλ. σχετικά, Αρπνοπούλου, Β., Φαρσεδάκης, Ι., Ζουλινάκη, Α., Κατσίκη, Γ., Ξυδοπούλου, Ε., Παπαμιχαήλ, Σ., (Συντονίστρια: Παπαγιαννοπούλου, Μ.), *Ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών Πρώτη Πανελλαδική Επιδημιολογική Έρευνα*, Αθήνα, Κ.Ε.Θ.Ι., 2003, (υπό έκδοση).

Συγκεκριμένα, αναμένεται οι γυναίκες να θεωρούν βασικούς λόγους κακοποίησης την ανάγκη του δράστη για άσκηση εξουσίας, επιβεβαίωση και επιβολή της δύναμής του πάνω στη σύζυγο/ σύντροφό του, ενώ οι άνδρες αναμένεται να θεωρούν αντίστοιχα το άγχος, τα οικονομικά αδιέξοδα και τη χαμηλή επαγγελματική ικανοποίηση ως κύριους λόγους που οδηγούν έναν άνδρα στην άσκηση βίας.

Όσον αφορά στα χαρακτηριστικά της γυναίκας - θύματος, αναμένεται οι γυναίκες να επιλέξουν χαρακτηρισμούς που συνδέονται με την αδυναμία και την εξάρτηση του θύματος από το δράστη, ενώ αντίθετα οι άνδρες χαρακτηρισμούς που αφορούν στην προκλητική συμπεριφορά και στο μαζοχισμό των θυμάτων.

3. Τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας, έχοντας βιώσει την κακοποίηση από τον/ την σύζυγο/ σύντροφό τους, αναμένεται να είναι λιγότερο ανεκτικά σε σχέση με τον υπόλοιπο πληθυσμό απέναντι στο δράστη, να είναι περισσότερο τιμωρητικά προτείνοντας λύσεις που καθιστούν υπόλογο το δράστη για την πράξη του και περισσότερο ενισχυτικά απέναντι στα θύματα. Επίσης, αναμένεται να υιοθετούν σε μικρότερο βαθμό τους μύθους γύρω από το φαινόμενο και να διαφοροποιούνται από τον υπόλοιπο πληθυσμό σχετικά με τους παράγοντες που επιδρούν στην άσκηση βίας, καθώς και στα χαρακτηριστικά των γυναικών-θυμάτων.

3. Η μέθοδος επιλογής του δείγματος

Η μέθοδος επιλογής του δείγματος που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα είναι η μέθοδος των αναλογιών, ή αλλιώς, δειγματοληψία αναλογίας²⁵⁹, η οποία κατατάσσεται στις εμπειρικές μεθόδους. Στηρίζεται στην ίδια ιδέα με την αναλογική στρωματοποίηση στην τυχαία δειγματοληψία, δηλαδή ότι στο βαθμό που πετυχαίνουμε να διαιρέσουμε τον πληθυσμό σε ομογενείς ομάδες, αρκούν ορισμένες μόνο μονάδες από κάθε ομάδα για να μας τον περιγράψουν. Το σύνολο των μονάδων αυτών, θα αποτελεί ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα του πληθυσμού αν από κάθε ομάδα πάρουμε έναν αριθμό ανάλογο προς το μέγεθος της συγκεκριμένης ομάδας²⁶⁰.

Οι πληροφορίες που αφορούσαν στον πληθυσμό της περιφέρειας Πρωτευούσης, όπου ήταν στοχευμένη η παρούσα έρευνα, αντλήθηκαν από τα επίσημα στοιχεία της απογραφής του 2001 από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (Ε.Σ.Υ.Ε.). Με αυτό τον τρόπο μας έγινε γνωστή η κατανομή διαφόρων χαρακτηριστικών του πληθυσμού, όπως το φύλο, η ηλικία, η οικογενειακή κατάσταση και το μορφωτικό επίπεδο. Στη συνέχεια προσδιορίσαμε τα χαρακτηριστικά και την αντίστοιχη κατανομή τους στο αναλογικό δείγμα του πληθυσμού, που αποτέλεσε και το δείγμα της παρούσας έρευνας. Στους/ στις συνεντευκτές/ τριες, δόθηκαν σχετικοί πίνακες, όπου προσδιοριζόταν ο αριθμός των ερωτηματολογίων που έπρεπε να συμπληρωθεί από κάθε κατηγορία. Κατά συνέπεια, οι συνεντευκτές/ τριες επιφορτίστηκαν να βρουν ένα συγκεκριμένο, για παράδειγμα, αριθμό γυναικών, συγκεκριμένης ηλικίας, μορφωτικού επιπέδου και οικογενειακής κατάστασης, χωρίς να υποδειχθεί ποιες είναι οι συγκεκριμένες γυναίκες, όπως θα συνέβαινε στην τυχαία δειγματοληψία.

Οι συνεντευκτές/ -τριες που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν 48 φοιτητές, άνδρες και γυναίκες, του Τμήματος Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου. Ο/η καθένας/καθεμία ανέλαβε τη συλλογή συγκεκριμένου αριθμού συμπληρωμένων

---

²⁵⁹ Κυριαζή Ν., *Η κοινωνιολογική έρευνα: Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Αθήνα, Ελληνικές επιστημονικές εκδόσεις, 1998, σελ. 118

²⁶⁰ Φίλιας Β. (γενική εποπτεία), *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των Κοινωνικών Επιστημών*, Αθήνα, εκδ. Gutenberg: Κοινωνιολογική βιβλιοθήκη, 1977, σελ. 422.

ερωτηματολογίων από συγκεκριμένες κατηγορίες πληθυσμού. Οι περιορισμοί που τέθηκαν στους συνεντευκτές ήταν να μην δίνουν προς συμπλήρωση ερωτηματολόγιο σε διαβάτες και να μην απευθύνονται σε φίλους τους. Σημειώνεται ότι οι συνεντευκτές/τριες, καθόλη τη διάρκεια διεξαγωγής της έρευνας, πραγματοποιούσαν συναντήσεις με την υπεύθυνη της έρευνας, όπου εξέθεταν τυχόν δυσκολίες στην ανεύρεση των κατηγοριών του πληθυσμού με τις οποίες είχαν επιφορτισθεί. Παράλληλα, σημειώθηκαν επιτόποιοι έλεγχοι της υπευθύνου κατά τη διάρκεια λήψης των στοιχείων.

4. Το ερευνητικό εργαλείο

Ερευνητικό εργαλείο της παρούσας έρευνας αποτέλεσε ένα ερωτηματολόγιο που απαρτιζόταν από είκοσι δύο (22) ερωτήσεις κλειστού τύπου. Το ερωτηματολόγιο χωρίστηκε σε επτά (7) θεματικές ενότητες:

A. Ατομικά στοιχεία ερωτώμενου: Περιλαμβάνονται πληροφορίες που αφορούν στα κοινωνιοδημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτώμενων, όπως το φύλο, η ηλικία, η οικογενειακή κατάσταση, το μορφωτικό επίπεδο και ο τόπος όπου οι ερωτώμενοι είχαν ζήσει τα περισσότερα χρόνια της ζωής τους.

B. Ορισμός κακοποίησης: Περιλαμβάνονται έξι (6) ερωτήσεις που συνδέονται με τον ορισμό του υπο διερεύνηση φαινομένου, καθώς και γενικές- βασικές ερωτήσεις από τις απαντήσεις των οποίων αντλούνται οι πρώτες πληροφορίες σχετικές με τις απόψεις και αναπαραστάσεις των ερωτώμενων για το φαινόμενο της κακοποίησης μεταξύ συζύγων/ συντρόφων.

Γ. Ερμηνεία κακοποίησης: Περιλαμβάνεται μία (1) ερώτηση με δεκαέξι (16) υποκατηγορίες απαντήσεων, όπου οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να επιλέξουν πέντε (5) από τους βασικότερους λόγους που μπορεί να οδηγήσουν έναν άνδρα στην άσκηση βίας κατά της γυναίκας- συζύγου/ συντρόφου του.

Δ. Χαρακτηριστικά θυμάτων: Περιλαμβάνονται δύο (2) ερωτήσεις, από τις οποίες αντλούμε πληροφορίες σχετικά με τα χαρακτηριστικά των γυναικών- θυμάτων κακοποίησης από το σύζυγο/ σύντροφό τους, έτσι όπως επιλέγονται από τους ερωτώμενους ως τα αντιπροσωπευτικότερα, από τις δεκατέσσερις (14) προτεινόμενες υποκατηγορίες χαρακτηριστικών των θυμάτων.

Ε. Κοινωνικές αναπαραστάσεις γύρω από το φαινόμενο της κακοποίησης: Περιλαμβάνονται δέκα (10) από τους σημαντικότερους μύθους γύρω από το φαινόμενο της κακοποίησης των γυναικών από τους συζύγους/ συντρόφους τους, οι οποίοι παράλληλα συνιστούν και τα επίμαχα σημεία του επιστημονικού διαλόγου, καθώς και

τα υπό διερεύνηση πεδία των διαφόρων ερευνητικών προσπαθειών. Οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να διατυπώσουν τη γνώμη και τις απόψεις τους, απαντώντας σε κάθε ένα από τα δέκα σημεία και οι απαντήσεις τους καταγράφηκαν στην πενταβάθμια κλίμακα Likert.

Στ. Αντιμετώπιση του φαινομένου: Περιλαμβάνεται μία (1) ερώτηση με δέκα (10) υποκατηγορίες απαντήσεων, όπου οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να επιλέξουν τους τρεις (3), κατά τη γνώμη τους αποτελεσματικότερους μηχανισμούς αντιμετώπισης του φαινομένου της κακοποίησης των γυναικών από τους συζύγους/ συντρόφους τους.

Ζ. Προσωπική εμπειρία: Περιλαμβάνονται επτά (7) ερωτήσεις, από τις οποίες αντλούμε πληροφορίες σχετικές με την έμμεση γνώση περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας στο συγγενικό και φιλικό περιβάλλον των ερωτώμενων, καθώς και πληροφορίες σχετικές με την προσωπική εμπειρία κακοποίησης από τον/ την σύζυγο/ σύντροφό τους.

5. Η εφαρμογή του ερευνητικού εργαλείου

5.1. Μέθοδος συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου

Οι συνεντευκτές/ τριες που συμμετείχαν στην έρευνα, προσέγγισαν άτομα σύμφωνα με τα προκαθορισμένα χαρακτηριστικά και έδωσαν το ερωτηματολόγιο να συμπληρωθεί από τον ίδιο τον ερωτώμενο, παραμένοντας όμως κοντά του διακριτικά, προκειμένου να δώσουν πιθανές διευκρινήσεις και τέλος να συγκεντρώσουν συμπληρωμάν τα έντυπα της έρευνας.

Η συγκεκριμένη μέθοδος που ακολουθήθηκε για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου προέκυψε ως αναγκαία, τόσο από το αντικείμενο της έρευνας, όσο και από τη συμμετοχή στο δείγμα συγκεκριμένων ομάδων του πληθυσμού. Όσον αφορά στο υπο εξέταση αντικείμενο, η ενδοοικογενειακή βία γενικότερα και η κακοποίηση μεταξύ συζύγων/ συντρόφων ειδικότερα, αποτελούν ένα ευαίσθητο κοινωνικό θέμα, που χαρακτηρίζεται από έντονο ιδιωτικό χαρακτήρα και δεν έχει αποτελέσει, μέχρι στιγμής, αντικείμενο συστηματικού, ανοικτού δημόσιου διαλόγου στη χώρα μας. Επίσης στο ερωτηματολόγιο προβλέπονταν ερωτήσεις ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων που αφορούσαν στην έμμεση γνώση περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας από το συγγενικό και φιλικό περιβάλλον των ερωτώμενων, καθώς και προσωπικές εμπειρίες κακοποίησης, γεγονός που μας οδήγησε στην απόφαση να συμπληρώσει μόνος του ο ερωτώμενος το ερωτηματολόγιο και να τηρηθεί αυστηρά η ανωνυμία του.

Ο συνεντευκτής/ τρια παρέμενε στο χώρο διακριτικά, κάνοντας από την αρχή γνωστό στον ερωτώμενο ότι βρίσκεται εκεί προκειμένου να απαντήσει σε πιθανές ερωτήσεις και απορίες του, γεγονός πολύ χρήσιμο αν σκεφτεί κανείς ότι στο δείγμα συμμετείχαν άτομα μεγάλων ηλικιών και χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, τα οποία δεν είναι εξοικειωμένα με τη συμπλήρωση ερωτηματολογίων, ιδιαίτερα δε αν τα δεύτερα περιλαμβάνουν φίλτρα ή και ερωτήσεις που προβλέπουν πολλαπλές επιλογές.

Με τη συγκεκριμένη μέθοδο επίσης, καταφέραμε να διασφαλίσουμε ότι το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε από το ίδιο το άτομο το οποίο επιλέχθηκε από τη μέθοδο δειγματοληψίας που εφαρμόσαμε.

5.2. Εκπαίδευση των συνεντευκτών²⁶¹

Πριν τη διεξαγωγή της έρευνας, πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις μεταξύ της υπευθύνου της έρευνας και των συνεντευκτώ/τριών, με σκοπό την εκπαίδευση και προετοιμασία για τη συμμετοχή τους στην έρευνα. Το περιεχόμενο αυτών των συναντήσεων χωρίστηκε σε δύο ενότητες, εξίσου σημαντικές για την επιτυχή εφαρμογή του ερευνητικού εργαλείου και τη λήψη έγκυρων και αξιόπιστων στοιχείων.

Η πρώτη ενότητα περιελάμβανε στοιχεία σχετικά με το αντικείμενο και τους σκοπούς της έρευνας, τη μέθοδο επιλογής του δείγματος, τις κατηγορίες του πληθυσμού που θα έπρεπε να αναζητήσουμε, τη δομή και το περιεχόμενο του ερωτηματολογίου, τον τύπο των ερωτήσεων και τους περιορισμούς κατά τη λήψη των στοιχείων που τίθονταν εξαρχής.

Η δεύτερη ενότητα περιελάμβανε οδηγίες για τον τρόπο προσέγγισης των ερωτώμενων, τη συμπεριφορά που θα έπρεπε να επιδεικνύουν οι συνεντευκτές/τριες κατά τη διάρκεια της συνεργασίας τους με τους ερωτώμενους, καθώς και τον τρόπο που θα έδιναν πιθανές διευκρινήσεις (θα έπρεπε να είναι ουδέτεροι, αμερόληπτοι και να μην κατευθύνουν τις απαντήσεις των ερωτώμενων, να είναι ευγενικοί και υπομονετικοί με τις μεγαλύτερες κυρίως ηλικίες, να μην πιέζουν ή εκβιάζουν απαντήσεις κ.α.).

Κατά τη διάρκεια αυτών των συναντήσεων, οι συμμετέχοντες είχαν την ευκαιρία να αναπτύξουν έναν δημιουργικό και ελεύθερο διάλογο, να μοιραστούν τον προβληματισμό τους και να διαμορφώσουν ένα άτυπο συμβόλαιο συνεργασίας και δέσμευσης στους όρους και στις προϋποθέσεις της έρευνας.

---

²⁶¹ Για τη σημασία της εκπαίδευσης των συνεντευκτών στις έρευνες για την ενδοοικογενειακή βία, βλ. Johnson, H., «Rethinking survey research on violence against women», στο Dobash, R.E., Dobash, R. P., *Rethinking ...*,ό.π., σελ. 23-51.

Οι συναντήσεις συνεχίστηκαν και κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας και μέχρι την ολοκλήρωση της λήψης των στοιχείων από το σύνολο των συνεντευκτών και για το σύνολο του προκαθορισμένου δείγματος.

5.3. Πιλοτική και ολική εφαρμογή- επεξεργασία δεδομένων

Κατά την περίοδο Ιανουαρίου- Φεβρουαρίου του 2002 πραγματοποιήθηκε δοκιμαστική - πιλοτική έρευνα, προκειμένου εγκαίρως να εντοπιστούν πιθανά προβλήματα του ερευνητικού εργαλείου. Στη δοκιμαστική έρευνα συμμετείχαν 100 ερωτώμενοι, οι οποίοι δεν ήξεραν ότι συμμετείχαν σε πιλοτική έρευνα και είχαν χαρακτηριστικά παρόμοια με αυτά που θα είχαν όσοι θα συμμετείχαν στο τελικό δείγμα. Με τη δοκιμαστική έρευνα επιδιώξαμε να κριθεί η σαφήνεια των ερωτήσεων, η επάρκεια των εναλλακτικών απαντήσεων στις κλειστές ερωτήσεις, η έκταση και η δομή του ερωτηματολογίου, καθώς και ο χρόνος που απαιτείται για τη συμπλήρωσή του, ώστε να προβούμε πριν την τελική εφαρμογή του σε διορθωτικές αλλαγές.

Η δοκιμαστική εφαρμογή του ερωτηματολογίου δεν ανέδειξε ιδιαίτερα προβλήματα. Αλλαγές σημειώθηκαν ως προς τη σειρά των ερωτήσεων και τη μείωση της έκτασης του ερωτηματολογίου, προκειμένου να μην προκληθεί κούραση του ερωτώμενου ή/ και μείωση του ενδιαφέροντός του.

Η τελική εφαρμογή του ερωτηματολογίου και κατ'επέκταση η συλλογή των στοιχείων της έρευνας πραγματοποιήθηκε την περίοδο: Μαρτίου - Οκτωβρίου 2002, στην ευρύτερη περιοχή της Πρωτεύουσας και των Νομών της.

Για την επεξεργασία των στοιχείων της έρευνας χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πακέτο SPSS- V. 8 και 10, που χρησιμοποιείται στις κοινωνικές έρευνες. Από την επεξεργασία των στοιχείων προέκυψαν τα στατιστικά δεδομένα, οι πίνακες μονομεταβλητών, δυμεταβλητών και τριμεταβλητών διασταυρώσεων- αναλύσεων, βάσει των ερευνητικών υποθέσεων.

6. Τα ευρήματα της έρευνας

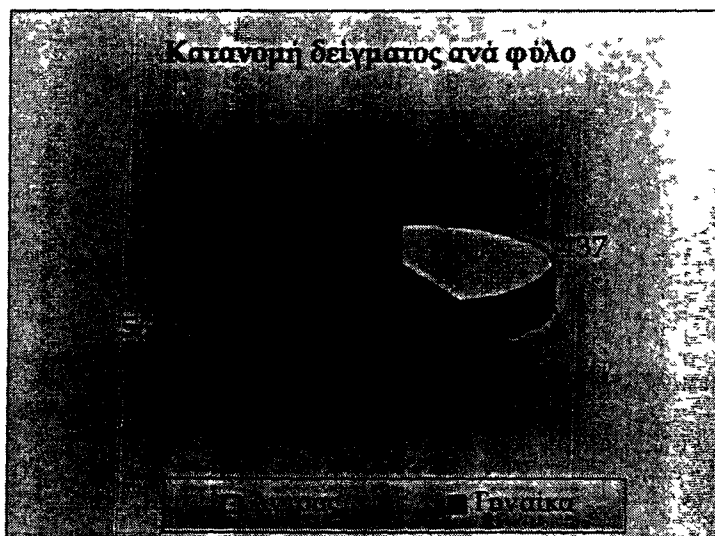
Κοινωνιοδημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος: 1.000 άτομα ηλικίας από 20 έως 74 ετών, ανεξαρτήτως φύλου, οικογενειακής κατάστασης, μορφωτικού επιπέδου, τα οποία κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας διεμεναν στο νομό Αττικής.

Ειδικότερα, οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν το 56.3% του δείγματος σε σχέση με τους άνδρες που αντιπροσωπεύουν το 43.7% του δείγματος.

Πίνακας 1: Κατανομή δείγματος ανα φύλο

Φύλο	Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
Άνδρας	437	43.7	43.7	43.7
Γυναίκα	563	56.3	56.3	100.0
Σύνολο	1000	100.0	100.0	

Διάγραμμα 1:

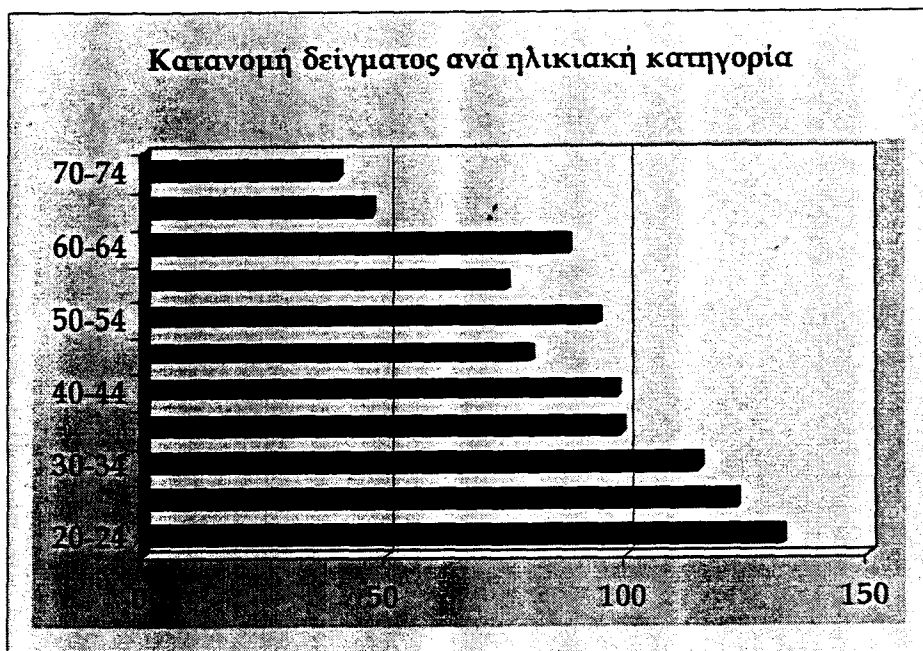
Αντίστοιχα, υπάρχει μια αναλογική (του συνολικού πληθυσμού), διασπορά του δείγματος στις ηλικιακές κατηγορίες από 20 έως και 74 ετών. Έτσι λοιπόν, οι νέοι ηλικίας 20-29 ετών αποτελούν το 25.7% του δείγματος. Τα άτομα ηλικίας 30-39 ετών

αντιπροσωπεύουν το 21.6%, τα άτομα 40-49 ετών το 18%, τα άτομα 50-59 ετών το 17.1% και τα άτομα 60-74 ετών αντιπροσωπεύουν το 17.6% του δείγματος.

Πίνακας 2: Κατανομή δείγματος ανά ηλικία

Ηλικία	Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
20-24	132	13.2	13.3	13.3
25-29	123	12.3	12.4	25.7
30-34	115	11.5	11.6	37.3
35-39	99	9.9	10.0	47.3
40-44	98	9.8	9.9	57.2
45-49	80	8.0	8.1	65.3
50-54	94	9.4	9.5	74.8
55-59	75	7.5	7.6	82.3
60-64	88	8.8	8.9	91.2
65-69	47	4.7	4.7	96.0
70-74	40	4.0	4.0	100.0
Σύνολο	991	99.1	100.0	
Άγνωστα	9	0.9		
Σύνολο	1000	100.0		

Διάγραμμα 2:

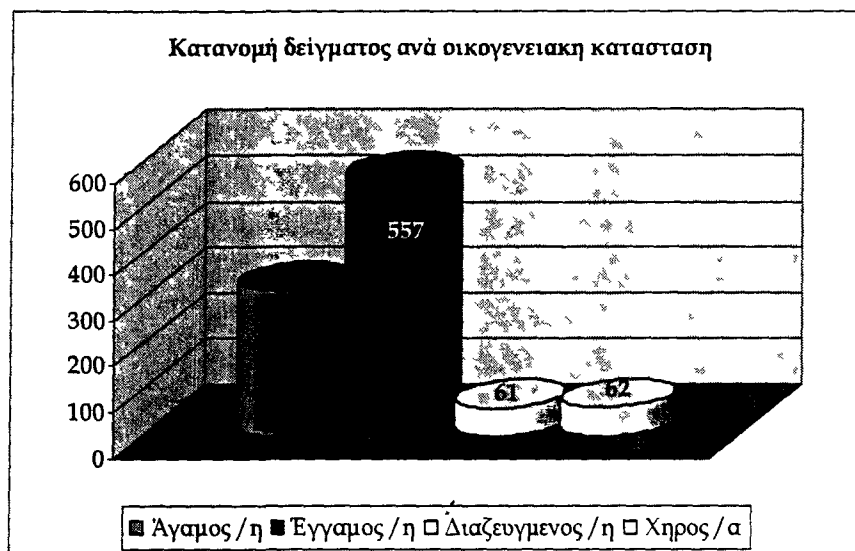

Το 31.9% των ερωτώμενων είναι άγαμοι, το 55.8% έγγαμοι, το 6.1% διαζευγμένοι και το 6.2% χήροι/ες.

Πίνακας 3: Κατανομή δείγματος ανά οικογενειακή κατάσταση

Οικογενειακή κατάσταση	Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
Άγαμος /η	318	31.8	31.9	31.9
Έγγαμος /η	557	55.7	55.8	87.7
Διαζευγμένος /η	61	6.1	6.1	93.8
Χήρος /α	62	6.2	6.2	100.0
Σύνολο απαντήσεων	998	99.8	100.0	
Άγνωστα	2	0.2		
Σύνολο	1000	100.0		

Διάγραμμα 3:

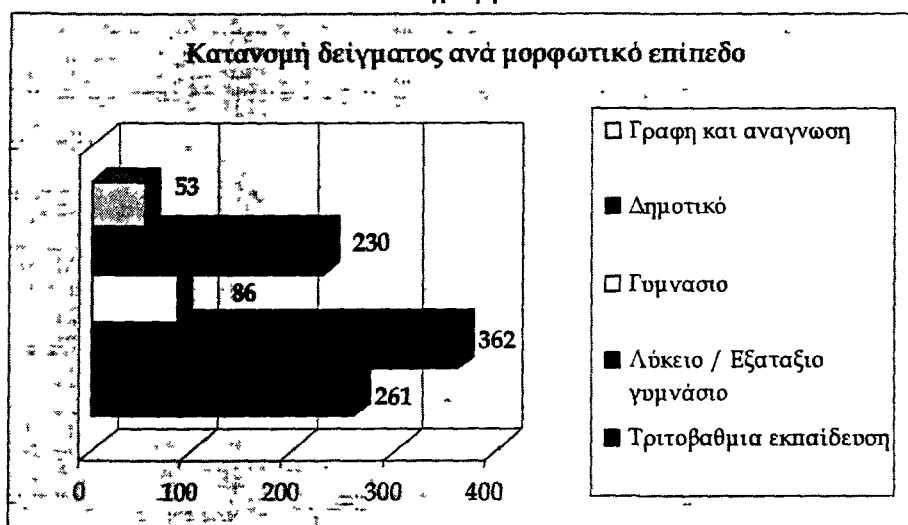

Αναφορικά με το μορφωτικό επίπεδο των ερωτώμενων σημειώνεται ότι το 26.3% είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το 36.5% απόφοιτοι Λυκείου ή Εξαταξίου Γυμνασίου, το 8.7% απόφοιτοι Γυμνασίου, το 23.2% απόφοιτοι Δημοτικού και το 5.3% των ερωτώμενων δεν έχει ολοκληρώσει τη φοίτηση σε Δημοτικό σχολείο, αλλά γνωρίζει γραφή και ανάγνωση.

Πίνακας 4: Κατανομή δείγματος ανά μορφωτικό επίπεδο

	Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
Τριτοβάθμια εκπαίδευση	261	26.1	26.3	26.3
Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο	362	36.2	36.5	62.8
Γυμνάσιο	86	8.6	8.7	71.5
Δημοτικό	230	23.0	23.2	94.7
Γραφή και ανάγνωση	53	5.3	5.3	100.0
Σύνολο απαντήσεων	992	99.2	100.0	
Αγνωστα	8	.8		
Σύνολο	1000	100.0		

Διάγραμμα 4:

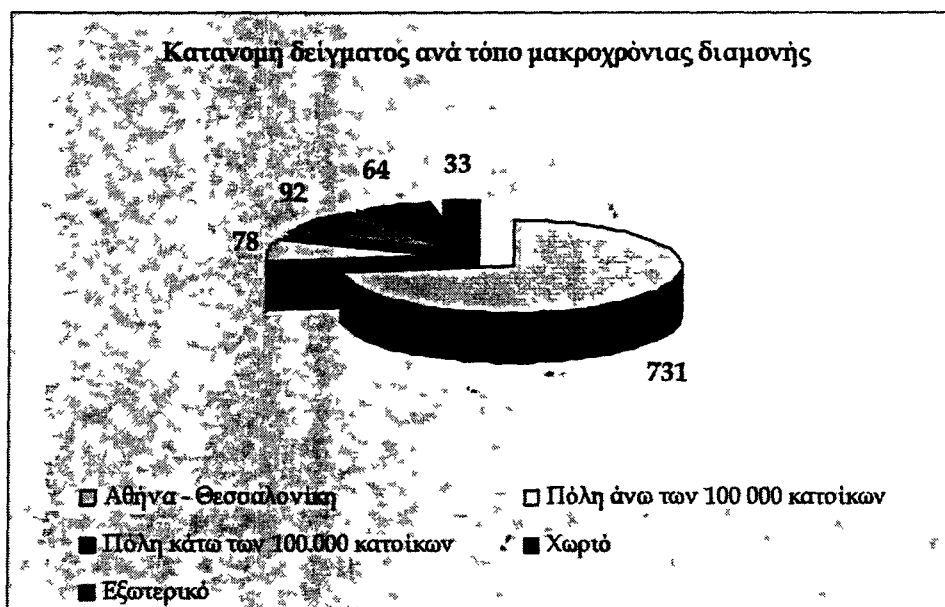

Σε σχέση με τον τόπο που οι ερωτώμενοι έχουν περάσει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής τους, το 73.2% αναφέρει τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα: Αθήνα- Θεσσαλονίκη, το 7.8% πόλη άνω των 100.000 κατοίκων, το 9.2% πόλη κάτω των 100.000 κατοίκων, το 6.4% χωριό και το 3.3% το εξωτερικό.

Πίνακας 5: Κατανομή δειγματος ανα τοπο μακροχρονιας διαμονης

	Συχνότητα	Ποσοστο	Valid Percent	Cumulative Percent
Αθήνα - Θεσσαλονίκη	731	73.1	73.2	73.2
Πόλη άνω των 100 000 κατοίκων	78	7.8	7.8	81.1
Πολη κατω των 100 000 κατοίκων	92	9.2	9.2	90.3
Χωριο	64	6.4	6.4	96.7
Εξωτερικό	33	3.3	3.3	100.0
Σύνολο απαντήσεων	998	99.8	100.0	
Άγνωστα	2	0.2		
Σύνολο	1000	100.0		

Διαγραμμα 5:

Στις ερωτήσεις που αφορούν στον ορισμο της κακοποιησης των γυναικων απο τους συζύγους/ συντρόφους τους, καθώς και την καταταξη της αναμεσα στις εγκληματικές συμπεριφορές, οι απαντησεις των ερωτώμενων εχουν ως εξης:

Η συντριπτική πλειοψηφια του δείγματος (93.9%) χαρακτηριζει την κακοποιηση ως έγκλημα, σε αντίθεση με το 4.1% που δεν τη θεωρεί εγκληματικη συμπεριφορά

Κατά τη γνώμη σας, η κακοποίηση του ενός συζύγου/ συντρόφου από τον άλλον είναι έγκλημα;

Πίνακας 6: Κατάταξη της κακοποίησης μεταξύ συζύγων/ συντρόφων στις εγκληματικές συμπεριφορές

	Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
Η κακοποίηση είναι έγκλημα;	Ναί	935	93.5	93.9
	Όχι	41	4.1	98.0
	Δεν απαντώ	20	2.0	100.0
	Σύνολο απαντήσεων	996	99.6	100.0
Άγνωστα	4	0.4		
Σύνολο	1000	100.0		

Επίσης, η πλειοψηφία των ερωτώμενων θεωρεί ότι η κακοποίηση αφορά κυρίως τη σωματική βία (49.6%), τη σεξουαλική βία (39.8%) και την ψυχολογική/ συναισθηματική βία (35.1%). Αντιστοίχως, το 44.7% των ερωτώμενων θεωρεί ότι η κακοποίηση αφορά όλες τις μορφές κακομεταχείρισης, συμπεριλαμβανομένων της λεκτικής βίας, της κοινωνικής απομόνωσης και της οικονομικής αποστέρησης.

Ποιες από τις ακόλουθες μορφές κακομεταχείρισης γυναικών από τους άνδρες συζύγους/ συντρόφους τους θα συμπεριλαμβάνατε στον ορισμό της κακοποίησης; (Μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία απαντήσεις)

Πίνακας 7: Ορισμός κακοποίησης

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ	Συχνότητα	Ποσοστό
Σωματική	496	49.6
Σεξουαλική	398	39.8
Λεκτική	149	14.9
Ψυχολογική- Συναισθηματική	351	35.1
Κοινωνική	87	8.7
Οικονομική	118	11.8
Όλες τις παραπάνω	447	44.7
Καμία από τις παραπάνω	2	0.2
Άλλη	1	0.1
Δεν απαντώ	3	0.3

Το 91.4% των ερωτώμενων συμφωνεί με την ποινικοποίηση της σεξουαλικής βίας στο γάμο, σε αντίθεση με το 4.7% που διαφωνεί και το 3.9% που δεν θέλησε να εκφράσει γνώμη .

Στις νομοθεσίες ορισμένων κρατών η σεξουαλική βία στα πλαίσια του γάμου ορίζεται ως αδίκημα, ενώ σε άλλα κράτη όχι (ανάμεσά τους και η Ελλάδα). Ποια είναι η δική σας γνώμη;

Πίνακας 8: Ποινικοποίηση σεξουαλικής βίας στο γάμο

	Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
Η σεξουαλική βία στα πλαίσια του γάμου πρέπει να αποτελεί αδίκημα:	Πρέπει να αποτελεί αδίκημα	913	91.3	91.4
	Δεν πρέπει να αποτελεί αδίκημα	47	4.7	4.7
	Δεν απαντώ	39	3.9	3.9
	Σύνολο απαντήσεων	999	99.9	100.0
Άγνωστα	1	.1		
Σύνολο	1000	100.0		

Για τη μεγάλη πλειοψηφία των ερωτώμενων (80.1%) η κακοποίηση στα πλαίσια ενός γάμου/ μιας σχέσης έχει θύμα τη γυναίκα και δραστη τον άνδρα και είναι λιγότερο πιθανό να ισχύει το αντίστροφο. Πάντως, για το 8% η κακοποίηση των ανδρών από τις γυναίκες συζύγους/ συντρόφους τους είναι εξίσου συχνή με την κακοποίηση γυναικών και για το 9.6% περισσότερο συχνή.

Κατά τη γνώμη σας, το φαινόμενο της κακοποίησης των ανδρών από τις γυναίκες συζύγους/ συντρόφους τους είναι:

Πίνακας 9: Συχνότητα φαινόμενου κακοποίησης ανδρών από τις συζύγους/ συντρόφους τους

	Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
Κακοποίηση ανδρών	Περισσότερο συχνό από την κακοποίηση γυναικών	96	9.6	9.6
	Λιγότερο συχνό από την κακοποίηση γυναικών	800	80.0	80.1
	Εξίσου συχνό με την κακοποίηση γυναικών	80	8.0	8.0
	Δεν απαντώ	23	2.3	2.3
	Σύνολο απαντήσεων	999	99.9	100.0
Άγνωστα	1	.1		
Σύνολο	1000	100.0		

Εξαιρετικής σημασίας εύρημα για την «εικόνα» που έχουν οι ερωτώμενοι για την Ελληνίδα, αποτελεί η καταγραφή της άποψης του 64.6% του δείγματος, που δηλώνει ότι οι Ελληνίδες είναι περισσότερο ανεκτικές απέναντι στη βία των συζύγων/ συντρόφων τους σε σχέση με τις άλλες Ευρωπαίες. Το 21.6% απαντά ότι δεν διαφέρουν και μόλις το 8.2% ότι οι Ελληνίδες είναι λιγότερο ανεκτικές από τις υπόλοιπες Ευρωπαίες στη βία των συζύγων/ συντρόφων τους.

Κατά την άποψή σας, οι Ελληνίδες γυναίκες είναι περισσότερο ή λιγότερο ανεκτικές απέναντι στη βία από τους συζύγους/ συντρόφους τους σε σχέση με τις γυναίκες άλλων Ευρωπαϊκών χωρών;

Πίνακας 10: Ανεκτικότητα Ελληνίδων στη βία των συζύγων/ συντρόφων τους

Ανεκτικότητα Ελληνίδων απέναντι στη βία		Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
	Περισσότερο	646	64.6	64.6	64.6
	Λιγότερο	82	8.2	8.2	72.8
	Δεν υπάρχει διαφορά	216	21.6	21.6	94.4
	Δεν απαντώ	56	5.6	5.6	100.0
Σύνολο	1000	100.0	100.0	100.0	

Οι απόψεις διίστανται σχετικά με το αν η κακοποίηση αφορά και πληττει κυρίως ζευγάρια χαμηλής οικονομικής και κοινωνικής θέσης: το 54.7% των ερωτώμενων συμφωνεί με αυτή την άποψη, ενώ το 42.4% διαφωνεί.

Συμφωνείτε ή διαφωνείτε με την άποψη ότι η κακοποίηση είναι ένα φαινόμενο που αφορά συνήθως τα ζευγάρια χαμηλής κοινωνικοοικονομικής θέσης;

Πίνακας 11: Κοινωνικο- οικονομική θέση ζευγαριών με βίαιη σχέση

	Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
Συμφωνώ	547	54.7	54.7	54.7
Διαφωνώ	424	42.4	42.4	97.1
Δεν απαντώ	29	2.9	2.9	100.0
Σύνολο	1000	100.0	100.0	

Στη συνέχεια ζητήθηκε από τους ερωτώμενους να δηλώσουν πέντε πιθανούς λόγους που οδηγούν έναν άνδρα στην εκδήλωση βίας απέναντι στη σύζυγο/ σύντροφό του. Ακολούθως, παρουσιάζονται οι «δημοφιλέστεροι» λόγοι, αυτοί που συγκέντρωσαν τις περισσότερες απαντήσεις και που είναι οι επικρατέστεροι στην αντίληψη των ερωτώμενων ως επεξηγηματικοί της βίας.

Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι για το 69.9% των ερωτώμενων η χρήση αλκοόλ από το δράστη ευθύνεται για τη βίαιη συμπεριφορά του απέναντι στη σύζυγο/ σύντροφό του, για το 63.5% οι διαταραχές της προσωπικότητας του δράστη, για το 52% οι τραυματικές εμπειρίες κακοποίησης του δράστη κατά την παιδική του ηλικία, για το 49.1% των ερωτώμενων το άγχος από τα οικονομικά αδιέξοδα τα οποία αντιμετωπίζουν οι δράστες που βιώνουν έντονες στρεσογενείς καταστάσεις όπως ανεργία και άσχημες συνθήκες διαβίωσης. Επίσης το 41.6% των ερωτώμενων δήλωσε ότι η χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών και φαρμάκων μπορεί να οδηγήσει έναν άνδρα στην άσκηση βίας εναντίον της συζύγου/ συντρόφου του, το 37.1% η ανάγκη για επιβεβαίωση του «ανδρισμού» του και το 35.3% η μειωμένη ικανότητα επικοινωνίας του ζευγαριού.

Ποιοι από τους ακόλουθους λόγους, κατά την άποψή σας, μπορεί να οδηγήσουν έναν άνδρα στην άσκηση βίας πάνω στη γυναίκα σύζυγο/ σύντροφό του; (Επιλέξτε το πολύ 5 λόγους)

Πίνακας 12: Λόγοι που οδηγούν έναν άνδρα στην άσκηση βίας κατά της συζύγου/ συντρόφου του

ΛΟΓΟΙ ΑΣΚΗΣΗΣ ΒΙΑΣ	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό
Διαταραχές της προσωπικότητας του δράστη	635	63.5
Άγχος του δράστη από οικονομικά αδιέξοδα (ανεργία, άσχημες συνθήκες διαβίωσης)	491	49.1
Χαμηλό επίπεδο επαγγελματικής ικανοποίησης του δράστη	109	10.9
Επιβεβαίωση του "ανδρισμού" του δράστη	371	37.1
Σεξουαλικές δυσκολίες του ζευγαριού	159	15.9
Μειωμένη ικανότητα επικοινωνίας του ζευγαριού	353	35.3
Αδυναμία ανταπόκρισης του δράστη στο κοινωνικό στερεότυπο του "επιτυχημένου"	111	11.1
Η βία αποτελεί στοιχείο της κοινωνικοποίησης του δράστη και μέρος του εκμαθημένου αντρικού κοινωνικού ρόλου	191	19.1
Ανάγκη του δράστη για επιβεβαίωση της δύναμης και της υπεροχής του	345	34.5
Κοινωνική αποδοχή και ανοχή της βίας των δραστών απέναντι στις γυναίκες	155	15.5
Αλκοολισμός του δράστη	699	69.9
Τοξικοεξάρτηση του δράστη (χρήση ναρκωτικών ουσιών, ψυχοφαρμάκων	416	41.6
Σαδισμός του δράστη	136	13.6
Μαζοχισμός του θύματος	76	7.6
Τραυματικές εμπειρίες κακοποίησης του δράστη κατά την παιδική του ηλικία	520	52.0
Άλλο	13	1.3

Κατ' αντιστοιχία, ζητήθηκε στους ερωτώμενους να περιγράψουν τη γυναίκα-θύμα κακοποίησης δίνοντας τέσσερα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς της από προτεινόμενο κατάλογο. Το 57.7% των ερωτώμενων δήλωσε ότι οι γυναίκες- θύματα είναι άτομα αδύναμα και παθητικά, το 54.1% άτομα με χαμηλή αυτοεκτίμηση, το 40% άτομα εξαρτημένα και το 39.3% άτομα παραδοσιακών αντιλήψεων σε σχέση με το ρόλο της γυναίκας. Αξίζει να σημειωθεί ότι μόνο το 9.7% των ερωτώμενων δήλωσαν ότι οι γυναίκες - θύματα κακοποίησης δεν διαφέρουν από τις υπόλοιπες γυναίκες.

Επίσης, για τη μεγάλη πλειοψηφία των ερωτώμενων (74.4%) τα χαρακτηριστικά των θυμάτων προϋπάρχουν της κακοποίησης και μόλις το 17.8% θεωρεί ότι τα χαρακτηριστικά αυτά είναι συνέπεια της κακοποίησής τους.

*Ποια από τα ακόλουθα χαρακτηριστικά που αφορούν τις γυναίκες - θύματα κακοποίησης από τον σύζυγο/ σύντροφό τους είναι, κατά τη γνώμη σας, πιο αντιπροσωπευτικά για τα θύματα;
(Επιλέξτε το πολύ 4 χαρακτηριστικά)*

Πίνακας 13: Χαρακτηριστικά γυναικών- θυμάτων κακοποίησης από το σύζυγο/ σύντροφό τους

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΘΥΜΑΤΟΣ	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό
Συναισθηματικά ανώριμα άτομα	202	20.2
Άτομα αδύναμα και παθητικά	577	57.7
Άτομα νευρωτικά, καταθλιπτικά	212	21.2
Άτομα εξαρτημένα	400	40.0
Άτομα με χαμηλό επίπεδο αυτοεκτίμησης	541	54.1
Άτομα με μειωμένη αυτοπεποίθηση	307	30.7
Άτομα προκλητικά	207	20.7
Μαζοχίστριες	134	13.4
Άτομα με χαμηλή μόρφωση	334	33.4
Άτομα παραδοσιακών αντιλήψεων σε σχέση με το ρόλο της γυναίκας	393	39.3
Άτομα χωρίς επαγγελματική κατάρτιση	157	15.7
Άτομα με πρόβλημα αλκοολισμού/ τοξικοεξάρτησης	248	24.8
Δεν διαφέρουν από τις γυναίκες που δεν είναι θύματα κακοποίησης	97	9.7
Άλλο	4	0.4

Κατά τη γνώμη σας, τα χαρακτηριστικά που απαντήσατε ότι συναντάμε στα θύματα κακοποίησης είναι συνέπεια αυτής (της κακοποίησης) ή προϋπάρχουν στο χαρακτήρα του θύματος;

Πίνακας 14: Σχέση χαρακτηριστικών των θυμάτων και της κακοποίησής τους

	Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
Είναι συνέπεια της κακοποίησης	170	17.0	17.8	17.8
Προϋπάρχουν της κακοποίησης	709	70.9	74.4	92.2
Δεν απαντώ	74	7.4	7.8	100.0
Σύνολο απαντήσεων	953	95.3	100.0	
Άγνωστα	47	4.7		
Σύνολο	1000	100.0		

Η ακόλουθη ενότητα, αποτελεί μία ενότητα εξαιρετικής σημασίας για τις ανάγκες της έρευνας, όπου μέσα από τις απαντήσεις των ερωτώμενων αποτυπώνεται η στάση τους απέναντι στο φαινόμενο της κακοποίησης των γυναικών από τους συζύγους/ συντρόφους τους, το δράστη και το θύμα. Τα πεδία πάνω στα οποία αναπτύχθηκε «διάλογος» με τους ερωτώμενους, αποτελούν τα κυριότερα πεδία πάνω στα οποία έχει επικεντρωθεί και ο επιστημονικός διάλογος, καθώς και οι περισσότερες ερευνητικές πρωτοβουλίες που αφοούν στη μελέτη του φαινομένου της κακοποίησης των γυναικών. Παράλληλα, αποτελούν και τους κυριότερους μύθους γύρω από το υπό εξέταση φαινόμενο όπως απαντούνται στη διεθνή βιβλιογραφία²⁶².

Αναλυτικότερα, το 61.6% των ερωτώμενων, σε αντίθεση με το 33.5%, θεωρεί ότι η κακοποίηση των γυναικών από τους άνδρες συζύγους/ συντρόφους τους αποτελεί ένα σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα.

²⁶² Βλ. σχετικά στο κεφάλαιο της μυθολογίας περί κακοποίησης της παρούσας μελέτης.

Η κακοποίηση των γυναικών από τους άνδρες συζύγους/ συντρόφους τους δεν αποτελεί - προς το παρόν- ένα σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα.

Πίνακας 15: Σοβαρότητα κακοποίησης ως κοινωνικό πρόβλημα

	Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
Συμφωνώ απόλυτα	116	11.6	11.6	11.6
Συμφωνώ	218	21.8	21.9	33.5
Δεν έχω γνώμη	49	4.9	4.9	38.4
Διαφωνώ	305	30.5	30.6	69.0
Διαφωνώ απόλυτα	309	30.9	31.0	100.0
Σύνολο απαντήσεων	997	99.7	100.0	
Άγνωστα	3	.3		
Σύνολο	1000	100.0		

Το 86.3% των ερωτώμενων συμφωνεί, ή/ και συμφωνεί απόλυτα ότι η χρήση αλκοόλ από το δράστη αποτελεί μία από τις κυριότερες αιτίες εκδήλωσης βίας κατά της συζύγου/ συντρόφου του. Επίσης το 58.4% των ερωτώμενων συμφωνεί ότι η θυματοποίηση των δραστών κατά την παιδική τους ηλικία και κατά συνέπεια οι τραυματικές τους εμπειρίες τους οδηγούν στην εκδήλωση βίας κατά των συζύγων/ συντρόφων τους και το 55.7% συμφωνεί ότι οι άνδρες ασκούν βία κατά των γυναικών τους επειδή αδυνατούν να ελέγξουν την επιθετικότητά τους.

Η χρήση αλκοόλ από το δράστη αποτελεί μία από τις κυριότερες αιτίες εκδήλωσης βίας κατά της συζύγου/ συντρόφου.

Πίνακας 16: Σχέση αλκοόλ και κακοποίησης

	Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
Συμφωνώ απόλυτα	420	42.0	42.0	42.0
Συμφωνώ	443	44.3	44.3	86.3
Δεν έχω γνώμη	51	5.1	5.1	91.4
Διαφωνώ	69	6.9	6.9	98.3
Διαφωνώ απόλυτα	17	1.7	1.7	100.0
Σύνολο	1000	100.0	100.0	

Οι άνδρες ασκούν βία κατά των γυναικών τους επειδή αδυνατούν να ελέγξουν την επιθετικότητά τους.

Πίνακας 17: Σχέση μεταξύ της αδυναμίας ελέγχου επιθετικότητας και της κακοποίησης

	Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
Συμφωνώ απόλυτα	157	15.7	15.7	15.7
Συμφωνώ	399	39.9	40.0	55.8
Δεν έχω γνώμη	120	12.0	12.0	67.8
Διαφωνώ	255	25.5	25.6	93.4
Διαφωνώ απόλυτα	66	6.6	6.6	100.0
Σύνολο απαντήσεων	997	99.7	100.0	
Άγνωστα	3	.3		
Σύνολο	1000	100.0		

Οι δράστες κακοποίησης προβαίνουν σε πράξεις βίας επειδή οι ίδιοι υπήρξαν θύματα κακοποίησης στην παιδική τους ηλικία.

Πίνακας 18: Σχέση της κακοποίησης στην ενήλικη ζωή με τις εμπειρίες κακοποίησης κατά την παιδική ηλικία

	Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
Συμφωνώ απόλυτα	145	14.5	14.5	14.5
Συμφωνώ	439	43.9	43.9	58.4
Δεν έχω γνώμη	184	18.4	18.4	76.8
Διαφωνώ	189	18.9	18.9	95.7
Διαφωνώ απόλυτα	43	4.3	4.3	100.0
Σύνολο	1000	100.0	100.0	

Στη συνέχεια οι ερωτώμενοι τοποθετήθηκαν σε μια σειρά θέματα που αφορούν στην προσωπικότητα του δράστη και του θύματος, καθώς και την ευθύνη του θύματος κακοποίησης για την πράξη του δράστη.

Το 75.6% των ερωτώμενων συμφωνεί ότι οι δράστες κακοποίησης είναι άρρωστες και πνευματικά διαταραγμένες προσωπικότητες, ενώ το 57.6% των ερωτώμενων διαφωνεί με την άποψη ότι οι γυναίκες- θύματα κακοποίησης είναι ψυχικά άρρωστες.

Οι άνδρες- δράστες κακοποίησης είναι άρρωστες και πνευματικά διαταραγμένες προσωπικότητες.

Πίνακας 19: Πνευματικές διαταραχές δραστών κακοποίησης

	Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
Συμφωνώ απόλυτα	381	38.1	38.1	38.1
Συμφωνώ	375	37.5	37.5	75.6
Δεν έχω γνώμη	95	9.5	9.5	85.1
Διαφωνώ	116	11.6	11.6	96.7
Διαφωνώ απόλυτα	33	3.3	3.3	100.0
Σύνολο	1000	100.0	100.0	

Οι γυναίκες- θύματα κακοποίησης είναι ψυχικά άρρωστες.

Πίνακας 20: Ψυχική ασθένεια θυμάτων κακοποίησης

	Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
Συμφωνώ απόλυτα	92	9.2	9.3	9.3
Συμφωνώ	201	20.1	20.3	29.6
Δεν έχω γνώμη	127	12.7	12.8	42.4
Διαφωνώ	348	34.8	35.1	77.5
Διαφωνώ απόλυτα	223	22.3	22.5	100.0
Σύνολο απαντήσεων	991	99.1	100.0	
Άγνωστα	9	0.9		
Σύνολο	1000	100.0		

Οι απόψεις διχάζονται αναφορικά με την ευθύνη που φέρουν τα θύματα για τη συμπεριφορά του δράστη. Συγκεκριμένα, το 45.9% των ερωτώμενων συμφωνεί με την άποψη ότι οι γυναίκες τις περισσότερες φορές φέρουν και εκείνες ευθύνη, γιατί προκαλούν με τη συμπεριφορά τους τους δράστες και τους εξωθούν στη χρήση βίας, ενώ το 43.8% των ερωτώμενων διαφωνεί με αυτή την άποψη.

Επίσης, το 79% των ερωτώμενων διαφωνεί με την άποψη που θέλει τις περισσότερες γυναίκες- θύματα να είναι μαζοχίστριες και να απολαμβάνουν τη βία, λόγος που τις κάνει να παραμένουν στη βίαιη σχέση. Σε αυτό το σημείο, αίσθηση προκαλεί το χαμηλό μεν, αλλά υπαρκτό δε, ποσοστό της τάξεως του 12.2% των ερωτώμενων που συμφωνεί με την παραπάνω άποψη.

Οι γυναίκες- θύματα κακοποίησης τις περισσότερες φορές έχουν και εκείνες ευθύνη, γιατί με τη συμπεριφορά τους προκαλούν τον δράστη και τον εξωθούν στη χρήση βίας.

Πίνακας 21: Ευθύνη θύματος

	Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
Συμφωνώ απόλυτα	118	11.8	11.8	11.8
Συμφωνώ	341	34.1	34.1	45.9
Δεν έχω γνώμη	103	10.3	10.3	56.2
Διαφωνώ	274	27.4	27.4	83.6
Διαφωνώ απόλυτα	164	16.4	16.4	100.0
Σύνολο	1000	100.0	100.0	

Οι περισσότερες γυναίκες- θύματα είναι μαζοχίστριες και απολαμβάνουν τη βία. Αυτός είναι και ένας από τους κύριους λόγους που παραμένουν σε μια σχέση βίας.

Πίνακας 22: Ο μαζοχισμός του θύματος ως λόγος παραμονής του σε μια βίαση σχέση

	Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
Συμφωνώ απόλυτα	29	2.9	2.9	2.9
Συμφωνώ	93	9.3	9.3	12.2
Δεν έχω γνώμη	87	8.7	8.7	20.9
Διαφωνώ	324	32.4	32.4	53.4
Διαφωνώ απόλυτα	466	46.6	46.6	100.0
Σύνολο απαντήσεων	999	99.9	100.0	
Άγνωστα	1	0.1		
Σύνολο	1000	100.0		

Η μεγάλη πλειοψηφία του δείγματος (83.8%) διαφωνεί με την άποψη ότι η βία μεταξύ συντρόφων μπορεί να αποτελεί και ένδειξη αγάπης και το 79.8% διαφωνεί με την άποψη που θεωρεί - και εν μέρει δικαιολογεί - τη βία και την επιθετικότητα ως τρόπο απελευθέρωσης του θυμού και του άγχους.

Πολλές φορές η βία μεταξύ συντρόφων αποτελεί ένδειξη αγάπης.

Πίνακας 23: Η βία ως ένδειξη αγάπης

	Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
Συμφωνώ απόλυτα	12	1.2	1.2	1.2
Συμφωνώ	77	7.7	7.7	8.9
Δεν έχω γνώμη	73	7.3	7.3	16.2
Διαφωνώ	242	24.2	24.2	40.4
Διαφωνώ απόλυτα	595	59.5	59.6	100.0
Σύνολο απαντήσεων	999	99.9	100.0	
Άγνωστα	1	.1		
Σύνολο	1000	100.0		

Η βία και η επιθετικότητα είναι κατανοητές γιατί είναι ένας τρόπος απελευθέρωσης του θυμού και του άγχους.

Πίνακας 24: Η βία ως τρόπος απελευθέρωσης του θυμού και του άγχους

	Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
Συμφωνώ απόλυτα	32	3.2	3.2	3.2
Συμφωνώ	104	10.4	10.4	13.6
Δεν έχω γνώμη	66	6.6	6.6	20.2
Διαφωνώ	291	29.1	29.1	49.3
Διαφωνώ απόλυτα	506	50.6	50.7	100.0
Σύνολο απαντήσεων	999	99.9	100.0	
Άγνωστα	1	.1		
Σύνολο	1000	100.0		

Στη συνέχεια ζητήθηκε από τους ερωτώμενους να επιλέξουν τους τρεις κατά τη γνώμη τους αποτελεσματικότερους μηχανισμούς/ τρόπους αντιμετώπισης του φαινομένου της κακοποίησης μέσα από ένα κατάλογο αντίστοιχων προτάσεων. Από τις απαντήσεις προκύπτει ότι έμφαση δίνεται τόσο στην καταστολή, όσο και στην πρόληψη.

Συγκεκριμένα, η πρόταση για αυστηροποίηση των ποινών που προβλέπονται για τους δράστες κακοποίησης συγκέντρωσε τις περισσότερες απαντήσεις (56.6%). Αντίστοιχα, ένας μεγάλος αριθμός ερωτώμενων επέλεξε μηχανισμούς πρόληψης, όπως η κοινωνική παρακολούθηση, από ειδικευμένο προσωπικό, των οικογενειών που παρουσιάζουν υψηλό κίνδυνο εκδήλωσης ενδοοικογενειακής βίας (44%) και αλλαγή,

μέσα από την εκπαίδευση, του σεξιστικού χαρακτήρα (άνιση αντιμετώπιση των 2 φύλων) της κοινωνίας και των στερεοτύπων που τον αναπαράγουν (41.9%).

Ποιους από του ακόλουθους μηχανισμούς θα θεωρούσατε πιο αποτελεσματικούς για την αντιμετώπιση του φαινομένου της κακοποίησης; (Επιλέξτε το πολύ 3 μηχανισμούς)

Πίνακας 25: Αποτελεσματικοί μηχανισμοί αντιμετώπισης του φαινομένου της κακοποίησης

ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ	Σύνολο απαντήσεων	Ποσοστό
Αυστηροποίηση των ποινών για τους δράστες	566	56.6
Ψυχολογική υποστήριξη των θυμάτων από τους φορείς του ανεπίσημου κοινωνικού ελέγχου (οικογένεια, γειτονιά, κοινωνικό περιβάλλον κ.α.)	348	34.8
Αλλαγή, μέσα από την εκπαίδευση, του σεξιστικού χαρακτήρα (άνιση αντιμετώπιση των 2 φύλων) της κοινωνίας και των στερεοτύπων που τον αναπαράγουν	419	41.9
Θεραπευτικά προγράμματα μεταχείρισης των δραστών	348	34.8
Θεραπευτικά προγράμματα υποστήριξης των θυμάτων	240	24.0
Αναβάθμιση των υπηρεσιών που προσφέρει η Αστυνομία σε θέματα ενδοοικογενειακής βίας	212	21.2
Κοινωνική παρακολούθηση, από ειδικευμένο προσωπικό, των οικογενειών που παρουσιάζουν υψηλό κίνδυνο εκδήλωσης ενδοοικογενειακής βίας	440	44.0
Κοινωνικο-οικονομική υποστήριξη των θυμάτων	174	17.4
Κοινωνική αποδοκιμασία των πράξεων βίας στην οικογένεια	131	13.1
Άλλο	15	1.5

Τέλος, καταγράφηκε η έμμεση γνώση περιστατικών από το συγγενικό και φιλικό περιβάλλον κακοποίησης γυναικών/ ανδρών από το σύζυγο / σύντροφό τους, καθώς και οι περιπτώσεις θυματοποίησης και προσωπικής εμπειρίας κακοποίησης των ερωτώμενων.

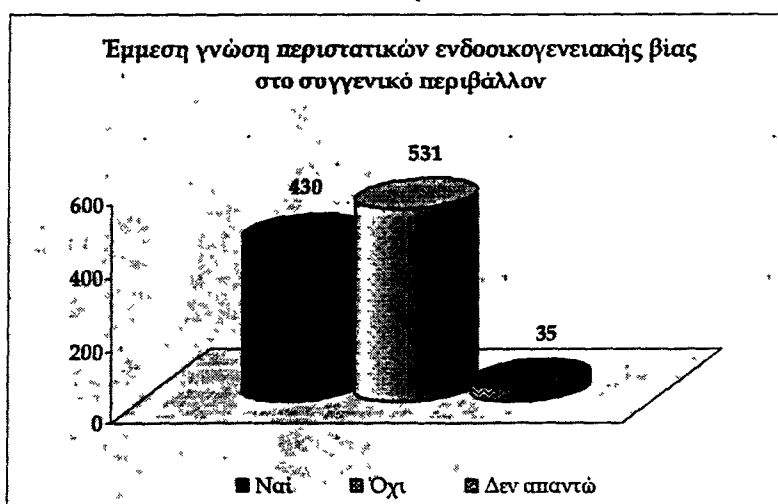
Από τις απαντήσεις που συγκεντρώθηκαν προκύπτει ότι το 43.2% των ερωτώμενων γνωρίζει κάποιον άνδρα ή/ και γυναίκα από το συγγενικό περιβάλλον που έχει υπάρξει θύμα ενδοοικογενειακής βίας. Το 52.5% των ερωτώμενων γνωρίζει κάποια γυναίκα από το φιλικό περιβάλλον που έχει υπάρξει θύμα κακοποίησης από το σύζυγο/ σύντροφό της, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τους άνδρες- θύματα είναι 14.1%.

Γνωρίζετε κάποιον /α από το συγγενικό σας περιβάλλον που έχει πέσει θύμα οποιασδήποτε μορφής ενδοοικογενειακής βίας;

Πίνακας 26: Έμμεση γνώση περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας στο συγγενικό περιβάλλον

	Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
Ναί	430	43.0	43.2	43.2
Όχι	531	53.1	53.3	96.5
Δεν απαντώ	35	3.5	3.5	100.0
Σύνολο απαντήσεων	996	99.6	100.0	
Άγνωστα	4	.4		
Σύνολο	1000	100.0		

Διάγραμμα 6:

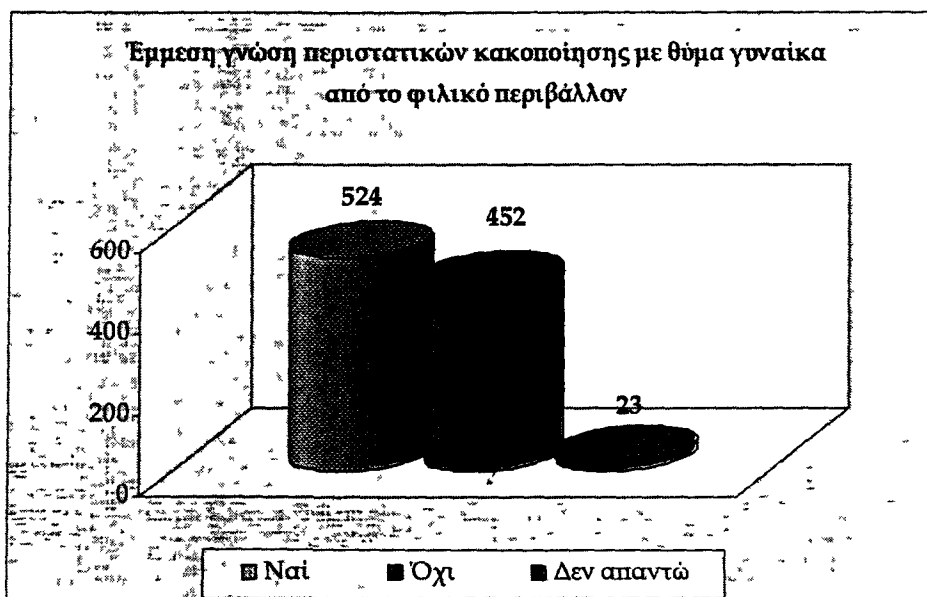

Γνωρίζετε κάποια γυναίκα από το φιλικό σας περιβάλλον που υπήρξε θύμα κακοποίησης από τον άνδρα σύνζυγο/ σύντροφό της;

Πίνακας 27: Έμμεση γνώση περιστατικών κακοποίησης με θύμα γυναίκα στο φιλικό περιβάλλον

	Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
Ναί	524	52.4	52.5	52.5
Όχι	452	45.2	45.2	97.7
Δεν απαντώ	23	2.3	2.3	100.0
Σύνολο απαντήσεων	999	99.9	100.0	
Άγνωστα	1	.1		
Σύνολο	1000	100.0		

Διάγραμμα 7:

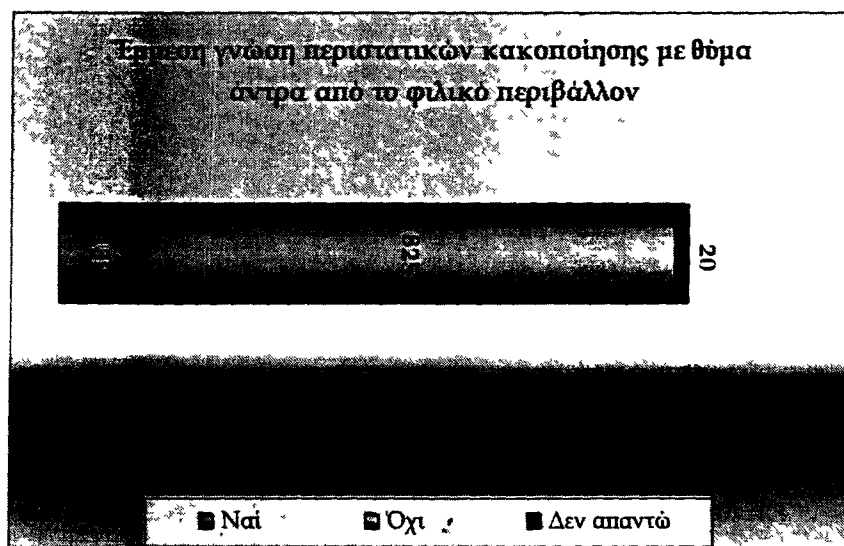

Γνωρίζετε κάποιον άνδρα από το φιλικό σας περιβάλλον που υπήρξε θύμα κακοποίησης από τη γυναίκα σύζυγο/ σύντροφό του;

Πίνακας 28: Έρμηση γνώση περιστατικών κακοποίησης με θύμα άνδρα στο φιλικό περιβάλλον

	Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
Ναι	139	13.9	14.1	14.1
Όχι	825	82.5	83.8	98.0
Δεν απαντώ	20	2.0	2.0	100.0
Σύνολο απαντήσεων	984	98.4	100.0	
Άγνωστα	16	1.6		
Σύνολο	1000	100.0		

Διάγραμμα 8:

Τα άτομα που γνωρίζετε ότι έπεσαν θύματα οποιασδήποτε μορφής ενδοοικογενειακής βίας εμπιστεύτηκαν το πρόβλημά τους σε κάποιον ειδικό (ψυχολόγο, δικηγόρο, Αστυνομία);

Πίνακας 29: Δημοσιοποίηση των περιστατικών της έμμεσης γνώσης

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναί	22	4.9
Όχι	132	29.2
Κανένα	171	37.8
Δεν απαντώ	127	28.1
Σύνολο απαντήσεων	452	100.0
Άγνωστα	548	
Σύνολο	1000	

Επίσης, το 13,3% των ερωτώμενων δηλώνουν ότι υπήρξαν θύματα κακοποίησης από τον την σύζυγο/ σύντροφό τους. Όσον αφορά στην ταυτότητα των θυμάτων, διαπιστώνουμε ότι το 81.2% είναι γυναίκες και το 18.8% άνδρες (Πίνακας 31). Αναφορικά με το μορφωτικό επίπεδο των θυμάτων παρατηρούμε διασπορά σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης (Πίνακας 32). Το μεγαλύτερο ποσοστό των θυμάτων (30.5%) είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ακολουθούν οι απόφοιτοι δημοτικού με ποσοστό 26.7% και οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με ποσοστό 19.8%.

Εσείς, έχετε υποστεί οποιαδήποτε μορφή κακοποίησης από το/τη σύντροφο/ σύζυγό σας;

Πίνακας 30: Προσωπική εμπειρία κακοποίησης

	Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent	Cumulative Percent
Ναί	133	13.3	13.5	13.5
Όχι	827	82.7	83.8	97.3
Δεν απαντώ	27	2.7	2.7	100.0
Σύνολο απαντήσεων	987	98.7	100.0	
Άγνωστα	13	1.3		
Σύνολο	1000	100.0		

Διάγραμμα 9:

Πίνακας 31: Φυλο Θυμάτων (αυτο-ομολογία) κακοποίησης από συζυγο/ συντροφο

Θυματοποίηση	Φυλο		Συνολο
	Ανδρας	Γυναικα	
	25	108	133
	18 8%	81 2%	100 0%

Πίνακας 32: Μορφωτικο επίπεδο Θυμάτων (αυτο-ομολογία) κακοποίησης από συζυγο/ συντροφο

Μορφωτικο επίπεδο	Θύματα	
	Τριτοβαθμια εκπαίδευση	26
Λυκειο / Εξατάξιο γυμνασιο	40	30 5%
Γυμνάσιο	16	12 2%
Δημοτικο	35	26 7%
Γραφή και αναγνωση	14	10 7%
Σύνολο απαντήσεων	131	100 0%

Το 73% των θυμάτων εμπιστεύτηκε το πρόβλημά του σε κάποιον. Το ποσοστό αυτό αφορά το 74% των γυναικών και το 64% των ανδρών, το 81% των αποφοίτων Γυμνασίου, το 77% των αποφοίτων Λυκείου και το 76% των αποφοίτων Δημοτικού (Πίνακες 34 & 35).

Εμπιστευτήκατε το πρόβλημα σας σε κάποιον;

Πίνακας 33: Δημοσιοποίηση περιστατικών προσωπικής κακοποίησης

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναί	97	73
Όχι	31	23
Δεν απαντώ	5	4
Σύνολο απαντήσεων	133	100 0
Άγνωστα	867	
Σύνολο	1000	

Πίνακας 34: Δημοσιοποίηση περιστατικών προσωπικής κακοποίησης ανάλογα με το φύλο

	Φύλο		Σύνολο
	Ανδρας	Γυναίκα	
Ναί	16	80	96
	64%	74%	72%
Όχι	9	21	30
	36%	19,5%	22,5%
Δεν απαντώ	0	7	7
	0%	6,5%	5,5%

Πίνακας 35: Δημοσιοποίηση περιστατικών προσωπικής κακοποίησης ανάλογα με το μορφωτικό επίπεδο

	Μορφωτικό επίπεδο				
	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο	Γυμνάσιο	Δημοτικό	Γραφή και ανάγνωση
Ναί	19	30	13	26	7
	73%	77%	81%	76%	50%
Όχι	6	7	3	7	6
	23%	18%	19%	21%	43%
Δεν απαντώ	1	2	0	1	1
	4%	5%	0%	3%	7%

Τα άτομα που κυρίως στρέφονται τα θύματα για βοήθεια, ή εμπιστεύονται το πρόβλημά τους είναι οι φίλοι (55.67%), τα αδέρφια (43.3%) και η μητέρα (39.18%). Τα

προαναφερόμενα πρόσωπα αποτελούν άτομα εμπιστοσύνης για όλα τα θύματα, ανεξάρτητα από το φύλο τους (Πίνακας 37) και το μορφωτικό τους επίπεδο (Πίνακας 38).

Αξίζει να σημειώσουμε ότι οι άνδρες του δείγματος που δήλωσαν θύματα κακοποίησης, σε αντίθεση με τις γυναίκες δεν απευθύνθηκαν στην Αστυνομία ή σε Δικηγόρο. Οι άνδρες φαίνεται ότι κρατούν το πρόβλημα τους σε στενό φιλικό ή/ και συγγενικό κύκλο, αφού η δημοσιοποίηση της κακοποίησής τους από το αντίθετο φύλο μπορεί να προκαλέσει σχόλια- υπονοούμενα για τον ανδρισμό τους, τη διακομότησή τους, την προσβολή και τον εξευτελισμό τους από τους υπόλοιπους άνδρες.

Επίσης, αξίζει να σημειώσουμε ότι τα άτομα με χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο (απόφοιτοι Γυμνασίου, Δημοτικού) εμπιστεύονται σε μεγαλύτερα ποσοστά (Πίνακας 38) το πρόβλημά τους στην Αστυνομία ή σε κάποιο δικηγόρο, από ότι τα άτομα υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου (απόφοιτοι τριτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης).

Σε ποιόν/ ους από τους παρακάτω εμπιστευτήκατε το πρόβλημά σας; (Μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία απαντήσεις)

Πίνακας 36: Άτομα που εμπιστεύτηκαν τα θύματα κακοποίησης

ΠΡΟΣΩΠΟ ΠΟΥ ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΗΚΑΝ	Σύνολο απαντήσεων	Ποσοστό
ΦΙΛΟΣ/Η	54	55,67
ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΣ	6	6,19
ΜΗΤΕΡΑ	38	39,18
ΠΑΤΕΡΑΣ	17	17,53
ΑΔΕΛΦΟΣ/Η	42	43,30
ΑΛΛΟΣ ΣΥΓΓΕΝΗΣ	20	20,62
ΙΑΤΡΟΣ	9	9,28
ΙΕΡΕΑΣ	14	14,43
ΔΑΣΚΑΛΟΣ/ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ	3	3,09
ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ	8	8,25
ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ	17	17,53
ΑΛΛΟΣ ΕΙΔΙΚΟΣ	12	12,37
ΑΓΝΩΣΤΟΣ	3	3,09

Πίνακας 37: Άτομα που εμπιστεύτηκαν τα θύματα κακοποίησης ανάλογα με το φύλο

ΠΡΟΣΩΠΟ ΠΟΥ ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΗΚΑΝ	ΦΥΛΟ			
	ΑΝΤΡΑΣ		ΓΥΝΑΙΚΑ	
	Πλήθος απαντήσεων και Ποσοστά επί του συνόλου των ανδρών- θυμάτων		Πλήθος απαντήσεων και Ποσοστά επί του συνόλου των γυναικών- θυμάτων	
ΦΙΛΟΣ/Η	12	48,0	41	38,0
ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΣ	1	4,0	5	4,6
ΜΗΤΕΡΑ	3	12,0	35	32,4
ΠΑΤΕΡΑΣ	1	4,0	16	14,8
ΑΔΕΛΦΟΣ/Η	6	24,0	36	33,3
ΑΛΛΟΣ ΣΥΓΓΕΝΗΣ	2	8,0	18	16,7
ΙΑΤΡΟΣ	2	8,0	7	6,5
ΙΕΡΕΑΣ	2	8,0	12	11,1
ΔΑΣΚΑΛΟΣ/ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ	2	8,0	1	0,9
ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ	0	0,0	8	7,4
ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ	0	0,0	17	15,7
ΑΛΛΟΣ ΕΙΔΙΚΟΣ	1	4,0	11	10,2
ΑΓΝΩΣΤΟΣ	0	0,0	3	2,8

Πίνακας 38: Άτομα που εμπιστεύτηκαν τα θύματα κακοποίησης ανάλογα με το μορφωτικό τους επίπεδο

ΠΡΟΣΩΠΟ ΠΟΥ ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΗΚΑΝ	Τριτοβάθμια εκπαίδευση		Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο		Γυμνάσιο		Δημοτικό		Γραφή και ανάγνωση	
	Αριθμός	Ποσοστό	Αριθμός	Ποσοστό	Αριθμός	Ποσοστό	Αριθμός	Ποσοστό	Αριθμός	Ποσοστό
ΦΙΛΟΣ/Η	15	57,69	17	42,50	7	43,75	12	34,29	2	14,29
ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΣ	1	3,85	3	7,50	1	6,25	1	2,86	0	0,00
ΜΗΤΕΡΑ	8	30,77	10	25,00	6	37,50	10	28,57	3	21,43
ΠΑΤΕΡΑΣ	1	3,85	5	12,50	3	18,75	7	20,00	1	7,14
ΑΔΕΛΦΟΣ/Η	9	34,62	10	25,00	3	18,75	18	51,43	2	14,29
ΑΛΛΟΣ ΣΥΓΓΕΝΗΣ	4	15,38	5	12,50	0	0,00	10	28,57	1	7,14
ΙΑΤΡΟΣ	1	3,85	6	15,00	0	0,00	2	5,71	0	0,00
ΙΕΡΕΑΣ	3	11,54	4	10,00	2	12,50	4	11,43	1	7,14
ΔΑΣΚΑΛΟΣ/ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ	0	0,00	1	2,50	1	6,25	1	2,86	0	0,00
ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ	2	7,69	0	0,00	3	18,75	3	8,57	0	0,00
ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ	4	15,38	2	5,00	5	31,25	6	17,14	0	0,00
ΑΛΛΟΣ ΕΙΔΙΚΟΣ	2	7,69	5	12,50	1	6,25	3	8,57	1	7,14
ΑΓΝΩΣΤΟΣ	1	3,85	0	0,00	1	6,25	1	2,86	0	0,00

Τέλος, το 50.8% των θυμάτων δηλώνει ότι θα επιθυμούσε να εμπιστευτεί το πρόβλημά του σε κάποιον ειδικό, σε αντίθεση με το 34.1% που δεν θα επιθυμούσε να δημοσιοποιήσει το πρόβλημά του. Από το σύνολο των θυμάτων που θα επιθυμούσαν να εμπιστευτούν το πρόβλημά τους σε κάποιον ειδικό το 55% είναι γυναίκες και το 40% άνδρες (Πίνακας 40).

Θα επιθυμούσατε να εμπιστευτείτε το πρόβλημά σας σε κάποιον ειδικό ;

Πίνακας 39: Επιθυμία δημοσιοποίησης της θυματοποίησης σε ειδικό

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναί	67	50.8
Όχι	45	34.1
Δεν απαντώ	20	15.2
Σύνολο	132	100.0

Πίνακας 40: Επιθυμία δημοσιοποίησης της θυματοποίησης σε ειδικό ανάλογα με το φύλο

	Φύλο	
	Άνδρας	Γυναίκα
Ναί	10	55
	40%	55%
Όχι	12	32
	48%	32%
Δεν απαντώ	3	13
	12%	13%

Στη συνέχεια διερευνήθηκε η σχέση που συνδέει τα διάφορα κοινωνιοδημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτώμενων (φύλο, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση και μορφωτικό επίπεδο) με τις στάσεις και αναπαραστάσεις τους αναφορικά με το φαινόμενο της κακοποίησης των γυναικών από τους συζύγους/ συντρόφους τους, το δράστη και το θύμα της βίαιης σχέσης.

Αναφορικά με την κατάταξη της κακοποίησης των συζυγων/ συντρόφων στις εγκληματικές συμπεριφορές παρατηρούμε τα ακόλουθα: Οι γυναίκες σε μεγαλύτερο ποσοστό από τους άνδρες (95.9% έναντι του 91.3%) θεωρούν την κακοποίηση έγκλημα. Αντίστοιχα οι έγγαμοι και οι διαζευγμένοι σε μεγαλύτερο ποσοστό από τους άγαμους και τους χήρους θεωρούν την κακοποίηση έγκλημα. Οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και οι απόφοιτοι Λυκείου/ εξαταξίου γυμνασίου δίνουν σε μεγαλύτερα ποσοστά καταφατική απάντηση. Τα άτομα, ανεξαρτήτως ηλικίας, καταδικάζουν την κακοποίηση θεωρώντας την έγκλημα. Μικρές διαφοροποιήσεις φαίνονται μεταξύ των ατόμων ηλικίας 25- 29 ετών, 70- 74 ετών και 60- 64 ετών, τα οποία εκφράζουν αντίθετη άποψη.

Συνοψίζοντας αναφέρουμε ότι οι άνδρες, οι άγαμοι και οι χήροι, καθώς και τα άτομα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου (απόφοιτοι α' βάρθμιας εκπαίδευσης, άτομα που δεν ολοκλήρωσαν κάποια βαθμίδα εκπαίδευσης, αλλά γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση) σε μεγαλύτερα ποσοστά από τις υπόλοιπες ομάδες του δείγματος αναφέρουν ότι η κακοποίηση μεταξύ των συζυγων/ συντρόφων δεν είναι έγκλημα. Η ηλικία δεν φαίνεται να επιδρά σημαντικά στη συγκεκριμένη άποψη.

Πίνακας 41: Κατάταξη της κακοποίησης μεταξύ συζύγων/ συντρόφων στις εγκληματικές συμπεριφορές ανάλογα με το φύλο

Η κακοποίηση είναι έγκλημα ;					
Φύλο	Ανδρας	Ναι	Όχι	Δεν απαντώ	Σύνολο φύλων
		397	27	11	435
Γυναίκα	91.3%	6.2%	2.5%	100.0%	
	538	14	9	561	
Σύνολο απαντήσεων	95.9%	2.5%	1.6%	100.0%	
	935	41	20	996	
	93.9%	4.1%	2.0%	100.0%	

Πίνακας 42: Κατάταξη της κακοποίησης μεταξύ συζύγων/ συντρόφων στις εγκληματικές συμπεριφορές ανάλογα με την ηλικία

Η κακοποίηση είναι έγκλημα ;					
Ηλικία		Ναι	Όχι	Δεν απαντώ	Σύνολο ηλικιακής ομάδας
		20-24	123	6	1
	94.6%	4.6%	0.8%	100.0%	
25-29	110	10	3	123	
	89.4%	8.1%	2.4%	100.0%	
30-34	107	5	2	114	
	93.9%	4.4%	1.8%	100.0%	
35-39	95	1	3	99	
	96.0%	1.0%	3.0%	100.0%	
40-44	92	4	1	97	
	94.8%	4.1%	1.0%	100.0%	
45-49	76	4	0	80	
	95.0%	5.0%	0%	100.0%	
50-54	90	2	2	94	
	95.7%	2.1%	2.1%	100.0%	
55-59	74	1	0	75	
	98.7%	1.3%	0%	100.0%	
60-64	81	5	2	88	
	92.0%	5.7%	2.3%	100.0%	
65-69	46	0	1	47	
	97.9%	0%	2.1%	100.0%	
70-74	33	3	4	40	
	82.5%	7.5%	10.0%	100.0%	
Σύνολο απαντήσεων	927	41	19	987	
	93.9%	4.2%	1.9%	100.0%	

Πίνακας 43: Κατάταξη της κακοποίησης μεταξύ συζύγων/ συντρόφων στις εγκληματικές συμπεριφορές ανάλογα με την οικογενειακή κατάσταση

Η κακοποίηση είναι έγκλημα ;					
Οικογενειακή κατάσταση		Ναι	Όχι	Δεν απαντώ	Σύνολο υποομάδας
	Άγαμος /η		291	18	7
		92.1%	5.7%	2.2%	100.0%
Έγγαμος /η		530	18	8	556
		95.3%	3.2%	1.4%	100.0%
Διαζευγμένος /η		57	1	2	60
		95.0%	1.7%	3.3%	100.0%
Χήρος /α		55	4	3	62
		88.7%	6.5%	4.8%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων		933	41	20	994
		93.9%	4.1%	2.0%	100.0%

Πίνακας 44: Κατάταξη της κακοποίησης μεταξύ συζύγων/ συντρόφων στις εγκληματικές συμπεριφορές ανάλογα με το μορφωτικό επίπεδο

Η κακοποίηση είναι έγκλημα ;					
Μορφωτικό επίπεδο		Ναι	Όχι	Δεν απαντώ	Σύνολο υποομάδας
	Τριτοβάθμια εκπαίδευση		246	9	4
		95.0%	3.5%	1.5%	100.0%
Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο		345	12	5	362
		95.3%	3.3%	1.4%	100.0%
Γυμνάσιο		77	3	5	85
		90.6%	3.5%	5.9%	100.0%
Δημοτικό		215	12	2	229
		93.9%	5.2%	9%	100.0%
Γραφή και ανάγνωση		47	4	2	53
		88.7%	7.5%	3.8%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων		930	40	18	988
		94.1%	4.0%	1.8%	100.0%

Αναφορικά με τη σεξουαλική βία στα πλαίσια του γάμου παρατηρούμε ότι οι γυναίκες σε μεγαλύτερο ποσοστό από τους άνδρες τάσσονται υπέρ της ποινικοποίησης της (94.5% έναντι του 87.4%). Την ίδια άποψη εκφράζουν σε μεγαλύτερα ποσοστά οι έγγαμοι και οι διαζευγμένοι, οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και Λυκείου/εξατάξιου γυμνασίου. Όσον αφορά τις διάφορες ηλικιακές ομάδες, παρατηρούμε ότι η ηλικία των ερωτώμενων δεν φαίνεται να επιδρά στην άποψή τους. Εντούτοις, αίσθηση προκαλεί το συγκριτικά υψηλότερο ποσοστό των ατόμων ηλικίας 70- 74 ετών - σε σχέση με τις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες- που δηλώνουν ότι η σεξουαλική βία στα πλαίσια του γάμου δεν πρέπει να αποτελεί αδίκημα.

Πάντως, αξίζει να σημειωθεί ότι και σε αυτή την ερώτηση, οι απόψεις φαίνεται να διαφοροποιούνται ανάλογα με το φύλο, την οικογενειακή κατάσταση και το μορφωτικό επίπεδο.

Πίνακας 45: Ποινικοποίηση σεξουαλικής βίας στο γάμο ανάλογα με το φύλο

Φύλο	Πρέπει να αποτελεί αδίκημα		Δεν πρέπει να αποτελεί αδίκημα		Σύνολο
	Αριθμός	Ποσοστό	Αριθμός	Ποσοστό	
Ανδρας	381	87.4%	34	7.8%	436
				4.8%	100.0%
Γυναίκα	531	94.5%	13	2.3%	562
				3.2%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων	912	91.4%	47	4.7%	998
				3.9%	100.0%

Πίνακας 46: Ποινικοποίηση σεξουαλικής βίας στο γάμο ανάλογα με την ηλικία

Η σεξουαλική βία στα πλαίσια του γάμου πρέπει να αποτελεί αδίκημα:					
Ηλικία	Πρέπει να αποτελεί αδίκημα		Δεν πρέπει να αποτελεί αδίκημα		Σύνολο
	Αριθμός	Ποσοστό	Αριθμός	Ποσοστό	
20-24	123	93.2%	6	4.5%	132
				2.3%	100.0%
25-29	109	88.6%	9	7.3%	123
				4.1%	100.0%
30-34	110	95.7%	2	1.7%	115
				2.6%	100.0%
35-39	93	93.9%	2	2.0%	99
				4.0%	100.0%
40-44	92	93.9%	6	6.1%	98
				0%	100.0%
45-49	75	93.8%	3	3.8%	80
				2.5%	100.0%
50-54	86	91.5%	5	5.3%	94
				3.2%	100.0%
55-59	72	97.3%	1	1.4%	74
				1.4%	100.0%
60-64	74	84.1%	4	4.5%	88
				11.4%	100.0%
65-69	43	91.5%	3	6.4%	47
				2.1%	100.0%
70-74	27	67.5%	6	15.0%	40
				17.5%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων	904	91.3%	47	4.7%	990
				3.9%	100.0%

Πίνακας 47: Ποινικοποίηση σεξουαλικής βίας στο γάμο ανάλογα με την οικογενειακή κατάσταση

Η σεξουαλική βία στα πλαίσια του γάμου πρέπει να αποτελεί αδίκημα;					
		Πρέπει να αποτελεί αδίκημα	Δεν πρέπει να αποτελεί αδίκημα	Δεν απαντώ	Σύνολο
		Άγαμος /η	288	19	11
	90.6%	6.0%	3.5%	100.0%	
Έγγαμος /η	518	22	16	556	
	93.2%	4.0%	2.9%	100.0%	
Διαζευγμένος /η	57	2	2	61	
	93.4%	3.3%	3.3%	100.0%	
Χήρος /α	48	4	10	62	
	77.4%	6.5%	16.1%	100.0%	
Σύνολο απαντήσεων	911	47	39	997	
	91.4%	4.7%	3.9%	100.0%	

Πίνακας 48: Ποινικοποίηση σεξουαλικής βίας στο γάμο ανάλογα με το μορφωτικό επίπεδο

Η σεξουαλική βία στα πλαίσια του γάμου πρέπει να αποτελεί αδίκημα;					
Μορφωτικό επίπεδο		Πρέπει να αποτελεί αδίκημα	Δεν πρέπει να αποτελεί αδίκημα	Δεν απαντώ	Σύνολο
		Τριτοβάθμια εκπαίδευση	242	12	7
	92.7%	4.6%	2.7%	100.0%	
Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο	337	14	11	362	
	93.1%	3.9%	3.0%	100.0%	
Γυμνάσιο	76	5	4	85	
	89.4%	5.9%	4.7%	100.0%	
Δημοτικό	209	12	9	230	
	90.9%	5.2%	3.9%	100.0%	
Γραφή και ανάγνωση	44	3	6	53	
	83.0%	5.7%	11.3%	100.0%	
Σύνολο απαντήσεων	908	46	37	991	
	91.6%	4.6%	3.7%	100.0%	

Στην ερώτηση που αφορά την ανοχή των Ελληνίδων σε σχέση με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές απέναντι στη βία των συζύγων/συντρόφων, καταγράφεται η ενδιαφέρουσα τάση οι γυναίκες να συμφωνούν σε μεγαλύτερο βαθμό από τους άνδρες (69.3% έναντι 58.7%) με την άποψη που θέλει τις Ελληνίδες περισσότερο ανεκτικές στη βία. Όσον αφορά την ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο δεν φαίνονται σοβαρές διαφοροποιήσεις των υπο-ομάδων, ενώ σε σχέση με την οικογενειακή κατάσταση οι διαζευγμένοι σε μεγαλύτερο ποσοστό από τις άλλες υπο-ομάδες συμφωνούν με την άποψη ότι οι Ελληνίδες είναι περισσότερο ανεκτικές απέναντι στη βία από τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές.

Πίνακας 49: Αποψη περί ανεκτικότητας των Ελληνίδων στη βία των συζύγων/
συντρόφων τους ανάλογα με το φύλο

		Ανεκτικότητα Ελληνίδων απέναντι στη βία				
		Περισσότερο	Λιγότερο	Δεν υπάρχει διαφορά	Δεν απαντώ	Σύνολο
Φύλο	Άνδρας	256	37	114	29	436
		58.7%	8.5%	26.1%	6.7%	100.0%
Φύλο	Γυναίκα	390	45	102	26	563
		69.3%	8.0%	18.1%	4.6%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων		646	82	216	55	999
		64.7%	8.2%	21.6%	5.5%	100.0%

Πίνακας 50: Αποψη περί ανεκτικότητας των Ελληνίδων στη βία των συζύγων/
συντρόφων τους ανάλογα με την ηλικία

		Ανεκτικότητα Ελληνίδων απέναντι στη βία				
		Περισσότερο	Λιγότερο	Δεν υπάρχει διαφορά	Δεν απαντώ	Σύνολο
Ηλικία	20-24	84	11	25	12	132
		63.6%	8.3%	18.9%	9.1%	100.0%
Ηλικία	25-29	79	12	27	5	123
		64.2%	9.8%	22.0%	4.1%	100.0%
Ηλικία	30-34	79	8	22	6	115
		68.7%	7.0%	19.1%	5.2%	100.0%
Ηλικία	35-39	65	5	22	7	99
		65.7%	5.1%	22.2%	7.1%	100.0%
Ηλικία	40-44	57	6	32	3	98
		58.2%	6.1%	32.7%	3.1%	100.0%
Ηλικία	45-49	52	9	19	0	80
		65.0%	11.3%	23.8%	0%	100.0%
Ηλικία	50-54	58	8	24	4	94
		61.7%	8.5%	25.5%	4.3%	100.0%
Ηλικία	55-59	53	10	11	1	75
		70.7%	13.3%	14.7%	1.3%	100.0%
Ηλικία	60-64	56	8	17	7	88
		63.6%	9.1%	19.3%	8.0%	100.0%
Ηλικία	65-69	30	3	10	4	47
		63.8%	6.4%	21.3%	8.5%	100.0%
Ηλικία	70-74	27	1	6	6	40
		67.5%	2.5%	15.0%	15.0%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων		640	81	215	55	991
		64.6%	8.2%	21.7%	5.5%	100.0%

Πίνακας 51: Αποψη περί ανεκτικότητας των Ελληνίδων στη βία των συζύγων/ συντρόφων τους ανάλογα με την οικογενειακή κατάσταση

Ανεκτικότητα Ελληνίδων απέναντι στη βία						
		Περισσότερο	Λιγότερο	Δεν υπάρχει διαφορά	Δεν απαντώ	Σύνολο
		Οικογενειακή κατάσταση	Άγαμος / η	204	23	66
64.2%	7.2%			20.8%	7.9%	100.0%
	Έγγαμος / η	357	52	125	23	557
		64.1%	9.3%	22.4%	4.1%	100.0%
	Διαζευγμένος / η	47	2	10	2	61
		77.0%	3.3%	16.4%	3.3%	100.0%
	Χήρος / α	37	5	15	5	62
		59.7%	8.1%	24.2%	8.1%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων		645	82	216	55	998
		64.6%	8.2%	21.6%	5.5%	100.0%

Πίνακας 52: Αποψη περί ανεκτικότητας των Ελληνίδων στη βία των συζύγων/ συντρόφων τους ανάλογα με το μορφωτικό επίπεδο

Ανεκτικότητα γυναικών απέναντι στη βία						
		Περισσότερο	Λιγότερο	Δεν υπάρχει διαφορά	Δεν απαντώ	Σύνολο
		Μορφωτικό επίπεδο	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	170	15	61
65.1%	5.7%			23.4%	5.7%	100.0%
	Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο	239	26	81	16	362
		66.0%	7.2%	22.4%	4.4%	100.0%
	Γυμνάσιο	57	11	16	2	86
		66.3%	12.8%	18.6%	2.3%	100.0%
	Δημοτικό	140	25	48	17	230
		60.9%	10.9%	20.9%	7.4%	100.0%
	Γραφή και ανάγνωση	35	5	7	6	53
		66.0%	9.4%	13.2%	11.3%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων		641	82	213	56	992
		64.6%	8.3%	21.5%	5.6%	100.0%

Το 67.4% των γυναικών και το 54.1% των ανδρών διαφωνούν ή διαφωνούν απόλυτα με την άποψη ότι η κακοποίηση των γυναικών από τους συζύγους/ συντρόφους τους δεν αποτελεί - προς το παρόν- ένα σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα. Κατά συνέπεια, οι γυναίκες του δείγματος εμφανίζονται περισσότερο ευαισθητοποιημένες σε σχέση με τις διαστάσεις και τη σοβαρότητα του φαινομένου της κακοποίησης.

Επίσης, περισσότερο ευαισθητοποιημένα απέναντι στην έκταση και τη σοβαρότητα του φαινομένου παρουσιάζονται κυρίως τα άτομα μικρότερης ηλικίας. Το

67.85% των ατόμων ηλικίας 30-39 ετών και το 67.7% των ατόμων ηλικίας 20-29 ετών θεωρούν την κακοποίηση ως ένα σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα. Καθώς περνάμε σε μεγαλύτερες ηλικίες τα ποσοστά μειώνονται. Επί παραδείγματι, μόνο το 53% των ατόμων ηλικίας 60-74 ετών ασπάζονται την παραπάνω άποψη.

Αντίστοιχα, οι διαζευγμένοι (67.2%) και οι άγαμοι (63.8%) συμφωνούν σε μεγαλύτερα ποσοστά από ότι οι έγγαμοι (60.4%) και οι χηροί (56.1%) με την άποψη ότι η κακοποίηση είναι ένα σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα.

Τέλος, με αυτή την άποψη συμφωνεί και το μεγαλύτερο ποσοστό των αποφοίτων τριτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε σχέση με τους αποφοίτους Δημοτικού ή τα άτομα που δεν ολοκλήρωσαν καμία βαθμίδα εκπαίδευσης

Η κακοποίηση των γυναικών από τους άνδρες συζυγούς / συντροφους τους δεν αποτελεί - προς το παρόν- ένα σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα.

Πίνακας 53: Φύλο και σοβαρότητα κακοποίησης ως κοινωνικό πρόβλημα

Φύλο		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο φυλών
		Άνδρας	65 14.9%	109 25.0%	26 6.0%	139 31.9%	97 22.2%
Γυναίκα		51 9.1%	109 19.4%	23 4.1%	166 29.6%	212 37.8%	561 100.0%
	Σύνολο απαντήσεων	116 11.6%	218 21.9%	49 4.9%	305 30.6%	309 31.0%	997 100.0%

Πίνακας 54: Ηλικία και σοβαρότητα κακοποίησης ως κοινωνικό πρόβλημα

Ηλικία	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο ηλικιακής ομάδας
	20-24	6 4.5%	28 21.2%	4 3.0%	52 39.4%	42 31.8%
25-29	14 11.4%	24 19.5%	6 4.9%	37 30.1%	42 34.1%	123 100.0%
30-34	9 7.8%	25 21.7%	12 10.4%	35 30.4%	34 29.6%	115 100.0%
35-39	10 10.1%	22 22.2%	2 2.0%	39 39.4%	26 26.3%	99 100.0%
40-44	14 14.4%	20 20.6%	4 4.1%	27 27.8%	32 33.0%	97 100.0%
45-49	13 16.5%	17 21.5%	4 5.1%	20 25.3%	25 31.6%	79 100.0%
50-54	10 10.6%	24 25.5%	3 3.2%	25 26.6%	32 34.0%	94 100.0%
55-59	14 18.7%	7 9.3%	3 4.0%	22 29.3%	29 38.7%	75 100.0%
60-64	17 19.3%	22 25.0%	5 5.7%	18 20.5%	26 29.5%	88 100.0%
65-69	3 6.4%	15 31.9%	3 6.4%	15 31.9%	11 23.4%	47 100.0%
70-74	5 12.8%	10 25.6%	3 7.7%	14 35.9%	7 17.9%	39 100.0%
Σύνολο απαντήσεων	115 11.6%	214 21.7%	49 5.0%	304 30.8%	306 31.0%	988 100.0%

Πίνακας 55: Οικογενειακή κατάσταση και σοβαρότητα κακοποίησης ως κοινωνικό πρόβλημα

Οικογενειακή κατάσταση	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο υποομάδας
	Άγαμος / η	24 7.5%	75 23.6%	16 5.0%	114 35.8%	89 28.0%
Έγγαμος / η	78 14.1%	118 21.3%	24 4.3%	153 27.6%	182 32.8%	555 100.0%
Διαζευγμένος / η	8 13.1%	9 14.8%	3 4.9%	23 37.7%	18 29.5%	61 100.0%
Χήρος / α	6 9.8%	16 26.2%	6 9.8%	14 23.0%	19 31.1%	61 100.0%
Σύνολο απαντήσεων	116 11.7%	218 21.9%	49 4.9%	304 30.6%	308 31.0%	995 100.0%

Πίνακας 56: Μορφωτικό επίπεδο και σοβαρότητα κακοποίησης ως κοινωνικό πρόβλημα

	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο υποομάδας
Τριτοβάθμια εκπαίδευση	16	58	15	92	80	261
	6.1%	22.2%	5.7%	35.2%	30.7%	100.0%
Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο	47	74	17	109	114	361
	13.0%	20.5%	4.7%	30.2%	31.6%	100.0%
Γυμνάσιο	12	15	1	31	27	86
	14.0%	17.4%	1.2%	36.0%	31.4%	100.0%
Δημοτικό	37	51	13	60	68	229
	16.2%	22.3%	5.7%	26.2%	29.7%	100.0%
Γραφή και ανάγνωση	4	18	3	9	18	52
	7.7%	34.6%	5.8%	17.3%	34.6%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων	116	216	49	301	307	989
	11.7%	21.8%	5.0%	30.4%	31.0%	100.0%

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε αν και κατά πόσο διαφοροποιούνται οι στάσεις των ερωτώμενων σχετικά με τους δημοφιλεστερους μύθους που συνδεονται με το φαινόμενο της γυναικείας κακοποίησης από το σύζυγο/ σύντροφο, ανάλογα με το φύλο, την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση και τη μόρφωσή τους.

Ο ρόλος που διαδραματίζει το αλκοόλ στις βίαιες σχέσεις είναι αμφιλεγόμενος και πάνω στη σχέση αλκοόλ και κακοποίησης έχουν στηριχθεί τα περισσότερα επιστημονικά, δικαστικά, κοινωνικά και επικοινωνιακά σενάρια²⁶³. Οι προβεβλημένες υποθέσεις κακοποίησης παρουσιάζουν συχνά ως αιτιακή τη σχέση αλκοόλ και βίας και έχουν σε μεγάλο βαθμό επηρεάσει ανάλογα τις κοινωνικές αναπαραστάσεις για την ενδοοικογενειακή βία, γεγονός που προκύπτει και από την παρούσα έρευνα.

Πράγματι, η συντηρητική πλειοψηφία των ερωτώμενων, ανεξάρτητα από το φύλο, τη μόρφωση, την ηλικία και την οικογενειακή κατάσταση, θεωρεί ότι η χρήση αλκοόλ από το δράστη μπορεί να ερμηνεύσει και να αιτιολογήσει τη βία κατά της συζύγου/ συντρόφου του. Το 88.2% των γυναικών και το 83.7% των ανδρών συμφωνεί ή / και συμφωνεί απόλυτα ότι η χρήση αλκοόλ από το δράστη αποτελεί μία από τις κυριώτερες αιτίες εκδήλωσης βίας κατά της συζύγου/ συντρόφου τους. Αντίστοιχα την

²⁶³ Βλ. σχετικά στα αντίστοιχα κεφάλαια του θεωρητικού μέρους της παρούσας μελέτης

ίδια άποψη εκφράζουν σε μεγαλύτερα ποσοστά τα άτομα ηλικίας 60-74 ετών (91.5%), οι χήροι (90.6%) και οι έγγαμοι (86.5%), καθώς και τα άτομα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου (απόφοιτοι δημοτικού: 89.5%, άτομα που δεν τελείωσαν το Δημοτικό, αλλά γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση: 90.6%).

Η χρήση αλκοόλ από το δράστη αποτελεί μία από τις κοριότερες αιτιες εκδήλωσης βίας κατά της συζύγου/ συντρόφου.

Πίνακας 57: Φύλο και σχέση αλκοόλ και κακοποίησης

Φύλο		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο φύλων
		Ανδρας	185 42.3%	181 41.4%	29 6.6%	36 8.2%	6 1.4%
Γυναίκα		235 41.7%	262 46.5%	22 3.9%	33 5.9%	11 2.0%	563 100.0%
		420 42.0%	443 44.3%	51 5.1%	69 6.9%	17 1.7%	1000 100.0%
Σύνολο απαντήσεων							

Πίνακας 58: Ηλικία και σχέση αλκοόλ και κακοποίησης

Ηλικία		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο ηλικιακής ομάδας
		20-24	44 33.3%	67 50.8%	7 5.3%	11 8.3%	3 2.3%
25-29		44 35.8%	66 53.7%	4 3.3%	7 5.7%	2 1.6%	123 100.0%
		40 34.8%	49 42.6%	10 8.7%	14 12.2%	2 1.7%	115 100.0%
35-39		39 39.4%	45 45.5%	9 9.1%	5 5.1%	1 1.0%	99 100.0%
		41 41.8%	44 44.9%	4 4.1%	8 8.2%	1 1.0%	98 100.0%
45-49		32 40.0%	37 46.3%	5 6.3%	5 6.3%	1 1.3%	80 100.0%
		48 51.1%	31 33.0%	3 3.2%	8 8.5%	4 4.3%	94 100.0%
55-59		41 54.7%	28 37.3%	2 2.7%	4 5.3%	0 0%	75 100.0%
		41 46.6%	36 40.9%	3 3.4%	6 6.8%	2 2.3%	88 100.0%
65-69		21 44.7%	21 44.7%	3 6.4%	1 2.1%	1 2.1%	47 100.0%
		23 57.5%	16 40.0%	1 2.5%	0 0%	0 0%	40 100.0%
Σύνολο απαντήσεων		414 41.8%	440 44.4%	51 5.1%	69 7.0%	17 1.7%	991 100.0%

Πίνακας 59: Οικογενειακή κατάσταση και σχέση αλκοόλ και κακοποίησης

		Συμφωνώ	Συμφωνώ	Δεν έχω	Διαφωνώ	Διαφωνώ	Σύνολο
		απόλυτα	απόλυτα	γνώμη	απόλυτα	απόλυτα	υποομάδας
Άγαμος /η		112	162	18	21	5	318
		35.2%	50.9%	5.7%	6.6%	1.6%	100.0%
Έγγαμος /η		244	238	28	39	8	557
		43.8%	42.7%	5.0%	7.0%	1.4%	100.0%
Διαζευγμένος /η		27	23	4	6	1	61
		44.3%	37.7%	6.6%	9.8%	1.6%	100.0%
Χήρος /α		37	19	1	2	3	62
		59.7%	30.6%	1.6%	3.2%	4.8%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων		420	442	51	68	17	998
		42.1%	44.3%	5.1%	6.8%	1.7%	100.0%

Πίνακας 60: Μορφωτικό επίπεδο και σχέση αλκοόλ και κακοποίησης

		Συμφωνώ	Συμφωνώ	Δεν έχω	Διαφωνώ	Διαφωνώ	Σύνολο
		απόλυτα	απόλυτα	γνώμη	απόλυτα	απόλυτα	υποομάδας
Τριτοβάθμια εκπαίδευση		72	146	18	23	2	261
		27.6%	55.9%	6.9%	8.8%	.8%	100.0%
Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο		160	151	15	29	7	362
		44.2%	41.7%	4.1%	8.0%	1.9%	100.0%
Γυμνάσιο		36	36	2	8	4	86
		41.9%	41.9%	2.3%	9.3%	4.7%	100.0%
Δημοτικό		116	90	16	6	2	230
		50.4%	39.1%	7.0%	2.6%	.9%	100.0%
Γραφή και ανάγνωση		30	18	0	3	2	53
		56.6%	34.0%	0%	5.7%	3.8%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων		414	441	51	69	17	992
		41.7%	44.5%	5.1%	7.0%	1.7%	100.0%

Όσον αφορά στην άποψη ότι η άσκηση βίας των ανδρών κατά των συζύγων/ συντρόφων τους οφείλεται στην αδυναμία ελέγχου της επιθετικότητάς τους παρατηρούμε ότι οι γυναίκες σε μεγαλύτερο ποσοστό από τους άνδρες (60.2% και 50.2%) συμφωνούν με αυτήν. Αντίστοιχα, ανεξάρτητα από την ηλικία τους οι ερωτώμενοι υιοθετούν αυτή την άποψη, με υψηλότερα ποσοστά στην ηλικιακή ομάδα των 40-49 ετών. Επίσης, με την άποψη αυτή συμφωνεί το υψηλότερο ποσοστό των αποφοίτων Δημοτικού (63.6%) και των διαζευγμένων (60.7%).

Οι άνδρες ασκούν βία κατά των γυναικών τους επειδή αδυνατούν να ελέγξουν την επιθετικότητά τους.

Πίνακας 61: Φύλο και σχέση μεταξύ της αδυναμίας ελέγχου επιθετικότητας και της κακοποίησης

Φύλο		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο φύλων
		Ανδρας	54 12.4%	165 37.8%	59 13.5%	125 28.6%	34 7.8%
Γυναίκα		103 18.4%	234 41.8%	61 10.9%	130 23.2%	32 5.7%	560 100.0%
	Σύνολο απαντήσεων	157 15.7%	399 40.0%	120 12.0%	255 25.6%	66 6.6%	997 100.0%

Πίνακας 62: Ηλικία και σχέση μεταξύ της αδυναμίας ελέγχου επιθετικότητας και της κακοποίησης

Ηλικία		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο ηλικιακής ομάδας
		20-24	12 9.1%	65 49.2%	17 12.9%	30 22.7%	8 6.1%
25-29		20 16.4%	39 32.0%	18 14.8%	34 27.9%	11 9.0%	122 100.0%
	30-34	13 11.3%	42 36.5%	15 13.0%	32 27.8%	13 11.3%	115 100.0%
35-39		18 18.4%	41 41.8%	8 8.2%	27 27.6%	4 4.1%	98 100.0%
	40-44	16 16.3%	43 43.9%	12 12.2%	25 25.5%	2 2.0%	98 100.0%
45-49		12 15.0%	33 41.3%	10 12.5%	21 26.3%	4 5.0%	80 100.0%
	50-54	18 19.1%	40 42.6%	7 7.4%	22 23.4%	7 7.4%	94 100.0%
55-59		12 16.0%	28 37.3%	13 17.3%	14 18.7%	8 10.7%	75 100.0%
	60-64	20 22.7%	35 39.8%	7 8.0%	23 26.1%	3 3.4%	88 100.0%
65-69		8 17.4%	12 26.1%	4 8.7%	18 39.1%	4 8.7%	46 100.0%
	70-74	5 12.5%	18 45.0%	9 22.5%	6 15.0%	2 5.0%	40 100.0%
Σύνολο απαντήσεων		154 15.6%	396 40.1%	120 12.1%	252 25.5%	66 6.7%	988 100.0%

Πίνακας 63: Οικογενειακή κατάσταση και σχέση μεταξύ της αδυναμίας ελέγχου επιθετικότητας και της κακοποίησης

		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο υποομάδας
	Άγαμος /η	37	130	43	81	26	317
		11.7%	41.0%	13.6%	25.6%	8.2%	100.0%
	Εγγαμος /η	99	215	67	144	31	556
		17.8%	38.7%	12.1%	25.9%	5.6%	100.0%
	Διαζευγμένος /η	9	28	5	11	8	61
		14.8%	45.9%	8.2%	18.0%	13.1%	100.0%
	Χήρος /α	11	25	5	19	1	61
		18.0%	41.0%	8.2%	31.1%	1.6%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων		156	398	120	255	66	995
		15.7%	40.0%	12.1%	25.6%	6.6%	100.0%

Πίνακας 64: Μορφωτικό επίπεδο και σχέση μεταξύ της αδυναμίας ελέγχου επιθετικότητας και της κακοποίησης

		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο υποομάδας
	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	26	99	39	78	19	261
		10.0%	37.9%	14.9%	29.9%	7.3%	100.0%
	Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο	59	147	45	92	19	362
		16.3%	40.6%	12.4%	25.4%	5.2%	100.0%
	Γυμνάσιο	14	34	7	24	6	85
		16.5%	40.0%	8.2%	28.2%	7.1%	100.0%
	Δημοτικό	51	94	21	45	17	228
		22.4%	41.2%	9.2%	19.7%	7.5%	100.0%
	Γραφή και ανάγνωση	6	22	6	14	5	53
		11.3%	41.5%	11.3%	26.4%	9.4%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων		156	396	118	253	66	989
		15.8%	40.0%	11.9%	25.6%	6.7%	100.0%

Σύμφωνα με την κλινική ερμηνεία της κακοποίησης μεταξύ συζύγων/ συντρόφων, ο δράστης είναι ψυχικά άρρωστος ή/ και πνευματικά διαταραγμένος²⁶⁴. Η συγκεκριμένη ερμηνεία δίνεται και από την πλειοψηφία του δείγματος της παρούσας έρευνας και μάλιστα με μικρές διαφοροποιήσεις ανάμεσα στις διάφορες κατηγορίες του πληθυσμού. Συγκεκριμένα με την παρούσα ερμηνεία συμφωνεί ή / και συμφωνεί απόλυτα το 79.6% των γυναικών και το 70.4% των ανδρών. Επίσης, με τη συγκεκριμένη

²⁶⁴ Βλ. σχετικά DUTTON, D. G. The domestic assault of women ..., ό.π., σελ.12- 14.

άποψη συμφωνούν σε μικρότερο βαθμό τα νεαρά άτομα ηλικίας 20-29 ετών (69.5%), οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (68.6%) και οι άγαμοι (69.4%).

Οι άνδρες- δράστες κακοποίησης είναι άρρωστες και πνευματικά διαταραγμένες προσωπικότητες.

Πίνακας 65: Φύλο και πνευματικές διαταραχές δραστών κακοποίησης

Φύλο		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο φύλων
		Ανδρας	147 33.6%	161 36.8%	52 11.9%	58 13.3%	19 4.3%
Γυναίκα		234 41.6%	214 38.0%	43 7.6%	58 10.3%	14 2.5%	563 100.0%
	Σύνολο απαντήσεων	381 38.1%	375 37.5%	95 9.5%	116 11.6%	33 3.3%	1000 100.0%

Πίνακας 66: Ηλικία και πνευματικές διαταραχές δραστών κακοποίησης

Ηλικία		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο ηλικιακής ομάδας
		20-24	44 33.3%	43 32.6%	24 18.2%	18 13.6%	3 2.3%
25-29		39 31.7%	51 41.5%	16 13.0%	9 7.3%	8 6.5%	123 100.0%
	30-34	40 34.8%	45 39.1%	13 11.3%	11 9.6%	6 5.2%	115 100.0%
35-39		35 35.4%	40 40.4%	5 5.1%	14 14.1%	5 5.1%	99 100.0%
	40-44	31 31.6%	44 44.9%	10 10.2%	11 11.2%	2 2.0%	98 100.0%
45-49		34 42.5%	30 37.5%	4 5.0%	10 12.5%	2 2.5%	80 100.0%
	50-54	39 41.5%	34 36.2%	5 5.3%	13 13.8%	3 3.2%	94 100.0%
55-59		40 53.3%	24 32.0%	5 6.7%	5 6.7%	1 1.3%	75 100.0%
	60-64	42 47.7%	30 34.1%	6 6.8%	9 10.2%	1 1.1%	88 100.0%
65-69		19 40.4%	17 36.2%	1 2.1%	8 17.0%	2 4.3%	47 100.0%
	70-74	11 27.5%	15 37.5%	6 15.0%	8 20.0%		40 100.0%
Σύνολο απαντήσεων		374 37.7%	373 37.6%	95 9.6%	116 11.7%	33 3.3%	991 100.0%

Πίνακας 67: Οικογενειακή κατάσταση και πνευματικές διαταραχές δραστών κακοποίησης

	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο υποομάδας
Άγαμος / η	107	114	47	34	16	318
	33.6%	35.8%	14.8%	10.7%	5.0%	100.0%
Εγγαμος / η	228	210	35	69	15	557
	40.9%	37.7%	6.3%	12.4%	2.7%	100.0%
Διαζευγμένος / η	23	27	7	4	0	61
	37.7%	44.3%	11.5%	6.6%	0%	100.0%
Χήρος / α	21	24	6	9	2	62
	33.9%	38.7%	9.7%	14.5%	3.2%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων	379	375	95	116	33	998
	38.0%	37.6%	9.5%	11.6%	3.3%	100.0%

Πίνακας 68: Μορφωτικό επίπεδο και πνευματικές διαταραχές δραστών κακοποίησης

	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο υποομάδας
Μορφωτικό επίπεδο	85	94	31	40	11	261
	32.6%	36.0%	11.9%	15.3%	4.2%	100.0%
Τριτοβάθμια εκπαίδευση	137	143	33	38	11	362
	37.8%	39.5%	9.1%	10.5%	3.0%	100.0%
Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο	36	32	10	6	2	86
	41.9%	37.2%	11.6%	7.0%	2.3%	100.0%
Γυμνάσιο	102	81	17	25	5	230
	44.3%	35.2%	7.4%	10.9%	2.2%	100.0%
Δημοτικό	19	21	2	7	4	53
	35.8%	39.6%	3.8%	13.2%	7.5%	100.0%
Γραφή και ανάγνωση	379	371	93	116	33	992
	38.2%	37.4%	9.4%	11.7%	3.3%	100.0%

Οι γυναίκες- θύματα κακοποίησης από το σύζυγο/ σύντροφό τους πολλές φορές έχουν κατηγορηθεί για προκλητική συμπεριφορά απέναντι στο δράστη και με αυτό τον τρόπο θεωρήθηκαν ως ένα βαθμό υπεύθυνες για τη βίαιη συμπεριφορά του²⁶⁵. Στη συγκεκριμένη έρευνα φαίνεται ότι ένα σημαντικό ποσοστό των ερωτώμενων συμφωνεί με αυτή την άποψη. Οι άνδρες, σε μεγαλύτερο ποσοστό από τις γυναίκες (55.4% έναντι 38.5%), τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας (άνω των 40 ετών) σε σχέση με τα άτομα μικρότερης ηλικίας, οι έγγαμοι και οι χήροι (51.7% και 51.6%) σε σχέση με τις υπόλοιπες

²⁶⁵ Βλ. σχετικά στα αντίστοιχα κεφάλαια του θεωρητικού μέρους της παρούσας μελέτης

υπο- ομάδες και τα άτομα χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου σε σχέση με τους αποφοίτους τριτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, συμφωνούν ή/ και συμφωνούν απόλυτα με την άποψη που θέλει τις γυναίκες προκλητικές και κατά συνέπεια υπεύθυνες για τη συμπεριφορά του βίαιου συζύγου/ συντρόφου τους.

Οι γυναίκες- θύματα κακοποίησης τις περισσότερες φορές έχουν και εκείνες ευθύνη, γιατί με τη συμπεριφορά τους προκαλούν τον δράστη και τον εξωθούν στη χρήση βίας.

Πίνακας 69: Φύλο και ευθύνη θυμάτων

Φύλο		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο φύλων
		Ανδρας	69 15.8%	173 39.6%	58 13.3%	100 22.9%	37 8.5%
Γυναίκα		49 8.7%	168 29.8%	45 8.0%	174 30.9%	127 22.6%	563 100.0%
	Σύνολο απαντήσεων	118 11.8%	341 34.1%	103 10.3%	274 27.4%	164 16.4%	1000 100.0%

Πίνακας 70: Ηλικία και ευθύνη θυμάτων

Ηλικία		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απολυτα	Σύνολο ηλικιακής ομάδας
		20-24	3 2.3%	41 31.1%	17 12.9%	52 39.4%	19 14.4%
25-29		14 11.4%	33 26.8%	8 6.5%	41 33.3%	27 22.0%	123 100.0%
	30-34	8 7.0%	24 20.9%	9 7.8%	45 39.1%	29 25.2%	115 100.0%
35-39		10 10.1%	36 36.4%	14 14.1%	18 18.2%	21 21.2%	99 100.0%
	40-44	11 11.2%	38 38.8%	13 13.3%	23 23.5%	13 13.3%	98 100.0%
45-49		13 16.3%	29 36.3%	9 11.3%	18 22.5%	11 13.8%	80 100.0%
	50-54	17 18.1%	36 38.3%	9 9.6%	18 19.1%	14 14.9%	94 100.0%
55-59		8 10.7%	36 48.0%	9 12.0%	18 24.0%	4 5.3%	75 100.0%
	60-64	16 18.2%	35 39.8%	7 8.0%	17 19.3%	13 14.8%	88 100.0%
65-69		8 17.0%	16 34.0%	4 8.5%	11 23.4%	8 17.0%	47 100.0%
	70-74	7 17.5%	14 35.0%	2 5.0%	12 30.0%	5 12.5%	40 100.0%
Σύνολο απαντήσεων	115 11.6%	338 34.1%	101 10.2%	273 27.5%	164 16.5%	991 100.0%	

Πίνακας 71: Οικογενειακή κατάσταση και ευθύνη θυμάτων

		Συμφωνώ	Συμφωνώ	Δεν έχω	Διαφωνώ	Διαφωνώ	Σύνολο
		απόλυτα		γνώμη		απόλυτα	υποομάδας
	Άγαμος /η	23	91	42	112	50	318
		7.2%	28.6%	13.2%	35.2%	15.7%	100.0%
	Έγγαμος /η	71	217	54	127	88	557
		12.7%	39.0%	9.7%	22.8%	15.8%	100.0%
	Διαζευγμένος /η	11	13	4	18	15	61
		18.0%	21.3%	6.6%	29.5%	24.6%	100.0%
	Χήρος /α	13	19	3	16	11	62
		21.0%	30.6%	4.8%	25.8%	17.7%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων		118	340	103	273	164	998
		11.8%	34.1%	10.3%	27.4%	16.4%	100.0%

Πίνακας 72: Μορφωτικό επίπεδο και ευθύνη θυμάτων

		Συμφωνώ	Συμφωνώ	Δεν έχω	Διαφωνώ	Διαφωνώ	Σύνολο
		απόλυτα		γνώμη		απόλυτα	υποομάδας
	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	21	75	31	92	42	261
		8.0%	28.7%	11.9%	35.2%	16.1%	100.0%
	Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο	32	127	44	93	66	362
		8.8%	35.1%	12.2%	25.7%	18.2%	100.0%
	Γυμνάσιο	11	25	8	25	17	86
		12.8%	29.1%	9.3%	29.1%	19.8%	100.0%
	Δημοτικό	50	87	16	44	33	230
		21.7%	37.8%	7.0%	19.1%	14.3%	100.0%
	Γραφή και ανάγνωση	3	26	4	17	3	53
		5.7%	49.1%	7.5%	32.1%	5.7%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων		117	340	103	271	161	992
		11.8%	34.3%	10.4%	27.3%	16.2%	100.0%

Είναι κλινικά αποδεδειγμένο ότι η κακοποίηση μιας γυναίκας από το σύζυγο/ σύντροφό της, ιδιαίτερα όταν έχει διάρκεια στο χρόνο, προκαλεί πέραν των σωματικών βλαβών και προβλήματα στο συναισθηματικό και ψυχικό κόσμο του θύματος²⁶⁶. Βέβαια, πολλές φορές ξεχνάμε ότι οι όποιες διαταραχές είναι συχνά απόρροια της κακοποίησης και δεν προϋπάρχουν αυτής. Μία από τις επικρατούσες απόψεις στο χώρο των μύθων που περιβάλλουν το θύμα κακοποίησης είναι και αυτή που θέλει τις γυναίκες- θύματα ψυχικά άρρωστες και αυτό ως ίδιο της προσωπικότητάς, τους ανεξάρτητα από την κακοποίηση. Στην παρούσα έρευνα, ο μύθος επιβεβαιώνεται εν μέρει.

²⁶⁶ Βλ. σχετικά στα αντίστοιχα κεφάλαια του θεωρητικού μέρους της παρούσας μελέτης.

Συγκεκριμένα, με την προαναφερόμενη άποψη συμφωνούν οι γυναίκες σε μεγαλύτερο ποσοστό από τους άνδρες (32,7% και 25,4% αντίστοιχα), τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας (άνω των 40 ετών), οι έγγαμοι και οι χήροι, τα άτομα χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου.

Οι γυναίκες- θύματα κακοποίησης είναι ψυχικά άρρωστες.

Πίνακας 73: Φύλο και ψυχική ασθένεια θυμάτων κακοποίησης

Φύλο		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο φύλων
		Ανδρας	26 6.0%	84 19.4%	68 15.7%	156 36.1%	98 22.7%
Γυναίκα		66 11.8%	117 20.9%	59 10.6%	192 34.3%	125 22.4%	559 100.0%
	Σύνολο απαντήσεων	92 9.3%	201 20.3%	127 12.8%	348 35.1%	223 22.5%	991 100.0%

Πίνακας 74: Ηλικία και ψυχική ασθένεια θυμάτων κακοποίησης

Ηλικία		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο ηλικιακής ομάδας
		20-24	8 6.1%	32 24.4%	19 14.5%	46 35.1%	26 19.8%
25-29		12 9.8%	20 16.4%	11 9.0%	47 38.5%	32 26.2%	122 100.0%
	30-34	9 8.0%	20 17.7%	18 15.9%	36 31.9%	30 26.5%	113 100.0%
35-39		7 7.1%	21 21.2%	9 9.1%	39 39.4%	23 23.2%	99 100.0%
	40-44	8 8.2%	27 27.6%	11 11.2%	30 30.6%	22 22.4%	98 100.0%
45-49		10 12.7%	15 19.0%	8 10.1%	30 38.0%	16 20.3%	79 100.0%
	50-54	8 8.6%	18 19.4%	12 12.9%	37 39.8%	18 19.4%	93 100.0%
55-59		8 10.7%	14 18.7%	9 12.0%	34 45.3%	10 13.3%	75 100.0%
	60-64	9 10.5%	13 15.1%	15 17.4%	25 29.1%	24 27.9%	86 100.0%
65-69		6 13.0%	10 21.7%	5 10.9%	10 21.7%	15 32.6%	46 100.0%
	70-74	6 15.0%	9 22.5%	9 22.5%	11 27.5%	5 12.5%	40 100.0%
Σύνολο απαντήσεων		91 9.3%	199 20.3%	126 12.8%	345 35.1%	221 22.5%	982 100.0%

Πίνακας 75: Οικογενειακή κατάσταση και ψυχική ασθένεια θυμάτων κακοποίησης

Οικογενειακή κατάσταση		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο υποομάδας
	Άγαμος /η		22	68	41	111	73
		7.0%	21.6%	13.0%	35.2%	23.2%	100.0%
Έγγαμος /η		60	111	64	194	123	552
		10.9%	20.1%	11.6%	35.1%	22.3%	100.0%
Διαζευγμένος /η		2	9	10	26	14	61
		3.3%	14.8%	16.4%	42.6%	23.0%	100.0%
Χήρος /α		7	13	12	16	13	61
		11.5%	21.3%	19.7%	26.2%	21.3%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων		91	201	127	347	223	989
		9.2%	20.3%	12.8%	35.1%	22.5%	100.0%

Πίνακας 76: Μορφωτικό επίπεδο και ψυχική ασθένεια θυμάτων κακοποίησης

Μορφωτικό επίπεδο		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο υποομάδας
	Τριτοβάθμια εκπαίδευση		16	46	36	104	58
		6.2%	17.7%	13.8%	40.0%	22.3%	100.0%
Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο		26	84	42	132	74	358
		7.3%	23.5%	11.7%	36.9%	20.7%	100.0%
Γυμνάσιο		10	17	10	25	24	86
		11.6%	19.8%	11.6%	29.1%	27.9%	100.0%
Δημοτικό		32	40	27	74	53	226
		14.2%	17.7%	11.9%	32.7%	23.5%	100.0%
Γραφή και ανάγνωση		7	12	9	12	13	53
		13.2%	22.6%	17.0%	22.6%	24.5%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων		91	199	124	347	222	983
		9.3%	20.2%	12.6%	35.3%	22.6%	100.0%

Στη συνέχεια διερευνούμε τις στάσεις και αναπαραστάσεις των ερωτώμενων για έναν από τους «σκληρότερους» και ίσως περισσότερο αβάσιμους μύθους για την κακοποίηση των γυναικών, ο οποίος μεταφέρει όλο το βάρος και την αποτροπή της πράξης του δράστη στο θύμα. Ο λόγος περί μαζοχιισμού του θύματος και διαστροφής της απόλαυσης της βίας από την πλευρά των γυναικών- θυμάτων, που εξηγεί και την παραμονή τους σε μια βίαιη σχέση.

Αν και τα ποσοστά των διαφόρων κατηγοριών του δείγματος που συμφωνούν με αυτή την ερμηνεία είναι ιδιαίτερα χαμηλά, αξίζει να δει κανείς τις κατανομές των απαντήσεων που βεβαιώνουν την άποψη περί μαζοχισμού των γυναικών- θυμάτων.

Συγκεκριμένα, το 14.9% των ανδρών, έναντι του 10.1% των γυναικών συμφωνούν ή/ και συμφωνούν απόλυτα με αυτή την άποψη. Αντίστοιχα τοποθετούνται και τα άτομα ηλικίας άνω των 50 ετών σε σχέση με τα άτομα μικρότερης ηλικίας, οι χήροι και οι έγγαμοι σε σχέση με τους διαζευγμένους και τους άγαμους, τα άτομα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου (απόφοιτοι Γυμνασίου: 18.6%, απόφοιτοι Δημοτικού: 18.2%) σε σχέση με τα άτομα υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου (απόφοιτοι Λυκείου: 10.3%, απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης: 7.3%).

Οι περισσότερες γυναίκες- θύματα είναι μαζοχίστριες και απολαμβάνουν τη βία. Αυτός είναι και ένας από τους κύριους λόγους που παραμένουν σε μια σχέση βίας.

Πίνακας 77: Φύλο και μαζοχισμός του θύματος ως λόγος παραμονής του σε μια βίαση σχέση

Φύλο		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο φύλων
		Ανδρας	17 3.9%	48 11.0%	47 10.8%	147 33.6%	178 40.7%
Γυναίκα		12 2.1%	45 8.0%	40 7.1%	177 31.5%	288 51.2%	562 100.0%
	Σύνολο απαντήσεων	29 2.9%	93 9.3%	87 8.7%	324 32.1%	466 46.6%	999 100.0%

Πίνακας 78: Ηλικία και μαζοχισμός του θύματος ως λόγος παραμονής του σε μια βίαιη σχέση

Ηλικία	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο ηλικιακής ομάδας
	20-24	2 1.5%	8 6.1%	10 7.6%	42 31.8%	70 53.0%
25-29	5 4.1%	10 8.1%	6 4.9%	41 33.3%	61 49.6%	123 100.0%
30-34	2 1.8%	9 7.9%	9 7.9%	35 30.7%	59 51.8%	114 100.0%
35-39	4 4.0%	11 11.1%	7 7.1%	30 30.3%	47 47.5%	99 100.0%
40-44	1 1.0%	9 9.2%	6 6.1%	35 35.7%	47 48.0%	98 100.0%
45-49	1 1.3%	4 5.0%	8 10.0%	23 28.8%	44 55.0%	80 100.0%
50-54	2 2.1%	13 13.8%	10 10.6%	29 30.9%	40 42.6%	94 100.0%
55-59	4 5.3%	7 9.3%	11 14.7%	27 36.0%	26 34.7%	75 100.0%
60-64	5 5.7%	12 13.6%	6 6.8%	32 36.4%	33 37.5%	88 100.0%
65-69	0 0%	3 6.4%	7 14.9%	15 31.9%	22 46.8%	47 100.0%
70-74	2 5.0%	5 12.5%	6 15.0%	12 30.0%	15 37.5%	40 100.0%
Σύνολο απαντήσεων	28 2.8%	91 9.2%	86 8.7%	321 32.4%	464 46.9%	990 100.0%

Πίνακας 79: Οικογενειακή κατάσταση και μαζοχισμός του θύματος ως λόγος παραμονής του σε μια βίαιη σχέση

Οικογενειακή κατάσταση	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο υποομάδας
	Άγαμος /η	10 3.1%	25 7.9%	25 7.9%	104 32.7%	154 48.4%
Έγγαμος /η	15 2.7%	55 9.9%	51 9.2%	181 32.6%	254 45.7%	556 100.0%
Διαζευγμένος /η	0 0%	7 11.5%	4 6.6%	19 31.1%	31 50.8%	61 100.0%
Χήρος /α	4 6.5%	6 9.7%	7 11.3%	19 30.6%	26 41.9%	62 100.0%
Σύνολο απαντήσεων	29 2.9%	93 9.3%	87 8.7%	323 32.4%	465 46.6%	997 100.0%

Πίνακας 80: Μορφωτικό επίπεδο και μαζοχισμός του θύματος ως λόγος παραμονής του σε μια βίαιη σχέση

Μορφωτικό επίπεδο		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο υποομάδας
Τριτοβάθμια εκπαίδευση		6	13	20	84	138	261
		2.3%	5.0%	7.7%	32.2%	52.9%	100.0%
Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο		6	31	32	124	168	361
		1.7%	8.6%	8.9%	34.3%	46.5%	100.0%
Γυμνάσιο		6	10	7	32	31	86
		7.0%	11.6%	8.1%	37.2%	36.0%	100.0%
Δημοτικό		9	33	20	68	100	230
		3.9%	14.3%	8.7%	29.6%	43.5%	100.0%
Γραφή και ανάγνωση		2	6	8	15	22	53
		3.8%	11.3%	15.1%	28.3%	41.5%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων		29	93	87	323	459	991
		2.9%	9.4%	8.8%	32.6%	46.3%	100.0%

Ένας από τους μύθους που συχνά «κρατάνε» τη γυναίκα σε μια σχέση βίας είναι αυτός που θέλει την άσκηση βίας ως ένδειξη αγάπης. Αυτή η άποψη φαίνεται να γίνεται αποδεκτή κυρίως από γυναίκες οι οποίες έχουν παραδοσιακές αντιλήψεις για το ρόλο της γυναίκας και του άνδρα σε μια σχέση. Επίσης, η συγκεκριμένη άποψη υιοθετείται και από έναν σημαντικό αριθμό δραστών, οι οποίοι βρίσκουν σε αυτή μια «βολική» διακίολογία για τη συμπεριφορά τους.

Όσον αφορά τις στάσεις του γενικού πληθυσμού, από την παρούσα έρευνα προκύπτει ότι οι άνδρες σε μεγαλύτερο βαθμό από τις γυναίκες (11.4% και 6.6%) συμφωνούν ή/ και συμφωνούν απόλυτα ότι πολλές φορές η βία μεταξύ συντρόφων αποτελεί ένδειξη αγάπης. Την ίδια άποψη έχουν σε μεγαλύτερο ποσοστό τα ηλικιωμένα άτομα 60- 74 ετών (10.76) και τα νεαρά άτομα ηλικίας 20-29 ετών (9.45%), σε σχέση με τις ηλικιακές ομάδες των 30-59 ετών. Αντίστοιχα οι χήροι (14.7%) και οι άγαμοι (10.1%) σε σχέση με τους έγγαμους και τους διαζευγμένους, καθώς και τα άτομα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου (απόφοιτοι Δημοτικού: 12.2%, γραφή και ανάγνωση: 13.2%) σε σχέση με τα άτομα υψηλού μορφωτικού επιπέδου, συμφωνούν ή/ και συμφωνούν απόλυτα με τη συγκεκριμένη άποψη.

Πολλές φορές η βία μεταξύ συντρόφων αποτελεί ένδειξη αγάπης.

Πίνακας 81: Φύλο και βία ως ένδειξη αγάπης

Φύλο		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο φύλων
		Ανδρας	10 2.3%	42 9.6%	39 8.9%	118 27.0%	228 52.2%
Γυναίκα		2	35	34	124	367	562
		0.4%	6.2%	6.0%	22.1%	65.3%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων		12 1.2%	77 7.7%	73 7.3%	242 24.2%	595 59.6%	999 100.0%

Πίνακας 82: Ηλικία και βία ως ένδειξη αγάπης

Ηλικία		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο ηλικιακής ομάδας
		20-24	0 0%	11 8.3%	17 12.9%	25 18.9%	79 59.8%
25-29		5	8	9	23	78	123
		4.1%	6.5%	7.3%	18.7%	63.4%	100.0%
30-34		0	9	5	26	75	115
		0%	7.8%	4.3%	22.6%	65.2%	100.0%
35-39		0	4	12	24	59	99
		0%	4.0%	12.1%	24.2%	59.6%	100.0%
40-44		0	9	4	29	56	98
		0%	9.2%	4.1%	29.6%	57.1%	100.0%
45-49		1	6	2	23	48	80
		1.3%	7.5%	2.5%	28.8%	60.0%	100.0%
50-54		1	8	2	21	61	93
		1.1%	8.6%	2.2%	22.6%	65.6%	100.0%
55-59		0	6	7	16	46	75
		0%	8.0%	9.3%	21.3%	61.3%	100.0%
60-64		3	11	5	27	42	88
		3.4%	12.5%	5.7%	30.7%	47.7%	100.0%
65-69		0	3	3	20	21	47
		0%	6.4%	6.4%	42.6%	44.7%	100.0%
70-74		2	2	7	8	21	40
		5.0%	5.0%	17.5%	20.0%	52.5%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων		12 1.2%	77 7.8%	73 7.4%	242 24.4%	586 59.2%	990 100.0%

Πίνακας 83: Οικογενειακή κατάσταση και βία ως ένδειξη αγάπης

Οικογενειακή κατάσταση		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο υποομάδας
		Άγαμος /η	6 1.9%	26 8.2%	30 9.4%	68 21.4%	188 59.1%
Έγγαμος /η		5 0.9%	40 7.2%	35 6.3%	139 25.0%	338 60.7%	557 100.0%
	Διαζευγμένος /η	0 0%	3 4.9%	3 4.9%	19 31.1%	36 59.0%	61 100.0%
Χήρος /α		1 1.6%	8 13.1%	5 8.2%	14 23.0%	33 54.1%	61 100.0%
	Σύνολο απαντήσεων	12 1.2%	77 7.7%	73 7.3%	240 24.1%	595 59.7%	997 100.0%

Πίνακας 84: Μορφωτικό επίπεδο και βία ως ένδειξη αγάπης

Μορφωτικό επίπεδο		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο υποομάδας
		Τριτοβάθμια εκπαίδευση	2 0.8%	21 8.0%	18 6.9%	61 23.4%	159 60.9%
Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο		2 0.6%	24 6.6%	22 6.1%	82 22.7%	231 64.0%	361 100.0%
	Γυμνάσιο	1 1.2%	4 4.7%	8 9.3%	24 27.9%	49 57.0%	86 100.0%
Δημοτικό		6 2.6%	22 9.6%	18 7.8%	60 26.1%	124 53.9%	230 100.0%
	Γραφή και ανάγνωση	1 1.9%	6 11.3%	7 13.2%	13 24.5%	26 49.1%	53 100.0%
Σύνολο απαντήσεων		12 1.2%	77 7.8%	73 7.4%	240 24.2%	589 59.4%	991 100.0%

Στις προσπάθειες ερμηνείας και «αιτιολόγησης» της βίας και της επιθετικότητας εντάσσεται και η άποψη ότι αποτελούν συμπεριφορές που προκύπτουν ως τρόποι απελευθέρωσης του θυμού και του άγχους. Με αυτή την άποψη δεν συμφωνεί το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων. Παρ' όλα αυτά με την παρούσα άποψη συμφωνεί το 17% των ανδρών, έναντι του 11% των γυναικών, το μεγαλύτερο ποσοστό των ατόμων ηλικίας άνω των 50 ετών σε σχέση με τα άτομα μικρότερης ηλικίας, οι έγγαμοι σε σχέση με τις υπόλοιπες υπο- ομάδες και τα άτομα χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου σε σχέση με τους απόφοιτους τριτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Η βία και η επιθετικότητα είναι κατανοητές γιατί είναι ένας τρόπος απελευθέρωσης του θυμού και του άγχους.

Πίνακας 85: Φύλο και βία ως τρόπος απελευθέρωσης του θυμού και του άγχους

Φύλο		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο φύλων
		Άνδρας	20 4.6%	54 12.4%	36 8.3%	150 34.4%	176 40.4%
Γυναίκα		12 2.1%	50 8.9%	30 5.3%	141 25.0%	330 58.6%	563 100.0%
Σύνολο απαντήσεων		32 3.2%	104 10.4%	66 6.6%	291 29.1%	506 50.7%	999 100.0%

Πίνακας 86: Ηλικία και βία ως τρόπος απελευθέρωσης του θυμού και του άγχους

Ηλικία		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο ηλικιακής ομάδας
		20-24	1 .8%	12 9.1%	10 7.6%	42 31.8%	67 50.8%
25-29		7 5.7%	14 11.4%	10 8.1%	35 28.5%	57 46.3%	123 100.0%
30-34		1 .9%	6 5.2%	3 2.6%	37 32.2%	68 59.1%	115 100.0%
35-39		0 0%	7 7.1%	9 9.1%	22 22.2%	61 61.6%	99 100.0%
40-44		4 4.1%	7 7.1%	8 8.2%	35 35.7%	44 44.9%	98 100.0%
45-49		3 3.8%	10 12.7%	6 7.6%	21 26.6%	39 49.4%	79 100.0%
50-54		3 3.2%	13 13.8%	3 3.2%	29 30.9%	46 48.9%	94 100.0%
55-59		1 1.3%	12 16.0%	6 8.0%	28 37.3%	28 37.3%	75 100.0%
60-64		6 6.8%	10 11.4%	2 2.3%	19 21.6%	51 58.0%	88 100.0%
65-69		1 2.1%	6 12.8%	3 6.4%	13 27.7%	24 51.1%	47 100.0%
70-74		5 12.5%	6 15.0%	6 15.0%	8 20.0%	15 37.5%	40 100.0%
Σύνολο απαντήσεων		32 3.2%	103 10.4%	66 6.7%	289 29.2%	500 50.5%	990 100.0%

Πίνακας 87: Οικογενειακή κατάσταση και βία ως τρόπος απελευθέρωσης του θυμού και του άγχους

Οικογενειακή κατάσταση		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο υποομάδας
		Άγαμος /η	10 3.1%	31 9.7%	25 7.9%	101 31.8%	151 47.5%
Εγγαμος /η		19	65	36	150	287	557
		3.4%	11.7%	6.5%	26.9%	51.5%	100.0%
Διαζευγμένος /η		1	1	3	20	35	60
		1.7%	1.7%	5.0%	33.3%	58.3%	100.0%
Χήρος /α		2	7	2	18	33	62
		3.2%	11.3%	3.2%	29.0%	53.2%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων		32 3.2%	104 10.4%	66 6.6%	289 29.0%	506 50.8%	997 100.0%

Πίνακας 88: Μορφωτικό επίπεδο και βία ως τρόπος απελευθέρωσης του θυμού και του άγχους

Μορφωτικό επίπεδο		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο υποομάδας
		Τριτοβάθμια εκπαίδευση	6 2.3%	18 6.9%	13 5.0%	85 32.7%	138 53.1%
Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο		6	38	24	101	193	362
		1.7%	10.5%	6.6%	27.9%	53.3%	100.0%
Γυμνάσιο		4	8	7	25	42	86
		4.7%	9.3%	8.1%	29.1%	48.8%	100.0%
Δημοτικό		13	33	19	61	104	230
		5.7%	14.3%	8.3%	26.5%	45.2%	100.0%
Γραφή και ανάγνωση		2	6	3	19	23	53
		3.8%	11.3%	5.7%	35.8%	43.4%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων		31 3.1%	103 10.4%	66 6.7%	291 29.4%	500 50.5%	991 100.0%

Στη συνέχεια εξετάζονται οι απόψεις πάνω σε έναν από τους δημοφιλέστερους μύθους που κρύβει σε μεγάλο βαθμό αλήθειες. Σύμφωνα με διάφορες έρευνες²⁶⁷, πολλοί δράστες συζυγικής βίας έχουν υποστεί σωματική ή / και σεξουαλική κακοποίηση στην παιδική τους ηλικία, ή / και έχουν ζήσει σ' ένα περιβάλλον συζυγικής βίας των γονέων - κυρίως του πατέρα κατά της μητέρας. Κατά συνέπεια, μεγαλώνοντας σε ένα βίαιο περιβάλλον, υιοθετούν βίαιη συμπεριφορά και στην ενήλικη ζωή τους.

Πράγματι, ένα σημαντικό υψηλό ποσοστό των ερωτώμενων συμφωνεί ή/ και συμφωνεί απόλυτα με αυτή την άποψη. Το 62% των γυναικών έναντι του 53.8% των ανδρών, τα άτομα ανεξαρτήτως ηλικίας, οι χήροι, οι άγαμοι και οι διαζευγμένοι σε μεγαλύτερο ποσοστό από τους έγγαμους και οι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε σχέση με τους απόφοιτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, υποστηρίζουν σε μεγαλύτερο ποσοστό αυτή την άποψη.

Οι δράστες κακοποίησης προβαίνουν σε πράξεις βίας επειδή οι ίδιοι υπηρξαν θύματα κακοποίησης στην παιδική τους ηλικία.

Πίνακας 89: Φύλο και σχέση της κακοποίησης στην ενήλικη ζωή με τις εμπειρίες κακοποίησης κατά την παιδική ηλικία

Φύλο		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο φύλων
		Ανδρας	56 12.8%	179 41.0%	84 19.2%	94 21.5%	24 5.5%
Γυναίκα		89 15.8%	260 46.2%	100 17.8%	95 16.9%	19 3.4%	563 100.0%
	Σύνολο απαντήσεων	145 14.5%	439 43.9%	184 18.4%	189 18.9%	43 4.3%	1000 100.0%

²⁶⁷ βλ. ενδεικτικά Sonkin, D.1., DelMartin, Walker, L.E.A, "The Male Batterer...", ό.π. , σελ: 45

Πίνακας 90: Ηλικία και σχέση της κακοποίησης στην ενήλικη ζωή με τις εμπειρίες κακοποίησης κατά την παιδική ηλικία

Ηλικία	Συμφωνά απόλυτα		Συμφωνά		Δεν έχω γνώμη		Διαφωνά		Διαφωνά απόλυτα		Σύνολο ηλικιακής ομάδας	
	Απόλυτα	Ποσοστό	Απόλυτα	Ποσοστό	Απόλυτα	Ποσοστό	Απόλυτα	Ποσοστό	Απόλυτα	Ποσοστό	Απόλυτα	Ποσοστό
20-24	14		68		29		15		6		132	
		10.6%		51.5%		22.0%		11.4%		4.5%		100.0%
25-29	13		53		30		21		6		123	
		10.6%		43.1%		24.4%		17.1%		4.9%		100.0%
30-34	13		55		27		15		5		115	
		11.3%		47.8%		23.5%		13.0%		4.3%		100.0%
35-39	11		46		15		24		3		99	
		11.1%		46.5%		15.2%		24.2%		3.0%		100.0%
40-44	15		36		12		27		8		98	
		15.3%		36.7%		12.2%		27.6%		8.2%		100.0%
45-49	14		35		12		17		2		80	
		17.5%		43.8%		15.0%		21.3%		2.5%		100.0%
50-54	15		43		11		24		1		94	
		16.0%		45.7%		11.7%		25.5%		1.1%		100.0%
55-59	9		33		17		12		4		75	
		12.0%		44.0%		22.7%		16.0%		5.3%		100.0%
60-64	17		35		14		15		7		88	
		19.3%		39.8%		15.9%		17.0%		8.0%		100.0%
65-69	12		12		8		14		1		47	
		25.5%		25.5%		17.0%		29.8%		2.1%		100.0%
70-74	9		18		9		4				40	
		22.5%		45.0%		22.5%		10.0%				100.0%
Σύνολο απαντήσεων	142		434		184		188		43		991	
		14.3%		43.8%		18.6%		19.0%		4.3%		100.0%

Πίνακας 91: Οικογενειακή κατάσταση και σχέση της κακοποίησης στην ενήλικη ζωή με τις εμπειρίες κακοποίησης κατά την παιδική ηλικία

Οικογενειακή κατάσταση	Συμφωνά απόλυτα		Συμφωνά		Δεν έχω γνώμη		Διαφωνά		Διαφωνά απόλυτα		Σύνολο υποομάδας	
	Απόλυτα	Ποσοστό	Απόλυτα	Ποσοστό	Απόλυτα	Ποσοστό	Απόλυτα	Ποσοστό	Απόλυτα	Ποσοστό	Απόλυτα	Ποσοστό
Άγαμος /η	39		155		64		47		13		318	
		12.3%		48.7%		20.1%		14.8%		4.1%		100.0%
Έγγαμος /η	82		231		98		125		21		557	
		14.7%		41.5%		17.6%		22.4%		3.8%		100.0%
Διαζευγμένος /η	9		28		10		11		3		61	
		14.8%		45.9%		16.4%		18.0%		4.9%		100.0%
Χήρος /α	13		25		12		6		6		62	
		21.0%		40.3%		19.4%		9.7%		9.7%		100.0%
Σύνολο απαντήσεων	143		439		184		189		43		998	
		14.3%		44.0%		18.4%		18.9%		4.3%		100.0%

Πίνακας 92: Μορφωτικό επίπεδο και σχέση της κακοποίησης στην ενήλικη ζωή με τις εμπειρίες κακοποίησης κατά την παιδική ηλικία

Μορφωτικό επίπεδο		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο υποομάδας
		Τριτοβάθμια εκπαίδευση	24 9.2%	116 44.4%	69 26.4%	38 14.6%	14 5.4%
Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο		49 13.5%	177 48.9%	57 15.7%	71 19.6%	8 2.2%	362 100.0%
	Γυμνάσιο	16 18.6%	32 37.2%	10 11.6%	24 27.9%	4 4.7%	86 100.0%
Δημοτικό		42 18.3%	91 39.6%	35 15.2%	46 20.0%	16 7.0%	230 100.0%
	Γραφή και ανάγνωση	14 26.4%	20 37.7%	9 17.0%	9 17.0%	1 1.9%	53 100.0%
Σύνολο απαντήσεων		145 14.6%	436 44.0%	180 18.1%	188 19.0%	43 4.3%	992 100.0%

Αναφορικά με τους τρόπους αντιμετώπισης του φαινομένου που επιλέγονται ως αποτελεσματικότεροι από τους ερωτώμενους, δεν σημειώνονται σημαντικές διαφοροποιήσεις ανάλογα με το φύλο. Έτσι, τόσο οι άνδρες, όσο και οι γυναίκες επιλέγουν ως πρώτο μηχανισμό την αυστηροποίηση των ποινών για τους δράστες και μάλιστα οι άνδρες σε υψηλότερο ποσοστό (57.44% έναντι 55.95%). Ακολουθούν και για τα δύο φύλα παρεμβάσεις προληπτικού χαρακτήρα, όπως η κοινωνική παρακολούθηση, από ειδικευμένο προσωπικό, των οικογενειών που παρουσιάζουν υψηλό κίνδυνο εκδήλωσης ενδοοικογενειακής βίας, η αλλαγή μέσα από την εκπαίδευση του σεξιστικού χαρακτήρα της κοινωνίας και των στερεοτύπων που τον αναπαράγουν.

Οι γυναίκες, σε υψηλότερο ποσοστό από τους άνδρες προτείνουν αναβάθμιση των υπηρεσιών που προσφέρει η Αστυνομία σε θέματα ενδοοικογενειακής βίας (23,27% έναντι του 18,54%) καθώς και θεραπευτικά προγράμματα υποστήριξης των θυμάτων (25,75% έναντι του 21,74%). Αντίθετα, οι άνδρες, σε υψηλότερο ποσοστό από τις γυναίκες προτείνουν θεραπευτικά προγράμματα μεταχείρισης των δραστών (37,53% έναντι του 32,68%), καθώς και την κοινωνική αποδοκιμασία των πράξεων βίας στην οικογένεια (16,02% έναντι του 10,83%).

Πίνακας 93: Αποτελεσματικοί μηχανισμοί αντιμετώπισης του φαινομένου της κακοποίησης, ανάλογα με το φύλο

ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΦΥΛΟ				ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΠΟΣΟΣΤΑ
	ΑΝΤΡΕΣ- Ποσοστό επί του συνόλου των ανδρών		ΓΥΝΑΙΚΕΣ- Ποσοστό επί του συνόλου των γυναικών			
Αυστηροποίηση των ποινών για τους δράστες	251	57,44	315	55,95	566	56.6%
Ψυχολογική υποστήριξη των θυμάτων από τους ρορείς του ανεπίσημου κοινωνικού ελέγχου (οικογένεια, γειτονιά, κοινωνικό περιβάλλον κ.α.)	154	35,24	194	34,46	348	34.8%
Αλλαγή, μέσα από την εκπαίδευση, του σεξιστικού χαρακτήρα (άνιση αντιμετώπιση των 2 φύλων) της κοινωνίας και των στερεοτύπων που τον αναπαράγουν	180	41,19	239	42,45	419	41.9%
Θεραπευτικά προγράμματα μεταχείρισης των δραστών	164	37,53	184	32,68	348	34.8%
Θεραπευτικά προγράμματα υποστήριξης των θυμάτων	95	21,74	145	25,75	240	24.0%
Αναβάθμιση των υπηρεσιών που προσφέρει η Αστυνομία σε θέματα ενδοοικογενειακής βίας	81	18,54	131	23,27	212	21.2%
Κοινωνική παρακολούθηση, από ειδικευμένο προσωπικό, των οικογενειών που παρουσιάζουν υψηλό κίνδυνο εκδήλωσης ενδοοικογενειακής βίας	186	42,56	254	45,12	440	44.0%
Κοινωνικο- οικονομική υποστήριξη των θυμάτων	76	17,39	98	17,41	174	17.4%
Κοινωνική αποδοκιμασία των πράξεων βίας στην οικογένεια	70	16,02	61	10,83	131	13.1%
Άλλο	10	2,29	5	0,89	15	1.5%

Όσον αφορά στις προτάσεις αντιμετώπισης του φαινομένου της κακοποίησης που επιλέγουν οι ερωτώμενοι ανάλογα με την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση και το μορφωτικό τους επίπεδο, καταγράφονται τα ακόλουθα:

Τα άτομα ηλικίας 50-74 ετών και οι έγγαμοι, προτείνουν σε μεγαλύτερο βαθμό από τις υπόλοιπες κατηγορίες του δείγματος την **αυστηροποίηση των ποινών για τους δράστες**. Αντίθετα, σε μεγαλύτερο βαθμό από τις άλλες κατηγορίες, η αυστηροποίηση των ποινών δεν προτείνεται από τα άτομα υψηλού μορφωτικού επιπέδου (απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης). Την **ψυχολογική υποστήριξη των θυμάτων από τα άτομα δίκτυα** της οικογένειας, της γειτονιάς και του κοινωνικού περιβάλλοντος, προτείνουν σε μεγαλύτερο βαθμό τα άτομα ηλικίας 50- 74 ετών, οι χήροι και τα άτομα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου (απόφοιτοι Δημοτικού/ γραφή και ανάγνωση). Αντίστοιχα, τα άτομα ηλικίας 55- 74 ετών θεωρούν ως λιγότερο αποτελεσματικό μηχανισμό αντιμετώπισης της κακοποίησης των γυναικών, από τις υπόλοιπες ηλικίες, την **αλλαγή των στερεοτύπων για τα δύο φύλα μέσα από την εκπαίδευση**, σε αντίθεση με τους άγαμους, τους διαζευγμένους και τους αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Οι νέοι, ηλικίας 20-24 ετών, τα άτομα ηλικίας 60- 69 ετών, οι χήροι και τα άτομα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, επιλέγουν συχνότερα τα **θεραπευτικά προγράμματα μεταχείρισης των δραστών**, ενώ τα **θεραπευτικά προγράμματα υποστήριξης των θυμάτων** επιλέγονται κυρίως από τα άτομα ηλικίας 30-39 ετών , 70-74 ετών τους διαζευγμένους, τους απόφοιτους δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και τα άτομα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου (δεν έχουν ολοκληρώσει το Δημοτικό).

Η αναβάθμιση των **υπηρεσιών της Αστυνομίας** δεν θεωρείται σημαντική για την αντιμετώπιση της βίας, σε μεγάλο βαθμό από τους νέους, ηλικίας 20-24 ετών, τα άτομα ηλικίας 35-39 ετών, 70-74 ετών, τους έγγαμους και τους απόφοιτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η προληπτική παρέμβαση μέσα από την **κοινωνική παρακολούθηση, από ειδικευμένο προσωπικό, των οικογενειών που παρουσιάζουν υψηλό κίνδυνο εκδήλωσης ενδοοικογενειακής βίας**, προτείνεται σε μεγαλύτερο βαθμό από τα άτομα ηλικίας 35-49 ετών, τους έγγαμους και διαζευγμένους και τα άτομα χαμηλού

μορφωτικού επιπέδου. Τέλος, η κοινωνική αποδοκιμασία της βίας στην οικογένεια προτείνεται συχνότερα από τα άτομα ηλικίας 70-74 ετών και τους άγαμους.

Πίνακας 94: Αποτελεσματικοί μηχανισμοί αντιμετώπισης του φαινομένου της κακοποίησης, ανάλογα με την ηλικία

Αυστηροποίηση των ποινών για τους δράστες		
Ηλικία	20-24	64
		48 4%
	25-29	72
		57 7%
	30-34	65
		56 5%
	35-39	54
		54 5%
	40-44	49
		50 %
	45-49	36
		45 %
	50-54	57
		60 6%
55-59	53	
	70 6%	
60-64	57	
	64 7%	
65-69	27	
	57 4%	
70-74	24	
	60 %	
Σύνολο απαντήσεων		558
		100 0%

Ψυχολογική αποστήριξη των θυμάτων από τους φορείς του ανεπίσημου κοινωνικού ελέγχου (οικογένεια, γειτονιά, κοινωνικό περιβάλλον κ.α.)		
Ηλικία	20-24	47
		35.6%
	25-29	36
		29.2%
	30-34	37
		32.1%
	35-39	33
		33.3%
	40-44	32
		32.6%
	45-49	27
		33.7%
50-54	33	
	35.1%	
55-59	28	
	37.3%	
60-64	31	
	35.2%	
65-69	20	
	42.5%	
70-74	19	
	47.5%	
Σύνολο απαντήσεων		343
		100.0%

Αλλαγή, μετά από την εκπαίδευση, του σεξιστικού χαρακτήρα (άνιση αντιμετώπιση των 2 φύλων) της κοινωνίας και των στερεοτύπων που τον αναπαράγουν		
Ηλικία	20-24	58
		43.9%
	25-29	64
		52%
	30-34	46
		40%
	35-39	41
		41.4%
	40-44	44
		44.8%
	45-49	41
		51.2%
50-54	45	
	47.8%	
55-59	23	
	30.6%	
60-64	29	

		32.9%
	65-69	13
		27.6%
	70-74	13
		32.5%
Σύνολο απαντήσεων		417
		100.0%

Θεραπευτικά προγράμματα μεταχείρισης των δραστών		
Ηλικία	20-24	56
		42.4%
	25-29	33
		26.8%
	30-34	37
		32.1%
	35-39	34
		34.3%
	40-44	39
		39.7%
	45-49	21
		26.2%
	50-54	23
		24.4%
55-59	27	
	36%	
60-64	38	
	43.1%	
65-69	21	
	44.6%	
70-74	16	
	40%	
Σύνολο απαντήσεων		345
		100.0%

Θεραπευτικά προγράμματα υποστήριξης των θυμάτων			
Ηλικία	20-24	34 25.7%	
	25-29	27 21.9%	
	30-34	33 28.6%	
	35-39	32 32.3%	
	40-44	19 19.3%	
	45-49	17 21.2%	
	50-54	17 18%	
	55-59	18 24%	
	60-64	18 20.4%	
	65-69	11 23.4%	
	70-74	12 30%	
	Σύνολο απαντήσεων		238 100.0%

Αναβάθμιση των υπηρεσιών που προσφέρει η Αστυνομία σε θέματα ενδοοικογενειακής βίας		
Ηλικία	20-24	24 18.1%
	25-29	27 21.9%
	30-34	29 25.2%
	35-39	16 16.1%
	40-44	18 18.3%
	45-49	16 20%
	50-54	23 24.4%
	55-59	18 24%

	60-64	23
		26.1%
	65-69	11
		23.4%
	70-74	4
		10%
Σύνολο απαντήσεων		209
		100.0%

Κοινωνική παρακολούθηση, από ειδικευμένο προσωπικό, των οικογενειών που παρουσιάζουν υψηλό κίνδυνο εκδήλωσης ενδοοικογενειακής βίας		
Ηλικία	20-24	52
		39.3%
	25-29	55
		44.7%
	30-34	48
		41.7%
	35-39	50
		50.5%
	40-44	55
		56.1%
	45-49	40
		50%
	50-54	44
	46.8%	
55-59	31	
	41.3%	
60-64	34	
	38.6%	
65-69	18	
	38.2%	
70-74	11	
	27.5%	
Σύνολο απαντήσεων		438
		100.0%

Κοινωνικο-οικονομική υποστήριξη των θυμάτων		
Ηλικία	20-24	24
		18 1%
	25-29	22
		17 8%
	30-34	23
		20%
	35-39	14
		14.1%
	40-44	11
		11 2%
	45-49	16
		20%
	50-54	12
12 7%		
55-59	12	
	16 %	
60-64	21	
	23 8%	
65-69	9	
	19 1%	
70-74	9	
	22 5%	
Σύνολο απαντήσεων		173
		100 0%

Κοινωνική αποδοκιμασία των πράξεων βίας στην οικογένεια		
Ηλικία	20-24	16
		12 1%
	25-29	18
		14 6%
	30-34	19
		16 5%
	35-39	11
		11 1%
	40-44	11
		11 2%
	45-49	11
		13 7%
	50-54	17
18 8%		
55-59	5	
	6 6%	
60-64	9	
	10 2%	

	65-69	6
		12.7%
	70-74	8
		20%
Σύνολο απαντήσεων		131
		100.0%

Άλλο		
Ηλικία	20-24	1
		0.75%
	25-29	1
		0.8%
	35-39	3
		3%
	40-44	3
		3%
	45-49	1
	1.25%	
50-54	2	
	2.1%	
55-59	3	
	4%	
70-74	1	
	2.5%	
Σύνολο απαντήσεων		15
		100.0%

Πίνακας 95: Αποτελεσματικοί μηχανισμοί αντιμετώπισης του φαινομένου της κακοποίησης, ανάλογα με την οικογενειακή κατάσταση

Αοστηροποίηση των ποινών για τους δράστες		
Οικογενειακή κατάσταση	Άγαμος /η	180
		31.9%
	Εγγαμος /η	319
		56.5%
	Διαζευγμένος /η	30
		5.3%
	Χήρος /α	36
		6.4%
Σύνολο απαντήσεων		565
		100.0%

Ψυχολογική υποστήριξη των θυμάτων από τους φορείς του ανεπίσημου κοινωνικού ελέγχου (οικογένεια, γειτονιά, κοινωνικό περιβάλλον κ.α.)		
Οικογενειακή κατάσταση	Άγαμος /η	110
		34.5%
	Έγγαμος /η	189
		33.9%
	Διαζευγμένος /η	21
34.4%		
Χήρος /α	27	
	43.5%	
Σύνολο απαντήσεων		347
		100.0%

Αλλαγή, μέσα από την εκπαίδευση, του σεξιστικού χαρακτήρα (άνιση αντιμετώπιση των 2 φύλων) της κοινωνίας και των στερεοτύπων που τον αναπαράγουν		
Οικογενειακή κατάσταση	Άγαμος /η	142
		44.6%
	Έγγαμος /η	235
		42.1%
	Διαζευγμένος /η	27
44.2%		
Χήρος /α	14	
	22.5%	
Σύνολο απαντήσεων		418
		100.0%

Θεραπευτικά προγράμματα μεταχείρισης των δράστών		
Οικογενειακή κατάσταση	Άγαμος /η	112
		35.2%
	Έγγαμος /η	190
		34.1%
	Διαζευγμένος /η	17
27.8%		
Χήρος /α	28	
	45.1%	
Σύνολο απαντήσεων		347
		100.0%

Θεραπευτικά προγράμματα υποστήριξης των θυμάτων		
Οικογενειακή κατάσταση	Άγαμος /η	84 26 4%
	Έγγαμος /η	121 21 7%
	Διαζευγμενος /η	19 31 1%
	Χηρος /α	15 24 1%
	Σύνολο απαντήσεων	239 100 0%

Αναβάθμιση των υπηρεσιών που προσφέρει η Αστυνομία σε θέματα ενδοοικογενειακής βίας		
Οικογενειακή κατάσταση	Άγαμος /η	63 19 8%
	Έγγαμος /η	124 22 2%
	Διαζευγμενος /η	13 21 3%
	Χηρος /α	12 19 3%
	Σύνολο απαντήσεων	212 100 0%

Κοινωνική παρακολούθηση, από ειδικευμένο προσωπικό, των οικογενειών που παρουσιάζουν υψηλό κίνδυνο εκδήλωσης ενδοοικογενειακής βίας		
Οικογενειακή κατάσταση	Άγαμος /η	128 40 2%
	Έγγαμος /η	257 46 1%
	Διαζευγμενος /η	30 49 1%
	Χηρος /α	25 40 3%
	Σύνολο απαντήσεων	440 100 0%

Κοινωνικο-οικονομική υποστήριξη των θυμάτων		
	Απαντήθηκε	
Οικογενειακή κατάσταση	Άγαμος /η	50 15.7%
	Έγγαμος /η	90 16.1%
	Διαζευγμένος /η	16 26.2%
	Χήρος /α	17 27.4%
	Σύνολο απαντήσεων	173 100.0%

Κοινωνική αποδοκμασία των πράξεων βίας στην οικογένεια		
Οικογενειακή κατάσταση	Άγαμος /η	48 15%
	Έγγαμος /η	67 12%
	Διαζευγμένος /η	8 13.1%
	Χήρος /α	8 12.9%
	Σύνολο απαντήσεων	131 100.0%

Άλλο		
Οικογενειακή κατάσταση	Άγαμος /η	3 0.9%
	Έγγαμος /η	11 1.9%
	Διαζευγμένος /η	1 1.6%
Σύνολο απαντήσεων	15 100.0%	

Πίνακας 96: Αποτελεσματικοί μηχανισμοί αντιμετώπισης του φαινομένου της κακοποίησης, ανάλογα με το μορφωτικό επίπεδο

Αυστηρηκοπή των παιτών για τους δράστες		
Μορφωτικό επίπεδο	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	134 51.3%
	Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο	215 59.3%
	Γυμνάσιο	47 54.6%
	Δημοτικό	135 58.6%
	Γραφή και ανάγνωση	33 62.2%
	Σύνολο απαντήσεων	564 100.0%

Ψυχολογική αποσπάρξη των θυμάτων από τους φορείς του ανεπίσημου κοινωνικού ελέγχου (οικογένεια, γειτονιά, κοινωνικό περιβάλλον κ.α.)		
Μορφωτικό επίπεδο	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	77 29.5%
	Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο	113 31.2%
	Γυμνάσιο	32 37.2%
	Δημοτικό	94 40.8%
	Γραφή και ανάγνωση	27 50.9%
	Σύνολο απαντήσεων	343 100.0%

Αλλαγή μέσα από την εκπαίδευση, του σεξιστικού χαρακτήρα (άνιση αντιμετώπιση των 2 φύλων) της κοινωνίας και των στερεοτύπων που τον αναπαράγουν		
Μορφωτικό επίπεδο	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	149 57%
	Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο	148 40.8%
	Γυμνάσιο	32 37.2%
	Δημοτικό	73 31.7%
	Γραφή και ανάγνωση	14 26.4%
	Σύνολο απαντήσεων	416 100.0%

Θεραπευτικά προγράμματα μεταχείρισης των δραστών		
Μορφωτικό επίπεδο	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	87 33.3%
	Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο	120 33.1%
	Γυμνάσιο	29 33.7%
	Δημοτικό	89 38.6%
	Γραφή και ανάγνωση	22 41.5%
	Σύνολο απαντήσεων	347 100.0%

Θεραπευτικά προγράμματα υποστήριξης των θυμάτων		
Μορφωτικό επίπεδο	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	60 22.9%
	Λύκειο / Εξατάξιο γυμνασιο	94 25.9%
	Γυμνασιο	19 22%
	Δημοτικό	49 21.3%
	Γραφή και ανάγνωση	15 28.3%
	Σύνολο απαντήσεων	237 100.0%

Αναβάθμιση των υπηρεσιών που προσφέρει η Αστυνομία σε θέματα ενδοοικογενειακής βίας		
Μορφωτικό επίπεδο	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	41 15.7%
	Λύκειο / Εξατάξιο γυμνασιο	87 24%
	Γυμνάσιο	15 17.4%
	Δημοτικό	57 24.7%
	Γραφή και ανάγνωση	11 20.7%
	Σύνολο απαντήσεων	211 100.0%

Κοινωνική παρακολούθηση από ειδικευμένο προσωπικό, των οικογενειών που παρουσιάζουν υψηλό κίνδυνο εκδήλωσης ενδοοικογενειακής βίας		
Μορφωτικό επίπεδο	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	125 47.8%
	Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο	158 43.6%
	Γυμνάσιο	33 38.3%
	Δημοτικό	105 45.6%
	Γραφή και ανάγνωση	17 32%
	Σύνολο απαντήσεων	438 100.0%

Κοινωνικο-οικονομική υποστήριξη των θυμάτων		
Μορφωτικό επίπεδο	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	45 17.2%
	Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο	67 18.5%
	Γυμνάσιο	15 17.4%
	Δημοτικό	36 15.6%
	Γραφή και ανάγνωση	8 15%
	Σύνολο απαντήσεων	171 100.0%

Κοινωνική αποδοκιμασία των πράξεων βίας στην οικογένεια		
Μορφωτικό επίπεδο	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	42 16%
	Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο	49 13.5%
	Γυμνάσιο	12 13.9%
	Δημοτικό	18 7.8%
	Γραφή και ανάγνωση	9 16.9%
	Σύνολο απαντήσεων	130 100.0%

Άλλο		
Μορφωτικό επίπεδο	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	4 1.5%
	Λύκειο / Εξατάξιο γυμνάσιο	9 2.4%
	Δημοτικό	1 0.4%
	Γραφή και ανάγνωση	1 1.8%
		15
Σύνολο απαντήσεων		100.0%

Αναφορικά με τους λόγους που μπορούν να οδηγήσουν έναν άνδρα στην άσκηση βίας κατά της συζύγου/ συντρόφου του, τόσο οι άνδρες, όσο και οι γυναίκες, δηλώνουν από κοινού ως πέντε κυριώτερους λόγους: α) τον αλκοολισμό του δράστη, β) τις διαταραχές της προσωπικότητας του δράστη, γ) τις τραυματικές εμπειρίες κακοποίησης του δράστη κατά την παιδική του ηλικία, δ) το άγχος του δράστη από τα οικονομικά αδιέξοδα και ε) την τοξικοεξάρτηση του δράστη.

Από τις προαναφερόμενες επιλογές διακρίνουμε ότι οι ερωτώμενοι, ανεξάρτητα από το φύλο τους, τείνουν να ερμηνεύουν την κακοποίηση των γυναικών από τους συζύγους/ συντρόφους τους, χρησιμοποιώντας την κλινική ερμηνεία, που θέλει το δράστη ως μια προσωπικότητα διαταραγμένη, με τραυματικές εμπειρίες κακοποίησης στην παιδική του ηλικία και προβλήματα αλκοολισμού και τοξικοεξάρτησης.

Εντούτοις, αξίζει να σημειώσουμε ότι οι άνδρες σε μεγαλύτερο βαθμό από τις γυναίκες επέλεξαν λόγους που αφορούν στην κακοποίηση των γυναικών από τους συζύγους/ συντρόφους τους, οι οποίοι σχετίζονται με εξωγενείς κοινωνικο-οικονομικούς παράγοντες (άγχος από οικονομικά αδιέξοδα, χαμηλό επίπεδο επαγγελματικής ικανοποίησης) , αλλά και προβλήματα στη σχέση του ζευγαριού (σεξουαλικές δυσκολίες, μειωμένη ικανότητα επικοινωνίας του ζευγαριού). Αντίθετα, οι γυναίκες σε υψηλότερο ποσοστό από τους άνδρες (39.4% έναντι του 28.1%) θεωρούν την άσκηση βίας ενός άνδρα στη σύζυγο/ σύντροφό του ως συμπεριφορά που απορρέει από

την ανάγκη του άνδρα για επιβεβαίωση της δύναμης και της υπεροχής του έναντι της γυναίκας στα πλαίσια της σχέσης.

Πίνακας 97: Λόγοι που οδηγούν έναν άνδρα στην άσκηση βίας κατά της συζύγου/ συντρόφου του, ανάλογα με το φύλο

ΛΟΓΟΙ ΑΣΚΗΣΗΣ ΒΙΑΣ	ΦΥΛΟ	Πλήθος απαντήσεων και ποσοστά επί του συνόλου των ανδρών/γυναικών		ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ	
Διαταραχές της προσωπικότητας του δράστη	Άνδρας	268	61.3%	635	63.5%
	Γυναίκα	367	65.1%		
Άγχος του δράστη από οικονομικά αδιέξοδα (ανεργία, άσχημες συνθήκες διαβίωσης)	Άνδρας	229	52.4%	491	49.1%
	Γυναίκα	262	46.5%		
Χαμηλό επίπεδο επαγγελματικής ικανοποίησης του δράστη	Άνδρας	60	13.7%	109	10.9%
	Γυναίκα	49	8.7%		
Επιβεβαίωση του "ανδρισμού" του δράστη	Άνδρας	157	35.9%	371	37.1%
	Γυναίκα	214	38%		
Σεξουαλικές δυσκολίες του ζευγαριού	Άνδρας	83	18.9%	159	15.9%
	Γυναίκα	76	13.4%		
Μειωμένη ικανότητα επικοινωνίας του ζευγαριού	Άνδρας	160	37.9%	353	35.3%
	Γυναίκα	187	33.2%		
Αδυναμία ανταπόκρισης του δράστη στο κοινωνικό στερεότυπο του "επιτυχημένου"	Άνδρας	47	10.7%	111	11.1%
	Γυναίκα	64	11.3%		
Η βία αποτελεί στοιχείο της κοινωνικοποίησης του δράστη και μέρος του εκμαθημένου αντρικού κοινωνικού ρόλου	Άνδρας	85	19.4%	191	19.1%
	Γυναίκα	106	18.8%		
Ανάγκη του δράστη για επιβεβαίωση της δύναμης και της υπεροχής του	Άνδρας	123	28.1%	345	34.5%
	Γυναίκα	222	39.4%		
Κοινωνική αποδοχή και ανοχή της βίας των δραστών απέναντι στις γυναίκες	Άνδρας	67	15.3%	155	15.5%
	Γυναίκα	88	15.6%		
Αλκοολισμός του δράστη	Άνδρας	300	68.6%	699	69.9%
	Γυναίκα	399	70.8%		
Τοξικοεξάρτηση του δράστη (χρήση ναρκωτικών ουσιών, ψυχοφαρμάκων)	Άνδρας	189	43.2%	416	41.6%
	Γυναίκα	227	40.3%		

Σαδισμός του δράστη	Άνδρας	58	13.2%	136	13.6%
	Γυναίκα	77	13.6%		
Μαζοχισμός του θύματος	Άνδρας	38	8.6%	76	7.6%
	Γυναίκα	38	6.7%		
Τραυματικές εμπειρίες κακοποίησης του δράστη κατά την παιδική του ηλικία	Άνδρας	201	45.9%	520	52.0%
	Γυναίκα	319	56.6%		
Άλλο	Άνδρας	7	1.6%	13	1.3%
	Γυναίκα	6	1%		

Οι γυναίκες- θύματα κακοποίησης, για τη μεγάλη πλειοψηφία των ερωτώμενων, ανεξαρτήτως φύλου, διαφέρουν από τις υπόλοιπες γυναίκες και έχουν κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Τα χαρακτηριστικά που απαντήθηκαν σε μεγαλύτερη συχνότητα και από τα δύο φύλα, περιγράφουν τις γυναίκες - θύματα κακοποίησης από το σύζυγο/ σύντροφό τους ως άτομα αδύναμα και παθητικά, με χαμηλό επίπεδο αυτοεκτίμησης, εξαρτημένα, καθώς και άτομα που έχουν παραδοσιακές αντιλήψεις σε σχέση με το ρόλο της γυναίκας.

Αξίζει να σημειώσουμε ότι οι άνδρες του δείγματος σε μεγαλύτερο ποσοστό από τις γυναίκες, θεωρούν τις γυναίκες- θύματα κακοποίησης ως μαζοχίστριες, άτομα προκλητικά και με χαμηλή μόρφωση.

Πίνακας 98: Χαρακτηριστικά γυναικών- θυμάτων κακοποίησης από το σύζυγο/ σύντροφο τους, ανάλογα με το φύλο

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΘΥΜΑΤΟΣ	ΦΥΛΟ	Πλήθος απαντήσεων και ποσοστά επί του συνόλου των ανδρών/ γυναικών		ΣΥΝΟΛΑ	
		Ανδρας	Γυναίκα	Ανδρας	Γυναίκα
Συναισθηματικά ανώριμα άτομα	Ανδρας	92	21%	202	20.2%
	Γυναίκα	110	19.5%		
Άτομα αδυναμα και παθητικά	Ανδρας	233	53.3%	577	57.7%
	Γυναίκα	344	61.1%		
Άτομα νευρωτικά, καταθλιπτικά	Ανδρας	100	22.8%	212	21.2%
	Γυναίκα	112	19.8%		
Άτομα εξαρτημένα	Ανδρας	166	37.9%	400	40.0%
	Γυναίκα	234	41.5%		
Άτομα με χαμηλό επίπεδο αυτοεκτίμησης	Ανδρας	218	49.8%	541	54.1%
	Γυναίκα	323	57.3%		
Άτομα με μειωμένη αυτοπεποίθηση	Ανδρας	129	29.5%	307	30.7%
	Γυναίκα	178	31.6%		
Άτομα προκλητικά	Ανδρας	103	23.5%	207	20.7%
	Γυναίκα	104	18.4%		
Μαζοχίστριες	Ανδρας	74	16.9%	134	13.4%
	Γυναίκα	60	10.6%		
Άτομα με χαμηλή μόρφωση	Ανδρας	165	37.7%	334	33.4%
	Γυναίκα	169	30%		
Άτομα παραδοσιακών αντιλήψεων σε σχέση με το ρόλο της γυναίκας	Ανδρας	169	38.6%	393	39.3%
	Γυναίκα	224	39.7%		
Άτομα χωρίς επαγγελματική κατάρτιση	Ανδρας	50	11.4%	157	15.7%
	Γυναίκα	107	19%		
Άτομα με πρόβλημα αλκοολισμού/ τοξικοεξάρτησης	Ανδρας	130	29.7%	248	24.8%
	Γυναίκα	118	20.9%		
Δεν διαφέρουν από τις γυναίκες που δεν είναι θύματα κακοποίησης	Ανδρας	40	9.1%	97	9.7%
	Γυναίκα	57	10.1%		
Άλλο	Ανδρας	2	0.5%	4	0.4%
	Γυναίκα	2	0.4%		

Η διερεύνηση των αναπαραστάσεων και στάσεων των θυμάτων κακοποίησης αποτέλεσε ένα πεδίο ιδιαίτερου ενδιαφέροντος στην παρούσα έρευνα και θεμελίωσε τη βάση της τρίτης ερευνητικής υπόθεσης. Συγκεκριμένα, συγκρίθηκαν οι απόψεις των ερωτώμενων του δείγματος οι οποίοι/ ες δήλωσαν ότι είχαν προσωπική εμπειρία κακοποίησης από τον/ την σύζυγο/ σύντοφό τους, με τις απόψεις των υπόλοιπων ερωτώμενων που δεν δήλωσαν αντίστοιχη εμπειρία.

Σύμφωνα με την ερευνητική υπόθεση, οι απόψεις και οι στάσεις των θυμάτων περί των παραγόντων που οδηγούν στην κακοποίηση, των χαρακτηριστικών των γυναικών- θυμάτων και των μηχανισμών αντιμετώπισης του φαινομένου, θα διαφοροποιούνται από τις αντίστοιχες στάσεις και απόψεις των ερωτώμενων που δεν ανέφεραν εμπειρία κακοποίησης.

Τα θύματα, σε μικρότερο ποσοστό από τον υπόλοιπο πληθυσμό δηλώνουν ότι η κακοποίηση μεταξύ συντρόφων είναι έγκλημα, αλλά σε μεγαλύτερο βαθμό δεν απαντούν στην ερώτηση, που πιθανά ερμηνεύεται ότι δεν έχουν διαμορφώσει άποψη για την κατάταξη της συγκεκριμένης συμπεριφοράς στις εγκληματικές πράξεις.

Επίσης, τα θύματα σε μεγαλύτερο ποσοστό από τον υπόλοιπο πληθυσμό (43.2% έναντι 31.2%) συμφωνεί ή / και συμφωνεί απόλυτα με την άποψη ότι η κακοποίηση των γυναικών από τους συζύγους/ συντρόφους τους δεν αποτελεί - προς το παρόν- ένα σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα. Μπορεί κανείς να υποθέσει ότι η εμπειρία θυματοποίησης εκλαμβάνεται ως μεμονομένη και αυστηρά προσωπική.

Πίνακας 99: Θύματα και κατάταξη της κακοποίησης μεταξύ συζύγων/ συντρόφων στις εγκληματικές συμπεριφορές

Η κακοποίηση είναι έγκλημα;				
	Ναί	Όχι	Δεν απαντώ	Σύνολο
Γενικός πληθυσμός	804	35	12	851
	94.5%	4.1%	1.4%	100.0%
Πληθυσμός θυμάτων	119	5	8	132
	90.2%	3.8%	6.1%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων	923	40	20	983
	93.9%	4.1%	2.0%	100.0%

Η κακοποίηση των γυναικών από τους άνδρες συζύγους/ συντρόφους τους δεν αποτελεί - προς το παρόν- ένα σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα.

Πίνακας 100: Απόψεις θυμάτων έναντι του λοιπού πληθυσμού για τη σοβαροτητα της κακοποίησης ως κοινωνικού προβλήματος

	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο
Γενικός πληθυσμός	91	175	44	271	271	852
	10.7%	20.5%	5.2%	31.8%	31.8%	100.0%
Πληθυσμός θυμάτων	20	37	5	34	36	132
	15.2%	28.0%	3.8%	25.8%	27.3%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων	111	212	49	305	307	984
	11.3%	21.5%	5.0%	31.0%	31.2%	100.0%

Αναφορικά με τους μύθους που περιβάλλουν την κακοποίηση των γυναικών από τους συζύγους/ συντρόφους τους και χρησιμοποιούνται για την ερμηνεία του φαινομένου, οι απόψεις των θυμάτων δεν διαφέρουν από τις απόψεις του υπόλοιπου πληθυσμού. Η κλινική ερμηνεία του φαινομένου που αναφέρεται σε διαταραχές της προσωπικότητας του δράστη, σε τραυματικές εμπειρίες κακοποίησης κατά την παιδική του ηλικία, καθώς και στη χρήση αλκοόλ, επικρατούν ως ερμηνευτικές προσεγγίσεις του φαινομένου στις αναπαραστάσεις τόσο των θυμάτων κακοποίησης, όσο και του γενικού πληθυσμού.

Οι διαφοροποιήσεις των απόψεών τους σημειώνουν πολύ μικρή απόκλιση (κυμαίνονται από 0.3% μέχρι και 3.7%) και δεν θεωρούνται στατιστικά σημαντικές. Παρ' όλα αυτά, αξίζει να σημειώσουμε ότι οι απόψεις των θυμάτων διαφοροποιούνται

από τον υπόλοιπο πληθυσμό σε μεγαλύτερο βαθμό για τις περιπτώσεις όπου α) οι άνδρες - δράστες κακοποίησης θεωρούνται άρρωστες και πνευματικά διαταραγμένες προσωπικότητες (το 79% των θυμάτων συμφωνεί με αυτή την άποψη, έναντι του 75.3% του υπόλοιπου πληθυσμού) και β) οι γυναίκες- θύματα κακοποίησης είναι ψυχικά άρρωστες (το 32.3% των θυμάτων συμφωνεί με αυτή την άποψη, έναντι του 29.2% του υπόλοιπου πληθυσμού).

*Η χρήση αλκοόλ απο το δράστη αποτελεί μια από τις κυριότερες αιτίες εκδήλωσης βίας
κατα της συζύγου/ συντρόφου*

**Πίνακας 101: Απόψεις θυμάτων έναντι του λοιπού πληθυσμού για
τη σχέση αλκοόλ και κακοποίησης**

	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο
Γενικός πληθυσμός	345 40.4%	394 46.1%	45 5.3%	55 6.4%	15 1.8%	854 100.0%
Πληθυσμός θυμάτων	69 51.9%	43 32.3%	5 3.8%	14 10.5%	2 1.5%	133 100.0%
Σύνολο απαντήσεων	414 41.9%	437 44.3%	50 5.1%	69 7.0%	17 1.7%	987 100.0%

Οι άνδρες ασκούν βία κατά των γυναικών τους επειδή αδυνατούν να ελεξθούν την επιθετικότητα τους

**Πίνακας 102: Απόψεις θυμάτων έναντι του λοιπού πληθυσμού για
τη σχέση μεταξύ της αδυναμίας ελέγχου επιθετικότητας και της κακοποίησης**

	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο
Γενικός πληθυσμός	135 15.8%	337 39.6%	103 12.1%	227 26.6%	50 5.9%	852 100.0%
Πληθυσμός θυμάτων	20 15.2%	56 42.4%	16 12.1%	25 18.9%	15 11.4%	132 100.0%
Σύνολο απαντήσεων	155 15.8%	393 39.9%	119 12.1%	252 25.6%	65 6.6%	984 100.0%

Η βία και η επιθετικότητα είναι κατανοητές γιατί είναι ένας τρόπος απελευθέρωσης του θυμού και του άγχους.

Πίνακας 103: Απόψεις θυμάτων έναντι του λοιπού πληθυσμού για την κατανόηση της βίας ως τρόπου απελευθέρωσης του θυμού και του άγχους

	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο
Γενικός πληθυσμός	25 2.9%	91 10.7%	58 6.8%	250 29.3%	430 50.4%	854 100.0%
Πληθυσμός θυμάτων	5 3.8%	11 8.3%	8 6.0%	38 28.6%	71 53.4%	133 100.0%
Σύνολο απαντήσεων	30 3.0%	102 10.3%	66 6.7%	288 29.2%	501 50.8%	987 100.0%

Οι άνδρες- δράστες κακοποίησης είναι αρρωστές και πνευματικά διαταραγμένες προσωπικότητες.

Πίνακας 104: Απόψεις θυμάτων έναντι του λοιπού πληθυσμού για τις πνευματικές διαταραχές δραστών κακοποίησης

	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο
Γενικός πληθυσμός	327 38.3%	316 37.0%	82 9.6%	101 11.8%	28 3.3%	854 100.0%
Πληθυσμός θυμάτων	50 37.6%	55 41.4%	13 9.8%	11 8.3%	4 3.0%	133 100.0%
Σύνολο απαντήσεων	377 38.2%	371 37.6%	95 9.6%	112 11.3%	32 3.2%	987 100.0%

Οι γυναίκες- θύματα κακοποίησης τις περισσότερες φορές έχουν και εκείνες ευθύνη, γιατί με τη συμπεριφορά τους προκαλούν τον δράστη και τον εξωθούν στη χρήση βίας.

Πίνακας 105: Απόψεις θυμάτων έναντι του λοιπού πληθυσμού για την ευθύνη του θύματος στη σχέση κακοποίησης

	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο
Γενικός πληθυσμός	103 12.1%	286 33.5%	91 10.7%	244 28.6%	130 15.2%	854 100.0%
Πληθυσμός θυμάτων	15 11.3%	46 34.6%	10 7.5%	29 21.8%	33 24.8%	133 100.0%
Σύνολο απαντήσεων	118 12.0%	332 33.6%	101 10.2%	273 27.7%	163 16.5%	987 100.0%

Οι γυναίκες- θύματα κακοποίησης είναι ψυχικά άρρωστες.

Πίνακας 106: Απόψεις θυμάτων έναντι του λοιπού πληθυσμού για την ψυχική ασθένεια των θυμάτων κακοποίησης

	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο
Γενικός πληθυσμός	71	176	108	303	190	848
	8.4%	20.8%	12.7%	35.7%	22.4%	100.0%
Πληθυσμός θυμάτων	19	23	17	43	28	130
	14.6%	17.7%	13.1%	33.1%	21.5%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων	90	199	125	346	218	978
	9.2%	20.3%	12.8%	35.4%	22.3%	100.0%

Πολλές φορές η βία μεταξύ συντρόφων αποτελεί ένδειξη αγάτης.

Πίνακας 107: Απόψεις θυμάτων έναντι του λοιπού πληθυσμού για τη βία ως ένδειξη αγάπης

	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο
Γενικός πληθυσμός	11	63	65	207	508	854
	1.3%	7.4%	7.6%	24.2%	59.5%	100.0%
Πληθυσμός θυμάτων	1	13	6	32	80	132
	0.8%	9.8%	4.5%	24.2%	60.6%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων	12	76	71	239	588	986
	1.2%	7.7%	7.2%	24.2%	59.6%	100.0%

Οι περισσότερες γυναίκες- θύματα είναι μαζοχίστριες και απολαμβάνουν τη βία. Αυτός είναι και ένας από τους κύριους λόγους που παραμένουν σε μια σχέση βίας.

Πίνακας 108: Απόψεις θυμάτων έναντι του λοιπού πληθυσμού για το μαζοχισμό του θύματος ως λόγος παραμονής του σε μια βίαιη σχέση

	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο
Γενικός πληθυσμός	26	82	74	282	389	853
	3.0%	9.6%	8.7%	33.1%	45.6%	100.0%
Πληθυσμός θυμάτων	2	11	11	36	73	133
	1.5%	8.3%	8.3%	27.1%	54.9%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων	28	93	85	318	462	986
	2.8%	9.4%	8.6%	32.3%	46.9%	100.0%

Οι δράστες κακοποίησης προβαίνουν σε πράξεις βίας επειδή οι ίδιοι υπήρξαν θύματα κακοποίησης στην παιδική τους ηλικία.

Πίνακας 109: Απόψεις θυμάτων έναντι του λοιπού πληθυσμού για τη σχέση της κακοποίησης στην ενήλικη ζωή με τις εμπειρίες κακοποίησης κατά την παιδική ηλικία

	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Δεν έχω γνώμη	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Σύνολο
Ένας πληθυσμός	115	381	163	160	35	854
	13.5%	44.6%	19.1%	18.7%	4.1%	100.0%
Πλήθος θυμάτων	26	55	20	25	7	133
	19.5%	41.4%	15.0%	18.8%	5.3%	100.0%
Σύνολο απαντήσεων	141	436	183	185	42	987
	14.3%	44.2%	18.5%	18.7%	4.3%	100.0%

Επίσης, οι απόψεις των θυμάτων για τους λόγους που οδηγούν έναν άνδρα στην άσκηση βίας κατά της συζύγου/ συντρόφου τους δεν διαφοροποιούνται από τις απόψεις του υπόλοιπου πληθυσμού. Συγκεκριμένα και οι δύο κατηγορίες του πληθυσμού (θύματα και μη) ως κυριώτερους λόγους αναφέρουν τον αλκοολισμό του δράστη, τις διαταραχές της προσωπικότητάς του, το άγχος του από τα οικονομικά αδιέξοδα, τις τραυματικές εμπειρίες κακοποίησης κατά την παιδική του ηλικία, την τοξικοεξάρτησή του και την ανάγκη επιβεβαίωσης του «ανδρισμού» του.

Κατά τον ίδιο τρόπο, οι απόψεις των θυμάτων σχετικά με τα χαρακτηριστικά των γυναικών- θυμάτων κακοποίησης από το σύζυγο/ σύντροφό τους δεν διαφέρουν με τις σχετικές απόψεις του υπόλοιπου πληθυσμού. Οι γυναίκες- θύματα και από τις δύο κατηγορίες πληθυσμού (θύματα και μη) περιγράφονται ως άτομα αδύναμα, παθητικά και εξαρτημένα, με χαμηλό επίπεδο αυτοεκτίμησης, που φέρουν παραδοσιακές αντιλήψεις σε σχέση με το ρόλο της γυναίκας. Βέβαια, αξίζει να αναφέρουμε τις ποσοστιαίες διαφοροποιήσεις των απόψεων μεταξύ των θυμάτων και του υπόλοιπου πληθυσμού, όπως καταγράφονται εσωτερικά στις επιμέρους υπόλοιπες κατηγορίες χαρακτηριστικών της γυναίκας- θύματος κακοποίησης. Έτσι λοιπόν, τα θύματα σε μεγαλύτερο ποσοστό από τον υπόλοιπο πληθυσμό χαρακτηρίζουν τις γυναίκες- θύματα κακοποίησης ως άτομα με μειωμένη αυτοπεποίθηση και προκλητικά. Αντίθετα, σε μικρότερο ποσοστό από τον υπόλοιπο πληθυσμό προσδίδουν στις γυναίκες θύματα χαρακτηρισμούς, όπως αυτοί της συναισθηματικής ανωριμότητας, του μαζοχισμού, του

αλκοολισμού και της τοξικοεξάρτησης. Επίσης, σε μικρότερο βαθμό από τον υπόλοιπο πληθυσμό θεωρούν ότι οι γυναίκες- θύματα κακοποίησης δεν διαφέρουν από τις υπόλοιπες γυναίκες.

Τέλος, το 24.4% των θυμάτων έναντι του 17% του υπόλοιπου πληθυσμού δηλώνει ότι τα χαρακτηριστικά που προσέδωσαν στις γυναίκες- θύματα κακοποίησης είναι συνέπεια αυτής και δεν προϋπάρχουν.

Πίνακας 110: Απόψεις θυμάτων για τους λόγους που οδηγούν έναν άνδρα στην άσκηση βίας κατά της συζύγου/ συντρόφου του

ΛΟΓΟΙ ΑΣΚΗΣΗΣ ΒΙΑΣ	Σύνολο απαντήσεων θυμάτων	Ποσοστό επί του πληθυσμού των θυμάτων	Ποσοστό επί του γενικού πληθυσμού
Διαταραχές της προσωπικότητας του δράστη	71	53,4	63,7
Άγχος του δράστη από οικονομικά αδιέξοδα (ανεργια, ασχημες συνθήκες διαβίωσης)	76	57,1	46,9
Χαμηλό επίπεδο επαγγελματικής ικανοποίησης του δράστη	17	12,8	10,3
Επιβεβαίωση του "ανδρισμού" του δράστη	55	41,4	35,9
Σεξουαλικές δυσκολίες του ζευγαριού	20	15,0	15,9
Μειωμένη ικανότητα επικοινωνίας του ζευγαριού	43	32,3	35,2
Αδυναμία ανταπόκρισης του δράστη στο κοινωνικό στερεότυπο του "επιτυχημένου"	18	13,5	10,1
Η βία αποτελεί στοιχείο της κοινωνικοποίησης του δράστη και μέρος του εκμαθημένου αντρικού κοινωνικού ρόλου	23	17,3	18,8
Αναγκη του δράστη για επιβεβαίωση της δύναμης και της υπεροχής του	43	32,3	34,7
Κοινωνική αποδοχή και ανοχή της βίας των δραστών απέναντι στις γυναίκες	19	14,3	15,6
Αλκοολισμός του δράστη	90	67,7	69,6
Τοξικοεξάρτηση του δράστη (χρήση ναρκωτικών ουσιών, ψυχοφαρμάκων)	52	39,1	41,5
Σαδισμός του δράστη	19	14,3	13,4
Μαζοχισμός του θύματος	9	6,8	7,6

Τραυματικές εμπειρίες κακοποίησης του δράστη κατά την παιδική του ηλικία	71	53,4	51,3
Άλλο	6	4,5	0,7

Πίνακας 111: Απόψεις θυμάτων για τα χαρακτηριστικά των γυναικών- θυμάτων κακοποίησης από το σύζυγο/ σύντροφό τους

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΘΥΜΑΤΟΣ	Σύνολο απαντήσεων θυμάτων	Ποσοστό επί του πληθυσμού των θυμάτων	Ποσοστό επί του γενικού πληθυσμού
Συναισθηματικά ανώριμα άτομα	21	15,8	20,0
Άτομα αδύναμα και παθητικά	77	57,9	57,0
Άτομα νευρωτικά, καταθλιπτικά	28	21,1	20,6
Άτομα εξαρτημένα	58	43,6	39,0
Άτομα με χαμηλό επίπεδο αυτοεκτίμησης	69	51,9	54,0
Άτομα με μειωμένη αυτοπεποίθηση	48	36,1	29,3
Άτομα προκλητικά	34	25,6	19,6
Μαζοχίστριες	12	9,0	13,7
Άτομα με χαμηλή μόρφωση	46	34,6	33,0
Άτομα παραδοσιακών αντιλήψεων σε σχέση με το ρόλο της γυναίκας	62	46,6	37,6
Άτομα χωρίς επαγγελματική κατάρτιση	25	18,8	15,1
Άτομα με πρόβλημα αλκοολισμού/ τοξικοεξάρτησης	27	20,3	25,4
Δεν διαφέρουν από τις γυναίκες που δεν είναι θύματα κακοποίησης	7	5,3	10,3
Άλλο	0	0,0	0,5

Πίνακας 112: Απόψεις θυμάτων έναντι του λοιπού πληθυσμού για τη σχέση χαρακτηριστικών των θυμάτων και της κακοποίησής τους

	Είναι συνέπεια της κακοποίησης	Προϋπάρχουν της κακοποίησης	Δεν απαντώ	Σύνολο
Γενικός πληθυσμός	138 17.0%	615 75.6%	60 7.4%	813 100.0%
Πληθυσμός θυμάτων	31 24.4%	85 66.9%	11 8.7%	127 100.0%
Σύνολο απαντήσεων	169 18.0%	700 74.5%	71 7.6%	940 100.0%

Στις προτάσεις αντιμετώπισης του φαινομένου της κακοποίησης, τα θύματα δεν διαφοροποιούνται από το γενικό πληθυσμό. Από τις απαντήσεις και των δύο κατηγοριών του πληθυσμού (θύματα και μη) διαφάνεται ότι στις αναπαραστάσεις των ερωτώμενων η αυστηροποίηση των ποινών για τους δράστες κακοποίησης προκρίνεται ως η αποτελεσματικότερη απάντηση για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Ακολουθούν προτάσεις προληπτικής παρέμβασης, όπως η κοινωνική παρακολούθηση, από ειδικευμένο προσωπικό, των οικογενειών που παρουσιάζουν υψηλό κίνδυνο εκδήλωσης ενδοοικογενειακής βίας, καθώς και η αλλαγή μέσα από την εκπαίδευση του σεξιστικού χαρακτήρα της κοινωνίας και των στερεοτύπων που τον αναπαράγουν.

Παρά τις ομοιότητες των απαντήσεων των θυμάτων με τον υπόλοιπο πληθυσμό, αξίζει να σημειωθεί ότι τα θύματα σε μεγαλύτερο βαθμό υποστηρίζουν προτάσεις που αφορούν στην ψυχολογική υποστήριξη των θυμάτων από τους φορείς του ανεπίσημου κοινωνικού ελέγχου, αναβάθμιση των υπηρεσιών της Αστυνομίας και κοινωνικο-οικονομικής υποστήριξης των θυμάτων, ενώ σε μικρότερο βαθμό από τον υπόλοιπο πληθυσμό υποστηρίζουν προτάσεις θεραπευτικής παρέμβασης στο δράστη και στο θύμα κακοποίησης.

**Πίνακας 113: Απόψεις θυμάτων τους μηχανισμούς αντιμετώπισης
του φαινομένου της κακοποίησης**

ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ	Απαντήσεις θυμάτων	Ποσοστό επί του πληθυσμού των θυμάτων	Απαντήσεις γενικού πληθυσμού	Ποσοστό επί του γενικού πληθυσμού
Ευστηροποίηση των ποινών για τους δράστες	76	57,14	482	55,59
Ψυχολογική υποστήριξη των θυμάτων από τους στοιχείους του ανεπίσημου κοινωνικού ελέγχου (οικογένεια, γειτονιά, κοινωνικό περιβάλλον κ.α.)	53	39,85	289	33,33
Αλλαγή, μέσα από την εκπαίδευση, του σεξιστικού χαρακτήρα (άνιση αντιμετώπιση των 2 φύλων) της κοινωνίας και των στερεοτύπων που τον επιβραβεύουν	60	45,11	354	40,83
Θεραπευτικά προγράμματα μεταχείρισης των δραστών	38	28,57	304	35,06
Θεραπευτικά προγράμματα υποστήριξης των θυμάτων	29	21,80	207	23,88
Αναβάθμιση των υπηρεσιών που προσφέρει η Αστυνομία σε θέματα ενδοοικογενειακής βίας	34	25,56	176	20,30
Κοινωνική παρακολούθηση, από ειδικευμένο προσωπικό, των οικογενειών που παρουσιάζουν υψηλό κίνδυνο εκδήλωσης ενδοοικογενειακής βίας	61	45,86	375	43,25
Κοινωνικο-οικονομική υποστήριξη των θυμάτων	29	21,80	144	16,61
Κοινωνική αποδοκιμασία των πράξεων βίας στην οικογένεια	18	13,53	113	13,03
Άλλο	1	0,75	13	1,50

7. Τα κυριώτερα συμπεράσματα της έρευνας

Η κακοποίηση των γυναικών από το σύζυγο/ σύντροφό τους αποτελεί μία πράξη, η οποία χαρακτηρίζεται ως εγκληματική, από το σύνολο σχεδόν των ερωτώμενων (93.9%), αλλά δεν αποτελεί κατ'αυτούς, προς το παρόν, ένα σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα (61.6%).

Σύμφωνα με τις κοινωνικές αναπαραστάσεις, όταν εξετάζουμε την κακοποίηση των γυναικών από το σύζυγο/ σύντροφό τους, αναφερόμαστε σε μία καταχρηστική συμπεριφορά που περιλαμβάνει κυρίως σωματική και σεξουαλική βία. Μάλιστα, για τη μεγάλη πλειοψηφία των ερωτώμενων, η σεξουαλική βία στα πλαίσια του γάμου θα πρέπει να αποτελεί ποινικό αδίκημα (91.4%). Τη στιγμή που η επιστημονική έρευνα έχει αναδείξει μια σειρά από βίαιες επιθέσεις και εξαναγκασμούς, ως αναπόσπαστο μέρος της πρακτικής της ενδοοικογενειακής βίας, μόλις τέσσερις στους δέκα ερωτώμενους αναφέρουν ότι η κακοποίηση περιλαμβάνει και άλλες μορφές καταχρηστικής συμπεριφοράς, όπως ψυχολογική βία, λεκτική επιθετικότητα, κοινωνική απομόνωση και οικονομική αποστέρηση.

Στις κοινωνικές αναπαραστάσεις η κακοποίηση στα πλαίσια ενός γάμου ή μια σχέσης, έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Αφορά συνήθως ζευγάρια χαμηλής οικονομικής και κοινωνικής θέσης (54.7%)
- Έχει ως κατ'εξοχήν θύμα τη γυναίκα και δράστη τον άνδρα (80.1%).
- Ο δράστης εκδηλώνει καταχρηστική συμπεριφορά επειδή είναι χρήστης αλκοόλ (69.9%), αντιμετωπίζει ψυχικές διαταραχές (63.5%), έχει τραυματικές εμπειρίες κακοποίησης κατά την παιδική του ηλικία (52%) και βιώνει καταστάσεις έντονου άγχους από οικονομικά αδιέξοδα (49.1%).
- Το θύμα κακοποίησης είναι άτομο αδύναμο και παθητικό (57.7%), με χαμηλή αυτοεκτίμηση (54.1%), εξαρτημένο (40%) και φέρει παραδοσιακές αντιλήψεις σε σχέση με το ρόλο της γυναίκας (39.3%). Πρόκειται για χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του, τα οποία προϋπάρχουν της κακοποίησης και δεν είναι συνέπεια αυτής (74.4%).

Οι στάσεις των ερωτώμενων που καταγράφηκαν σχετικά με το φαινόμενο της κακοποίησης των γυναικών, κινούνται εντός της περιρρέουσας ατμόσφαιρα της μυθολογίας που περιβάλλει τις ερμηνείες του φαινομένου και ταυτίζονται με αυτή. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι:

- Μία από τις κυριότερες αιτίες εκδήλωσης βίας κατά της συζύγου/ συντρόφου, είναι η χρήση αλκοόλ από το δράστη (86.3%).
- Η βία μεταξύ συντρόφων δεν αποτελεί ένδειξη αγάπης (83.8%).
- Η βία και η επιθετικότητα δεν αποτελούν τρόπο απελευθέρωσης του θυμού και του άγχους (79.8%).
- Οι γυναίκες- θύματα δεν είναι μαζιχίστριες και δεν απολαμβάνουν τη βία (79%).
- Οι γυναίκες- θύματα κακοποίησης δεν είναι ψυχικά άρρωστες (57.6%).
- Ο δράστης κακοποίησης είναι ψυχικά ασθενής (75.6%).
- Η θυματοποίηση των δραστών κατά την παιδική τους ηλικία και οι σχετικές τραυματικές τους εμπειρίες τους οδηγούν στην υιοθέτηση βίαιης συμπεριφοράς στα πλαίσια του γάμου/ σχέσης τους (58.4%).
- Οι άνδρες ασκούν βία στις συζύγους συντρόφους τους επειδή αδυνατούν να ελέγξουν την επιθετικότητά τους (55.7%).
- Οι γυναίκες- θύματα κακοποίησης φέρουν ευθύνη για τη συμπεριφορά των ανδρών-δραστών, γιατί τους προκαλούν και τους εξωθούν στη χρήση βίας (45.9%).

Το ποινικό οπλοστάσιο, οι φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου και των υπηρεσιών πρόνοιας, καθώς και η εκπαίδευση, αποτελούν για τους ερωτώμενους τους τρεις κύριους άξονες παρέμβασης για την αντιμετώπιση του φαινομένου της κακοποίησης. Συγκεκριμένα, περίπου έξι στους δέκα ερωτώμενους θεωρούν την αυστηροποίηση των ποινών για τους δράστες κακοποίησης τον αποτελεσματικότερο τρόπο αντιμετώπισης του φαινομένου. Αντίστοιχα, περίπου πέντε στους δέκα ερωτώμενους θεωρούν καταλληλότερα μέτρα παρέμβασης την κοινωνική παρακολούθηση, από επίσημους κοινωνικούς φορείς, των οικογενειών που παρουσιάζουν αυξημένο κίνδυνο εκδήλωσης ενδοοικογενειακής βίας, καθώς και την

αλλαγή μέσα από την εκπαίδευση, των στερεοτύπων που διακονίζουν και αναπαράγουν την ανισότητα των δύο φύλων.

Καταλήγοντας με τα γενικά ευρήματα, επισημαίνουμε ότι η καταγραφή της έμμεσης γνώσης περιστατικών κακοποίησης και ενδοοικογενειακής βίας, καθώς και των άμεσων προσωπικών εμπειριών θυματοποίησης, ανέδειξε ένα υπαρκτό και ιδιαίτερα διαδεδομένο πρόβλημα. Συγκεκριμένα, το 43.2% των ερωτώμενων δήλωσε ότι γνωρίζει κάποιο πρόσωπο από το συγγενικό περιβάλλον που υπήρξε θύμα ενδοοικογενειακής βίας. Περισσότεροι από πέντε στους δέκα ερωτώμενους ανέφεραν γνώση περιστατικών κακοποίησης σε γυναίκες του φιλικού τους περιβάλλοντος, από το σύζυγο/ σύντροφο τους. Τέλος, προσωπική εμπειρία κακοποίησης από τον/ την σύζυγο/ σύντροφο καταγράφηκε για το 13.5% των ερωτώμενων. Σημειώνεται ότι περίπου οκτώ στους δέκα ερωτώμενους που έχουν προσωπική εμπειρία κακοποίησης είναι γυναίκες.

Η οδυνηρή εμπειρία της κακοποίησης αποτελεί ένα πρόβλημα που συνήθως τα θύματα μοιράζονται με στενούς φίλους και συγγενείς (73%). Η απόφαση των θυμάτων να κρατήσουν το πρόβλημα στους κόλπους του στενού περιβάλλοντος εμπιστοσύνης αναδεικνύει τον προβληματισμό πάνω στον οποίο θα πρέπει να κινηθεί τόσο η μελλοντική έρευνα, όσο και η χάραξη στρατηγικών πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου. Συγκεκριμένα, ενισχύεται η άποψη περί υποτονικών και λιγοστών εκστρατειών ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού σε θέματα ενδοοικογενειακής βίας. Το συγκεκριμένο έλλειμμα με τη σειρά του ενισχύει το πλέγμα που περιβάλλει ασφυκτικά την ενδοοικογενειακή βία και την κατατάσσει στα θέματα «ταμπού» της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας. Η κακοποιημένη γυναίκα που αποκαλύπτει την ταυτότητα της κακοποίησής της από το σύζυγο/ σύντροφο της, εξακολουθεί να φέρει το στίγμα του θύματος και ως τέτοιο αντιμετωπίζεται ακόμη και σήμερα από τους διάφορους επαγγελματίες. Το κλειστό κύκλωμα της οικογένειας θα πρέπει να οξυγωνωθεί από την έλευση πληροφόρησης, στήριξης, ορθής ενημέρωσης, εμπιστευτικότητας και αποτελεσματικότητας, προκειμένου να αναδυθούν οι προβληματικές περιπτώσεις που παραμένουν κλεισμένες στα σκοτεινά δωμάτια της.

Βεβαίως αυτές οι παρεμβάσεις θα πρέπει να γίνονται γνωρίζοντας την ιστορία, αλλά και την κοινωνική σημασία του θεσμού της οικογένειας στην ελληνική κοινωνία²⁶⁸ και διατηρώντας πάντα τον απόλυτο σεβασμό προς αυτή.

Οι ερευνητικές υποθέσεις που ετέθησαν από την αρχή της έρευνας αφορούν σε τρία σημεία:

1. Ορισμένα κοινωνιοδημογραφικά χαρακτηριστικά, όπως φύλο, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση και μορφωτικό επίπεδο, επιδρούν στη στάση και στις κοινωνικές αναπαραστάσεις των υποκειμένων σχετικά με το φαινόμενο της κακοποίησης και τους τρόπους αντιμετώπισής του.
2. Το φύλο επιδρά στις κοινωνικές αναπαραστάσεις που έχουν τα υποκείμενα για το δράστη και το θύμα κακοποίησης.
3. Η προσωπική εμπειρία θυματοποίησης επιδρά στις στάσεις και στις κοινωνικές αναπαραστάσεις των υποκειμένων σε σχέση με το φαινόμενο της κακοποίησης, το δράστη και το θύμα, καθώς και τους τρόπους αντιμετώπισής τους.

Αναφορικά με την πρώτη υπόθεση, διαπιστώνεται ότι **το φύλο, η ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο επιδρούν στις στάσεις των υποκειμένων σχετικά με το φαινόμενο της κακοποίησης**, με ιδιαίτερα σημαντική μεταβλητή το μορφωτικό επίπεδο. Αντίθετα, **η οικογενειακή κατάσταση δεν επιδρά στις στάσεις απέναντι στην κακοποίησης συζύγων/ συντρόφων.**

Συγκεκριμένα, οι στάσεις των υποκειμών μετρήθηκαν χρησιμοποιώντας μια σειρά μύθων που περιβάλλουν το δράστη και το θύμα κακοποίησης. Αν και σε γενικές γραμμές, οι ερωτώμενοι στην πλειοψηφία τους, ανεξάρτητα από τα ιδιαίτερα

---

²⁶⁸ βλ. σχετικά, Dubisch, J., *Gender and Power...*, ό.π. Αλιπράντη-Μαράτου, Λ., *Η οικογένεια στην Αθήνα....* ό.π.

κοινωνιοδημογραφικά χαρακτηριστικά τους, υιοθετούν μερικούς από τους βασικότερους μύθους για την κακοποίηση, καταγράφονται ισχυρές διαφοροποιήσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών, νεώτερων σε ηλικία ατόμων και μεγαλύτερων, καθώς και μεταξύ ατόμων υψηλού και χαμηλού μορφωτικού επιπέδου.

Συνεπώς, παρατηρούμε ότι οι γυναίκες με μεγαλύτερη συχνότητα από τους άνδρες, υιοθετούν τους μύθους που συνδέονται με την κλινική ερμηνεία της κακοποίησης, δηλαδή ότι οι δράστες είναι ψυχικά διαταραγμένοι, έχουν τραυματικές εμπειρίες κακοποίησης κατά την παιδική τους ηλικία και αδυνατούν να ελέγξουν την επιθετικότητά τους, ενώ αντίστοιχα οι γυναίκες- θύματα κακοποίησης είναι ψυχικά άρρωστες. Αντίθετα, οι άνδρες του δείγματος ταυτίζονται περισσότερο με τους μύθους που αποδίδουν την ευθύνη για την πράξη του δράστη στο θύμα, ή σε μια σειρά εξωγενών παραγόντων. Πιο συγκεκριμένα, τοποθετούνται περισσότερο θετικά από ότι οι γυναίκες του δείγματος, σε ερμηνείες της κακοποίησης που αναφέρονται στην προκλητικότητα και στο μαζοχισμό του θύματος, καθώς και στην εκδήλωση βίαιης συμπεριφοράς από την πλευρά του δράστη, ως τρόπου απελευθέρωσης του θυμού και του άγχους, ή ως ένδειξη αγάπης.

Αντίστοιχα, παρατηρείται ότι τα άτομα νεαρής σχετικά ηλικίας (20-40 ετών), καθώς και τα άτομα υψηλού μορφωτικού επιπέδου (κυρίως απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης), υιοθετούν σε μικρότερο βαθμό από τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας και χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου τους μύθους γύρω από το φαινόμενο, το δράστη και το θύμα κακοποίησης.

Οι στάσεις και αναπαραστάσεις των υποκειμένων για την κακοποίηση των γυναικών από τους συζύγους/ συντρόφους τους απεικονίστηκαν και στους μηχανισμούς ή παρεμβάσεις που θεωρούν αποτελεσματικότερες για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Συγκεκριμένα, οι προτάσεις αντιμετώπισης κινούνται σε τρεις άξονες, ανεξάρτητα από το φύλο, την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση και το μορφωτικό επίπεδο των ερωτώμενων: α) την αυστηροποίηση των ποινών για τους δράστες, β) την κοινωνική παρακολούθηση από ειδικευμένο προσωπικό, των οικογενειών που

παρουσιάζουν υψηλό κίνδυνο εκδήλωσης ενδοοικογενειακής βίας και γ) την αλλαγή μέσα από την εκπαίδευση του σεξιστικού χαρακτήρα της κοινωνίας και των στερεοτύπων που τον αναπαράγουν. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι νέοι και τα άτομα υψηλού μορφωτικού επιπέδου, περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη ομάδα, υποστηρίζουν προληπτικές και όχι κατασταλτικές λύσεις, με χαρακτηριστικότερη την παρέμβαση μέσα από την εκπαίδευση. Αντίθετα, σε άτομα μεγαλύτερης ηλικίας και χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου, συναντά κανείς προτάσεις κατασταλτικού χαρακτήρα (αυστηροποίηση ποινών), ή / και ενίσχυσης του ρόλου του άτυπου κοινωνικού ελέγχου (ψυχολογική υποστήριξη θυμάτων από την οικογένεια, τη γειτονία, το κοινωνικό περιβάλλον).

Αναφορικά με τη δεύτερη ερευνητική υπόθεση, διαπιστώνεται ότι **το φύλο των υποκειμένων επιδρά, αλλά όχι πολύ ισχυρά, στις κοινωνικές αναπαραστάσεις για το δράστη και το θύμα κακοποίησης**. Συγκεκριμένα, τόσο οι άνδρες, όσο και οι γυναίκες ερωτώμενες, δήλωσαν από κοινού τους βασικότερους λόγους που οδηγούν έναν άνδρα στην άσκηση βίας κατά της συζύγου/ συντρόφου του, οι οποίοι είναι: α) ο αλκοολισμός, β) οι ψυχικές διαταραχές και γ) οι τραυματικές εμπειρίες βίας κατά την παιδική ηλικία και δ) το άγχος από τα οικονομικά αδιέξοδα. Εντούτοις, αξίζει να αναφερθεί ότι οι γυναίκες απαντούν συχνότερα από τους άνδρες ότι ο δράστης καταχρηστικής συμπεριφοράς χρησιμοποιεί τη βία προκειμένου να επιβεβαιώσει τον ανδρισμό του, τη δύναμη και την υπεροχή του απέναντι στη γυναίκα. Αντίθετα, οι άνδρες ερωτώμενοι συχνότερα από τις γυναίκες θεωρούν ότι η βία ξεσπά όταν ένα ζευγάρι αντιμετωπίζει σεξουαλικές δυσκολίες, ή δυσκολίες στην επικοινωνία, ή όταν ο άνδρας δεν είναι επαγγελματικά ικανοποιημένος, ή αντιμετωπίζει έντονο άγχος από οικονομικά αδιέξοδα.

Επίσης, τόσο οι άνδρες, όσο και οι γυναίκες ερωτώμενες προσέδωσαν κοινά χαρακτηριστικά στα θύματα κακοποίησης, όπως αδυναμία, παθητικότητα, εξάρτηση και μειωμένη αυτοεκτίμηση. Και σε αυτή την περίπτωση οι άνδρες διαφοροποιήθηκαν από τις γυναίκες ερωτώμενες σε σχέση με χαρακτηρισμού που απέδωσαν στο θύμα (μαζοχιστικές και προκλητικές προσωπικότητες).

Μέσα από τη διερεύνηση της συγκεκριμένης υπόθεσης, αν και καταδεικνύεται η σθεναρή σχέση μεταξύ φύλου και κοινωνικών αναπαραστάσεων σχετικά με το δράστη και το θύμα κακοποίησης, αναδύονται ζοφερά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κοινωνικού φύλου. Η ιδεολογία του ανδρισμού και της θυληκότητας²⁶⁹ διαποτίζει τις κοινωνικές αντιλήψεις και απεικονίζεται στις τοποθετήσεις των δύο φύλων σε μία σειρά από θέματα, όπως:

- η ανάγκη του άνδρα να κυριαρχεί στις σχέσεις, ακόμη και επιβάλλοντας τη δύναμη του με τη βία,
- η θέση που κατέχει η εργασία και η κοινωνική και οικονομική καταξίωση στον πυρήνα της κατασκευής του ανδρισμού,
- η ευθύνη της γυναίκας στη διατήρηση μιας υγιούς και απαλλαγμένης από τη βία, σχέσης,
- η σημασία της υιοθέτησης μιας μετριοπαθούς, μη προκλητικής στάσης και συμπεριφοράς της γυναίκας στο γάμο/ στη σχέση, ως κεντρικό στοιχείο της κατασκευής της θυληκότητας.

Τέλος, αναφορικά με την τρίτη ερευνητική υπόθεση, διαπιστώνεται ότι η προσωπική εμπειρία θυματοποίησης δεν επιδρά σημαντικά στις στάσεις και αναπαραστάσεις των υποκειμένων σε σχέση με το φαινόμενο της κακοποίησης, τους τρόπους αντιμετώπισης, το δράστη και το θύμα. Συγκεκριμένα, οι ερωτώμενοι που δήλωσαν προσωπική εμπειρία κακοποίησής από το/ τη σύζυγο/ σύντροφό τους, υιοθετούν, όπως και ο υπόλοιπος πληθυσμός του δείγματος, τους κυριότερους μύθους γύρω από το φαινόμενο. Επίσης, προσδίδουν κοινά με τον υπόλοιπο πληθυσμό χαρακτηριστικά στο δράστη και στο θύμα κακοποίησης. Μικρές διαφοροποιήσεις παρουσιάζουν οι τοποθετήσεις τους σε σχέση με τους μηχανισμούς αντιμετώπισης του φαινομένου. Έτσι, ενώ στα κύρια σημεία συμφωνούν με το γενικό πληθυσμό και προτείνουν αυστηροποίηση των ποινών, κοινωνική παρακολούθηση των οικογενειών σε κίνδυνο και αλλαγή στερεοτύπων για τα δύο φύλα μέσα από την εκπαίδευση, ταυτόχρονα ανδρικοποιούν ως σημαντικούς μηχανισμούς, περισσότερο συχνά από το

---

²⁶⁹ Βλ., σχετικά στην εισαγωγή του δεύτερου μέρους της παρούσας μελέτης, περί κατασκευής του ανδρισμού και της θυληκότητας.

γενικό πληθυσμό, τα υποστηρικτικά προς τα θύματα κακοποίησης μέτρα. Συγκεκριμένα αναφέρουν περισσότερο συχνά την κοινωνικο-οικονομική υποστήριξη των θυμάτων, την ψυχολογική υποστήριξη των θυμάτων από τους άτυπους φορείς κοινωνικού ελέγχου (οικογένεια, γειτονία, κ.α.), καθώς και την αναβάθμιση των υπηρεσιών της Αστυνομίας. Μέσα από αυτές τις προτάσεις απεικονίζεται η ευαισθησία τους απέναντι στα θύματα κακοποίησης που εκπορεύεται ενδεχομένως από την προσωπική εμπειρία θυματοποίησης.

Το σημαντικότερο συμπέρασμα που προέκυψε μέσα από τη διερεύνηση της τρίτης υπόθεσης αφορά στην ισχυρή και εδραιωμένη θέση που κατέχουν τα κοινωνικά στερεότυπα, οι κοινωνικές αντιλήψεις και αναπαραστάσεις στη ζωή των υποκειμένων. Μπροστά σε αυτή την πραγματικότητα, η προσωπική εμπειρία θυματοποίησης δεν φαίνεται ικανή να επιφέρει σημαντικές αλλαγές στις στάσεις και αναπαραστάσεις των δρώντων υποκειμένων.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Είναι αναμφισβήτητο γεγονός ότι ζούμε σε έναν βίαιο κόσμο και σε μια κοινωνία «διάστικτη» από εικόνες βίας²⁷⁰. Η σχεδόν «φυσική» επικράτηση της βίας στις οικογενειακές, επαγγελματικές και κοινωνικές σχέσεις, έχει ως συνέπεια την εξοικείωση των κοινωνικών υποκειμένων με αυτή και την αύξηση της κοινωνικής ανοχής απέναντι στις βαναυσότητες του κοινωνικού περιβάλλοντος.

Η ενδοοικογενειακή βία αποτελεί ένα από τα δολιότερα και πιο φρικτά πρόσωπα της βίας. Παράλληλα, αποτελεί και το σκοτεινότερο πρόσωπό της, καθώς η βία στην οικογένεια θεωρούνταν ανέκαθεν ιδιωτική υπόθεση και όχι υπόθεση της επίσημης πολιτείας και των φορέων της. Εντούτοις, δεν μπορεί και δεν πρέπει να παραγνωριστεί η σοβαρότητά της.

Η παρούσα μελέτη, ασχολήθηκε ιδιαίτερα με το θέμα της κακοποίησης των γυναικών από τους συζύγους/ συντρόφους τους. Τα πεδία έντασης του επιστημονικού ενδιαφέροντος κινήθηκαν γύρω από τη διερεύνηση των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας του άνδρα - δράστη καταχρηστικής συμπεριφοράς και της γυναίκας-θύματος αυτής, καθώς και στη δυναμική της σχέσης κακοποίησης²⁷¹. Και αυτό γιατί η θεωρητική και εμπειρική μελέτη των ανωτέρων πεδίων στη χώρα μας είναι εξαιρετικά ελλειμματική, με πολλαπλές αρνητικές συνέπειες, τόσο στην πορεία και εξέλιξη της επιστημονικής γνώσης, όσο και στο πεδίο της χάραξης στρατηγικών πρόληψης και αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας.

---

²⁷⁰ Walker E. L., *Όταν η Αγάπη Σκοτώνει*, ό.π., σελ. 25-27.

²⁷¹ Οι σκοποί και οι στόχοι της μελέτης δεν περιελάμβαναν τη συστηματική μελέτη των μηχανισμών πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου, παρά μόνο στο επίπεδο της εμπειρικής προσέγγισης των κοινωνικών στάσεων και αναπαραστάσεων.

Εντούτοις, οι διαπιστώσεις που προκύπτουν αβίαστα μέσα από τη θεωρητική και εμπειρική προσέγγιση του φαινομένου αφορούν στην αναγκαιότητα της εδραίωσης μίας σχέσης εργασίας και συν- εργασίας μεταξύ των φορέων του επίσημου και ανεπίσημου κοινωνικού ελέγχου, προκειμένου να τεθούν οι σωστές βάσεις μιας αξιοπρεπούς πολιτικής πρόληψης και αντιμετώπισης της κακοποίησης των γυναικών²⁷². Η κοινωνική αποδοκιμασία και η μηδενική ανοχή απέναντι στη βία μπορεί και πρέπει να έχει πρακτική εφαρμογή.

Οφείλουμε να υπογραμμίσουμε ότι οι καλύτερες και οι περισσότερο επιτυχημένες προσπάθειες αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας, εστιάζουν το ενδιαφέρον στις αντιλήψεις γύρω από τα δύο φύλα, στις κοινωνικές αναμονές από την άσκηση των αντρικών και γυναικείων ρόλων, στις αντιλήψεις περί «ανδρισμού» και υπεροχής των ανδρών, οι οποίες τροφοδοτούν το περιεχόμενο της κακοποίησης²⁷³.

Ο στόχος της πρόληψης και άμβλυνσης του φαινομένου της κακοποίησης των γυναικών από τους συζύγους/ συντρόφους τους, μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσα από την απόδοση αποδοκιμαστικού περιεχομένου στις πράξεις βίας και καθυποταγής. Η αποδοκιμασία της βίας θα πρέπει να διαποτίζει τις αρχές της επίσημης αντίδρασης των μηχανισμών κοινωνικού ελέγχου, καθώς και να διαπνέει τα προγράμματα μεταχείρισης των δράστών, τα προγράμματα στήριξης των θιγόμενων μελών της οικογένειας, καθώς και τις παρεμβάσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινωνικού συνόλου και ιδιαίτερα των επαγγελματιών που έρχονται σε επαφή με τα θύματα κακοποίησης.

Κλείνοντας, επισημαίνουμε ότι είναι χρέος όλων μας και ιδιαίτερα των μελών της επιστημονικής κοινότητας, να σκύψουμε πάνω στο πρόβλημα με μεγαλύτερη ένταση και αποφασιστικότητα, να αναπτύξουμε εκείνη τη γνώση και εκείνα τα εργαλεία που θα επιτρέψουν σε όλους μας να ατενίζουμε το μέλλον των ανθρώπινων σχέσεων με περισσότερη αισιοδοξία.

---

²⁷² Hawker, L., Bicehouse, T., *End The Pain: Solutions for Stopping Domestic Violence*, N.Y., Barclay House, 1995.

²⁷³ Tift, L. L., *Battering of Women...*, ό.π., σελ.133.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ:

Το Ερωτηματολόγιο της Έρευνας

**ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ
ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΜΕΤΑΞΥ ΣΥΖΥΓΩΝ/ ΣΥΝΤΡΟΦΩΝ**

ΓΕΝΙΚΗ ΟΔΗΓΙΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ: Βάλτε σε κύκλο των αριθμό που αντιστοιχεί στην απάντηση που σας αντιπροσωπεύει, ή σημειώστε τους αριθμούς στις παρενθέσεις, όπου αυτό απαιτείται.

A. ΑΤΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΥ
---

1. Ποιο είναι το φύλο σας;

1. Άντρας
2. Γυναίκα

2. Πόσων ετών είστε; .....

3. Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

1. Άγαμος /η
2. Έγγαμος /η
3. Διαζευγμένος /η
4. Χήρος /α

4. Πού έχετε ζήσει τα περισσότερα χρόνια της ζωής σας;

1. Αθήνα - Θεσσαλονίκη
2. Πόλη άνω των 100.000 κατοίκων
3. Πόλη κάτω των 100.000 κατοίκων
4. Χωριό
5. Εξωτερικό

5. Ποιό είναι το μορφωτικό σας επίπεδο;

1. Ανώτατες/ Ανώτερες σπουδές
2. Απόφοιτος Λυκείου ή εξατάξιου γυμνασίου
3. Απόφοιτος γυμνασίου
4. Απόφοιτος δημοτικού
5. Δεν τελείωσα το δημοτικό, αλλά γνωρίζω γραφή και ανάγνωση

B. ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

6. Κατά τη γνώμη σας, η κακοποίηση του ενός συζύγου/ συντρόφου από τον άλλον είναι έγκλημα;

1. Ναι
2. Όχι
3. Δεν απαντώ

7. Ποιες από τις ακόλουθες μορφές κακομεταχείρισης γυναικών από τους άντρες συζύγους/ συντρόφους τους θα συμπεριλαμβάνατε στον ορισμό της κακοποίησης; (Μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία απαντήσεις)

1. Σωματική
2. Σεξουαλική
3. Λεκτική
4. Ψυχολογική- Συναισθηματική
5. Κοινωνική
6. Οικονομική
7. Όλες τις παραπάνω
8. Καμία από τις παραπάνω
9. Άλλη (προσδιορίστε).....
10. Δεν απαντώ

8. Στις νομοθεσίες ορισμένων κρατών η σεξουαλική βία στα πλαίσια του γάμου ορίζεται ως αδίκημα, ενώ σε άλλα κράτη όχι (ανάμεσά τους και η Ελλάδα). Ποια είναι η δική σας γνώμη;

1. Πρέπει να αποτελεί αδίκημα
2. Δεν πρέπει να αποτελεί αδίκημα
3. Δεν απαντώ

9. Κατά τη γνώμη σας, το φαινόμενο της κακοποίησης των αντρών από τις γυναίκες συζύγους/ συντρόφους τους είναι:

1. Περισσότερο συχνό από την κακοποίηση γυναικών από τους άντρες
2. Λιγότερο συχνό από την κακοποίηση γυναικών από τους άντρες
3. Εξίσου συχνό με την κακοποίηση γυναικών από τους άντρες
4. Δεν απαντώ

10. Κατά την άποψή σας, οι Ελληνίδες γυναίκες είναι περισσότερο ή λιγότερο ανεκτικές απέναντι στη βία από τους συζύγους/ συντρόφους τους σε σχέση με τις γυναίκες άλλων Ευρωπαϊκών χωρών;

1. Περισσότερο
2. Λιγότερο
3. Δεν υπάρχει διαφορά
4. Δεν απαντώ

11. Συμφωνείτε ή διαφωνείτε με την άποψη ότι η κακοποίηση είναι ένα φαινόμενο που αφορά συνήθως τα ζευγάρια χαμηλής κοινωνικοοικονομικής θέσης;

1. Συμφωνώ
2. Διαφωνώ
3. Δεν απαντώ

Γ. ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

12. Ποιοι από τους ακόλουθους λόγους, κατά την άποψή σας, μπορεί να οδηγήσουν έναν άντρα στην άσκηση βίας πάνω στη γυναίκα σύζυγο/ σύντροφό του; **(Επιλέξτε το πολύ 5 λόγους και βαθμολογήστε: 1= πιο πιθανός ως και 5= λιγότερο πιθανός)**

Σημ: (όπου ΔΡΑΣΤΗΣ= άντρας και ΘΥΜΑ= γυναίκα)

- Διαταραχές της προσωπικότητας του δράστη ( )
- Άγχος του δράστη από οικονομικά αδιέξοδα
(ανεργία, άσχημες συνθήκες διαβίωσης) ( )
- Χαμηλό επίπεδο επαγγελματικής ικανοποίησης του δράστη ( )
- Επιβεβαίωση του "ανδρισμού" του δράστη ( )
- Σεξουαλικές δυσκολίες του ζευγαριού ( )
- Μειωμένη ικανότητα επικοινωνίας του ζευγαριού ( )
- Αδυναμία ανταπόκρισης του δράστη στο κοινωνικό στερεότυπο του "επιτυχημένου" ( )
- Η βία αποτελεί στοιχείο της κοινωνικοποίησης του δράστη και μέρος του εκμαθημένου αντρικού κοινωνικού ρόλου ( )
- Ανάγκη του δράστη για επιβεβαίωση της δύναμης και της υπεροχής του ( )
- Κοινωνική αποδοχή και ανοχή της βίας των δραστών απέναντι στις γυναίκες ( )
- Αλκοολισμός του δράστη ( )
- Τοξικοεξάρτηση του δράστη
(χρήση ναρκωτικών ουσιών, ψυχοφαρμάκων) ( )
- Σαδισμός του δράστη ( )
- Μαζοχισμός του θύματος ( )
- Τραυματικές εμπειρίες κακοποίησης του δράστη κατά την παιδική του ηλικία ( )
- Άλλο (προσδιορίστε)..... ( )

Δ. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΘΥΜΑΤΟΣ

13. Α) Ποια από τα ακόλουθα χαρακτηριστικά που αφορούν τις γυναίκες - θύματα κακοποίησης από τον σύζυγο/ σύντροφό τους είναι, κατά τη γνώμη σας, πιο αντιπροσωπευτικά για τα θύματα; (Επιλέξτε το πολύ 4 χαρακτηριστικά και βαθμολογήστε 1= πιο πιθανό ως και 4= λιγότερο πιθανό)

- Συναισθηματικά ανώριμα άτομα ( )
- Άτομα αδύναμα και παθητικά ( )
- Άτομα νευρωτικά, καταθλιπτικά ( )
- Άτομα εξαρτημένα ( )
- Άτομα με χαμηλό επίπεδο αυτοεκτίμησης ( )
- Άτομα με μειωμένη αυτοπεποίθηση ( )
- Άτομα προκλητικά ( )
- Μαζοχίστριες ( )
- Άτομα με χαμηλή μόρφωση ( )
- Άτομα παραδοσιακών αντιλήψεων σε σχέση με το ρόλο της γυναίκας ( )
- Άτομα χωρίς επαγγελματική κατάρτιση ( )
- Άτομα με πρόβλημα αλκοολισμού/ τοξικοεξάρτησης ( )
- Δεν διαφέρουν από τις γυναίκες που δεν είναι θύματα κακοποίησης ( )
- Άλλο(προσδιορίστε)..... ( )

13. Β) Κατά τη γνώμη σας, τα χαρακτηριστικά που απαντήσατε ότι συναντάμε στα θύματα κακοποίησης είναι συνέπεια αυτής (της κακοποίησης) ή προϋπάρχουν στο χαρακτήρα του θύματος;

1. Είναι συνέπεια της κακοποίησης
2. Προϋπάρχουν της κακοποίησης
3. Δεν απαντώ

Ε. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

14. Στις ακόλουθες προτάσεις διατυπώστε τη γνώμη σας: (1= Συμφωνώ απόλυτα 2= Συμφωνώ 3= Δεν έχω γνώμη 4= Διαφωνώ 5= Διαφωνώ απόλυτα)

α. Η κακοποίηση των γυναικών από τους άντρες συζύγους / συντρόφους τους δεν αποτελεί - προς το παρόν- ένα σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα.

Συμφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Διαφωνώ απόλυτα

β. Η χρήση αλκοόλ από το δράστη αποτελεί μία από τις κυριότερες αιτίες εκδήλωσης βίας κατά της συζύγου/ συντρόφου.

Συμφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Διαφωνώ απόλυτα

γ. Οι άντρες ασκούν βία κατά των γυναικών τους επειδή αδυνατούν να ελέγξουν την επιθετικότητά τους.

Συμφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Διαφωνώ απόλυτα

δ. Οι άντρες- δράστες κακοποίησης είναι άρρωστες και πνευματικά διαταραγμένες προσωπικότητες.

Συμφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Διαφωνώ απόλυτα

ε. Οι γυναίκες- θύματα κακοποίησης τις περισσότερες φορές έχουν και εκείνες ευθύνη, γιατί με τη συμπεριφορά τους προκαλούν τον δράστη και τον εξωθούν στη χρήση βίας.

Συμφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Διαφωνώ απόλυτα

στ. Οι γυναίκες- θύματα κακοποίησης είναι ψυχικά άρρωστες.

Συμφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Διαφωνώ απόλυτα

ζ. Οι περισσότερες γυναίκες- θύματα είναι μαζοχίστριες και απολαμβάνουν τη βία. Αυτός είναι και ένας από τους κύριους λόγους που παραμένουν σε μια σχέση βίας.

Συμφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Διαφωνώ απόλυτα

η. Πολλές φορές η βία μεταξύ συντρόφων αποτελεί ένδειξη αγάπης.

Συμφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Διαφωνώ απόλυτα

θ. Η βία και η επιθετικότητα είναι κατανοητές γιατί είναι ένας τρόπος απελευθέρωσης του θυμού και του άγχους.

Συμφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Διαφωνώ απόλυτα

ι. Οι δράστες κακοποίησης προβαίνουν σε πράξεις βίας επειδή οι ίδιοι υπήρξαν θύματα κακοποίησης στην παιδική τους ηλικία.

Συμφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Διαφωνώ απόλυτα

ΣΤ. ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

15. Ποιους από του ακόλουθους μηχανισμούς θα θεωρούσατε πιο αποτελεσματικούς για την αντιμετώπιση του φαινομένου της κακοποίησης; (Επιλέξτε το πολύ 3 μηχανισμούς και βαθμολογήστε 1= πιο αποτελεσματικός ως και 3= λιγότερο αποτελεσματικός)

- Αυστηροποίηση των ποινών για τους δράστες ( )
- Ψυχολογική υποστήριξη των θυμάτων από τους φορείς του ανεπίσημου κοινωνικού ελέγχου (οικογένεια, γειτονιά, κοινωνικό περιβάλλον κ.α.) ( )
- Αλλαγή, μέσα από την εκπαίδευση, του σεξιστικού χαρακτήρα (άνιση αντιμετώπιση των 2 φύλων) της κοινωνίας και των στερεοτύπων που τον αναπαράγουν ( )
- Θεραπευτικά προγράμματα μεταχείρισης των δραστών ( )
- Θεραπευτικά προγράμματα υποστήριξης των θυμάτων ( )
- Αναβάθμιση των υπηρεσιών που προσφέρει η Αστυνομία σε θέματα ενδοοικογενειακής βίας ( )
- Κοινωνική παρακολούθηση, από ειδικευμένο προσωπικό, των οικογενειών που παρουσιάζουν υψηλό κίνδυνο εκδήλωσης ενδοοικογενειακής βίας ( )
- Κοινωνικο- οικονομική υποστήριξη των θυμάτων ( )
- Κοινωνική αποδοκιμασία των πράξεων βίας στην οικογένεια ( )
- Άλλο (προσδιορίστε)..... ( )

Z. ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

16. Γνωρίζετε κάποιον /α από το συγγενικό σας περιβάλλον που έχει πέσει θύμα οποιασδήποτε μορφής ενδοοικογενειακής βίας;

1. Ναι
2. Όχι
3. Δεν απαντώ

17. Γνωρίζετε κάποια γυναίκα από το φιλικό σας περιβάλλον που υπήρξε θύμα κακοποίησης από τον άντρα σύζυγο/ σύντροφό της;

1. Ναι
2. Όχι
3. Δεν απαντώ

18. Γνωρίζετε κάποιον άντρα από το φιλικό σας περιβάλλον που υπήρξε θύμα κακοποίησης από τη γυναίκα σύζυγο/ σύντροφό του;

1. Ναι
2. Όχι _____
3. Δεν απαντώ _____

Πηγαίνετε στην ερώτηση 20

19. Τα άτομα που γνωρίζετε ότι έπεσαν θύματα οποιασδήποτε μορφής ενδοοικογενειακής βίας, εμπιστεύτηκαν το πρόβλημά τους σε κάποιον ειδικό (ψυχολόγο, δικηγόρο, Αστυνομία);

1. Όλα
2. Μερικά
3. Κανένα
4. Δεν γνωρίζω

20. Εσείς, έχετε υποστεί οποιαδήποτε μορφή κακοποίησης από το/ τη σύντροφο/ σύζυγό σας;

1. Ναι
2. Όχι _____
3. Δεν απαντώ _____

Σε αυτό το σημείο ολοκληρώσατε τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου

21. Α) Εμπιστευτήκατε το πρόβλημά σας σε κάποιον;

1. Ναι
2. Όχι _____
3. Δεν απαντώ _____

Πηγαίνετε στην ερώτηση 22

21. Β) Σε ποιόν/ ους από τους παρακάτω εμπιστευτήκατε το πρόβλημά σας; (Μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία απαντήσεις)

1. Φίλο /η
2. Συνάδελφο
3. Μητέρα
4. Πατέρα
5. Αδελφό /η
6. Άλλο συγγενή
7. Ιατρό
8. Ιερέα
9. Δάσκαλο/ καθηγητή
10. Αστυνομία
11. Δικηγόρο
12. Άλλο ειδικό (ψυχολόγο, κοινωνικό λειτουργό, κέντρο βοήθειας θυμάτων κ.α.)
Προσδιορίστε.....
13. Κάποιον άγνωστο προς εσάς

22. Θα επιθυμούσατε να εμπιστευτείτε το πρόβλημά σας σε κάποιον ειδικό ;

1. Ναι
2. Όχι
3. Δεν απαντώ

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλιπράντη-Μαράτου, Λ., *Η οικογένεια στην Αθήνα: Οικογενειακά πρότυπα και συζυγικές πρακτικές*, Αθήνα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, 1995.
- Andrews, B., Brewin, C.R., «Attributions of Blame for Marital Violence: A Study of Antecedents and Consequences», *Journal of Marriage and the family*, Vol. 52(3), 1990, pp.757-766.
- Αντιμάν Μ. Ε., *Βία και Πονηριά: Άντρες και Γυναίκες σ' ένα ελληνικό χωριό*, β' έκδοση, Αθήνα, εκδ. Καστανιώτη, 1990.
- Anvi, N., «Battered Wives: The Home as a Total Institution», *Violence and Victims*, Vol. 6, No. 2, 1991, pp. 137-147.
- Arendt, H., *Περί βίας*, Αθήνα, εκδ. Αλεξάνδρεια, 2000
- Αρτινοπούλου, Β., Φαρσεδάκης, Ι., Ζουλινάκη, Α., Κατσικη, Γ., Ξυδοπούλου, Ε., Παπαμιχαήλ, Σ., (Συντονίστρια: Παπαγιαννοπούλου, Μ.), *Ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών: Πρώτη Πανελλαδική Επιδημιολογική Έρευνα*, Αθήνα, Κ.Ε.Θ.Ι., 2003, (υπό έκδοση).
- Αρτινοπούλου, Β., Μαγγανάς, Α., *Θυματολογία και όψεις θυματοποίησης*, Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη, 1996.
- Αρτινοπούλου, Β., *Αιμομιξία: Θεωρητικές προσεγγίσεις και ερευνητικά δεδομένα*, Αθήνα, εκδ. Νομική βιβλιοθήκη, 1995.
- Badcock, J. C., Waltz, J., Jacobson, N. S., Gottman, J. M., «Power and Violence: The Relation between Communication Patterns, Power Discrepancies and Domestic Violence», *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, Vol. 61, No.1, 1993, pp. 40-50.
- Ball, M., «Issues of Violence in Family Casework», *Social Casework*, Vol. 58(1), 1977, pp. 1-8.
- Bancroft, L., *Why does he do that? Inside the minds of angry and controlling men*, N.Y., Berkley Books, 2002.

- Bard, M., Zacker, J.**, «Assaultiveness and alcohol use in family disputes», *Criminology*, Vol. 12, No. 3, 1974, pp. 281- 293.
- Bard, M., Zacker, J.**, «The Prevention of Family Violence: Dilemmas of Community Intervention», *Journal of Marriage and the family*, Vol. 33(4), 1971, pp: 677-681.
- Barling, J., Rosenbaum, A.**, «Work Stressors and Wife Abuse», *Journal of Applied Psychology*, Vol. 71, No. 2, 1986, pp. 346- 348.
- Barnett, O. W., Miller-Perrin, C. L., Perrin, R. D.**, *Family Violence Across the Lifespan*, Sage Publications, 1997.
- Barnett, O. W., Martinez, T. E., Keyson, M.**, “The relationship between violence, social support and self-blame in battered women”, *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 11(2), 1996, pp. 221-231.
- Baumeister, R. F., Stillwell, A., Wotman, S. R.**, «Victim and Perpetrator Accounts of Interpersonal Conflict: Autobiographical Narratives about Anger», *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 59, No. 5, 1990, pp. 994-1005.
- Benard, C., Schlawfer, E.**, *Η καθημερινή βία στο γάμο*, Θεσσαλονίκη, εκδ. Παρατηρητής.
- Bennett, L. W., Tolman, R. M., Rogalski, C. J., Srinivasaraghavan, J.**, «Domestic Abuse by Male Alcohol and drug Addicts», *Violence and Victims*, Vol. 9, No. 4, 1994, pp. 359- 365.
- Berk, R. A., Newton, P. J., Fenstermaker- Berk, S.**, «What a difference a day makes: An Empirical Study of the Impact of Shelters for Battered Women», *Journal of Marriage and the Family*, Aug. 1986, 48, pp.481-490.
- Bernard, J.**, «The Theory of Games of Strategy as a Modern Sociology of Conflict», *The American Journal of Sociology*, Vol. 59, No. 5, 1954, pp. 411-424.
- Blau, P. M.**, *Exchange and power in Social Life*, N.Y: Wiley, 1964.
- Bograd, M.**, «Battering competing clinical models and paucity of research: Notes to those in the Trenches», *The counseling psychologist*, Vol.22, No. 4, 1994, pp: 593-597.
- Bograd, M.**, «Why we need gender to understand human violence», *Journal of interpersonal violence*, Vol. 5 (1), 1990, pp. 132-134
- Bograd, M.**, «Battered women, cultural myths and clinical interventions: A feminist analysis», *Women and Therapy*, Vol. 1, No. 3, 1982, pp. 69-77

- Boudouris, J.**, «Homicide in the family», *Journal of Marriage and the family*, Vol. 33(4), 1971, pp: 667- 676.
- Broude, G. J., Greene, S. J.**, «Cross- Cultural Codes on Husband- Wife Relationships», *Ethnology*, Vol. 22, 1983, pp. 263- 280.
- Cahn, D. D., Lloyd, S. A.**, *Family Violence from a Communication Perspective*, Sage Publications, 1996.
- Carden, A. D.**, «Wife abuse and the wife abuser: Review and recommendations», *The counseling psychologist*, Vol.22, No. 4, 1994, pp: 539- 582.
- Carlson, B. E.**, «Battered Women and Their Assailants», *Social Work*, Vol. 22(6), 1977, pp. 455- 460.
- Γενική Γραμματεία Ισότητας**, *Ενδοοικογενειακή βία: Δειγματοληπτική στατιστική αξιοποίηση στοιχείων που αφορούν στην κακοποίηση γυναικών που απευθύνθηκαν στα συμβουλευτικά κέντρα της Γενικής Γραμματείας Ισότητας*, Αθήνα, Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Νοέμβριος 2003.
- Claes, J. A, Rosenthal, D. M.**, «Men who batter women: A study in power», *Journal of Family Violence*, Vol. 5, No. 3, 1990, pp.215-224.
- Coleman, K. H.**, «Conjugal Violence: What 33 Men Report», *Journal of Marital and Family Therapy*, Vol, 6 (2), 1980, p.p. 207 - 213.
- Corrin, C.**, *Women in a violent world: Feminist analyses and resistance across Europe*, Edinburgh University Press, 1996.
- Critchlow, B.**, «The Powers of John Barleycorn: Beliefs about the Effects of Alcohol on Social Behaviour», *American Psychologist*, Vol. 41, No. 7, 1986, pp. 751- 762.
- Δασκαλάκης, Η.**, *Η εγκληματολογία της Κοινωνικής Αντίδρασης*, Αθήνα, εκδ. Σάκκουλα, 1985.
- Davis, L. V., Carlson, B. E.**, «Observation of spouse abuse: What happens to the children?», *Journal of Interpersonal Violence* ,Vol. 2(3), 1987, pp. 278-291.
- Dobash, R.E., Dobash, R. P.**, *Rethinking violence against women*, Sage Publications, 1998.
- Dobash, R.E., Dobash, R.**, *Violence against wives*, The Free Press, 1983.
- Dobash, R. P., Dobash, R. E., Wilson, M., Daly, M.**, «The Myth of Sexual Symmetry in Marital Violence», *Social Problems*, Vol. 39, No. 1, 1992, pp. 71- 86.

- Domestic Violence Advisory Council**, *Preventing domestic violence: A blueprint for the 21st century*, Sacramento, California Department of Health Services, October 1998.
- Dubisch, J.**, *Gender and Power in Rural Greece*, Princeton University Press, 1986.
- Dutton, D. G.**, *The domestic assault of women*, Allyn and Bacon Inc., 1998.
- Dutton, D. G., with Golant, S. K.**, *The batterer: A psychological profile*, N.Y., Basic Books, 1995.
- Dutton, G. D.**, «Patriarchy and Wife Assault: The Ecological Fallacy», *Violence and Victims*, Vol. 9, No. 2, 1994, pp. 167- 179.
- Eagly, A. H., Steffen V. J.**, «Gender and Aggressive Behaviour: A Meta- Analytic Review of the Social Psychological Literature», *Psychological Bulletin*, Vol. 100, No. 3, 1986, pp. 309-330.
- Edleson, J.L., Brygger, M.P.**, «Gender Differences in Reporting of Battering Incidences”, *Family Relations*, Vol. 35, 1986, pp. 377- 382.
- European Women’s Lobby**, *Unveiling the hidden data on domestic violence in the E.U.*, European Policy Action Center of Violence against Women, autumn, 1999.
- Feld, S. L., Strauss, M.A.**, «Escalation and Desistance of Wife Assault in Marriage», *Criminology*, Vol.27, No.1, 1989, pp. 141-161.
- Ferraro, K. J., Johnson, J. M.**, “How Women Experience Battering: The Process of Victimization”, *Social Problems*, Vol. 30, No. 3, 1983, pp. 325- 337.
- Finkelhor, D., Yllo, K.**, «Forced Sex in Marriage: A Preliminary Research Report», *Crime and Delinquency*, July 1982, pp.459-478.
- Fisher, G. A., Chon, K. K.**, «Durkheim and the Social Construction of Emotions», *Social Psychology Quarterly*, Vol. 52, No. 1, 1989, pp. 1- 9.
- Flournoy, P. S., Wilson, G. L.**, «Brief Research Report: Assessment of MMPI Profiles of Male Batterers», *Violence and Victims*, Vol. 6, No. 4, 1991, pp. 309- 320.
- Gelles, R. J.**, *Intimate Violence in Families*, Third Edition, Sage Publications, 1997.
- Germain, C.P.**, «In Women’s experience», New York, National League for Nursing Press.
- Gilligan, C.**, *In a different voice: Psychological theory and women’s development*, Harvard University Press, 2001.

- Gondolf, E. W.**, *Research on men who batter: An overview bibliography and resource guide*, N.Y.: Human Services Institute, 1987
- Goode, K.R.**, «Force and violence in the family», *Journal of Marriage and the family*, Vol. 33(4), 1992, pp: 624-635.
- Hamberger, K., Hastings, J. E.**, «Counselling Male Spouse Abusers: Characteristics of Treatment Completers and Dropouts», *Violence and Victims*, Vol. 4, No. 4, 1989, pp. 275- 285.
- Hamberger, L. K., Hastings, J. E.**, «Characteristics of spouse abusers: Predictors of treatment acceptance», *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 1(3), 1986, pp. 363-373.
- Hamilton M.**, «An Analysis and Typology of Social Power» (Part II), *Philosophy of the Social Sciences*, Vol. 7, 1977, pp.51-65.
- Hastings, J. E., Hamberger, L. K.**, "Personality Characteristics of Spouse Abusers: A Controlled Comparison", *Violence and Victims*, Vol. 3, No. 1, 1988, pp. 31- 47.
- Hawker, L., Bicehouse, T.**, *End The Pain: Solutions for Stopping Domestic Violence*, N.Y., Barclay House, 1995.
- Hendricks - Matthews, M.** "The Battered Women: Is She Ready For Help?", *Social Casework*, Vol. 63(3), 1982, pp. 131- 137.
- Henning, K., Leitenberg, H., Coffey, P., Turner, T., Bennett, R. T.**, «Long- Term Psychological and Social Impact of Witnessing Physical Conflict between Parents», *Journal of Interpersonal Violence* , Vol. 11(1), 1996, pp. 35-49.
- Herbert, T.B., Silver, R.C., Ellard, J. H.**, «Coping with an abusive relationship: How and why do women stay?», *Journal of Marriage and the family*, Vol. 53(2), 1991, pp: 311-323.
- Herman, J. L.**, *Η Βία: Επακόλουθα Ψυχικά Τραύματα και Θεραπεία*, μτφ. Νάντσου, Ε., Αθήνα, εκδ. ΘΕΤΙΑΗ, 1996.
- Hilberman, E.**, "Overview: The 'Wife-Beater's Wife' Reconsidered", *American Journal of Psychiatry*, Vol. 137(11), 1980, pp. 1336- 1347.
- Hirigoyen, M. F.**, *Η ηθική παρενόχληση: Η διαστροφική βία στην καθημερινή ζωή*, μτφ. Γεωργιάδου Μ., Αθήνα, εκδ. Πατάκη, 2000.

- Holtzworth- Munroe, A., Anglin, K.**, «The Competency of Responses Given by Maritally Violent Versus Nonviolent Men to Problematic Marital Situations», *Violence and Victims*, Vol. 6, No. 4, 1991, pp. 257- 267.
- Hornung, C. A., Mc Cullough, B. C., Sugimoto, T.**, «Status Relationships in Marriage: Risk Factors in Spouse Abuse», *Journal of Marriage and the family*, Vol, 43 (3), 1981, pp. 675 - 691
- Hotaling, G. T., Sugarman, D. B.**, «An Analysis of Risk Markers in Husband to Wife Violence: The Current State of Knowledge», *Violence and Victims*, Vol. 1, No. 2, 1986, pp. 101- 121.
- Houskamp, B. M., Foy, D. W.**, "The assessment of posttraumatic stress disorders in battered women", Vol. 6(3), 1991, pp. 367-375.
- Howard, J. A., Hollander, J.**, *Gendered situations, gendered selves*, Sage Publications, 1997.
- Hurlbert, D.F., Apt, C.**, «Sexual Narcissism and the Abusive Male», *Journal of Sex and Marital Therapy*, Vol. 17 No 4, 1991, p.p. 279 - 289.
- Ιγγλέση, Χ.**, *Πρόσωπα γυναικών, προσώπεια της συνείδησης: Συγκρότηση της γυναικείας ταυτότητας στην ελληνική κοινωνία, γ' έκδοση*, Αθήνα, εκδ. Οδυσσέας, 1997.
- Ieda, R.**, «The battered woman», *Women and Therapy*, Vol. 5, No. 2, 1986, pp. 167- 175.
- Jacobson, N.S., Gottman, J.M.**, *When men batter women: New insights into ending abusive relationships*, Simon & Schuster, N.Y., 1998.
- Johnson, M.P.**, «Patriarchal terrorism and common couple violence: Two forms of violence against women», *Journal of Marriage and the family*, Vol. 57(2), 1995, pp: 283-293.
- Kalmuss, D.**, «The intergenerational transmission of marital aggression», *Journal of Marriage and the family*, Vol. 46(1), 1984, pp: 11-18.
- Καράμπελας, Λ.**, *Οι βιαστές και τα θύματά τους: Πορίσματα έρευνας για βιασμούς στην Ελλάδα*, Αθήνα, εκδ. Νομική βιβλιοθήκη, 2001.
- Kaufman- Kantor, G., Straus, M. A.**, «The 'Drunken Bum' Theory of Wife Beating», *Social Problems*, June 1987, Vol. 34, No. 3, pp.213-230.
- Κούπερ, Ν.**, *Ο θάνατος της οικογένειας*, μτφ. Τσαμαδού, Χ., Αθήνα, εκδ. Καστανιώτη, 1988.
- Κυριαζή Ν.**, *Η κοινωνιολογική έρευνα: Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Αθήνα, Ελληνικές επιστημονικές εκδόσεις, 1998

- Kurz, D., «Interventions with Battered Women in Health Care Settings», *Violence and Victims*, Vol. 5, No. 4, 1990, pp. 243- 255.
- Lackey, C., Williams, C., «Social bonding and the cessation of partner violence across generations», *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 57(2), 1995, pp: 295-303.
- Λαμπροπούλου, Ε., *Εσωτερική ασφάλεια και κοινωνία του ελέγχου*, Αθήνα, εκδ. Κριτική, 2001.
- Λαμπροπούλου, Ε., *Κοινωνιολογία του Ποινικού Δικαίου και των θεσμών της Ποινικής Δικαιοσύνης*, Αθήνα, εκδ. Ελληνικά γράμματα, 1999.
- Laslett B., «The Family as a Public and Private Institution: An Historical Perspective», *Journal of Marriage and the Family*, Aug. 1973, 35, pp.480-492.
- Λογοθέτη, Σ., *Η ταυτότητα και ο ρόλος της γυναίκας: Ρόλοι γυναικών και ολοκλήρωση της προσωπικότητας*, Α' τόμος, Αθήνα, εκδ. Τυπωθήτω, 1998.
- Μαγγανάς, Α., *Ειδικά θέματα που αφορούν στην κακοποίηση παιδιών*, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 1996.
- Margolin, G., «The Multiple Forms of Aggressiveness between Marital Partners: How Do We Identified Them?», *Journal of Marital and Family Therapy*, Vol. 13, No. 1, 1987, pp.77- 84.
- Marshall, L. L., Rose, P., «Premarital Violence: The Impact of Family of Origin violence, Stress and Reciprocity», *Violence and Victims*, Vol. 5, No. 1, 1990, pp. 51- 63.
- Meth, R. L., Pasick, R. S., *Άνδρες σε θεραπεία: Πρόκληση για αλλαγή*, Αθήνα, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2000
- Mignon, S., Larson, C. J., Holmes, W. M., *Family abuse: The consequences, Theories and responses*, Allyn & Bacon, 2002.
- Μπακαλάκη, Σ., *Ανθρωπολογία, γυναίκες και φύλο*, Αθήνα, Εκδ. Αλεξάνδρεια, 1994.
- Μπουρντιέ, Π., *Η ανδρική κυριαρχία*, Αθήνα, εκδ. Στάχυ, 1999.
- Murphy, C. M., Meyer, S-Lee, O' Leary, K.D., «Dependency Characteristics of Partner Assaultive Men», *Journal of Abnormal Psychology*, Vol. 103, No 4, 1994, p.p. 729 - 735.
- Ναυριδης, Κ., *Κλινική Κοινωνική Ψυχολογία*, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 1994
- Neidig, P. H., Friedman, D. H., *Spouse Abuse: A Treatment Program for Couples*, Illinois, Research Press Company, 1984.

- Ντούουλιγκ, Κ.**, *Το σύνδρομο της σταχτοπούτας: Ο φόβος της γυναίκας μπροστά στην ανεξαρτησία*, μτφ. Λώμη, Μ., Αθήνα, εκδ. Γλάρος, 1983.
- Ο' Farrell, T.J., Murphy C. M.**, "Marital Violence Before and After Alcoholism Treatment", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, Vol. 63, No 2, 1995, pp. 256-261.
- Painter, S.L., Dutton, D.**, «Partners of Emotional Bonding in Battered Women's Traumatic Bonding», *International journal of Women's Studies*, 1985, p.p. 363 - 374
- Pagelow, M. D.**, *Family Violence*, N.Y., Praeger Publishers, 1984.
- Παπαστάμου, Σ.**, *Εγχειρίδιο Κοινωνικής Ψυχολογίας*, 4η έκδοση, Αθήνα, εκδ. Οδυσσέας.
- Perelberg, R. J.**, *Psychoanalytic understanding of violence and suicide*, London, Routledge, 1999.
- Pescosolido, B. A.**, «Beyond Rational Choice: The Social Dynamics of How People Seek Help», *American Journal of Sociology*, Vol. 97, No. 4, January 1992, pp.1096-1138.
- Petersen, R.**, «Social class, social learning and wife abuse», *Social Service Review*, Vol. 54(3), 1980, pp. 390- 405.
- Petrik, N.D., Petrik- Olson, R.E., Subotnik, L.S.**, «Powerlessness and the need to control: The male abuser's dilemma», *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 9, No.2, 1994, pp: 278-285
- Πρακτικά Συνεδρίου**, «Βία κατά των γυναικών: Ανοχή μηδέν», υπό την ευθύνη της Κίνησης Δημοκρατικών Γυναικών, Αθήνα, 22- 24/1/1999.
- Πύργου, Μ. Α.**, *Μητριαρχία- Πατριαρχία*, Λευκωσία, Τυπογραφείο Πρόοδος, 1988.
- Rigakos, G. S.**, «Constructing the Symbolic Complainant: Police Subculture and the Nonenforcement of Protection Orders for Battered Women», *Violence and Victims*, Vol. 10, No. 3, 1995, pp. 227- 243.
- Robertson, R.**, *Confessions of an Abusive Husband*, Heritage Park Publ, Company, 1992.
- Saunders, D. G., Size, P. B.**, «Attitudes about women abuse among police officers, victims and victim advocates», *Journal of Interpersonal Violence* ,Vol. 1(1), 1986, pp. 25-39.
- Saunders, D. G.**, «When Battered Women Use Violence: Husband Abuse or Self-Defence?», *Violence and Victims* , Vol. 1, No. 1, 1986, pp. 47-59.

- Schuerger, J. M., Reigle, N.,** "Personality and Biographic Data That Characterize Men Who Abuse Their Wives", *Journal of Clinical Psychology*, Vol. 44(1), 1988, pp. 75-81.
- Scott, P. D.,** «Battered Wives», *British Journal of Psychiatry*, Vol. 125, 1974, pp. 431-441.
- Seltzer, J. A., Kalmuss, D.,** «Socialization and stress explanations for spouse abuse», *Social Forces*, Vol. 67(2), December 1988, pp. 473-491
- Shields, N. M., McCall, G. J. and Hanneke, C. R.,** «Patterns of Family and Nonfamily Violence: Violent Husbands and Violent Men», *Violence and Victims*, Vol. 3, No. 2, 1988, pp. 83-95.
- Smith, M. D.,** «Patriarchal Ideology and Wife Beating: A Test of a Feminist Hypothesis», *Violence and Victims* Vol. 5, No. 4, 1990, pp. 257-271.
- Sonkin, D., DelMartin, Walker, L.E.A,** *The Male Batterer: A treatment Approach*, N.Y.: Springer Pbl, 1985.
- Stark, E., Flitcraft, A., Frazier, W.,** «Medicine and Patriarchal Violence: The Social Construction of a "Private" Event», *International Journal of Health Services*, Vol. 9 (3), 1979, p.p. 461 - 489.
- Stevens, M. A.,** «Stopping domestic violence: More answers and more questions needed», *The counseling psychologist*, Vol.22, No. 4, 1994, pp: 587- 592.
- Straus, M.A., Sweet, S.,** «Verbal/symbolic aggression in couples: Incidence rates and relationship to personal characteristics», *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 54(2), 1992, pp: 346-356.
- Strube, M.J., Barbour, L.S.,** «Factors related to the decision to leave an abusive relationship», *Journal of Marriage and the family*, Vol. 46(4), 1984, pp: 837-843.
- Tan, C., Basta, J., Sullivan, C. M., Davidson II, W. S.,** "The role of social support in the lives of women exiting domestic violence shelters", *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 10(4), 1995, pp. 437-449.
- Tiftt, L. L.,** *Battering of Women: The failure of intervention and the case of prevention*, Westview Press, 1993.
- Toby, J.,** "Violence and the Masculinity Ideal: Some Qualitative Data", *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 1966, pp. 19- 27.
- Τσαλικογλου, Φ.,** *Μυθολογίες βίας και καταστολής*, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 1989.

- Ulbrich, P., Huber, J.**, «Observing parental violence: Distribution and effects», *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 43(3), 1981, pp: 623-630.
- Vaillant, G. E., Milofsky, E. S.**, «The etiology of alcoholism: a prospective viewpoint”, *American Psychologist*, Vol. 37, No. 5, 1982, pp.494- 503.
- Vincent, B., Hasselt, V. Morrison, R. L., Bellack, A. S., Hersen, M.**, *Handbook of Family Violence*, New York- Plenum Press, 1988.
- Vuchinich, S.**, «Starting and stopping spontaneous family conflicts», *Journal of Marriage and the family*, Vol. 49(3), 1987, pp. 591-600.
- Walker E. L.**, *Όταν η Αγάπη Σκοτώνει*, μτφ. Μοσχοπούλου, Π., Αθήνα, εκδ. Φυτράκη, 1997.
- Walker E. L.**, *Η Κακοποιημένη Γυναίκα*, μτφ. Ανθουλιάς, Τ., Αθήνα, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1989.
- Weitzman, J., Dreen, K.**, «Wife Beating: A View of the Marital Dyad», *Social Casework*, Vol. 63(5), 1982.
- Williams, F. P., McShane, M. D.**, *Criminology Theory: Selected classic readings*, Anderson publishing, 1993.
- Williams, K.R.**, «Social sources of marital violence and deterrence: Testing an integrated theory of assaults between partners», *Journal of Marriage and the family*, Vol. 54(2), 1992, pp. 620-628.
- Wolfgang, M. E., Ferracuti F.**, *The subculture of violence*, Sage Publications, 1982.
- Φαρσεδάκης, Ι.**, *Στοιχεία εγκληματολογίας*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 1996.
- Φίλιας Β.** (γενική εποπτεία), *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των Κοινωνικών Επιστημών*, Αθήνα, εκδ. Gutenberg: Κοινωνιολογική βιβλιοθήκη, 1977.
- Ζαραφώνιτου, Χ.**, *Εμπειρική εγκληματολογία*, Αθήνα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 1995.

